

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

КУТЕПОВА МАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 35:316.35:321.7(410+477)

ДИСЕРТАЦІЯ

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ В
КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування

Галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М.В. Кутепова

Науковий керівник :

доктор наук з державного управління, доцент

Зубчик Олег

Анатолійович

Київ–2026

АНОТАЦІЯ

Кутепова М.В. Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі публічного управління та адміністрування за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». — Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Міністерство освіти і науки України. 2026.

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання в галузі знань «Публічне управління та адміністрування», яке полягає у теоретико-методологічному аналізі особливостей взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій. Запропоновано авторську семикомпонентну структурно-функціональну модель комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні, що забезпечується базовими нормативно-правовим, організаційним, інституційним та ревіталізаційним механізмами на засадах концептуалізації моделі «Держава партнерства» та інноваційних видів моделей адаптивного, інтегрованого та транзитивного типів в контексті сучасних демократичних трансформацій.

У першому розділі «Теоретико-методологічний аналіз взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України» здійснено поглиблене науково-теоретичне осмислення проблеми взаємодії влади та суспільства обох держав, що актуалізує потребу у

вдосконаленні методологічних підходів до дослідження сутності, принципів і форм взаємодії, необхідності розроблення інноваційних теоретичних моделей взаємодії, які б враховували трансформаційний характер українського та британського контексту, забезпечили системність та сприяли формуванню стабільних глобально-мережових партнерських відносин між владними інституціями й громадськими організаціями.

Авторкою досліджено понятійний апарат, в якому відображено багатовекторність розуміння науковцями термінологічної та концептуальної складових взаємодії, акцентовано увагу на результатах систематизації методологічних підходів до процесів взаємодії влади і суспільства Великої Британії та України на принципах еволюції та історизму.

Розкрито інституційні засади формування моделі комплексного механізму взаємодії урядових структур Великої Британії та України з інститутами громадянського суспільства крізь призму правової інституціоналізації громадських об'єднань, модернізацію органів публічного управління та умов воєнного стану, спрямованих на дієву співпрацю влади та суспільства задля перемоги України над російським агресором.

У другому розділі *«Характеристика механізмів взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті демократичних трансформацій»* здійснено аналіз сучасного стану реалізації нормативно-правового та організаційного механізмів забезпечення взаємодії влади та суспільства в обох державах. Виявлено фундаментальні відмінності в інституційній логіці формування правил взаємодії. Британська модель характеризується високим ступенем адаптивності та еволюційності, де правові норми кодифікують уже наявні та успішні управлінські практики. В Україні нормативне закріплення механізмів взаємодії часто передують реальній практиці, виконуючи роль стимулу для її формування.

Виявлені особливості британського підходу щодо нормативно-правового забезпечення, які спрямовані на захист автономії громадських організацій, що

корелюється з концепцією «Limited Government», де держава визнає за громадянським суспільством право на власну сферу компетенції та ресурсного управління, право кодифікує сталі практики взаємодії суспільства та влади.

Авторкою представлено порівняння типології та нормативно-правової логіки англосаксонської та східноєвропейської моделей взаємодії влади та суспільства за критеріальним підходом. Зазначено, що останні трансформаційні зміни, зафіксовані в Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки, Законах України 2024 року «Про публічні консультації» та «Про лобіювання», свідчать про перехід України до європейських стандартів.

У третьому розділі *«Перспективи вдосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні в контексті демократичних трансформацій»* досліджено переваги та обмеження адаптації британської моделі взаємодії влади і громадянського суспільства в умовах Брекзиту в українських реаліях, що є критично важливим для України, де війна та процеси децентралізації вимагають оперативності та інклюзивності в умовах правової турбулентності. Британська модель застосуванням концепції «Limited Government» продемонструвала переваги «адаптивного законодавства», національної стійкості, автономію громадянського суспільства у сферах надання соціальних послуг, «спільного вироблення» (co-production) публічних цінностей. Водночас аналіз британської практики вказує на серйозні обмеження — шотландський сепаратизм, підсилений розбіжностями у баченні пост-Брекзитного майбутнього, які продемонстрували причини виникнення дестабілізації унітарної держави.

Критичний аналіз британської моделі довів, що головна його цінність для України полягає не в копіюванні норм, а в адаптації методології «спільного вироблення» (co-production), де ГС трансформується з епізодичного критика влади на її постійного партнера.

Розроблено та науково обґрунтовано концептуальну модель «Держави партнерства» (Partnership State) та сформовано модель комплексного механізму

взаємодії ОПУ та ГС в контексті демократичних трансформацій. Запропоновано комплекс прикладних рекомендацій та дорожню карту впровадження моделі комплексного механізму взаємодії ОПУ та ГС в Україні до 2030 року.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методологічному аналізі взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України, розробці й обґрунтуванні моделі комплексного механізму та практичних рекомендацій з вдосконалення взаємодії влади та суспільства в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій

Вперше:

– обґрунтовано та розроблено семикомпонентну структурно-функціональну модель комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні, що забезпечується базовими нормативно-правовим, організаційним, інституційним та ревіталізаційним механізмами на засадах концептуалізації моделі «Держава партнерства» та інноваційних видів моделей адаптивного, інтегрованого та транзитивного типів; оновленим складом суб'єктів та об'єктів; специфічними принципами та підходами в контексті сучасних демократичних трансформацій;

– здійснено класифікацію інноваційних моделей удосконалення взаємодії влади та суспільства та науково обґрунтовано авторську концептуальну модель «Держави партнерства» (Partnership State), вершиною якої є спільне творення суспільних цінностей, що базується на цифровому фундаменті (екосистема DREAM, платформа «ВзаємоДія») та трьох «колонах стійкості»: інституційній пам'яті публічної служби, процедурній стабільності регламентованого діалогу та ціннісній солідарності «суспільства гідності»;

Удосконалено:

– інституційні засади формування моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії урядових структур з інститутами громадянського суспільства Великої Британії та України у порівняльному вимірі крізь призму

правової інституціоналізації громадських об'єднань, модернізацію органів публічного управління та умов воєнного стану, що сприяє забезпеченню правових основ та інтеграційних процесів взаємодії;

– структурно-функціональну характеристику нормативно-правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного механізмів, які направлені на забезпечення взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства в Великій Британії та Україні, інституціоналізацію процедур участі громадськості у партисипативному та цифровому врядуванні на принципах антикризової адаптивності, доказової політики», ефективності, підзвітності, інклюзивності, інституційної координації, субсидіарності, процедурної регламентованості участі, партисипативності, прозорості, системності, сталості, інституційної стійкості, субсидіарності;

– наукові методи та підходи до теоретичного аналізу переваг й обмежень адаптації англосаксонської моделі взаємодії влади і суспільства в умовах Брекзиту в розвиток східноєвропейської моделі взаємодії в українських реаліях;

Набули розвитку:

– систематизація методологічних підходів дослідження взаємодії влади і громадянського суспільства Великої Британії та України та уточнення понятійного поля, зокрема: понять «взаємодія», «органи публічного управління», «громадянське суспільство» та дефініції «взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті демократичних трансформацій»;

– інтегровані види моделей — партнерсько-мережева, партисипативно-інклюзивна та співтворення; адаптивні види моделей — комунікативно-цифрова, партисипативно-інклюзивна, багаторівневого врядування; мілітарного волонтерства та транзитивна, що сприяли розробці моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні

- авторська концептуальна модель «Держава партнерства», яка забезпечує реалізацію принципів Good Governance та досягнення критеріїв ефективності (3E), що є критично важливим для повоєнної відбудови України;

- узагальнені практики відновлення (ревіталізації) активності громадянського суспільства до публічного управління в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій – реформуванні публічного управління, децентралізації, євроінтеграції та умов воєнного стану;

- обґрунтовані практичні рекомендації органам влади та інститутам громадянського суспільства щодо перспектив запровадження моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії влади та суспільства в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій.

Ключові слова: модель комплексного механізму, взаємодія, органи публічного управління, громадянське суспільство; механізмами взаємодії, концептуалізація, децентралізація, європеїзація, Бразил, Велика Британія й Україна, демократичні трансформації.

ABSTRACT

Kutepova, M.V. Interaction between public administration bodies and civil society in the United Kingdom and Ukraine in the context of contemporary democratic transformations. — Qualifying research paper in manuscript form.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of public administration and management, specialisation 281 “Public Administration and Management”. — Taras Shevchenko National University of Kyiv. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Ministry of Education and Science of Ukraine. 2026.

This thesis addresses a pressing research question within the field of ‘Public Management and Administration’, which involves a theoretical and methodological analysis of the characteristics of the interaction between public administration bodies and civil society in the United Kingdom and Ukraine in the context of contemporary democratic transformations. The author proposes a seven-component structural-functional model of a comprehensive mechanism for improving the interaction between public administration bodies and civil society in Ukraine, underpinned by fundamental regulatory, organisational, institutional and revitalisation mechanisms based on the conceptualisation of the “Partnership State” model and innovative types of adaptive, integrated and transitional models in the context of contemporary democratic transformations.

The first chapter, “Theoretical and Methodological Analysis of the Interaction between Public Administration Bodies and Civil Society in the United Kingdom and Ukraine”, provides an in-depth academic and theoretical examination of the issue of interaction between the authorities and society in both countries, highlighting the need to refine methodological approaches to researching the nature, principles and forms of interaction, and the necessity of developing innovative theoretical models of interaction that would take into account the transformational nature of the Ukrainian and British contexts, ensure systematicity, and contribute to the formation of stable

global network partnerships between government institutions and civil society organisations.

The author has examined the conceptual framework, which reflects the multifaceted nature of scholars' understanding of the terminological and conceptual components of interaction, and has focused on the results of systematising methodological approaches to the processes of interaction between the authorities and society in the UK and Ukraine based on the principles of evolution and historicism.

The institutional foundations for developing a model of a comprehensive mechanism for interaction between the government structures of the UK and Ukraine and civil society institutions are explored through the prism of legal institutionalisation, the institutionalisation of civil society organisations, the modernisation of public administration bodies and the conditions of martial law, aimed at effective cooperation between the authorities and society for Ukraine's victory over the Russian aggressor.

The second chapter, "An Analysis of the Mechanisms Governing Interaction between Public Administration Bodies and Civil Society in the United Kingdom and Ukraine in the Context of Democratic Transitions", examines the current state of implementation of the regulatory, legal and organisational mechanisms designed to facilitate interaction between the authorities and society in both countries. Fundamental differences have been identified in the institutional logic underlying the formation of rules for interaction. The British model is characterised by a high degree of adaptability and evolution, where legal norms codify existing and successful management practices. In Ukraine, the legal codification of interaction mechanisms often precedes actual practice, serving as a stimulus for its development.

The author identifies features of the British approach to regulatory and legal framework that are aimed at protecting the autonomy of civil society organisations, which correlates with the concept of "Limited Government", where the state recognises civil society's right to its own sphere of competence and resource management, and the law codifies established practices of interaction between society and the authorities.

The author presents a comparison of the typology and regulatory logic of the Anglo-Saxon and Eastern European models of interaction between the authorities and society using a criteria-based approach. It is noted that the latest transformational changes, enshrined in the National Strategy for the Promotion of Civil Society Development for 2021–2026, and the 2024 Laws of Ukraine ‘On Public Consultations’ and “On Lobbying”, indicate a transition in Ukraine in line with European standards.

In the third chapter, “Prospects for improving interaction between public authorities and civil society in Ukraine in the context of democratic transformations”, examines the advantages and limitations of adapting the British model of interaction between the state and civil society in the context of Brexit to the Ukrainian context, which is critically important for Ukraine, where war and decentralisation processes demand efficiency and inclusivity amidst legal turbulence. The British model has demonstrated the advantages of “adaptive legislation”, British resilience through the application of the “Limited Government” concept, the autonomy of civil society in the provision of social services, and the ‘co-production’ of public values. At the same time, an analysis of British practice points to serious limitations: Scottish separatism, exacerbated by differences in the vision of a post-Brexit future, has demonstrated the causes of destabilisation within a unitary state.

A critical analysis of the British model has shown that its main value for Ukraine lies not in copying its norms, but in adapting the methodology of “co-production”, where civil society transforms from an occasional critic of the authorities into their permanent partner.

A conceptual model of the “Partnership State” has been developed and scientifically substantiated, and a model of a comprehensive mechanism for interaction between the executive branch and civil society has been formulated in the context of democratic transformations. A set of practical recommendations and a roadmap for implementing the model of a comprehensive mechanism for interaction between public administration bodies and civil society in Ukraine by 2030 have been proposed.

The scientific novelty of the results lies in the theoretical and methodological analysis of the interaction between public administration bodies and civil society in the United Kingdom and Ukraine, the development and substantiation of a model for a comprehensive mechanism, and practical recommendations for improving the interaction between the authorities and society in Ukraine in the context of contemporary democratic transformations

For the first time:

- a seven-component structural-functional model of a comprehensive mechanism for improving the interaction between public administration bodies and civil society in Ukraine has been substantiated and developed, underpinned by fundamental regulatory, organisational, institutional and revitalisation mechanisms based on the conceptualisation of the “Partnership State” model and innovative models of adaptive, integrated and transitional types; an updated set of subjects and objects; specific principles and approaches in the context of contemporary democratic transformations;

- a classification of innovative models for improving interaction between the government and society has been developed, including: a scientifically grounded conceptual model of the “Partnership State”, the pinnacle of which is the joint creation of social values based on a digital foundation (the DREAM ecosystem, the “Vzaiemodiia” platform) and three ‘pillars of sustainability’: the institutional memory of the public service, the procedural stability of regulated dialogue, and the value-based solidarity of a “society of dignity”;

Improvements include:

- the institutional foundations for developing a model of a comprehensive mechanism to improve cooperation between government bodies and civil society organisations in the United Kingdom and Ukraine, viewed comparatively through the prism of legal institutionalisation, the institutionalisation of civil society organisations, the modernisation of public administration bodies and the conditions of martial law,

which contributes to ensuring the regulatory and legal framework and integration processes of interaction;

- structural and functional description of the regulatory, organisational, institutional and revitalisation mechanisms aimed at ensuring interaction between public authorities and civil society in the UK and Ukraine, the institutionalisation of public participation procedures in participatory and digital governance based on the principles of anti-crisis adaptability, evidence-based policy, effectiveness, accountability, inclusivity, institutional coordination, subsidiarity, procedural regulation of participation, participatory governance, transparency, systematicity, sustainability, institutional resilience and subsidiarity;

- scientific methods and approaches to the theoretical analysis of the advantages and limitations of adapting the Anglo-Saxon model of interaction between government and society in the context of Brexit to the development of an Eastern European model of interaction within the Ukrainian context;

The following areas have been developed:

- the systematisation of methodological approaches to studying the interaction between the authorities and civil society in the UK and Ukraine, and the clarification of the conceptual framework, in particular: the concepts of “interaction”, “public administration bodies”, “civil society” and the definition of “interaction between public administration bodies and civil society in the UK and Ukraine in the context of democratic transformations”;

- integrated types of models — partnership-network, participatory-inclusive and co-creation; adaptive types of models — communicative-digital, participatory-inclusive, multi-level governance; military volunteering and transitional, which contributed to the development of a model for a comprehensive mechanism to improve interaction between public administration bodies and civil society in Ukraine

- the author’s conceptual model “State of Partnership”, which ensures the implementation of the principles of Good Governance and the fulfilment of the 3Es criteria, which is critically important for Ukraine’s post-war reconstruction;

- generalised practices for the restoration (revitalisation) of civil society's engagement with public administration in Ukraine in the context of contemporary democratic transformations — public administration reform, decentralisation, European integration and the conditions of martial law;
- well-founded practical recommendations for public authorities and civil society institutions regarding the prospects for introducing a model of a comprehensive mechanism to improve the interaction between the authorities and society in Ukraine in the context of contemporary democratic transformations.

Keywords: model of a comprehensive mechanism, interaction, public administration bodies, civil society; mechanisms of interaction, conceptualisation, decentralisation, Europeanisation, Brexit, Great Britain and Ukraine, democratic transformations.

ПРАЦІ, ЯКІ ВІДОБРАЖАЮТЬ ОСНОВНІ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України

1. Кутепова М. В. (2026). Трансформація взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства в Україні: імплементація європейських стандартів крізь призму британського досвіду. *Наукові перспективи*, 2 (68). С. 329-340. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/38187/38192> DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2\(68\)-328-340](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2(68)-328-340)
2. Кутепова М. В. (2025). Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії та Україні: теоретико-методологічний аспект. *Аспекти публічного управління*, 13 (4), с. 71-78. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1151> DOI: <https://doi.org/10.15421/152546>
3. Кутепова М. В. (2025). Інституційний механізм взаємодії публічної влади та громадянського суспільства : адаптація британського досвіду для повоєнної відбудови та євроінтеграції України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 6. С. 38-44. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/840/749> URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/issue/view/32> DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2025.6.6>
4. Кутепова, М. (2024). Особливості інститутів громадянського суспільства в Україні та Великій Британії: загальні тенденції та національна специфіка. *Аспекти публічного управління*, 12 (2), 29–36. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1065> DOI: <https://doi.org/10.15421/152422>
5. Кутепова, М. В. (2023). Громадські організації як інструмент децентралізації державної влади. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія:*

право, публічне управління та адміністрування, (7). URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-03> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-03>

6. Kuteпова М. (2022) Development of Contemporary Devolution Processes in Great Britain. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*, (15), 20–23. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/19iAbBEtiD9Ctv6efmUZoWY-Z-Wxb1O2v> <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/15-4/9>

ПРАЦІ, ЯКІ ДОДАТКОВО ВІДОБРАЖАЮТЬ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України (не за спеціальністю дослідження)

7. Кутепова М. (2022). Передумови та етапи деволюції у Великобританії. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, (03), 22–30. URL : <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/44> DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2021-2022.03.022>

8. Лікарчук, Н., Андрєєва, О., Кутепова М., Дзвінчук, Д., & Буряк, Є. (2022). Удосконалення механізмів публічного управління економікою України в умовах пандемії Covid–19: іноземний досвід, українські реалії. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6 (41), 437–447. URL : <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3644> DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v6i41.251472> (WoS) (авторськ. внесок 1/5 – 0,1 д.а.). Особистий внесок: авторкою визначено особливості механізмів публічного управління у Великій Британії.

Тези доповідей, матеріалів науково-практичних конференцій

9. Кутепова М. Особливості реформи децентралізації у Великобританії. *Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи : матеріали*

міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. С. Колтун. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. С. 119–122. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/a41c0d22-af8e-4e5c-b072-08dde12cdc8.pdf>

10. Кутєпова М. Децентралізація як тенденція розвитку європейських держав. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба: Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених*. (Київ, 19 квітня, 2022) Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка. С. 17–19. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1928/files/e2d6b0e4-8b82-4770-bc40-87ce3af74f68.pdf>

11. Кутєпова М. Перспективи розвитку деволюційних процесів у Великобританії. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали міжнар. наук.-практ. конф*, (Київ, 07–08 черв., 2022) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 300-302. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/317/files/bfc04e04-0678-43a6-ba1e-2c83b7146427.pdf>

12. Кутєпова М. Договори між некомерційним сектором та урядом у Великобританії. *Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень IX Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених* (Київ, 17–18 листопада, 2022). С.56–58. URL : https://www.researchgate.net/profile/M-Rumiantsev/publication/368364691_2022_Zbirka_tez_Ob'ednani_naukou/links/63e4bcbfe2e1515b6b82aff9/2022-Zbirka-tez-Obednani-naukou.pdf

13. Кутєпова М. Специфіка деволюційних процесів у Шотландії. *Modern ways to solve the latest science problems: collection of abstracts International scientific-practical conference* (Kunovice, CzechRepublic, November 27–28, 2022) Р.

43–46 URL : <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/97cce844-b2dc-4ba7-a585-185cd3cd3eb3/content>

14. Кутепова М., Ткаченко І. Сучасні концепції управління в контексті підвищення ефективності державного управління. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю* (Київ, 20 квітня 2023). С. 317–319 (авторськ. внесок 1/2 – 0,1д.а.). Особистий внесок: авторкою визначено сучасні концепції управління в контексті підвищення ефективності державного управління у Великій Британії. URL :

15. Кутепова М. Особливості інноваційних технологій в новому законі про народовладдя. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 26–27 квіт. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 380 с. С. 233–236. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>

16. Кутепова М. Особливості та національна специфіка інститутів громадянського суспільства в Україні та Великій Британії. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті російсько-української війни, гарантій безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій : Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (Ужгород, 20 жовтня 2023 року) / Ю. Остапець (голова редкол.); відповідальні за випуск: М. Зан, В. Гиря. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. С. 289-290 URL :

17. Кутепова М. Особливості розвитку парламентаризму у Великобританії. *Інновації та науковий потенціал світу: збірник наукових праць з матеріалами V Міжнародної наукової конференції*, (Умань, 25 жовтня 2024 р.) / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С.63–67. URL : <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/14700/1.pdf>

18. Кутепова М. Проблеми та вплив “ідентичностей” у Великобританії на державну політику. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали щоріч. Міжнар. наук.- практ. конф.* (Київ, 24 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. С. 18-20. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2109/files/96b2c931-691f-4363-8347-6e4c48948b9e.pdf>

19. Кутепова М. Особливості взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії та Україні: історико-методологічний підхід. *Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку: матеріали щоріч. Всеукр.. наук.- практ. конф. за міжн. участю* (Київ, 17 лютого, 2026 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Н.М. Корчак, Л.В. Гонюкової та Н.Б. Ларіної. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2026. С. 180-182. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2309/files/534ba8d9-7ab3-49c1-9d6b-d8e2102ca442.pdf>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

БОФ	–	Благодійні організації і фонди
ВА	–	Військові адміністрації
ВРУ	–	Верховна Рада України
ВПО	–	Внутрішньопереміщені особи
ГС	–	Громадянське суспільство
ГО	–	Громадські організації
ДПЦР	–	Державна політика цифрового розвитку
ЕРОКС	–	Електронний реєстр об'єктів культурної спадщини
ЕУ	–	Електронне урядування
ЄС	–	Європейський Союз
єс	–	Європейські стандарти
ЗМІ	–	Засоби масової інформації
ЗУ	–	Закон України
ІГС	–	Інститути громадянського суспільства
ІКТ	–	Інформаційно-комунікаційні технології
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
МРГТУ	–	Міністерство розвитку громад та територій України
НУО	–	Неурядова організація
ОПУ	–	Органи публічного управління
ПРООН	–	Програма розвитку ООН
ПУА	–	Публічне управління та адміністрування
СДУ	–	Система державного управління
СПУ	–	Система публічного управління
УЦЕ	–	Урядування цифрової ери
ЦВ	–	Цифрове врядування

ЗМІСТ

ВСТУП.....	22
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ.....	35
1.1. Теоретичні засади взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України.....	35
1.2. Методологія дослідження взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства.....	61
1.3. Інституційні засади формування моделі комплексного механізму взаємодії урядових структур та суспільства Великої Британії та України: порівняльний вимір.....	81
Висновки до Розділу 1.....	101
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	105
2.1. Сучасний стан реалізації механізмів нормативно-правового та організаційного забезпечення взаємодії урядових структур Великої Британії та України з інститутами громадянського суспільства	105
2.2. Позитивні тенденції британської інституційної спадковості як механізм інституціоналізації взаємодії влади та суспільства в контексті багаторівневого врядування.....	126
2.3. Ревіталізаційний механізм активності громадянської суспільства до публічного управління в умовах суспільно-політичних подій в Україні	144
Висновки до Розділу 2.....	163
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	167

3.1. Британська модель взаємодії влади і суспільства в умовах Брекзиту: переваги та обмеження адаптації в українських реаліях.....	167
3.2. Формування моделі комплексного механізму та практичних рекомендацій з удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій.....	188
Висновки до Розділу 3.....	205
ВИСНОВКИ.....	209
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	213
ДОДАТКИ.....	238

ВСТУП

Актуальність дослідження. Глобальні тенденції розвитку публічного врядування свідчать про перехід від ієрархічних моделей державного управління до інноваційних форм співпраці, що передбачають відкритість, підзвітність, участь громадян у процесах вироблення та реалізації публічної політики. У цьому контексті вивчення та адаптація кращих європейських практик взаємодії влади і громадянськості є необхідною передумовою модернізації української системи публічного управління. Адже сучасний етап розвитку України характеризується глибокими трансформаційними змінами, зумовленими процесами демократизації, децентралізації публічного управління, цифровізації суспільних відносин та посилення ролі громадянського сектору у вирішенні суспільно значущих питань. В цих умовах реформування системи публічного управління потребує необхідності зміцнення інституційної спроможності держави в контексті європейської інтеграції та формування ефективної комплексної моделі взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. Особливої актуальності набуває питання розбудови громадянського суспільства в сучасній Україні, яка перебуває у процесі інституційної трансформації.

Актуальність дослідження британського досвіду та зарубіжних країн зумовлено стратегічним курсом України на інтеграцію до Європейського Союзу, що передбачає гармонізацію національних управлінських практик із європейськими стандартами демократичного врядування, прозорості, підзвітності та залучення громадян до процесів прийняття рішень. Тому досвід Великої Британії — держави зі сталими демократичними традиціями та інституційно сформованими механізмами партнерської взаємодії публічної влади і громадянського сектору становить для України наукову і практичну цінність.

Порівняльний аналіз британської та української моделей взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства дозволяє виявити

інституційні чинники їх ефективності, визначити сильні та проблемні аспекти функціонування нормативно-правового, інституційного механізмів, окреслити можливості адаптації успішних практик до умов трансформаційного розвитку України.

В умовах воєнного стану в Україні та пов'язаних із ним кризових викликів, питання партнерської взаємодії та комунікації з налагодження конструктивної співпраці між владою і громадянською сприяє забезпеченню стійкості публічного управління, легітимності владних рішень і довіри громадян до інституцій. Досвід Великої Британії щодо функціонування демократичних інститутів у складних суспільно-політичних умовах становить важливе джерело для осмислення шляхів формування стійкої моделі партнерської взаємодії в Україні.

У світовій практиці на сучасному етапі сформувалося кілька моделей взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства, що відрізняються історичними витоками, правовими засадами, інституційними механізмами реалізації та рівнем ефективності. Значну увагу в наукових дослідженнях приділено інструментам демократії участі, таким як партисипативне бюджетування, громадянські асамблеї, консультаційні механізми, цифрові платформи співпраці, які продемонстрували свою результативність у різних демократичних країнах.

Проблематика взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства є предметом активних наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених, які досліджують інституційні механізми громадянської участі, роль цифрових рішень та технологій у розвитку демократії участі та інноваційні форми залучення громадян до формування публічної політики.

Систематизовано наукові дослідження зарубіжних науковців з проблем розвитку громадянського суспільства, зокрема — М. Волзера (Michael Walzer) [40], Ернеста Геллнера (Gellner E.) [41], А. Селігмена (Seligman Adam) [43], Майкла Бернхарда (Michael Bernhard's) [44], Арато А. (Andrew Arato) [45] та

Коен Дж. (Jean L. Cohen) [45], Дж. Кін (J. Keen) [46], Сари Айрес та Грема Пірсома (Sarah Ayres and Graham Piersom) [47], Джона О'Ши (Jerry O'Shea) [48], Jurgen Habermas [49], А. Paskhal [50], які сприяли вивченню демократичних трансформацій публічного управління в європейських країнах та можливості їх адаптації в Україні.

В працях українських вчених Ольги Антонової [1], В. Баштанника [2], В. Бакуменка [14], Тетяни Бутирської [15], Лілії Гонюкової [5], Наталії Грицяк [10], О. Валевського [16], Людмили Івашової [18], О. Зубчика [6], Наталії Ларіної [11], Ю. Рубана [11], Г. Ситника [12] головна увага зосереджується на питаннях інституціоналізації громадянського суспільства.

Вплив процесів децентралізації та інструментів партисипативної демократії на участь громадянського суспільства в публічному управлінні розкрито в працях Л. Бойко [42], Вікторії Колтун та Лариси Комахи [7], Наталії Лікарчук [8], А. Рачинського [9] та ін.

Регулятивне забезпечення взаємодії влади та суспільства окреслено в наукових доробках А. Берлача [21], І. Грицяка [22], Наталії Корчак [23], О. Проневича [24], Ю. Тодики [25] та ін. Забезпечення стійкості державного управління, легітимності владних рішень і довіри громадян до державних інституцій України в умовах воєнного стану є об'єктом дослідження Ольги Андрєєвої [11], Тетяни Василевської [26], Світлани Власенко [5], Світлани Кустової [28], С. Ларіна [20], Мар'яни Орлів [30], І. Ткаченка [31] та ін.

Попри значну кількість наукових розвідок, недостатньо комплексно досліджено взаємодію влади та суспільства в контексті демократичної трансформації. Це зумовлює необхідність поглибленого теоретико-методологічного осмислення зазначеної проблематики на прикладі Великої Британії та України, розробки науково-практичних рекомендацій для України із запровадження комплексної моделі взаємодії влади та громадянського суспільства в контексті демократичних трансформацій публічного управління з

урахуванням сучасних викликів інтеграційних процесів, інституційної модернізації публічного управління, воєнного стану, цифрового врядування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснено за темою науково-дослідної роботи кафедри державного управління «Використання можливостей статусу кандидата на вступ в ЄС для підвищення ефективності публічного управління та адміністрування в Україні» (ДР № 0123U102187), у рамках якої автором обґрунтовано теоретико-методологічні засади взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства в Великій Британії та в Україні та розроблено практичні рекомендації щодо механізмів її розвитку в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретико-методологічний аналіз взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України, розробка й обґрунтування моделі комплексного механізму та практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення в контексті сучасних демократичних трансформацій

Досягнення поставленої мети потребує вирішення *наступних завдань*: здійснити науково-теоретичний аналіз взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України;

- здійснити науково-теоретичний аналіз взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України;
- систематизувати методологічні підходи дослідження взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства та понятійного апарату на принципах еволюції та історизму;
- з'ясувати інституційні засади формування моделі комплексного механізму взаємодії урядових структур Великої Британії та України з інститутами громадянського суспільства в порівняльному вимірі;
- охарактеризувати сучасний стан реалізації механізмів нормативно-правового та організаційного забезпечення взаємодії урядових структур Великої

Британії та України з інститутами громадянського суспільства в контексті сучасних демократичних трансформацій;

- розкрити позитивні тенденції британської інституційної спадковості як механізму інституціоналізації взаємодії влади та суспільства в умовах багаторівневого врядування;

- дослідити ревіталізаційний механізм активності громадянської суспільства до публічного управління в умовах суспільно-політичних подій в Україні;

- виявити переваги та обмеження адаптації британської моделі взаємодії влади і суспільства в умовах Брекзиту в українських реаліях;

- розробити та обґрунтувати модель комплексного механізму та практичні рекомендації з вдосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні в контексті демократичних трансформацій/

Об'єкт дослідження — органи публічного управління та громадянське суспільство Великобританії та України.

Предмет дослідження — особливості взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили системне, порівняльне та інституційне осмислення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій в Україні.

Концептуально дослідження ґрунтується на поєднанні системного, інституційного, компаративного та трансформаційного підходів, що дозволило розглядати взаємодію влади та громадянського суспільства як багаторівневий процес, інтегрований у загальну архітектуру публічного врядування.

Методологічні підходи:

Системний підхід застосовано для розгляду взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства як цілісної підсистеми публічного врядування, що функціонує в межах політичної, правової та соціальної систем держави. Це дозволило визначити структурні елементи взаємодії, їх функції, взаємозв'язки та механізми впливу.

Інституційний та неоінституційний підходи використано для аналізу формування, розвитку та трансформації формальних і неформальних інститутів взаємодії влади та громадянського суспільства. У межах цього підходу досліджено нормативно-правові рамки, організаційні структури, усталені практики та інституційну спадковість британської моделі.

Компаративний підхід став ключовим у дослідженні, оскільки дозволив здійснити порівняльний аналіз моделей взаємодії Великої Британії та України, визначити їх спільні риси, відмінності, рівень інституційної зрілості та адаптивності до трансформаційних викликів.

Трансформаційний підхід застосовано для аналізу змін у взаємодії влади та громадянського суспільства в контексті реалізації демократичних реформ, децентралізації, євроінтеграції та воєнного стану.

Підхід багаторівневого врядування (multi-level governance) використано для дослідження особливостей взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства на національному, регіональному та місцевому рівнях у Великій Британії та Україні.

Загальнонаукові методи: аналіз і синтез — для дослідження теоретичних концепцій взаємодії та формування цілісної авторської позиції; *індукція і дедукція* — для формування узагальнень та логічного обґрунтування висновків; *абстрагування та конкретизація* — для уточнення понятійно-категоріального апарату; *структурно-функціональний метод* — для визначення ролі суб'єктів взаємодії та їх функціонального навантаження.

Спеціальні методи: історико-еволюційний метод, який дозволив простежити формування та розвиток моделей взаємодії у Великій Британії та

Україні в контексті демократичних трансформацій; *нормативно-правовий аналіз* застосовано для дослідження законодавчих засад взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства; *інституційний аналіз* використано для оцінки механізмів співпраці, процедур громадської участі та форм партнерства; *порівняльний аналіз* забезпечив можливість зіставлення правових механізмів регулювання взаємодії у двох країнах; *метод моделювання* застосовано при виокремленні інноваційних підходів до моделювання партнерсько-мережевої, партисипативно-інклюзивної та комунікативно-інтерактивної моделей взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні та розробці науково-практичних рекомендацій із запровадження комплексного механізму задля удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні в контексті демократичних трансформацій.

Методи емпіричного дослідження: контент-аналіз нормативно-правових актів, стратегічних документів і програм розвитку; аналіз аналітичних звітів та офіційної статистики; кейс-метод — для вивчення окремих практик (децентралізація в Україні, деволюція та Брекзит у Великій Британії, цифрові та партисипативні інструменти участі тощо).

Елементи якісного порівняльного аналізу (qualitative comparative analysis) — для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між інституційними чинниками та результативністю взаємодії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методологічному аналізі взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України, розробці й обґрунтуванні моделі комплексного механізму та практичних рекомендацій з вдосконалення взаємодії влади та суспільства в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій

Вперше:

– обґрунтовано та розроблено семикомпонентну структурно-функціональну модель комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні, що забезпечується базовими нормативно-правовим, організаційним, інституційним та ревіталізаційним механізмами на засадах концептуалізації моделі «Держава партнерства» та інноваційних видів моделей адаптивного, інтегрованого та транзитивного типів; оновленим складом суб'єктів та об'єктів; специфічними принципами та підходами в контексті сучасних демократичних трансформацій;

– здійснено класифікацію інноваційних моделей удосконалення взаємодії влади та суспільства та науково обґрунтовано авторську концептуальну модель «Держави партнерства» (Partnership State), вершиною якої є спільне творення суспільних цінностей, що базується на цифровому фундаменті (екосистема DREAM, платформа «ВзаємоДія») та трьох «колонах стійкості»: інституційній пам'яті публічної служби, процедурній стабільності регламентованого діалогу та ціннісній солідарності «суспільства гідності»;

Удосконалено:

– інституційні засади формування моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії урядових структур з інститутами громадянського суспільства Великої Британії та України у порівняльному вимірі крізь призму правової інституціоналізації громадських об'єднань, модернізацію органів публічного управління та умов воєнного стану, що сприяє забезпеченню правових основ та інтеграційних процесів взаємодії;

– структурно-функціональну характеристику нормативно-правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного механізмів, які направлені на забезпечення взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства в Великій Британії та Україні, інституціоналізацію процедур участі громадськості у партисипативному та цифровому врядуванні на принципах антикризової адаптивності, доказової політики», ефективності, підзвітності, інклюзивності, інституційної координації, субсидіарності, процедурної

регламентованості участі, партисипативності, прозорості, системності, сталості, інституційної стійкості, субсидіарності;

– наукові методи та підходи до теоретичного аналізу переваг й обмежень адаптації англосаксонської моделі взаємодії влади і суспільства в умовах Брекзиту в розвиток східноєвропейської моделі взаємодії в українських реаліях;

Набули розвитку:

– систематизація методологічних підходів дослідження взаємодії влади і громадянського суспільства Великої Британії та України та уточнення понятійного поля, зокрема: понять «взаємодія», «органи публічного управління», «громадянське суспільство» та дефініції «взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті демократичних трансформацій»;

– інтегровані види моделей — партнерсько-мережева, партисипативно-інклюзивна та співтворення; адаптивні види моделей — комунікативно-цифрова, партисипативно-інклюзивна, багаторівневого врядування; мілітарного волонтерства та транзитивна, що сприяли розробці моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні

– авторська концептуальна модель «Держава партнерства», яка забезпечує реалізацію принципів Good Governance та досягнення критеріїв ефективності (3Е), що є критично важливим для повоєнної відбудови України;

– узагальнені практики відновлення (ревіталізації) активності громадянського суспільства до публічного управління в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій – реформуванні публічного управління, децентралізації, євроінтеграції та умов воєнного стану;

– обґрунтовані практичні рекомендації органам влади та інститутам громадянського суспільства щодо перспектив запровадження моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії влади та суспільства в Україні в контексті сучасних демократичних трансформацій.

Практичне значення одержаних результатів включає розроблені авторкою ключові теоретичні формулювання, висновки та конкретні пропозиції, які викладені в дисертаційному дослідженні та можуть увійти до складу арсеналу інструментів практичної діяльності органів місцевого самоврядування, державних органів влади, територіальних громад та інституцій громадянського суспільства задля: забезпечення ефективної взаємодії в умовах демократичних трансформацій в Україні; удосконалення механізмів публічного управління в повоєнний час, а також у майбутніх наукових розвідках з даної тематики, в початковому процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін за освітніми програмами бакалаврату «Урядування в публічній сфері» та магістратури «Публічне управління та адміністрування», «Міське самоврядування», «Регіональний розвиток» за спеціальністю D4 «Публічне управління та адміністрування» (281 «Публічне управління та адміністрування»).

Наукові положення, одержані результати та підсумки наукового дослідження дисертаційної роботи взято до уваги й запроваджено у практичній діяльності:

Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка для підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Урядування в публічній сфері» за спеціальністю D4 «Публічне управління та адміністрування» (281 «Публічне управління та адміністрування»). Довідка про впровадження від 14 травня 2026 року, №;

Департаменту суспільних комунікацій виконавчим органом Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) щодо використання методичних рекомендацій, які сприяють активній участі громадян в процесах публічного управління, громадських слуханнях та консультаціях, використанню сучасних ІК-технологій для створення е-платформ з метою підвищення прозорості діяльності Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація). Довідка від

Комунального некомерційного підприємства виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) «Центр комунікації» щодо дослідження питання розвитку взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства на місцевому рівні на засадах партнерсько-мережевої, партисипативно-інклюзивної та комунікативно-інтерактивної моделей. Довідка від 22 квітня 2026 року, № 059 / 363 -204.

Підкомітету з питань діяльності органів правопорядку Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності щодо запровадження рекомендацій про проведення навчальних тренінгових програм для підвищення кваліфікації представників громадських організацій щодо реалізації їхніх проєктів та ініціатив в державотворчому процесі України. Довідка від 4 березня 2025 року;

Підкомітету вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій щодо рекомендацій з питання зміцнення партнерства між державою та громадянським суспільством з використанням британського досвіду, налагодження ефективної співпраці в реалізації громадських ініціатив, спрямованих на вирішення локальних питань в сфері освіти, науки. Довідка про впровадження від 26.03 2025 № 1843718.

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, які є результатом дисертаційного дослідження, отримані автором самостійно та відображають новий підхід до оцінки і вдосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Великобританії та Україні. Усі використані в роботі ідеї та положення інших авторів мають відповідні посилання і лише підкреслюють оригінальність і самостійність запропонованих автором рішень.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертації Кутепоної Марини Володимирівни були оприлюднені під час науково-практичних конференцій і круглих столів протягом 2021–2026 років: Міжнародний круглий стіл «Реформа децентралізації в Україні: здобутки та

перспективи», (9 грудня, 2021, Київ); IX Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень» (Київ, 17–18 листопада, 2022); Міжнародна науково-практична конференція «Шевченківська весна — 2022: публічне управління та державна служба» (Київ, 2022); Міжнародна науково-практична конференція «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього», (Київ 07–08 червня, 2022); Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє», 2023 р., м. Київ, Україна; Міжнародна науково-практична конференція «Modern ways to solve the latest science problems», (Kunovice, CzechRepublic, November 27–28, 2022); Міжнародна науково-практична конференція «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього» (26–27 квітня, 2023 р., Київ, Україна); Міжнародна наукова конференція «Інновації та науковий потенціал світу» (25 жовт. 2024 р., м. Умань, Україна); Міжнародна науково-практична конференція «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього», 2024 р., м. Київ, Україна; Всеукраїнська науковопрактична конф. за міжнародною участю «Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку» (17 лют. 2026 р., м. Київ, Україна).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 19 наукових публікаціях, з них 6 статей опубліковано у фахових виданнях України з публічного управління категорії «Б» одноосібно та дві в інших виданнях України (1 – одноосібно та 1 — у співавторстві), а також 11 тез — у матеріалах науково-практичних конференцій, круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 248 сторінок. Обсяг основного тексту становить 188 сторінок. Список використаних джерел налічує 220 найменувань (з них — 48 іноземних). Додатки на 11 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ

1.1. Теоретичні засади взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України

Сучасний етап розвитку держав світу характеризується глибинними інституційними та ціннісними трансформаціями, що безпосередньо впливають на характер взаємодії між ОПУ та ІГС. Нині проблема взаємодії є особливо актуальною в для Української держави, яка бореться за свою суверенність та національну ідентичність з країною-агресоркою РФ, здійснюючи децентралізаційні реформи та інтеграційний курс в європейське співтовариство. Досвід Великої Британії як країни усталеної демократії дозволяє розглядати різні моделі партнерства держави з суспільством в контексті його адаптації до сучасних викликів в Україні, включно з постбрекзитною трансформацією СПУ.

У науковому дискурсі взаємодія держави та громадянського суспільства трактується як багаторівневий процес координації інтересів, узгодження управлінських рішень і формування спільної відповідальності за результати публічної політики [1; 2]. У межах концепції нового публічного врядування така взаємодія розглядається не лише як інструмент консультацій, а як механізм суспільно-державного вироблення публічних послуг та політик.

Сучасні демократичні трансформації українського суспільства зумовлюють якісну зміну вимог до СПУ, зокрема в частині її відкритості, підзвітності та здатності до ефективної взаємодії з ІГС, що відображається в теоретико-методологічних засадах нашого дослідження.

Попри декларовану орієнтацію на принципи належного врядування, сучасна українська модель публічного управління зберігає значну частину рис

традиційної адміністративно-бюрократичної системи. Така модель характеризується домінуванням вертикальних управлінських зв'язків, обмеженою практикою інституційного діалогу та недостатньою інтеграцією громадськості у процеси вироблення управлінських рішень. У результаті ми спостерігаємо, що взаємодія ОПУ та ІГС здебільшого мають формалізований або епізодичний характер, що посилює ризик дискретизації [2].

Окрему складність становить *термінологічна та концептуальна* неоднорідність понятійного апарату. У вітчизняній науковій літературі спостерігається змішування або ототожнення категорій «державне управління» з «публічним управлінням», що ускладнює формулювання суб'єктного складу взаємодії. Водночас публічне управління, на відміну від державного, передбачає ширше коло акторів, включаючи ОМС та ІГС, що потребує відповідного концептуального уточнення в наступному підрозділі нашого дослідження.

Інституційний розвиток ІГС в Україні також залишається нерівномірним. Поряд із активізацією окремих сегментів громадського сектору зберігаються проблеми, до яких належать:

- *низький рівень громадянської участі, обмеження ресурсного забезпеченні участі в прийнятті рішень. Це спричиняє асиметрію у взаємовідносинах між ОПУ та ІГС, посилює ризик формалізації механізмів участі* [3];
- *комунікативні бар'єри між ОПУ та ІГС, які зумовлені не лише нормативними прогалинами, а й збереженням управлінських практик, орієнтованих на адміністративний контроль, а не на партнерський діалог.*
- *недостатньо розвинуті технології прийняття цифрових рішень як інструменту електронних комунікації для участі в них ІГС, що розширює можливості доступу до інформації;*

- *участь ГС в прийнятті рішень* не гарантує формування якісної взаємодії без належного інституційного та культурного підґрунтя [4];
- *відсутність реалізації парадигми обмеження владних повноважень* механізмами суспільного нагляду.

З огляду на зазначене актуалізується потреба у вдосконаленні теоретичних підходів до дослідження сутності, принципів і механізмів взаємодії ОПУ з ІГС, тобто йдеться про необхідність розроблення таких теоретичних моделей, які б враховували трансформаційний характер українського контексту, забезпечили системність комунікації та сприяли формуванню стабільних партнерських відносин між владними інституціями й громадськими організаціями.

Питанням взаємодії ОПУ та ІГС посідає вагоме місце у сучасному українському дискурсі завдяки дослідженням таких науковців як: Л. Гонюкова [5], О. Зубчик [6], В. Колтун [7], Л. Комаха [7], Н. Лікарчук [8], Н. Обушна [6], А. Рачинський [9], та ін..

Питання участі громадських інститутів у СДУ розкрито в наукових доробках В. Баштанник [2], Н. Грицяк [10], Н. Ларіної [11], Ю. Рубана [11], Г. Ситника [12], та ін.. Зростання інтересу до цієї теми також зумовлене трансформаційними процесами, що супроводжують становлення демократичної моделі управління в Україні.

Теоретичні підходи щодо формування громадянського суспільства в умовах трансформаційних процесів розроблені у працях О. Андрєєвої [11], О. Антонової [13], В. Бакуменка [14], Т. Бутирської [15], О. Валєвського [16], Д. Дзвінчука [17], Л. Івашньої [18], М. Канавець [19], С. Ларіна [20], Т. Паламарчук [21] та ін., в яких громадянське суспільство інтерпретується як система автономних інститутів.

У межах *правового підходу* акцент робиться на визначенні ГС, яке формує самостійну сферу суспільного життя та має власні механізми регуляції взаємодії.

Цей підхід яскраво представлений у працях А. Берлача [21], І. Грицяка [22], Н. Корчак [23], О. Проневича [24], Ю. Тодики [25] та ін..

Питання сутності публічного управління також отримали ґрунтовне теоретичне напрацювання у дослідженнях науковців ННІ ПУДС Київського національного університету імені Тараса Шевченка. В їхніх роботах підкреслюється, що публічне управління відрізняється від традиційного державного адміністрування насамперед орієнтацією на суспільні інтереси, відкритістю до громадського контролю та зовнішньою спрямованістю управлінської діяльності — в дослідженнях С. Власенко [5], В. Гури [27], С. Кустової [28], Д. Лікарчук [29], М. Орлів [30], І. Ткаченка [31] та ін. На нашу думку, автори представили важливе обґрунтування наявності в українському суспільстві парадигми обмеження владних повноважень механізмами суспільного нагляду та інноваційними формами залучення громадськості до вироблення публічних управлінських рішень.

Безпосередньо концепти взаємодії ОПУ та ІГС висвітлено у працях Н. Новак-Каляєвої та Т. Сивак, які розглядають «як складний управлінський процес, що включає комунікативний, інституційний та процедурний виміри» [32; 33] шляхом запровадження системного підходу до аналізу взаємодії, проте конкретні механізми, форми та моделі такої співпраці залишаються предметом дискусії.

Окремий напрям сучасних наукових розвідок пов'язаний із цифровізацією публічного управління. Дослідники Т. О. Заярний [34], С. Квітка [134], А. Кожина [35; 36], А. Семенченко [37] та ін. визначають е-взаємодію як двосторонній процес, що поєднує надання адміністративних послуг із можливостями громадської участі у виробленні політики.

Водночас у науковій літературі відсутній єдиний підхід до оцінки ефективності е-інструментів: поряд із позитивними аспектами (доступність, оперативність, прозорість) акцентується увага на ризиках формалізації участі ІГС в ПУА та наявності комунікативних розривів.

Сучасні дослідження Н. Мирної, О. Стасюка [3] розширюють розуміння публічного управління як *комплексного процесу*, що інтегрує державні та недержавні суб'єкти у модель взаємодії на засадах партнерства, а ІГС розглядаються ними як активні учасники управлінської взаємодії. Однак за наявності такої значної кількості наукових публікацій зберігається низка невирішених питань, серед яких насамперед:

- 1) недостатньо поглибленого теоретичного аналізу трансформації взаємодії ОПУ та ІГС в умовах демократизації та децентралізації;
- 2) недостатня систематизація теоретичних підходів до оцінки взаємодії ОПУ та ІГС в умовах трансформаційних змін, інституційної сталості та впливу цифрових технологій на характер громадсько-управлінських відносин;
- 3) відносно новим напрямом є дослідження цифрової трансформації як чинника зміни форм участі та механізмів впливу громадських організацій на публічну політику.

Попри наявність наукових праць, проблематика взаємодії ОПУ та ІГС залишається відкритою для подальшого теоретико-методологічного аналізу, особливо у порівняльному вимірі України з Великою Британією та в контексті сучасних трансформаційних змін. Адже в Україні процес формування ефективної партнерської моделі взаємодії перебуває на початковій стадії інституційного становлення, що пов'язано з реформами ПУА, процесами децентралізації, посиленням впливу територіальних громад на процеси ПУА та адаптацією процедур взаємодії влади та суспільства до європейських практик.

У межах зарубіжної наукової школи взаємодія ОПУ та ІГС аналізується переважно крізь призму еволюційних моделей ПУА: від класичного державного адміністрування — концепцій нового публічного менеджменту — нового публічного врядування. Значна увага приділяється дослідженню мережевих форм управління, суб'єктним партнерським відносинам між публічними інститутами та ГО, а також ролі ІГС у спільному виробленні публічних послуг.

У цьому контексті досвід Великої Британії, на думку вчених, розглядається як приклад еволюційного становлення стабільної моделі поступової взаємодії влади і суспільства, що ґрунтується на інституційній спадковості, високому рівні довіри та розвиненій культурі громадської участі.

Аналіз теоретико-методологічних засад взаємодії ОПУ та ІГС у Великій Британії та Україні має не лише академічне, а й практичне значення. Воно покликане обґрунтувати шляхи модернізації управлінської системи в українських реаліях, посилення механізмів громадської участі в публічному врядуванні в умовах інституціоналізації та демократичної трансформації держави [38; 39].

Методологія дослідження проводиться на основі концептів розвитку ГС, розроблених представниками західної політичної думки XX століття. У працях М. Волзера (Michael Walzer) [40] розкриваються концепти розвитку ГС в післякомуністичний період крізь призму політичної теорії, інтернаціоналізації, соціальних реформ та ролі недержавних суб'єктів. В дослідженні «На шляху до глобального громадянського суспільства» (1995) [40] автор поєднує погляди європейських та американських науковців на глобальне громадянське суспільство від схвалених до критичних ідей, осмислює реструктуризацію публічної та приватної сфер після занепаду радянської моделі, наголошуючи на «добровільному об'єднанні людей» [Так само].

У працях Ернеста Геллнера (Gellner E.) ГС визначається як сукупність різних неурядових організацій, які мають значимість у державі, спроможні бути миротворцями, стримуючи прагнення держави домінувати над суспільством («Conditions of Liberty») [41].

У дослідженнях А. Селігмена (Seligman Adam) спостерігається аналіз еволюції громадянського суспільства крізь призму складного синтезу індивідуальних прав, моральної спільноти та функціональної самоорганізації. У своїй праці «Ідея громадянського суспільства» (2000) [43] автор критично досліджує суперечності між приватною автономією особистості та потребою в

суспільній солідарності, наголошуючи на важливості громадянських цінностей; розкриває періодизацію розвитку ідеї ГС від класичного лібералізму (Локк, Сміт) до сучасних інтерпретацій, де громадянське суспільство виступає запобіжником проти державного втручання; вказує на розрив між уявленнями про громадянське суспільство як про «спільноту цінностей» (спільне благо) та як про «ринок інтересів» (індивідуальна вигода). Автор підкреслює, що громадянське суспільство базується на довірі та взаємодії між вільними індивідами, які самоорганізуються поза межами держави [Так само].

Для нас цінними є парадигми А. Селігмана щодо поєднання автономії індивіда (права) з моральними вимогами спільноти (обов'язки), що робить ідею громадянського суспільства вразливою у сучасному світі. Адже на думку автора, «ГС — це не просто сукупність асоціацій, а швидше, — унікальний спосіб організації суспільного життя, що утверджується на спільних інтересах та правовій захищеності громадян [43, с. 8-21].

У працях Майкла Бернхарда (Michael Bernhard's) аналізується ключова роль ГС у перехідних процесах 1989 року. Автор стверджує, що саме міцні автономні організації відіграли вирішальну роль у поваленні комуністичних режимів та розбудові демократії, а не угоди еліт [44]. У його праці «Громадянське суспільство та демократичний мир» (2019) розкрито три різні структури демократичного обмеження, які пояснюють, чому більше демократичних діад не вступають у військові конфлікти одна з одною. Автор спирається на попередні теорії, які зосереджувалися на виборчій та горизонтальній підзвітності. Водночас Майкл Бернхард додає новий вимір — *соціальну підзвітність*, що забезпечується активним громадянським суспільством. Використовуючи кілька нових показників з набору даних Varieties of Democracy (V-Dem). Майкл Бернхард трактує сутність соціальної горизонтальної підзвітності, яка все ще важлива, але незалежна роль виборчої підзвітності дещо переоцінена. На його думку, соціальна та виборча підзвітності тісно взаємодіють, що забезпечує більшу ефективність взаємодії. Цей висновок

є стійким з урахуванням контролю для конкуруючих теорій, які кидають виклик демократичному світу [Так само].

Не менш цінними є праці Арато А. (Andrew Arato) та Коен Дж. (Jean L. Cohen) [45], в яких автори аналізують конфліктогенний потенціал публічної політики через призму взаємодії ОПУ з ІГС крізь призму соціально-психологічних чинників («Відродження, занепад і реконструкція концепції громадянського суспільства») [Так само].

У статті Сари Айрес та Грема Пірсома «Розбудова регіонального управління в Англії: погляд з Вайтхоллу» (Building regional governance in England: the view from Whitehall, 2005) розглядається розвиток регіонального врядування в Англії з погляду чиновників центрального уряду у Вайтхоллі, аналізується сприйняття державними службовцями центрального уряду, його впливу на керування процесом передачі повноважень регіональним органам в умовах децентралізації та створення Агентств регіонального розвитку (RDAs) і регіональних палат [47]. Автори підкреслюють напруженість між традиційною централізованою британською державою та прагненням до регіонального врядування, досліджуючи еволюційний, часто ситуативний характер регіонального управління на початку 2000-х років, відображаючи часом неохоче ставлення до центральних відомств. Зазначене дослідження Сари Айрес та Грема Пірсома є частиною широкої академічної дискусії щодо реструктуризації британської держави та, на той час, триваючої дискусії про потенційні виборні регіональні асамблеї.

Вагомий інтерес для нас становить наукове дослідження Джона О'Ші (Jerry O'Shea) «Ухвалення урядових рішень та місце влади в «вирівнюванні» нових лейбористів: переосмислення економічного регіоналізму» («Government decision-making and the site of power in New Labour's 'levelling up': reconsidering economic regionalism», 2024 року) [48].

«Вирівнювання» було гаслом «Нових лейбористів», перш ніж воно стало гаслом «Консервативної партії». Використовуючи опубліковані архівні

матеріали та інтерв'ю з колишніми міністрами та чиновниками, ця стаття досліджує проект, метою якого було вирішення проблеми географічної нерівності Англії за допомогою стратегічних та беззастережно недемократичних органів на регіональному рівні — Агентств регіонального розвитку (1998–2012). Це бачення «вирівнювання» супроводжувалося альтернативним розумінням того, як просторові економічні розбіжності Англії були пов'язані з ширшими економічними викликами. Проект надав нові повноваження та витрати регіональним державним органам, незважаючи на одночасне посилення політичної централізації, демонструючи постійну актуальність ключових аспектів «Вестмінстерської моделі», водночас підкреслюючи необхідність передбачення всіх нюансів у СПУ [Так само]. Щодо сучасних політичних дебатів, стаття пропонує нам переглянути економічний регіоналізм як прагматичний засіб боротьби з економічною нерівністю під час опрацювання складних політичних питань та домовленостей

Таким чином, західноєвропейські дослідники вважають, що взаємодія ОПУ та ІГС має системний характер і реалізується через *інституціоналізовані механізми консультацій, участі громадськості у виробленні політик, діяльність неурядових організацій і локальних спільнот*. Такий підхід дозволяє Великій Британії розглядати громадянське суспільство не як зовнішнього критика влади, а як повноцінного партнера у процесах розвитку публічного врядування.

Важливим елементом сучасних трансформацій є *формування демократичної правосвідомості публічних службовців і лідерів громадянського суспільства* в Великій Британії. Така правосвідомість передбачає усвідомлення взаємної відповідальності, відкритості до діалогу та орієнтацію на принципи верховенства права й участі громадян у прийнятті рішень, що є цінним для України [49].

Окремий напрям досліджень громадянського суспільства в Великій Британії стосується питань *взаємодії суб'єктів багаторівневого врядування та представників органів влади в контексті децентралізаційних процесів з*

громадянським суспільством, яке розглядає Ю. Габермас (Jurgen Habermas) як чинник підвищення легітимності рішень та демократичної стійкості держави [49].

Таким чином, теоретичні підвалини дослідження взаємодії ОПУ та ІГС представимо в межах кількох наукових підходів, розроблених зарубіжними вченими, зокрема:

- *теорія публічної сфери* [50], яка акцентує увагу на комунікативній природі легітимності влади;
- *концепція соціального капіталу* [51], яка підкреслює значення довіри та горизонтальних зв'язків у демократичному розвитку;
- *інституціональний підхід* [46] розглядає громадянське суспільство як автономну сферу між державою та приватним сектором;
- *підходи мережевого врядування* [49] аналізують трансформацію ролі держави від ієрархічного контролю до координації міжсекторальних взаємодій.

Попри значну кількість досліджень, які присвячені суспільно-владним відносинам, комплексне дослідження щодо взаємодії ОПУ та ІГС в Україні і Великій Британії в умовах демократичної трансформації залишається недостатньо розробленим. Зокрема, недостатньо систематизовані питання комплексної взаємодії виконавчих та законодавчих інституцій із громадськими організаціями в умовах трансформаційних змін Великої Британії та України у порівняльному вимірі, що потребує розробки та обґартування моделі комплексного механізму взаємодії. Тому виникає потреба у поглибленому аналізі теоретико-методологічних засад щодо:

- інституційних моделей взаємодії влади та громадянського суспільства;
- трансформаційних чинників, що впливають на ці моделі;
- порівняльного аналізу британського та українського досвіду;
- можливостей розробки інноваційних моделей в українських реаліях;

– аналізу нормативного правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного механізмів, які забезпечують взаємодію ОПУ та ГС.

Джерельна база та інформаційне забезпечення дослідження ґрунтується на комплексному опрацюванні різномірних джерел, що забезпечило системність і міждисциплінарність наукового аналізу [51, с.71-78]. Формування джерельної бази здійснювалося з урахуванням порівняльного характеру роботи та необхідності охоплення як теоретичних, так і емпіричних матеріалів.

Першу групу джерел становлять дослідження українських і зарубіжних вчених, представлені у форматі дисертацій, монографій, фахових статей, аналітичних оглядів і довідкових видань. У зазначених роботах розкрито концептуальні засади взаємодії ОПУ з ГС, досліджено регулятивні та інституційні механізми забезпечення участі ГО у виробленні політики, а також окреслено еволюцію моделей партнерства держави і суспільства [Так само].

Другу групу становлять офіційні інформаційні ресурси органів державної влади Великої Британії та України, що дозволили проаналізувати нормативно-правове регулювання, практики консультацій, парламентські процедури, механізми громадської участі та інституційні трансформації в обох країнах. Особливу увагу приділено матеріалам урядових та парламентських вебпорталів, відкритим даним, звітам комітетів і публічним консультаційним документам [Так само].

Аналітичне підґрунтя дослідження доповнено матеріалами українських експертних центрів, зокрема аналітичними доповідями та дослідженнями, присвяченими проблематиці громадянської стійкості, ветеранської політики та ГО. Використання таких матеріалів дозволило поєднати академічний підхід із сучасним прикладним баченням трансформаційних процесів.

Для аналізу інституційної динаміки ГО в Україні використано дані Єдиного державного реєстру громадських формувань Міністерства юстиції України, що забезпечило можливість кількісної та структурної оцінки розвитку громадянського сектору.

У британському контексті джерельну базу доповнено матеріалами регуляторних органів третього сектору, зокрема реєстрами благодійних організацій Англії та Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. Аналіз відповідних реєстрів дозволив дослідити масштаби, правовий статус, географію діяльності та напрями функціонування організацій громадянського суспільства. Додатково використано інтегровані інформаційні каталоги неприбуткових організацій, що забезпечують стандартизований доступ до узагальнених даних про діяльність третього сектору у Великій Британії [Так само].

Окрему групу джерел становлять архівні матеріали, які дали змогу простежити історичну еволюцію інституційних форм взаємодії ОПУ та ІГС.

В українському вимірі опрацьовано фонди центральних державних архівів, зокрема документи органів виконавчої влади, парламенту та громадських об'єднань. Аналіз архівних матеріалів дозволив реконструювати етапи становлення механізмів співпраці держави і громадянського сектору у різні періоди державотворення.

У Великій Британії джерельну основу сформували матеріали національних і парламентських архівів, а також регіональних архівних установ Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії. Більшість документів доступна в цифровому форматі, що забезпечило можливість порівняльного аналізу нормативних змін, адміністративних реформ та практик залучення громадянських організацій до парламентських і урядових процедур [Так само].

Важливим доповненням стали фонди національних бібліотек і спеціалізованих колекцій, де зберігаються матеріали громадських рухів, благодійних організацій та професійних асоціацій. Окремі документи громадських інституцій — річні звіти, статутні матеріали, протоколи засідань, документи співпраці з органами влади — дозволили дослідити практичний вимір партнерської взаємодії.

Таким чином, поєднання наукових, нормативно-правових, статистичних та архівних джерел забезпечило цілісність дослідницької картини, дозволило

простежити історичну динаміку взаємодії влади і громадянського суспільства, сформувані обґрунтовані висновки щодо трансформаційних процесів та їх вплив на розвиток взаємодії у Великій Британії та Україні.

У британському контексті додатковим інформаційним ресурсом щодо діяльності організацій громадянського суспільства виступають реєстраційні та звітні бази регуляторних органів третього сектору. Насамперед йдеться про Charity Commission for England and Wales — офіційний сайт реєстрації організацій за назвою, номером чи місцем діяльності (<https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/>); Office of the Scottish Charity Regulator (*Regulator (OSCR)*) — реєстр благодійних організацій, зареєстрованих у Шотландії (<https://www.oscr.org.uk/about-charities/search-the-register/>); та Charity Commission for Northern Ireland (*CCNI*) — сайт для пошуків благодійних організацій у Північній Ірландії (<https://www.charitycommissionni.org.uk/charity-search>). Хоча зазначені інституції не виконують функцій архівів у традиційному розумінні, їхні електронні реєстри акумулюють значний масив історичних і поточних даних про створення, правовий статус, напрями діяльності, фінансову звітність та трансформацію благодійних організацій. Це дозволяє простежити динаміку розвитку громадянського сектору та його взаємодію з органами публічної влади в різні періоди [Так само].

Порівняльний аналіз архівних і реєстраційних систем Великої Британії та України свідчить про високий рівень інституційної відкритості британської моделі збереження документальної спадщини. Розгалуженість і системність архівної інфраструктури створюють належні умови для наукових досліджень еволюції публічної політики та форм участі громадянського суспільства, зокрема, за назвою та іншими параметрами (<https://findthatcharity.uk>). *Charity Choice*); за секторами діяльності: (<https://www.charitychoice.co.uk/charities>). Для України, де історичні умови розвитку державності супроводжувалися перервами інституційної традиції та обмеженнями автономії громадських інституцій у радянський період, що знаходяться у Центральному державному архіві

центральных органів виконавчої влади та органів державного управління України (<https://tsdavo.gov.ua/>), поточному архіві Верховної Ради України (https://www.rada.gov.ua/structure_parlam/arhive_skl/), а також у Центральному державному архіві громадських об'єднань України (<https://tsdahou.archives.gov.ua/>) [Так само]. Представлені нами матеріали сприяють відслідкувати еволюційні засади інституціоналізації взаємодії ГО з органами публічної влади в історичному хронологічному значенні, виявити відсутність або послаблення такої практики в диктаторські часи влади в СРСР та сучасній Україні за часів президента-втікача В. Януковича.

Тоді як історичні довідки Великої Британії у збереженні державної інституційної пам'ятки відстежуються через The National Archives, м. К'ю, Лондон (<https://www.nationalarchives.gov.uk/i>), відображають розгалуженість діяльності системи національних, регіональних та спеціалізованих видів співпраці, забезпечуючи високий рівень відкритості та доступності документів для наукових досліджень діяльності органів публічної влади та громадських організацій. Сьогодні вивчення цього досвіду має особливе значення з огляду на потребу відновлення та систематизації державної історичної пам'яті Української держави в частині правдивого розвитку громадянських практик.

Вагомим емпіричним джерелом дослідження стали публічні виступи, доповіді, стратегічні документи та щорічні звіти керівників ОПУ й лідерів ГО. Аналіз таких матеріалів дозволив виявити не лише нормативно закріплені механізми взаємодії, а й реальні практики співпраці, проблемні аспекти партнерства та напрями інституційного вдосконалення.

Коротко представимо емпіричний досвід Великої Британії. Перш за все це парламентські архіви, зосереджені в UK Parliamentary Archives (<https://www.parliament.uk/business/publications/archives/>) [Так само]. В них зберігаються матеріали діяльності Палати громад і Палати лордів: стенограми засідань, звіти комітетів, законопроектні матеріали, петиції громадян, а також

документи, що відображають практики залучення громадських організацій до парламентських процедур і консультацій.

Архіви регіональних органів влади функціонують у відповідних адміністративно-територіальних утвореннях, які пов'язані з діяльністю децентралізованих інституцій. Вони зберігаються в National Library of Wales (<https://www.library.wales/>), де акумульовано матеріали парламентів і урядів Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, включно з документами про співпрацю органів влади з місцевими громадами та громадськими організаціями в різні історичні періоди [Так само]..

Архівні матеріали громадських організацій і третього сектору зберігаються як у державних, так і в недержавних архівних інституціях, серед яких відкрита для всіх бажаючих Національна бібліотека Великої Британії, *British Library* (<https://www.bl.uk/>) [Так само], у фондах якої зосереджено рукописні колекції, звіти, публікації та внутрішні документи громадських об'єднань, благодійних фондів і громадських рухів. Частина матеріалів доступна у цифровому форматі через спеціалізовані колекції.

В Україні додатковим теоретичним підґрунтям стали вітчизняні *словникові та енциклопедичні видання, а також з міжнародного та європейського права*, що дозволили уточнити зміст базових категорій дослідження, серед яких: «Політичний енциклопедичний словник» за ред. Ю. Шемчушенка, В. Бабкіної, виданий у 1997 році [55]; «Енциклопедія політичної думки» за редакцією Девіда Міллера, 2000-го року видання [56]; «Філософський енциклопедичний словник» за редакцією В. Шинкарука, Л. Озадовської, Н. Поліщук, 2002 року видання [57]; «Юридична енциклопедія» в 6-ти томах за ред. Ю. Шемшученка та ін. [58]; «Енциклопедичний словник з державного управління» за редакцією Ю. Ковбасюка, В. Трощинського, Ю. Сурміна, 2010-го року видання [59]; «Парламентаризм та парламентська діяльність: словник-довідник» за редакцією В. Гошовської, 2010-року видання [60] та інші.

У цих довідникових матеріалах ми простежуємо лише частково лексичну

структуру термінології нашого дисертаційного дослідження, зокрема таких понять як «взаємодія», «публічне управління». Однак тлумачення дефініції «взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства» в енциклопедичних, філософських, політологічних та юридичних словниках не знайдено. В енциклопедичному словнику державного управління таке поняття також відсутнє. Тому в наступному підрозділі ми систематизуємо методологічні основи розглянутих вище категорій у ПУА і запропонуємо авторське визначення цієї дефініції. З метою впорядкування опрацьованих джерел і забезпечення методологічної цілісності дослідження нами виокремлено два взаємопов'язані рівні аналізу.

Перший — *загальнонауковий рівень*, який охоплює історичний, політико-інституційний, організаційно-правовий, соціальний та євроінтеграційний виміри проблематики.

Другий — *міждисциплінарний (суспільствознавчий) рівень*, що інтегрує теоретичний підхід у розвитку всіх сфер суспільного життя, що забезпечив можливість комплексного осмислення взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства як багатовимірного явища, сформулювати аналітичні узагальнення та обґрунтувати прогностичні положення [Так само].

Проведений нами *концептуальний аналіз* засвідчив, що категорія «взаємодія» є ширшою за поняття «партнерство», оскільки охоплює як формалізовані, так і неформалізовані форми співпраці, тоді як партнерство передбачає нормативно закріплені або договірні механізми координації діяльності.

Історичний аспект взаємовідносин публічної влади та громадських організацій в Україні досліджувався переважно крізь призму становлення громадянського руху та трансформації пострадянської політичної системи. У працях дослідників пострадянського періоду аналізувалася специфіка функціонування громадських об'єднань в умовах централізованої моделі державного управління, де діяльність організацій була суттєво регламентована

та обмежена ідеологічними рамками. За таких умов реальний вплив на процеси прийняття рішень мали лише окремі, інституційно легітимовані структури, тоді як значна частина громадської активності залишалася поза офіційно діючих механізмами політичної участі або мала неформальний характер, що спонукало до корупційних наслідків.

У період незалежності України відбувається поступовий перехід від контрольованої моделі взаємодії до більш відкритих форм співпраці, що супроводжується інституціоналізацією громадянського суспільства, розширенням правових гарантій діяльності громадських організацій та запровадженням механізмів консультацій із громадськістю. Водночас процес становлення партнерської моделі взаємодії «держава-суспільство» залишається незавершеним, що обумовлює потребу у глибшому теоретичному та порівняльному осмисленні.

З огляду на це актуалізується необхідність дослідження британського досвіду, де історично склалися сталі традиції автономії громадських інституцій та їх залучення до формування публічної політики. Порівняльний аналіз дозволяє виявити відмінності в інституційній логіці розвитку громадянського сектору, механізмах його впливу на державні рішення та ступені формалізації взаємодії з органами влади.

Таким чином, сучасний стан наукових досліджень підтверджує доцільність комплексного аналізу взаємодії ОПУ та ГС у Великій Британії та Україні саме в контексті демократичної трансформації, що відкриває можливості для формування сучасних моделей взаємодії з урахуванням історичних, інституційних та ціннісних особливостей обох держав.

У сучасній українській науковій думці простежуються різні підходи до визначення політико-правового статусу громадських організацій у системі публічного управління. Частина дослідників, зокрема – Олена Антонова, Тетяна Бутирська та ін. [73; 13], розкривають історичні передумови формування громадянського сектору, його участь у процесах демократичних змін в Україні,

розглядають їх передусім як *інститути соціальної та культурної підсистем суспільства*, підкреслюючи їх автономність щодо політичної системи та механізмів державної влади. У межах такого підходу громадські організації не ототожнюються зі складовими елементами політичної системи, а трактуються як форма самоорганізації громадян, спрямована на реалізацію суспільно значущих інтересів поза межами владних структур.

В історико-політичному вимірі взаємодія органів публічної влади та громадських організацій розглядається Ольгою Антоною, Лілією Гонюковою, Л. Валецьким, Д. Дзвінчуком, Людмилою Івашовою, І. Ткаченком та ін. [1; 5; 16 – 18] як стратегічний чинник демократичної еволюції держави. Вчені акцентують вагу на інституційних бар'єрах, що ускладнюють ефективну співпрацю з органами влади, пов'язуючи ці процеси зі становленням громадських рухів, розвитком політичних партій, розширенням участі громадян у виборчих і реформаторських процесах, формуванням багаторівневого врядування та впровадженням політики децентралізації.

У сучасній Україні ці процеси набувають особливої ваги в контексті європейської інтеграції та інституційної модернізації публічного управління. Тому в українському науковому дискурсі взаємодія ОПУ та ГС переважно розглядається в ширшому контексті відносин між державою і суспільством. Лариса Герасіна, М. Требін та ін. [54, с. 5-117], зосереджують увагу на процесах формування, структуру та чинники розвитку громадянського суспільства в період незалежності України та напередодні введення воєнного стану в країні; Вікторії Гури, Марини Канівець, Світлани Кустової, Дар'ї Лікарчук, Марини Орлів, Тетяни Паламарчук. [25 – 32] відображають європейську інтеграцію розвитку Української держави у співпраці з громадянським суспільством, збереженням ціннісних засад, національної ідентичності.

Інша група науковців обґрунтовує позицію, відповідно до якої громадські організації можуть виступати *активними суб'єктами політичної системи*, здійснювати вплив на відновлення суспільства в особливо складних політичних

періодах через залучення до реалізації публічної влади інструментами участі, консультацій, адвокації та партнерства з державними інститутами. У цьому випадку громадянське суспільство розглядається не як периферійна соціальна сфера, а як функціонально інтегрований елемент формування та реалізації публічної політики.

А. Берlach, Наталія Корчак, О. Проневич, Ю. Тодика та ін. [20 – 24] виокремлюють нормативно-правове забезпечення взаємодії ОПУ з ІГС на різних історичних етапах розвитку, що впливає на формування доброчесності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, політичних лідерів та лідерів громадянських організацій.

Соціально-політичний вимір розвитку громадських організацій як складової громадянського суспільства знайшов відображення у працях низки українських учених, які аналізували роль громадських об'єднань у консолідації суспільства, формуванні політичної культури, зміцненні соціальної солідарності та просуванні демократичних цінностей. У цих дослідженнях Ольги Андрєєвої, Ю. Баштанник, Наталії Грицяк, О. Зубчика, Вікторії Колтун, Лариси Комахи, Наталії Лікарчук, Наталії Ларіної, Наталії Обушної, А. Рачинського, Ю. Рубана, Г. Ситника та ін. [2– 12] громадські організації постають не лише як суб'єкти суспільної активності, а й як чинник легітимації державної політики та механізм зворотного зв'язку ОПУ ТА ІГС в умовах трансформацій публічного управління.

Особливу значущість мають праці щодо взаємодії ОПУ та ІГС в умовах повномасштабної російсько-української війни, захистом національних цінностей в період трансформаційних змін О. Корнієвського, С. Ларіна, Надії Мирної, О. Стасюка та ін. [3; 20].

Актуальними є наукові розвідки, представлені Н. Новак-Каляєвою, Тетяною Запорожець, О. Заярним, Аллою Кожиною, А. Семенченком, Тетяною Сивак, Світлою Чукут та ін. з питань інформаційного та цифрового розвитку суспільства, стратегії їх комунікацій [32 – 38]. Питання інституціоналізації громадянського суспільства та форми взаємодії з публічною владою в Україні та

зарубіжних країнах представлені в наукових працях Л. Бойка, Ю. Шайгородського, М. Бернарда, М. Велзера, Е. Гелнера, Дж. Кіна, А. Селігмена та ін. [39 – 50].

Незалежно від відмінностей у трактуванні, більшість дослідників сходяться на тому, що громадські організації суттєво відрізняються від політичних партій. Якщо останні орієнтовані на здобуття або безпосереднє здійснення державної влади, то громадські організації виконують функції представництва інтересів, громадського контролю, суспільної мобілізації та формування публічного порядку денного. Через взаємодію з такими структурами органи публічної влади отримують можливість залучати ширші соціальні групи до процесу прийняття рішень, що підвищує рівень легітимності управлінських дій.

Узагальнення вітчизняних наукових підходів свідчить, що питання взаємодії ОПУ та ІГС в Україні розглядається переважно в контексті трансформаційного розвитку держави. Дослідники акцентують увагу на впливі пострадянської інституційної спадщини, фрагментарності нормативного регулювання, нерівномірності розвитку громадянського сектору та обмеженості усталених партнерських практик.

Водночас, аналіз наукових підходів свідчить, що проблема взаємодії держави та громадянського суспільства *має комплексний характер і перебуває на перетині кількох галузей знань — державного управління, політології, соціології та правознавства, соціології та психології.*

Попри значний обсяг напрацювань, у вітчизняній літературі відчувається недостатність системного порівняльного аналізу концептуальних моделей та діючих базових механізмів такої взаємодії в різних політико-інституційних середовищах, зокрема в зіставленні досвіду Великої Британії та України [52].

Порівняння української та британської наукових традицій дозволяє виявити суттєві відмінності у підходах до осмислення взаємодії публічної влади й громадянського суспільства. В зазначених вище українських та зарубіжних

дослідженнях ця взаємодія часто інтерпретується як процес становлення, що потребує концептуального уточнення та інституційного зміцнення. Наголошується на відсутності сучасної моделі взаємодії ОПУ та ГС в Україні в умовах трансформації публічного управління, нестійкості нормативно-правових механізмів та недостатній інституційній спроможності органів влади до системної співпраці з ГС. Водночас підкреслюється зростаюча роль ІГС України як суб'єкта контролю, адвокації та ініціатора управлінських змін [60, с. 329-340].

В українській науковій традиції значну роль відіграє *нормативно-правовий підхід*, який акцентує увагу на законодавчому забезпеченні участі ГО у процесах ПУА. Значна частина досліджень зосереджується на аналізі правових актів, що регламентують статус, повноваження та форми залучення громадянського суспільства до вироблення і реалізації державної політики [20 – 24]. Правовий механізм розглядається як ключовий інструмент інституціоналізації, покликаний компенсувати недостатню сталість управлінських практик і сформувати інноваційні підходи до моделювання комплексного механізму взаємодії ОПУ та ГС.

Український контекст характеризується поєднанням демократичних перетворень із збереженням інституційної нестабільності та політичної фрагментації. У науковій літературі вчених провідних закладів вищої освіти України, зокрема дослідниками Київського національного університету імені Тараса Шевченка, наукових установ суспільних та гуманітарних наук, НАН України [61] — Інститут демографії та соціальних досліджень імені А.В. Птухи [62], Інститут демографії та проблем якості життя [63], Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса [64], Інститут філософії імені Г.С. Сковороди [65], Інститут соціології [66], Інститут держави і права імені В.М. Корецького [67], в яких дискутується думка про те, що реформування державного управління не може бути ефективним без залучення ГС як партнера у виробленні та реалізації політик держави. Відтак, система взаємодії ОПУ та ІГС розглядається як сукупність наукових підходів, які забезпечують реалізацію

концептуальних моделей та діючих базових механізмів, спрямованих на двосторонній діалог з врахуванням суспільних інтересів у процесі прийняття управлінських рішень, які забезпечуються цифровим розвитком суспільства, відновленням участі громадськості у виробленні реалізації політик держави в контексті демократичних трансформацій.

Тому вітчизняні дослідження мають переважно *трансформаційний і проблемно-орієнтований характер*, у яких взаємодія влади і громадськості осмислюється як динамічний процес становлення, що супроводжується інституційними дисбалансами, асиметрією владних відносин і нормативною невизначеністю. Саме ця різниця в методологічних акцентах зумовлює потребу у глибокому порівняльному аналізі досвіду Великої Британії та України з метою виявлення можливостей адаптації інституційної стійкості ефективних механізмів взаємодії суб'єктів партнерства в українських реаліях.

У британській тенденції взаємодія ОПУ та ІГГС аналізується переважно в контексті інституційної еволюції та територіальної трансформації управління. Значну увагу в наукових дослідженнях приділено процесам деволюції, які наприкінці ХХ століття започаткували якісні зміни у розподілі повноважень між центром і регіонами Великої Британії. Науковці трактують ці процеси не лише як адміністративну децентралізацію, а як трансформацію конституційних засад, що створили нові можливості для участі регіональних спільнот і громадських організацій у формуванні політики [70].

Крім того, у британській науковій школі проблематика взаємодії держави та громадянського суспільства розглядається крізь призму зміни управлінських парадигм — від класичної бюрократичної моделі до концепцій нового публічного менеджменту — нового публічного врядування. ГС інтерпретується як інтегрований елемент системи публічного врядування, залучений до спільного виробництва політик і послуг. Відповідно, методологічно *домінують інституційний, історико-еволюційний і мережевий підходи*, у межах яких

взаємодія розглядається як стабільний, процедурно закріплений та нормативно врегульований процес.

Спільною теоретичною основою для обох країн є поступове утвердження *партисипативного підходу*, що передбачає ревіталізацію (відновлення) активності громадян і ГО до участі в прийнятті управлінських рішень. Водночас характер реалізації цього підходу істотно відрізняється у Великій Британії та Україні (див табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Моделі взаємодії держави та громадянського суспільства
у Великій Британії та Україні

<i>Британська модель</i>		<i>Українська модель</i>	
основні ознаки	основні функції	основні ознаки	основні функції
– органічна, інституційно закріплена та інтегрована складова системи публічного врядування; – еволюційна стабільність порівняно з трансформаційною динамікою української моделі; – поширення мережових форм врядування	– стабільні процедури; – функції реалізуються через консультації громадські слухання та партнерські платформи	– активізується лише в періоди кризових викликів; – трансформаційна динаміка української моделі; – визначається як результат демократичних перетворень;	– нестабільні процедури, які набувають мобілізаційного або реактивного характеру; – застосовуються засоби теоретичного осмислення та практичного вдосконалення; – застосовується нормативно-правовий формалізм в реалізації моделі; – здійснюються частково через запровадження принципу партисипативної демократії

Джерело: автор розробка [за 52; 53; 70]

Таким чином, ми простежили, що в Україні нормативне закріплення часто *передуює формуванню практики*, то у Великій Британії воно, як правило, *кодифікує та впорядковує вже наявні управлінські механізми*.

Також у британській традиції правові норми функціонують переважно як складова широкої інституційної культури взаємодії. Законодавче регулювання доповнює вже усталені процедури консультацій, участі та мережевої координації між державними структурами і громадянським сектором.

Відзначимо, що у британській моделі участь ГС інтегрована в СПУ як її структурний елемент і реалізується через стабільні процедури, зокрема: консультації, громадські слухання та партнерські платформи. В українських умовах партисипативна модель взаємодії часто набуває *мобілізаційного або реактивного характеру*, активізуючись у періоди суспільно-політичних трансформацій і кризових викликів.

Отже, теоретичні відмінності між британським та українським підходами зумовлені не лише різницею у застосовуванні дослідницьких інструментів, а й особливостями історичного та інституційного розвитку держав. У Великій Британії взаємодія ОПУ а ГС розглядається як органічна, інституційно закріплена складова системи публічного врядування.

В Україні ж вона постає як результат і водночас умова демократичних перетворень, що перебуває на стадії формування і потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного вдосконалення. Суттєві відмінності проявляються в еволюційній стабільності британської моделі, яка відсутня в українській моделі; в домінуванні процедурної культури взаємодії ОПУ та НС у Великій Британії на противагу наявності традиційному формалізму нормативно-правового поля України.

Поширення мережевих форм врядування у британській практиці та збереженні елементів ієрархічно-адміністративної логіки в українському управлінському середовищі сприяє визначити яв відмінності, так і спільні традиції для подальшого використання в українських реаліях.

Узагальнення подібностей і відмінностей дозволяє виокремити такі ключові позиції, які подано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Узагальнення подібностей і відмінностей між британською та східноєвропейською моделями взаємодії СПУ та ГС

<i>Спільні характеристики моделей взаємодії СПУ та ГС</i>	<i>Відмінності моделей взаємодії СПУ та ГС</i>
застосування інституційного та партисипативного підходів;	еволюційній стабільності британської моделі порівняно з трансформаційною динамікою української;
визнання громадських організацій суб'єктами впливу на публічну політику;	домінуванні процедурної культури взаємодії у Великій Британії на протигагу нормативно-правовому формалізму в Україні;
орієнтація на принципи відкритості, прозорості та демократичної участі.	поширенні мережевих форм врядування у британській практиці та збереженні елементів ієрархічно-адміністративної логіки в українському управлінському середовищі.

Джерело: автор розробка [за 52; 53; 70]

Проведений аналіз наукових джерел підтверджує, що взаємодія ОПУ та ГС у Великій Британії та Україні є багатовимірним феноменом, який формується під впливом історичних, політико-інституційних і культурних чинників.

Таким чином, виявлені відмінності не зводяться до різниці правових систем чи адміністративних структур, а відображають глибокі особливості розвитку публічного управління.

1.2. Методологія дослідження понятійного апарату дисертаційної роботи

Окреслені нами у вступі та першому підрозділі питання системного аналізу базових категорій взаємодії ОПУ та ГС залишаються недостатньо структурованими, особливо у порівняльному вимірі. Компаративне дослідження практик такої взаємодії у Великій Британії та Україні дозволяє нам виявити

відмінності у змісті, інституційних механізмах і ступені розвитку партнерських моделей взаємодії в СПУ.

Метою методології дослідження понятійного апарату взаємодії ОПУ та ГС є обґрунтування авторської структурно-логічної моделі взаємозв'язку базових категорій.

У публічному управлінні категорія «взаємодія» посідає фундаментальне місце, оскільки відображає характер зв'язків між суб'єктами управлінських процесів та визначає шляхи реалізацію публічної влади в демократичному суспільстві. Водночас у сучасних дослідженнях спостерігається множинність трактувань цього поняття [73, с. 156-162], що зумовлено міждисциплінарним характером його застосування. Тому наше завдання полягає в систематизації методологічних підходів до формування понятійного апарату взаємодії влади і суспільства Великої Британії та України у порівняльному вимірі, що визначає роль дефініцій у *формуванні моделі комплексного механізму взаємодії ОПУ та ГС на прикладі британського досвіду та українських реалій*.

Дослідження категорії «взаємодія» у системі публічного управління поєднує міждисциплінарні наукові інструменти та компаративний аналіз. З огляду на багатовимірність цієї категорії, її дослідження здійснюється на основі *трансформації управлінської парадигми з соціологічними вимірами, в поєднанні з системним, інституційним, структурно-функціональним, компаративним та герменевтичним підходами* [74, с. 71-78].

З огляду на *трансформацію управлінської парадигми* — від ієрархічної моделі «державного управління» до багаторівневого публічного врядування — категорія «взаємодія» набуває системного характеру та виходить за межі формального адміністративного впливу, що охоплює інституційно закріплені механізми участі ГС та неформальні канали комунікацій, консультацій, лобіювання, експертизи та партнерства. Т

Системний підхід розглядає взаємодію як елемент цілісної системи публічного врядування, у якій ОПУ та ГС виступають взаємопов'язаними

суб'єктами управлінського процесу. У цьому вимірі взаємодія не є епізодичним явищем, а постає структурною складовою демократичного врядування прийняття рішень [Так само].

Інституційний підхід спрямований на аналіз формалізованих і неформалізованих правил, процедур та організаційних механізмів, що забезпечують участь ІГС у виробленні та реалізації публічної політики, що дозволяє оцінити ступінь нормативної визначеності та стабільності взаємодії [Так само].

Структурно-функціональний підхід дає змогу визначити функціональне навантаження взаємодії у СПУ — від консультативної та інформаційної функції до партнерської та спільного вироблення публічної політики та послуг [Так само].

Історичний підхід сприяє розкриттю історичних передумов взаємодії ОПУ та ІГС Великої Британії та України в умовах трансформаційних змін, простеження розвитку концепцій у процесах державотворення та децентралізації, сприяти відтворенню історичної хронології та розкриттю історичних умов участі ІГС в управлінських рішеннях.

Компаративний підхід використовується для зіставлення змісту та практики реалізації взаємодії ОПУ та ІГС у Великій Британії та Україні, що дозволяє визначити ступінь наближення української моделі до європейських стандартів.

Герменевтичний та дискурс-аналіз застосовуються для інтерпретації змісту категорії «взаємодія» у нормативно-правових актах, стратегічних документах та наукових джерелах для відслідковування еволюції термінологічних підходів та семантичні трансформації [Так само].

З погляду прикладного підходу взаємодія ОПУ та ІГС у Великій Британії характеризується наявністю інституційної тенденції, тоді як в Україні взаємодія перебуває на початковому етапі її запровадження. В контексті порівняльного аналізу Великої Британії та України особливої уваги потребує відмінність у

розумінні поняття «взаємодія» як елементу демократичної трансформації (у британській практиці) та інституційного становлення (в українських реаліях).

Трансформаційний підхід застосовано нами для аналізу змін у взаємодії влади та ГС в умовах здійснення демократичних реформ в публічному управлінні, децентралізації, євроінтеграції, положень воєнного стану та повоєнної відбудови України.

Велику значимість в роботі має застосування підходу багаторівневого врядування (multi-level governance), який використано для дослідження особливостей взаємодії на всіх рівнях у Великій Британії та Україні

Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечує системне, порівняльне та інституційне осмислення взаємодії ОПУ та ГС Великої Британії та України в умовах трансформаційних змін.

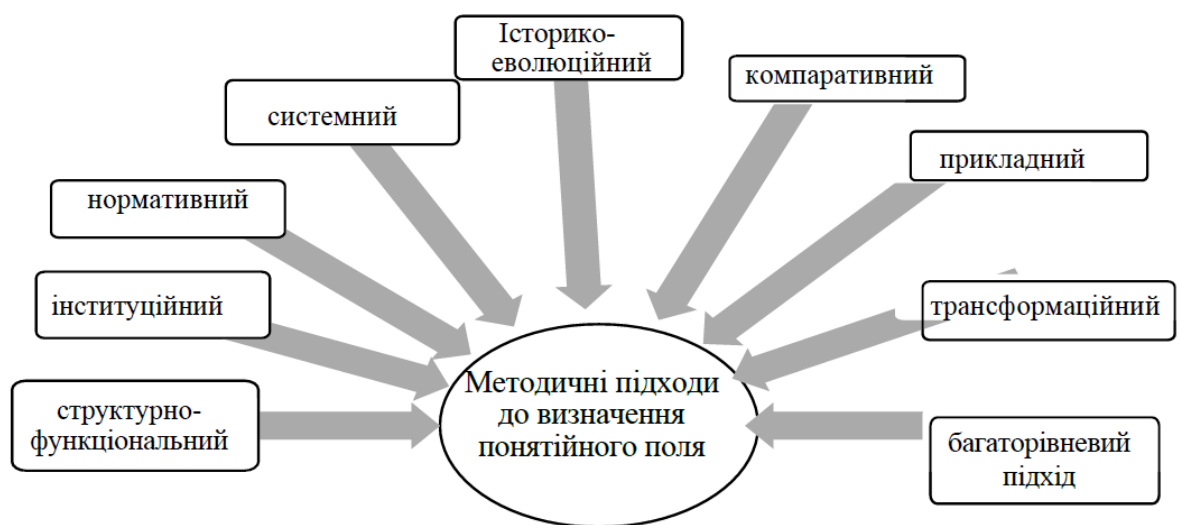

Рис.1.1 Схематичне відображення основних методологічних підходів до визначення понятійного поля дисертаційної роботи.

Джерело: автор розробка

Водночас нами застосовано загальнонаукові методи: аналіз і синтез — для дослідження теоретичних концепцій взаємодії та формування цілісної авторської

позиції; *індукція і дедукція* — для формування узагальнень та логічного обґрунтування висновків; *абстрагування та конкретизація* — для уточнення понятійно-категоріального апарату.

Методологія дослідження поняття «взаємодія» ґрунтується на поєднанні теоретико-концептуального та емпіричного аналізу, що забезпечує цілісне розуміння її змісту та ролі у формуванні моделі комплексного механізму взаємодії на засадах демократичної трансформації [Так само]. У теорії публічного управління взаємодія дедалі частіше інтерпретується крізь призму мережевого врядування, цифрового та партисипативного управління, партнерства та спільного вироблення публічної політики.

Не викликає сумніву той факт, що взаємодія ОПУ та ГС пов'язана низкою структурних зв'язків, оскільки законодавчі та виконавчі органи у процесі взаємодії неминуче стикається з громадянськими цінностями та інститутами. Використовуючи діалектичний метод, розглянемо методологічну основу предмету дослідження – «взаємодія ОПУ та ГС».

Значна роль відводиться застосуванню окремих *спеціальних методів дослідження, зокрема:*

- *еволюційному методу, який дозволив простежити становлення та розвиток моделей взаємодії у Великій Британії та Україні в контексті демократичних трансформацій;*
- *нормативно-правовому аналізу для дослідження законодавчих засад взаємодії ОПУ та ГС;*
- *порівняльно-правовому аналізу для забезпечення можливості зіставлення правових механізмів регулювання взаємодії у двох країнах;*
- *методу моделювання — для розроблення пропозицій щодо формування моделі комплексного механізму взаємодії в Україні.*

Методи емпіричного дослідження: контент-аналіз нормативно-правових актів, стратегічних документів і програм розвитку; аналіз аналітичних звітів

та офіційної статистики; кейс-методи застосовувалися нами для вивчення окремих практик (децентралізація в Україні, деволюція у Великій Британії, цифрові та партисипативні інструменти участі).

Елементи якісного порівняльного аналізу (qualitative comparative analysis) — для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між інституційними чинниками та результативністю взаємодії ОПУ та ГС в Україні та Великій Британії

У контексті дослідження поняття «взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства» досить часто розглядається науковцями як «суб'єктно-об'єктивні» відносини в управлінському процесі. Ми тлумачимо ці відносини як «суб'єкт — суб'єктні», коли між ОПУ, з одного боку, і ГС, з іншого, існують згода та єдність, партнерство взаємодії. Адже лише за умов «гармонії та рівноправності між суб'єктами взаємодії її представники стануть по-справжньому незалежними» [76, с. С. 179-187]. Але ця рівність має бути реальною, а не формальною, адже ілюзія рівноправності призводить до кризового соціально-економічного стану у державі, негативно позначається на якості публічного управління в цілому.

Виокремимо *специфічні ознаки*, які характерні для взаємодії ОПУ та ГС, а саме:

- подолання відчуження ОПУ від ГС;
- перетворення ОПУ та ГС на соціально відповідальний інструмент, який здійснює активну соціальну політику в інтересах усіх категорій та верств населення на основі принципів відкритості, прозорості й демократизму влади, соціальної справедливості;
- наявність взаємовигідного партнерства.

Виходячи з цього, нами запропоновано класичне визначення дефініції **«взаємодія ОПУ та ГС»** — це системно організований, нормативно врегульований і комунікативно зумовлений процес двостороннього або багатостороннього впливу суб'єктів публічної влади та інститутів ГС на узгодження інтересів, формування та реалізацію публічної політики,

забезпечення публічного інтересу й підвищення якості цифрових, партисипативних, деліберативних управлінських рішень (автор).

Британська модель взаємодії між ОПУ та ГС здебільшого розвивається через концепцію *co-production*, яка у науковому дискурсі тлумачиться як «процес спільного вироблення управлінських рішень на основі взаємної довіри, розподілу відповідальності та ресурсів між державою і суспільством» [1, с. 71-76]. Така модель базується на принципах мережевого врядування, відкритості та інклюзивності [77] й активно застосовується в практиці публічного врядування, передбачає залучення громадян, громадських організацій і спільнот не лише до консультаційних процедур, а й до спільного проєктування, реалізації та оцінювання публічних рішень. Акцентуємо увагу, що на відміну від традиційної моделі «участі», де ГС виконує переважно дорадчу функцію, *co-production* передбачено перехід до партнерської моделі, у якій відбувається спільне формування цінностей публічних послуг. У такому підході *co-production* громадяни розглядаються не як пасивні отримувачі управлінських рішень, а як активні співучасники творення політики.

Тоді як в українському контексті взаємодія ОПУ та ГС перебуває на етапі інституційного становлення. Хоча нормативна база передбачає різні форми участі громадськості, проте практика взаємодії часто залишається процедурно орієнтованою й не завжди трансформується у повноцінне спільне вироблення політики.

Таким чином, концепція *co-production* може розглядатися як орієнтир для моделювання комплексного механізму взаємодії ОПУ та ГС в українських реаліях.

Важливим компонентом нашої наукової роботи є методологічне дослідження дефініції «органи публічного управління». У сучасному науковому дискурсі ОПУ доцільно розглядати не лише як формально визначені інституції, а як складові інституційно-функціональної системи реалізації публічної влади,

що забезпечує впорядкування суспільних відносин і досягнення суспільно значущих цілей [61].

ОПУ — це інституційно оформлені, легітимні суб'єкти публічної влади, які наділені владно-управлінськими повноваженнями, функціонують у межах правового поля та здійснюють регулятивний, організаційний і сервісний вплив на суспільні процеси з метою реалізації публічних інтересів і виконання функцій держави та місцевого самоврядування [77; 78; 79]. У методологічному вимірі сутність ОПУ розкривається через сукупність *системних ознак*:

- *цільова спрямованість* — орієнтація на реалізацію публічних інтересів і виконання суспільно значущих функцій;
- *інституційність* — наявність формалізованої організаційної структури та статусу;
- *легітимність* — суспільне визнання та правове закріплення повноважень;
- *відокремленість управлінського апарату* — функціональне розмежування між суб'єктами управління та населенням;
- *територіальна структурованість* — здійснення повноважень у межах визначених адміністративно-територіальних одиниць;
- *загальність і універсальність впливу* — поширення рішень на всіх суб'єктів у межах юрисдикції та охоплення широкого спектра суспільних відносин;
- *безперервність функціонування* — сталість управлінської діяльності незалежно від політичних чи організаційних змін;
- *нормативно-правова зумовленість діяльності* — реалізація повноважень виключно у правових формах;
- *обов'язковість управлінських рішень* — загальнообов'язковий характер актів;
- *наявність механізмів примусу* — можливість застосування легітимного державного примусу;

- *фінансова автономія* — повноваження щодо формування та використання публічних фінансових ресурсів.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці В. Авер'янова, в яких автор досліджує функції виконавчої влади, владно-управлінський вплив на формування ОПУ та ГС в системі владних повноважень [77; 78].

В. Алексєєв розкриває функціональне структурування публічного управління у частині організації громадських рад, створених територіальними громадами в умовах децентралізації для здійснення безпосередніх управлінських взаємовідносин з державою та владою [79].

Значним доробком вважаємо наукову працю Тетяни Мацелик «Публічна адміністрація: питання понятійно-категоріального апарату», в якій авторкою виокремлено значимість дефініцій з означеної проблеми через призму правового виміру [80].

Вітчизняні науковці Марина Ажажа, Олена Алейнікова, В. Банах, Ольга Венгер, Валентина Воронкова, Ніна Діденко, Вікторія Мельник, О. Соснін, О. Фурсін та ін. у монографії «Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід» [82] здійснили концептуальне осмислення публічного управління та адміністрування як складного багатовимірного явища, аналізуючи економічні, соціальні і політичні процеси, що відбуваються у публічній сфері. Об'єктом дослідження виступають теоретико-методологічні та методичні засади управлінської діяльності в сфері публічної влади в умовах становлення інформаційного суспільства, розкрили особливості процесів європеїзації СПУ та здійснили аналіз їх впливу на трансформацію публічного управління в Україні [Так само].

Авторами дослідження яскраво висвітлено практичний досвід Литви, яка демонструє високий рівень розвитку СПУ завдяки впровадженню принципів «доброго врядування», що може слугувати ефективним орієнтиром для

вдосконалення національної управлінської системи [Так само]. Однак досвід Великої Британії залишається поза увагою дослідників.

Ольга Андрійко, В. Бевзенко, А. Галай, В. Ковальчук, І. Коліушко, Тамара Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, Тетяна Крушельницька, Наталія Липовська, І. Панчук, В. Папуша та інші розкривають ключові аспекти розвитку публічного управління та відповідних інституційних процесів, здійснюють акцент на контрольній функції органів влади та механізмах їх реалізації.

Видатні сучасні науковці Ольга Петроє [61], О. Зубчик [6] та ін. обґрунтували роль регулятивної, сервісної, координаційної функції публічного управління та їх трансформацію у контексті людиноцентризму; П. Покатаєв, М. Латинін, С. Степаненко, Г. Пасемко, Є. Таран дослідили природу ОПУ, їх управлінські функції — планування, організація, контроль, координація, на засадах *інституційно-функціонального підходу* [81]. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства у вітчизняній та зарубіжній практиці ретельно вивчали В. Воронкова, В. Банах [82].

Особливості розвитку ОПУ на теренах незалежної України стали предметом багаторічних наукових розвідок харківських вчених — В. Дзюндзюка, В. Мартиненка [125], які в науковій праці «Публічне управління: український вимір» дослідили функції публічної влади, взаємодію держави та місцевого самоврядування крізь призму реалізації публічної політики у забезпеченні системних реформ в Україні, а також заслуговує на увагу праця «Публічне управління та адміністрування», авторами якої є А. Дегтяр, О. Дегтяр, Христина Калашнікова, Марина Гнатенко [83].

Значимим для нас також є доробок Б. Мельниченка «Публічне управління як форма реалізації публічної влади», в якому автор *аналізує трансформацію функцій* управління в органи публічної влади в умовах переходу до сервісної моделі держави [84].

Таким чином, зазначені вище вітчизняні вчені у сфері науки «Державне управління та галузі знань «Публічне управління та адміністрування»

розглядають СПУ як одну з ключових форм реалізації публічної влади. Категорія «управління», на їхню думку, за своїм змістовим наповненням є тісно пов'язаним з поняттям «влада», що зумовлює їхню концептуальну взаємозалежність. Однак доцільно зазначити, що наприкінці ХХ — на початку ХХІ століття відбулися суттєві трансформації у розумінні природи влади. Визначальним чинником цих змін став відхід від державоцентристської парадигми, в межах якої людина трактувалася як об'єкт владного впливу, та перехід до людиноцентристського підходу, відповідно до якого діяльність держави має бути спрямована на забезпечення інтересів і потреб громадян [62]. Такі концептуальні зрушення зумовили необхідність переосмислення традиційної правової категорії «державна влада» та впровадження ширшого за змістом поняття «публічна влада». При цьому, йдеться не про витіснення державної влади як такої, а про її включення до більш комплексної категорії, що охоплює різні форми організації владних відносин у суспільстві [Так само].

Вагомий внесок у вивчення методології дослідження органів публічного управління здійснено вченими у *галузі права*. Науковцями підкреслено, що у конституційних системах більшості сучасних держав закріплено принцип поділу влади, відповідно до якого державна влада функціонує через розмежування на законодавчу, виконавчу та судову гілки. Кожна з них реалізується у специфічній формі: *законодавча* — через нормотворчу діяльність, *виконавча* — через механізми публічного управління, *судова* — шляхом здійснення правосуддя.

Узагальнюючи зазначене, окреслимо, що *органи публічного управління доцільно визначати як суб'єктів реалізації форми публічної влади, що ґрунтується на принципах народного суверенітету, субсидіарності, відповідно до яких народ виступає носієм влади та її єдиним джерелом, і спрямовані на забезпечення суспільних інтересів та задоволення потреб громадян (автор.)*

До ключових ознак ОПУ віднесено належність до форм прояву публічної влади; базування на принципі народного суверенітету; орієнтацію на реалізацію інтересів суспільства в цілому.

З огляду на британський досвід спільного вироблення публічної політики та послуг, доцільно розширити запропоноване нами вище визначення «взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства» — це інституційно та нормативно зумовлений процес партнерської комунікації й спільних дій публічних і громадських суб'єктів, що передбачають не лише консультаційний вплив, а й спільне формування, реалізацію та оцінювання публічної політики, спрямоване на створення суспільних цінностей та забезпечення публічного інтересу, парадигми обмеження владних повноважень механізмами суспільного нагляду (автор.)

У цьому визначенні поняття «взаємодія ОПУ та ІГС» набуває інших ознак, зокрема [74, с. 71-78]:

- партнерський характер (а не ієрархічний вплив);
- спільна відповідальність сторін у сфері публічного управління та надання публічних послуг;
- орієнтація на створення спільних цінностей у сфері публічного управління;
- інклюзивність та відкритість процедур у сфері публічного управління;
- мережевий формат координації взаємодії ОПУ та ІГС у сфері публічного управління на засадах цифровізації.

Здійснений нами аналіз взаємодії ОПУ та ІГС за британською концепцією *co-production* дозволяє в Україні:

- вийти за межі застосування епізодичного процесу взаємодії ОПУ та ІГС , який посилює ризик дискретизації;
- обґрунтувати перехід від «участі» до повноцінного спільного «вироблення політик»;
- сформулювати підґрунтя для розробки авторської моделі комплексного механізму взаємодії ОПУ та ІГС, що стане перспективним в контексті сучасних трансформаційних процесів – децентралізації, євроінтеграції, воєнного стану та повоєнної відбудови. Це сприятиме розкриттю ступеню наближення України до європейських стандартів, взаємодії ОПУ та ІГС.

У науці державного управління взаємодія ОПУ та ІГС передбачає інституційні основи їх участі у нормативно-правовому процесі, що складаються з таких компонентів: суб'єктів, предмету, принципів, форм, процедури, засобів, методів, результатів взаємодії тощо. Причому, якщо відсутня мета як важливий елемент взаємодії, то відсутня і сама взаємодія. Саме тому метою взаємодії ОПУ та ІГС має стати прагнення здійснювати певні структурні зміни (наприклад прийняття законів, програм тощо) для задоволення відповідних суспільних потреб та інтересів у сфері публічної влади шляхом громадського лобіювання. Ефективність, стійкість взаємодії ОПУ та ІГС значною мірою визначається саме системними зв'язками. Останні визначають характер взаємодії між органами законодавчого та виконавчого ОПУ та ІГС.

У системі публічного управління така взаємодія називається зовнішньою. Її складовими є ряд компонентів, які забезпечують зовнішню взаємодію ОПУ та ІГС, і представлені нами в *Додатку А*. Шляхом розкриття мети, предмету, суб'єктів, форм, видів, середовища, термінів, характеру, принципів, методів, засобів та результатів взаємодії відображені функції компонентів взаємодії ОПУ з ІГС, які сприяють пришвидшити та покращити процес взаємодії. Відсутність реалізації одного з компонентів зовнішньої взаємодії ОПУ незадовільно впливає на ефективність забезпечення публічного врядування.

Відповідно до поставлених завдань розглянемо методологічний вимір категорії «*громадянське суспільство*», яке є також ключовим у дослідженні взаємодії публічної влади та суспільних інститутів.

На нашу думку, методологічно доцільно розглядати громадянське суспільство у кількох вимірах, які є ідентичними до визначення понять «взаємодія», «органи публічного управління», зокрема:

- *еволюційному* (історичні передумови розвитку громадянського суспільства);
- *інституційному* (організації, асоціації, ініціативні групи);
- *ціннісному* (норми участі, довіра, солідарність);

- *функціональному* (контроль, адвокація, спільне вироблення публічної політики).

У британській традиції громадянське суспільство розглядається як сукупність автономних інститутів і спільнот, що функціонують поза межами державного апарату, але активно взаємодіють із ним у межах демократичного процесу. В Україні ця категорія набуває особливої динаміки в умовах трансформації політичної системи та воєнного стану, що актуалізує роль ГО, волонтерських рухів та професійних об'єднань, асоціацій.

Поняття «громадянське суспільство» має витоки у філософській думці Античності. Платон є одним з перших мислителів, які осмислювали ГС як окрему соціальну реальність, вважається У своїх міркуваннях про природні потреби людини, ключові чесноти та ідеальний суспільний устрій він фактично підводив до розуміння існування поряд із державою інших форм суспільної організації [85].

Подальший розвиток ці ідеї отримали у працях Аристотель, який у трактаті «Політика» визначав державу як спільноту громадян, наділених відповідними правами. Водночас він аналізував різні сфери життєдіяльності — економічну, сімейну, духовну, — у яких роль держави не була визначальною. Це дає підстави говорити про зародження у його вченні ідеї розмежування держави та суспільства. Саме з аристотелівського поняття «κοινωνία πολιτική» походить латинський термін «societas civilis» [86].

У політико-правовій думці Цицерон поняття «громадянське суспільство» пов'язується з уявленням про державу як спільну справу народу, об'єданого правом і спільними інтересами. Він підкреслював, що громадянство має правову природу, а суспільство постає як сукупність громадян, які взаємодіють у межах політичного порядку [87].

Водночас у античній традиції відсутнє чітке розмежування між державою та суспільством у сучасному розумінні. «Публічне» і «приватне» перебували у тісній єдності, а реалізація особи була можлива переважно в межах поліса. За

визначенням Адама Фергюсона, на ранніх етапах розвитку цивілізації не існувало автономного «цивільного» простору, оскільки індивід насамперед виступав як учасник політичної та військової спільноти [88].

Таким чином, ми переконалися, що античне суспільство ще не сформувало уявлення про громадянське суспільство як самостійну сферу поза державою.

У період Середньовіччя спостерігається тенденція до зниження ролі людини у суспільно-політичному процесі: держава та влада інтегруються в теологічну модель суспільства і трактуються як прояв вищого, надлюдського розуму. Домінування церкви та панування догматичного світогляду фактично унеможливлювали існування автономного простору життєдіяльності особи поза межами державної (по суті, теократичної) влади. Водночас саме в цей період формуються духовні та практичні передумови для подальшого переосмислення взаємодії людини, суспільства і держави, що стало основою розвитку концепції громадянського суспільства [90; 91].

В епоху Відродження ці ідеї отримують новий імпульс у працях Нікколо Макіавеллі. Визнаючи державу найвищою формою організації суспільного життя, він водночас підкреслював обмеження влади правителя: ефективне управління не повинно ґрунтуватися на зловживанні насильством або порушенні прав підданих. У його міркуваннях простежується розуміння існування сфер людської діяльності — праці, сім'ї, приватного життя, — що функціонують поза безпосереднім контролем держави, тобто мають ознаки громадянського суспільства [92; 93].

Загалом, мислителі Античності, Середньовіччя та Відродження заклали інтелектуальні передумови для виокремлення ГС як особливої сфери соціальної взаємодії. Хоча це розмежування ще не було чітко усвідомленим, у їхніх працях простежується ідея існування поряд із державою автономних форм суспільного життя, що функціонують за власними закономірностями [87 – 92].

Класичне осмислення сутності громадянського суспільства формується у філософії Нового часу, зокрема у працях Томас Гоббс, Джон Локк, Жан-Жак Руссо та Шарль Луї де Монтеск'є [93-95].

Еволюційний підхід до розуміння громадянського суспільства, має безпосередню прикладну значущість для України в умовах трансформаційних змін, євроінтеграції та воєнних викликів (див. табл. 1.3.). Зокрема, ідеї Джона Локка щодо природних прав і пріоритету свободи особи над державою є концептуальною основою утвердження правової держави в Україні, де питання захисту прав людини, підзвітності влади та верховенства права залишаються ключовими [95]. Водночас підхід Томаса Гоббса, який акцентує на необхідності сильної державної влади для забезпечення безпеки та порядку, набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, коли держава виконує функції гаранта стабільності та виживання суспільства.

Концепція Георга Вільгельма та Фрідріха Гегеля [890; 93], яка визначає громадянське суспільство як окрему сферу між державою та сім'єю, є важливою для формування збалансованої моделі взаємодії публічної влади та громадянських інституцій в Україні. Вона дозволяє теоретично обґрунтувати необхідність розвитку незалежних соціальних інститутів, здатних виконувати функції посередництва та соціальної інтеграції задля розробки моделі комплексного механізму взаємодії ОПУ та ГС.

Ідеї Алексіс де Токвіль щодо ролі асоціацій і громадської активності мають особливе значення для українського суспільства, яке демонструє високий рівень самоорганізації, особливо у кризових умовах. Волонтерський рух, діяльність громадських організацій та локальні ініціативи є практичним підтвердженням значущості асоціативного виміру громадянського суспільства [93].

У свою чергу, підхід Антоніо Грамші, який розглядає громадянське суспільство як простір формування суспільних цінностей і смислів, є релевантним для України в контексті інформаційної безпеки, протидії

пропаганді та формування національної ідентичності. Саме через ІГС відбувається консолідація суспільства навколо демократичних цінностей [94].

Окремої уваги заслуговують ідеї Адам Фергюсон щодо значення громадянської активності та соціальної злагоди для України в умовах необхідності підтримання суспільної єдності, довіри та солідарності та стійкості держави [88].

Таблиця 1.3

Еволюція концепції громадянського суспільства від античності до сучасності

<i>Історичний етап</i>	<i>Ключові представники</i>	<i>Сутність розуміння громадянського суспільства</i>	<i>Характерні риси</i>	<i>Значення для розвитку концепції</i>
Античність	Платон, Аристотель, Цицерон	ГС ототожнюється з політичною спільнотою (полісом, державою)	Єдність держави і суспільства; відсутність приватної автономії	Формування первинних уявлень про громадянство і політичну спільноту
Середньовіччя	Августин Блаженний, Фома Аквінський	Суспільство розглядається через призму теології; влада — божественного походження	Домінування церкви; відсутність автономії особи; теократизм	Закладення духовних передумов для подальшого переосмислення ролі людини
Відродження	Нікколо Макіавеллі	Поступове розмежування держави і суспільства; визнання позадержавних сфер	Інтерес до людини, приватного життя; обмеження сваволі влади	Початок усвідомлення автономії соціального життя
Новий час	Томас Гоббс, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Шарль Луї де Монтеск'є, Адам Фергюсон	ГС поступово відокремлюється від держави; пов'язується з правами людини і соціальною взаємодією	Ідеї природних прав, свободи, суспільного договору; формування соціальних інститутів	Становлення класичної теорії громадянського суспільства
Класична німецька філософія (XIX ст.)	Георг Вільгельм Фрідріх Гегель	ГС — окрема сфера між сім'єю і державою	Сфера приватних інтересів, економіки, соціальних зв'язків	Теоретичне оформлення концепції як окремої підсистеми суспільства
Демократична традиція (XIX ст.)	Алексіс де Токвіль	ГС як мережа асоціацій і форм самоорганізації	Активність громадян, локальні ініціативи, асоціативність	Визначення ролі громадянського суспільства у демократії

Неомарксистська традиція (XX ст.)	Антоніо Грамші	ГС як простір формування ідеології та гегемонії	Боротьба за цінності, вплив на суспільну свідомість	Розширення розуміння через культурно-ідеологічний вимір
Сучасний етап (XX–XXI ст.)	Ю. Габермас, Р. Патнем та ін.	ГС як сфера комунікації, участі та соціального капіталу	Діалог, мережевість, партнерство держави і громадян	Інституціоналізація участі, розвиток демократії та е-врядування

Джерело: автор. розробка [84-94].

Таким чином, класичні та сучасні теорії ГС не лише зберігають свою теоретичну цінність, а й виступають методологічною основою для розробки моделі комплексного механізму взаємодії ОПУ та ГС в Україні, орієнтованої на демократичні цінності, участь та соціальну відповідальність.

Розглядаючи праці українських та британських учених з проблем розвитку ГС, зазначимо, що українська наукова школа представлена науковими доробками таких учених як: В. Бакуменко, В. Князєв, О. Оболенський, Н. Нижник, М. Лахижа та ін. зосереджена переважно на інституціональному забезпеченні взаємодії держави та громадянського суспільства, тоді як британська — історично сформувала теоретичні основи свободи, асоціативності та громадянської активності. (див. табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Порівняльна характеристика досліджень громадянського суспільства (українська та британська наукові традиції) *Джерело: автор. розробка [84-94].*

Наукова традиція	Представники	Основні підходи до розуміння громадянського суспільства	Ключові акценти досліджень	Практичне значення
Українська	В. Бакуменко, В. Князєв, О. Оболенський, Н. Нижник, М. Лахижа та ін.	Інституційний, системний, публічно-управлінський	Взаємодія органів влади і громадянського суспільства; демократизація; участь громадян	Формування механізмів участі, розвиток е-врядування, забезпечення прозорості влади
Українська (сучасний етап)	В. Тертичка, Н. Гончарук, О. Амосов, С. Серьогін, Т. Василевська, Л.	Компетентнісний, мережевий, інституційний, безпековий	Взаємодія влади і громадянського суспільства; розвиток електронного	Посилення спроможності публічного управління; розвиток е-

	Приходченко, І. Коліушко та ін.		урядування; участь громадян; публічна політика; стійкість держави	демократії; формування партнерських моделей «державо–громадянське суспільство»
Британська (класична традиція)	Адам Фергюсон, Джон Локк, Томас Гоббс	Ліберальний, природно-правовий, договірний	Свобода особи, природні права, суспільний договір	Формування базових засад демократії та правової держави
Британська (модерна традиція)	Адам Фергюсон, Алексіс де Токвіль	Асоціативний, соціально-комунікативний	Роль асоціацій, громадської активності, соціальної довіри	Розвиток громадської участі, локального самоврядування
Британська (сучасні підходи)	Ентоні Гідденс, Джон Кін, Колін Крауч, Девід Хелд, Робін Менсбрідж	Мережевий, глобалізаційний, комунікативний, деліберативний, governance-підхід	Демократія участі; глобальне громадянське суспільство; публічна комунікація; взаємодія держави, ринку і громадянського сектору	Розвиток публічної політики, партисипативного врядування, цифрової демократії, посилення ролі громадян у прийнятті рішень

Водночас, сучасні українські дослідники публічного управління зосереджують увагу на трансформації взаємодії держави та громадянського суспільства в умовах цифровізації, євроінтеграції та безпекових викликів, які спрямовані на обґрунтування нових моделей публічного врядування, що базуються на принципах відкритості, участі, партнерства та інституційної спроможності. Сучасна британська наукова традиція розглядає громадянське суспільство крізь призму глобалізаційних процесів, мережевих взаємодій та демократії участі.

Особлива увага приділяється комунікативним практикам, ролі громадян у виробленні публічної політики та формуванню нових моделей врядування (governance), що передбачають взаємодію держави, ринку і громадянського сектору.

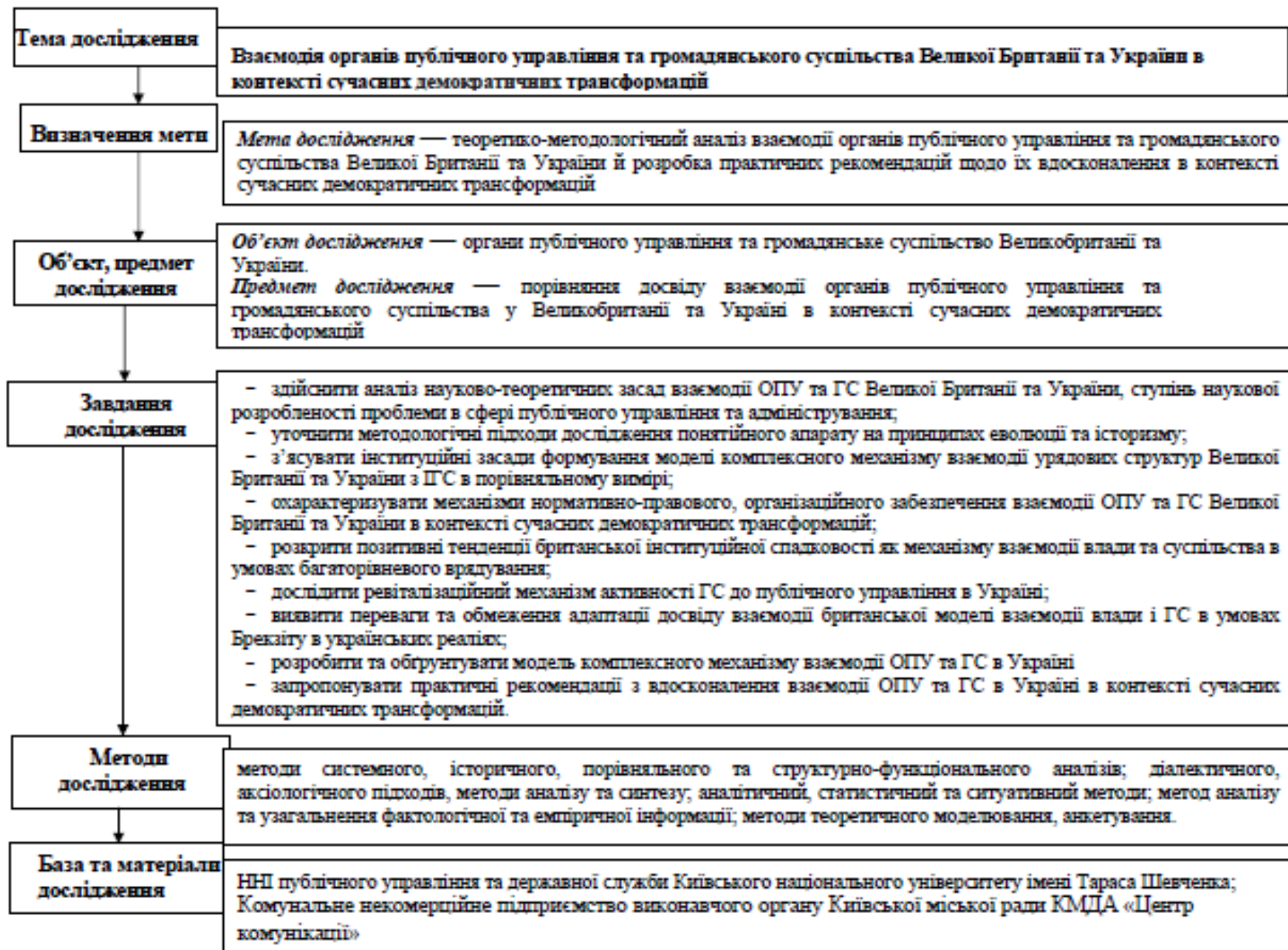

Рис. 1.1 Загальна схема методології дослідження дисертаційної роботи «Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій»

Отже, методологічний аналіз категорій «взаємодія», «громадянське суспільство» та «органи публічного управління» дозволяє сформувати цілісну методологічну рамку дослідження, у межах якої понятійний апарат виступає не лише інструментом теоретичного опису, а й основою для побудови моделі комплексного механізму.

1.3. Інституційні засади формування моделі комплексного механізму урядових структур та суспільства Великої Британії та України: порівняльний вимір

Становлення сучасних моделей взаємодії урядових структур та суспільства у Великій Британії та Україні відбувається під впливом комплексних трансформаційних змін, що охоплюють правову, політичну, соціально-економічну, безпекову та цифрову сфери. У цьому контексті ключового значення набувають інституційні засади, які визначають характер, ефективність та сталість таких взаємодій. У своїй роботі ми використовуємо загальнонаукові (базові) методи: *аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування та конкретизація* та спеціальні: *історико-еволюційний, нормативно-правовий та порівняльно-правовому аналізу, о моделювання*.

Методи емпіричного дослідження: контент-аналіз нормативно-правових актів, стратегічних документів і програм розвитку; аналіз аналітичних звітів та офіційної статистики; кейс-методи застосовувалися нами для вивчення окремих практик (децентралізація в Україні, деволюція у Великій Британії, цифрові та партисипативні інструменти участі). методи описового аналізу та прогнозування.

Доцільно зазначити, що до базових інституційних засад належать:

- *нормативно-правова основа взаємодії, яка базується на Конституції України, Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства та низці спеціальних законів;*

- *інституціоналізація громадських об'єднань*, яка регулюється законодавством, що визначає статус та принципи взаємодії громадських організацій з органами державної влади;
- *технологічна (форми, методи та принципи взаємодії)*, які включають участь громадянського суспільства у розробленні проєктів нормативно-правових актів, активній діяльності громадських рад, громадської експертизи, діючих при КМУ, ЦОВВ, ОДВ та ОМС;
- *воєнний стан*, який у сучасних умовах дії нормативно-правової системи спрямований на дієву співпрацю влади та суспільства задля Перемоги.
- *європеїзація*, яка обумовлює адаптацію європейських стандартів якості та ефективності СПУ, взаємодовіру, відкритість, прозорість та доброчесність ОПУ та ГС

Нами розглянуто нормативно-правові основи забезпечення взаємодії уряду зі громадським суспільством України на основі аналізу британського досвіду та європейських країн, що підкреслює ключові аспекти цієї взаємодії. Так у Великій Британії взаємодія урядових структур та суспільства має еволюційно сформований характер і ґрунтується на *стабільних правових традиціях та принципах відкритого врядування* [97], відображає інституційне забезпечення взаємодії ОПУ та ІГС у Великій Британії системністю, високим рівнем правової деталізації та практичною орієнтацією на принципи відкритого врядування, участі та підзвітності. Британська модель ґрунтується на поєднанні нормативно-правових актів, етичних стандартів та усталених адміністративних практик, що у сукупності формують ефективний механізм залучення громадськості до процесів прийняття управлінських рішень.

Ключовим інструментом інституціоналізації участі громадян є *Кодекс консультацій (Consultation Principles, 2018)* [98], який визначає стандарти проведення публічних консультацій, включаючи вимоги до своєчасності, доступності інформації, репрезентативності учасників та врахування результатів обговорення у фінальних управлінських рішеннях. Практичне застосування цього

документа забезпечує не лише формальне, а й змістовне залучення ІГС до формування державної політики.

Важливим елементом забезпечення прозорості взаємодії є *Transparency of Lobbying, Non-Party Campaigning and Trade Union Administration Act 2014* [99], який встановлює обов'язковість реєстрації професійних лобістів, визначає правила здійснення агітаційної діяльності позапартійними суб'єктами та регулює діяльність профспілок. Це сприяє мінімізації непрозорого впливу на органи влади та підвищує рівень довіри до публічного управління.

Невід'ємною складовою інституційної взаємодії є етичне регулювання діяльності урядовців, закріплене у *Ministerial Code* [100]. Документ встановлює стандарти доброчесності, відкритості та відповідальності міністрів, зокрема щодо обов'язковості розкриття інформації про зустрічі з представниками груп інтересів, що сприяє запобіганню конфлікту інтересів та зловживанню владою [101].

Значну роль у розвитку партнерських відносин між державою та громадянським суспільством відіграє правове регулювання діяльності третього сектору, зокрема відповідно до *Charities Act 2011* [102]. Цей акт визначає правовий статус благодійних організацій, механізми їх державної реєстрації, підзвітності та нагляду, а також створює сприятливі умови для їх участі у наданні соціальних послуг та реалізації публічної політики.

Крім того, важливим інструментом забезпечення відкритості влади є *Freedom of Information Act 2000* [103], який гарантує громадянам право доступу до інформації про діяльність державних органів. Реалізація цього права сприяє посиленню громадського контролю, підвищенню прозорості управлінських процесів та формуванню підзвітної моделі публічного управління.

Інституційна модель взаємодії у Великій Британії характеризується інтегрованістю правових, процедурних та етичних механізмів. Вона забезпечує не лише формальну участь громадянського суспільства, а й створює умови для його реального впливу на формування та реалізацію державної політики. Такий підхід

формує високий рівень довіри до публічних інституцій та виступає орієнтиром для модернізації системи публічного управління в інших країнах, зокрема в Україні. Ця система спрямована на забезпечення балансу між ефективним державним управлінням та активною участю громадськості, адаптуючись до сучасних трансформацій публічного управління.

В Україні відповідні процеси наразі перебувають на стадії активного становлення, водночас вони розвиваються з урахуванням європейських орієнтирів, зокрема у сфері забезпечення участі громадськості в механізмах публічних консультацій [104]. На відміну від цього, у Великій Британії функціонує усталена модель правового регулювання діяльності інститутів громадянського суспільства, яка ґрунтується на принципах верховенства права, інституційної автономії та партнерської взаємодії з державою. В українських реаліях нормативно-правове забезпечення зазначеної сфери почало інтенсивно розвиватися після здобуття незалежності, особливо у контексті залучення громадськості до формування публічної політики. Водночас сучасний стан цього забезпечення характеризується потребою у підвищенні системності та узгодженості.

Інституціоналізація взаємодії між владою та суспільством у нормативно-правовому вимірі передбачає закріплення відповідних механізмів співпраці у законодавчих та підзаконних актах, зокрема таких як Конституція України [105], Закон України «Про громадські об'єднання» [106], а також стратегічні документи. Основною метою цього процесу є впорядкування діалогу між державою та громадськістю, розширення можливостей участі громадян у нормотворчій діяльності, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану [70; 105; 106].

Ключові засади взаємодії закріплені в Конституції України [105], яка визначає фундаментальні принципи функціонування як органів місцевого самоврядування, так і інститутів громадянського суспільства. Зокрема, статті 140–146 регламентують організаційно-правові основи місцевого самоврядування,

включаючи його сутність, структуру, порядок формування та фінансово-економічні засади. У цих положеннях також відображено питання управління об'єктами комунальної власності, обов'язковість рішень органів місцевого самоврядування та гарантії їх судового захисту.

Поряд із цим, окремі норми Основного Закону визначають правові засади функціонування інститутів громадянського суспільства та їх взаємодії з публічною владою. Так, стаття 35 гарантує свободу діяльності релігійних організацій, стаття 37 встановлює правові умови створення політичних партій і громадських об'єднань, а стаття 40 закріплює право громадян на звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування [Так само]. Сукупність цих положень формує базову нормативну платформу для забезпечення взаємодії між державою та громадянським суспільством як у безпосередніх, так і в опосередкованих формах.

Значну роль у регулюванні взаємодії ОПУ з ІГС відіграють спеціальні законодавчі акти, що охоплюють різні сфери суспільних відносин. Так, Закон України «Про політичні партії в Україні» (2001) [107] визначає правові засади участі політичних партій у виборчих процесах, у тому числі на місцевому рівні. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991) [108] встановлює правові механізми регулювання діяльності релігійних організацій, включаючи форми їх взаємодії з органами публічної влади.

Важливе місце посідає Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (1999) [109], який закріплює роль профспілок у представництві та захисті трудових і соціально-економічних прав громадян, їх участь у колективно-договірному регулюванні, а також у здійсненні громадського контролю за дотриманням трудового законодавства. Крім того, він передбачає їхню взаємодію з органами місцевого самоврядування у сфері зайнятості, соціального розвитку та інформаційної політики.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997) [110] визначає повноваження органів місцевого самоврядування щодо підтримки діяльності

інститутів громадянського суспільства у ключових соціальних сферах, зокрема освіті, охороні здоров'я, культурі та спорті. Окремі аспекти інституційної взаємодії регламентуються Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (2013) [111], який передбачає участь ОПУ у контролі за здійсненням благодійної діяльності.

Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1999) [112] створює правові передумови для залучення відповідних організацій до процесів формування та реалізації молодіжної політики, включаючи участь у підготовці управлінських рішень, отримання фінансової підтримки та делегування окремих повноважень. Водночас Закон України «Про органи самоорганізації населення» (2001) [113] визначає правовий статус і функціональні можливості органів самоорганізації населення як базового рівня взаємодії територіальних громад із органами місцевого самоврядування.

Проведений аналіз засвідчив, що у 2022–2026 роках питання взаємодії між державними інституціями та громадянським суспільством набувало особливої актуальності у зв'язку з російсько-українською війною та активізацією євроінтеграційних процесів. Попри складні воєнні обставини, українське суспільство демонструє високий рівень громадянської активності та спроможність до консолідації, отримуючи водночас підтримку з боку демократичних держав світу [114]. Розглянемо більш детально компоненти формування моделей взаємодії урядових структур та суспільства Великої Британії та України, які подано нами в таблиці 1.5.

Таким чином, у науковому дискурсі підкреслюємо, що процеси становлення демократичної правової держави та розвитку громадянського суспільства відбуваються синхронно, забезпечуючи взаємне підсилення один одного [114]. Така взаємодія має комплексний характер і визначається двостороннім впливом: з одного боку — через інституційний вплив держави на громадянську активність, а з іншого механізм — через участь громадянського суспільства у формуванні та

реалізації публічної політики, контролю за реалізацією повноважень влади [Так само].

Таблиця 1.5.

Компоненти формування моделей взаємодії урядових структур та суспільства Великої Британії та України

Назви компонентів формування моделей взаємодії у Великій Британії		Назви компонентів формування моделей взаємодії в Україні	
Інституційна спроможність взаємодії урядових структур та суспільства			
високий рівень професіоналізації	системний розвиток і структурованість	реформи в сфері ПУА	децентралізація
ефективність державних інституцій	інституційна зрілість	цифрові технології	інтенсивне становлення у періоди криз і трансформацій
	інтеграційні процеси вироблення політик		
Розвиток і структурованість громадянського суспільства			
практика, яка базується на розвинених інструментах деліберативної демократії	практика, яка базується на розвинених інструментах партнерства	практика участі в управлінні	громадські консультації
довіра	відповідальність	електронні петиції	інструменти е-демократії
Ціннісно-культурні та історичні чинники			
міжкультурна комунікація	партнерство	трансформаційність	зміцнення громадянської активності
етичні норми	правова культура	суспільні цінності	ментальність та історична спадщина
Цифрова трансформація як інституційний драйвер			
технологічність	інструментальність	технологічність	інструментальність
модернізаційність	комунікативність	модернізаційність	комунікативність

Примітка: автор розробка за [104-114].

Незважаючи на системне вдосконалення інституційних засад нормативно-правового забезпечення, процес інституціоналізації стикається з рядом інших проблем, пов'язаних з нестабільністю політичної системи, відсутністю довіри до

державних органів з боку громадськості, відсутністю належного рівня міжкультурної комунікації, відсутністю ефективних механізмів взаємодії, необхідністю посилення суспільно-політичного діалогу, недосконалість законодавства тощо. Тому для нас важливим є розглянути інституційну спроможність взаємодії ОПУ та ГС Великої Британії та України, визначити компоненти (чинники) формування моделей, характерні особливості їх взаємодії.

1. Інституційна спроможність взаємодії урядових структур та суспільства

Як бачимо, британська модель взаємодії урядових структур та суспільства характеризується високим рівнем професіоналізації та ефективності державних інституцій, історичні та ціннісно-культурні норми. Тому особливістю громадянського суспільства Великої Британії є його системний розвиток і структурованість, що визначає таке суспільство інституційно зрілим і інтегрованим у процеси вироблення політики. Британська практика базується на розвинених інструментах деліберативної демократії та партнерства.

Аналізуючи британську модель взаємодії урядових структур та суспільства, зазначимо, що характеризується високим рівнем професіоналізації державної служби та розвиненими механізмами взаємодії з громадськими організаціями, який забезпечує Національний фонд розвитку громадянського суспільства у Великій Британії. Стратегія громадянського суспільства передбачає побудову майбутнього, яке працює для всіх, визначає, як уряд працюватиме з громадянським суспільством та для нього в довгостроковій перспективі, щоб створити країну, яка працює для всіх (<https://www.gov.uk/government/publications/civil-society-strategy-building-a-future-that-works-for-everyone>).

Тоді як в Україні інституційна спроможність посилюється через реформи публічного управління, децентралізацію та впровадження цифрових технологій та європеїзацію, перебуває у стані трансформації, з посиленням ролі стратегічного управління, цифровізації та відкритості влади. Адже лише в останні роки в Україні спостерігається інтенсивне становлення громадянського сектору та активне

відновлення активності суспільства, що відіграє ключову роль у періоди криз і трансформацій. В Україні активно формуються інститути участі, включаючи електронні петиції, громадські консультації та інші інструменти е-демократії.

У результаті дослідження інституційної спроможності взаємодії урядових структур та суспільства Великої Британії та України встановлено, що формування моделей їх взаємодії відбувається під впливом комплексних трансформаційних процесів, які охоплюють політичну, соціально-економічну, безпекову та цифрову сфери. Визначено, що ключову роль у забезпеченні ефективності таких моделей відіграють *інституційні засади*, які формують *структурно-функціональні параметри взаємодії* ОПУ та ГС.

2. Інститути та інструменти громадянської участі

Важливим компонентом дослідження є вивчення інструментів участі громадян у взаємодії з урядовими структурами та інститутами громадянського суспільства. Британська практика включає усталені інструменти публічних консультацій, партнерства, деліберативних процедур. Розкриваючи розвиненість інститутів громадянського суспільства у Великій Британії відзначимо, що вони мають тривалу традицію асоціативності, високий рівень довіри та самоорганізації. У Великій Британії інститути та інструменти громадянської участі представлені розвиненими *деліберативними практиками та партнерськими моделями*. Це відображено в Стратегії, яка визначає, як уряд працюватиме з громадянським суспільством в довгостроковій перспективі, щоб створити країну для всіх. Вона складається з п'яти розділів, кожен з яких по черзі розглядає «п'ять основ соціальних цінностей» (<https://www.gov.uk/government/publications/civil-society-strategy-building-a-future-that-works-for-everyone>):

1. *Люди* – створення можливостей для внеску протягом усього життя зосереджені на ролі громадян у громадянському суспільстві, з особливим акцентом на ролі молоді.

2. *Місія* – розширення можливостей та інвестиції для місцевих громад представляє бачення «місця» та ролі уряду у підтримці місцевих громад.

3. *Соціальний сектор* – підтримка благодійних організацій та соціальних підприємств пояснює підхід уряду до ядра громадянського суспільства, тобто соціального сектору благодійних організацій, волонтерських організацій та соціальних підприємств, включаючи взаємні фонди.

4. *Приватний сектор* – сприяння бізнесу, фінансам та технологіям на благо суспільства окреслює роль бізнесу, фінансів та технологій у громадянському суспільстві.

5. *Державний сектор* – забезпечення спільного замовлення пояснює, як уряд бачить майбутню роль організацій громадянського суспільства у наданні державних послуг.

Тобто, у Великій Британії взаємодія держави і *суспільства спирається на традиції довіри, відповідальності та правової культури.*

В Україні відбувається трансформація суспільних цінностей у напрямі зміцнення громадянської активності, солідарності та демократичної ідентичності, акцентовано увагу на розвиненість ІГС, які перебувають у стадії активного становлення, зокрема через впровадження інструментів електронної демократії. Спостерігається динамічний розвиток громадянського сектору, особливо в умовах кризових і воєнних викликів, що сприяє зростанню його впливу на публічну політику. Активно впроваджуються інструменти е-демократії, громадські ради, петиції, що свідчить про поступове наближення до європейських стандартів участі. І тільки нещодавно запрацював *механізм консультаційних рад.*

3. Ціннісно-культурні та історичні чинники.

У Великій Британії сформувалася стійка традиція правової культури, що поєднує високий рівень суспільної довіри, відповідальності громадян і ефективної взаємодії між державою та суспільством. Показовим прикладом інституціоналізації таких підходів є ініціатива Policy Lab, започаткована у 2014 році, яка функціонує як

інноваційна платформа підтримки процесів формування державної політики. У межах її діяльності забезпечується практична допомога аналітичним і політичним командам у впровадженні людиноцентричних підходів до розробки політичних рішень, а також створюються інструменти для активного залучення громадян до цього процесу.

Водночас Офіс з питань розвитку ГС виконує координаційну та політико-формувальну функцію у сфері взаємодії з громадянським сектором, охоплюючи питання розвитку молодіжної політики, волонтерства, благодійності, соціального підприємництва та публічних послуг. Пріоритетні напрями його діяльності визначені у Стратегії розвитку громадянського суспільства Великої Британії, яка окреслює комплекс заходів, спрямованих на розширення участі організацій громадянського суспільства та окремих громадян у процесах прийняття рішень і реалізації державної політики. Серед таких заходів — формування міжвідомчих координаційних механізмів взаємодії з громадянським суспільством, інтеграція його представників у робочі групи публічного сектору, а також апробація нових моделей участі через пілотні програми. У сукупності ці інструменти відображають ціннісні засади британської моделі — партнерство, довіру та спільну відповідальність держави й громадян за досягнення публічних цілей.

На відміну від цього, в Україні процес трансформації суспільних цінностей триває, характеризуючись поступовим утвердженням демократичних принципів, зростанням громадянської активності та посиленням соціальної згуртованості. Водночас у наукових дослідженнях наголошується на наявності системних викликів, зокрема фрагментованості політичних еліт, що ускладнює функціонування ефективної політичної конкуренції та впливає на якість виборчих процесів. Значущою проблемою також залишається рівень інституційної спроможності держави, який охоплює питання корупції, ефективності публічного управління, рівня демократичності політичного режиму та масштабів тіньової економіки.

Окрему групу ризиків становлять зовнішні чинники впливу, які посилюють вразливість держави в умовах геополітичної нестабільності. У сприйнятті частини міжнародної експертної спільноти Україна тривалий час розглядалася як держава з обмеженими можливостями ефективного досягнення стратегічних цілей як у внутрішній, так і у зовнішній політиці, що, своєю чергою, створювало передумови для зовнішнього втручання у внутрішні процеси.

Історичний розвиток країни зумовив наявність певних соціокультурних відмінностей між регіонами, які у попередні періоди нерідко інтерпретувалися у науковому та політичному дискурсі як підстава для конструювання дихотомічних моделей ідентичності. Водночас така інтерпретація є спрощеною, оскільки реальні соціокультурні процеси в Україні значно складніші та динамічніші. Попри відмінності у мовних, історичних чи соціально-економічних характеристиках, сучасні трансформації засвідчують поступове формування більш інтегрованої національної ідентичності, особливо в умовах зовнішньої агресії.

Важливо також зазначити, що різноманітність ідентичностей в українському суспільстві не є виключно фактором роз'єднання, а водночас виступає ресурсом для розвитку плюралізму та демократичного діалогу. Відповідно, взаємодія між державою та громадянським суспільством у сучасних умовах набуває нового змісту, орієнтованого на консолідацію суспільства, посилення довіри до інститутів влади та формування спільних ціннісних орієнтирів.

4. Цифровізація публічного управління

Цифрові технології стають важливим інструментом модернізації взаємодії в обох країнах, універсальним інституційним драйвером, що забезпечує модернізацію взаємодії, підвищення прозорості та розширення участі громадян, причому в Україні цей процес має прискорений характер.

Проте Україна демонструє пришвидшений розвиток цифрових сервісів як інструменту залучення громадян і підвищення прозорості влади, коли цифрова

трансформація набуває особливої динаміки, виступаючи каталізатором відкритості влади та залучення громадян до публічного управління.

Узагальнення результатів дослідження дало підстави дійти висновку, що інституційні засади формування моделей взаємодії урядових структур та суспільства у Великій Британії мають еволюційно сформований і стабілізований характер партнерства. В Україні інституційні засади формування моделей взаємодії урядових структур та суспільства перебувають у стадії інтенсивного розвитку під впливом внутрішніх і зовнішніх викликів.

Водночас спільною тенденцією для обох країн є утвердження, відкритих та цифрових сервісно-орієнтованих моделей публічного управління, що забезпечують посилення ролі громадянського суспільства у процесах прийняття управлінських рішень.

Доцільно наголосити, що участь ІГС у процесах удосконалення публічного управління не має обмежуватися лише функціями моніторингу та контролю. Вона має передбачати їх повноцінну суспільно-політичну участь як суб'єктів формування та реалізації публічної політики у відповідній сфері діяльності суспільства. За таких умов ІГС має виступати не лише партнером, але й активним замовником публічних послуг, орієнтованих на актуальні потреби та стратегічні пріоритети розвитку суспільства.

У контексті досліджуваної проблематики доцільно акцентувати увагу на наявності суттєвих проблем у сфері взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. Зокрема, у «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки» [105] підкреслюється, що за результатами оцінювання Індексу сталості розвитку організацій громадянського суспільства упродовж 2014–2026 років [115]. Розглянемо більш конкретно оцінювання Індексу сталості розвитку організацій ІГС на рис. 1.2. З огляду на зазначене, відзначаємо, що нині актуалізується потреба у нормативному закріпленні та інституційному впровадженні нових, більш гнучких і ефективних

форм взаємодії ГС та органами публічного управління, передусім на рівні державних інституцій.

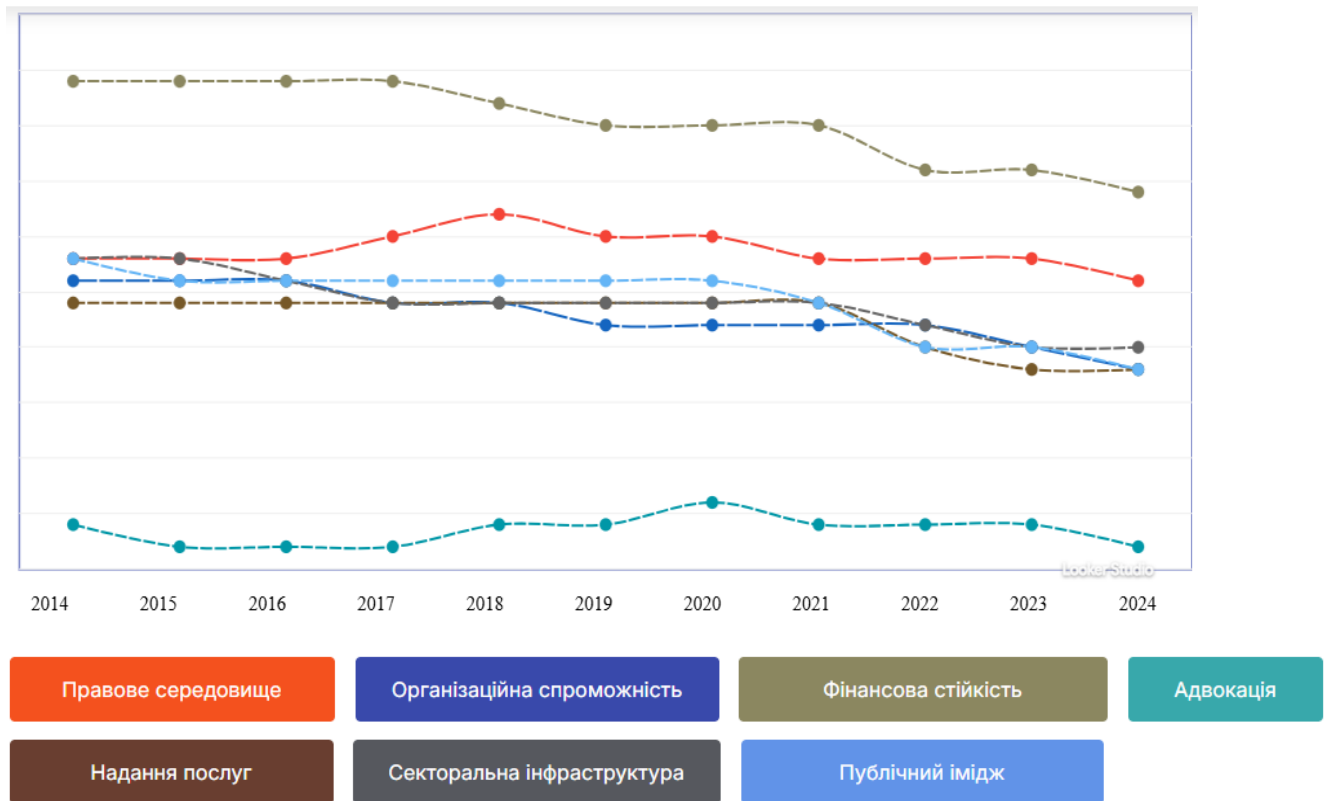

Рис. 1.2. Інтерактивний дашборд Індексу сталості організацій громадянського суспільства України упродовж 2014–2024 років

Джерело: використано автором за [115]

В Україні спостерігалось лише незначне покращення взаємодії за такими параметрами, як: організаційна спроможність, фінансова стійкість та інфраструктурний розвиток громадського сектору. Водночас констатується відсутність істотного прогресу у залученні інститутів громадянського суспільства органами державної влади та місцевого самоврядування до процесів надання суспільно значущих послуг.

Відображений інтерактивний дашборд Індексу сталості організацій громадянського суспільства візуалізує зміни у секторальному розвитку в Україні

упродовж 2014–2024 років. Огляд показників за критерієм «організаційна стійкість», які відображені візуально за результатами досліджень, проведених Українським незалежним центром політичних досліджень за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження», починаючи з 2014 року по 2024 рік, відображено на рис 1.3 відповідно до розміщеної інформації в публічному доступі на сайті МФ [116].

З огляду на рис. 1.3. узагальнимо динаміку розвитку ІГС в Україні, виокремити основні етапи її функціонування у 2015–2024 роках [116].

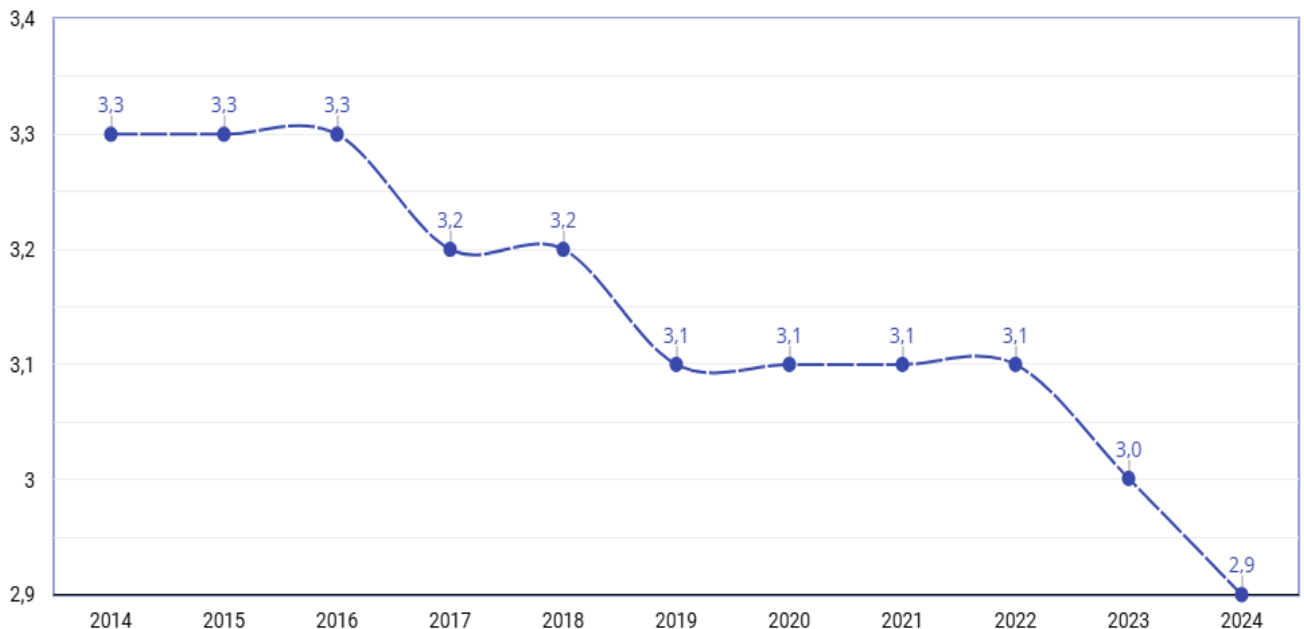

Рис. 1.3. Організаційна стійкість сталості громадянського суспільства з 2014–2024 рр.

Джерело: використано автором за [116]

У 2017–2019 роках спостерігалася певна стабілізація діяльності інститутів громадянського суспільства, однак без істотного зростання їх інституційної спроможності. Також активно надавалися освітні та екологічні послуги, правова допомога, здебільшого безоплатно. Саме у цей період (зокрема з 2018 року) активізувалося використання інструментів оцінювання потреб бенефіціарів,

зокрема через опитування та аналітичні дослідження, які здійснювалися центрами та інститутами, які займаються політичними дослідженнями на громадських засадах за підтримки міжнародних донорів та програмам технічної допомоги.

У 2020–2021 роках діяльність громадських організацій зазнала трансформації під впливом пандемії COVID-19, що зумовило їх переорієнтацію на підтримку системи охорони здоров'я та вразливих груп населення. Водночас розширювався спектр послуг, що включав соціальну підтримку вразливих груп населення та потреби системи охорони здоров'я, правову допомогу, освітні ініціативи та експертну діяльність. Характерною ознакою цього етапу стало широке впровадження дистанційних форм надання послуг, а також зростання ролі соціальних і медичних ініціатив.

У 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації відбулося різке посилення ролі інститутів громадянського суспільства. Вони стали ключовими суб'єктами гуманітарного реагування, забезпечуючи евакуацію населення, надання житла, харчування, психологічної підтримки та правової допомоги. Цей період характеризується значним зростанням волонтерського руху та розширенням донорської підтримки.

У 2023–2024 роках діяльність громадянського суспільства набула більш системного характеру, з акцентом на наданні соціальних послуг, підтримці домогосподарств і розвитку локальних ініціатив. Водночас відбувалася інституціоналізація окремих напрямів взаємодії, зокрема через впровадження державних програм, таких як створення Центрів життєстійкості у територіальних громадах, безбар'єрний простір.

Що стосується 2025-2026 років, доцільно зазначити, що узагальнені аналітичні оцінки розвитку інститутів громадянського суспільства на цей період ще перебувають на етапі формування. Водночас, з урахуванням попередніх тенденцій, можна констатувати збереження ключових векторів розвитку, зокрема: подальшу інституціоналізацію участі громадянського суспільства у наданні соціальних та

освітніх послуг; посилення партнерства з державними органами та міжнародними донорами; розвиток цифрових форм взаємодії та дистанційного надання послуг; збереження фокусу на підтримці вразливих груп населення в умовах воєнного стану.

Повертаючись до згаданої вище Стратегії [105], слід зауважити, що в її змісті відсутнє чітке визначення інституційно сформованих моделей взаємодії між державою та громадянським суспільством. Водночас у межах першого стратегічного напрямку реалізації документа ключова увага приділяється формуванню дієвих механізмів участі громадськості у виробленні та впровадженні державної політики. Така участь передбачається як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, а також у процесах вирішення питань місцевого значення.

У Стратегії окреслено базові інструменти залучення громадян, які охоплюють як форми прямої демократії, так і консультативні практики. До них, зокрема, належать виборчі процедури та референдуми, загальні збори громадян за місцем проживання, громадські слухання, механізми місцевих ініціатив, електронні петиції, консультації з громадськістю, проведення громадської експертизи, а також участь представників громадянського суспільства у діяльності консультативно-дорадчих структур і органів самоорганізації населення [Так само].

Разом із тим доцільно наголосити, що феномен громадської участі не охоплює усього різноманіття форм взаємодії між громадянами, їх об'єднаннями та органами публічної влади. Він є лише складовою ширшої системи взаємозв'язків, що актуалізує потребу у концептуальному розширенні підходів до розуміння взаємодії та її подальшій нормативній деталізації, зокрема у напрямі розвитку партнерських і співуправлінських моделей.

У цьому контексті показовими є підходи, сформульовані Європейською Комісією на початку 2000-х років у Біла книга з європейського врядування, де обґрунтовується залежність якості, обґрунтованості та ефективності публічної політики від рівня залучення широкого кола заінтересованих сторін.

Наголошується, що участь має забезпечуватися на всіх етапах політико-управлінського циклу — від формування до практичної реалізації політичних рішень. Водночас підкреслюється, що інклюзивність процесів ухвалення рішень сприяє зміцненню довіри як до результатів публічної політики, так і до інституцій, відповідальних за її впровадження [117].

Разом із тим доцільно зауважити, що формування конкретних форм і механізмів взаємодії між ОПУ та ГС значною мірою детермінується державною політикою у сфері розвитку ГС. Саме характер, пріоритети та інституційна спроможність такої політики, на думку вчених, визначають рівень відкритості влади, ступінь залучення громадськості до процесів прийняття рішень та ефективність партнерських відносин у системі публічного врядування.

З цим погоджується дослідниця громадянського суспільства Олена Чальцева [106], яка стверджує, що роль ОПУ представлено в *мережевих моделях* і визначається рівнем інституціоналізації відповідних суб'єктів публічного партнерства, а також характером державної політики і поведінкових стратегій влади щодо суспільства. У свою чергу, В. Кононенко, Валентина Годлевська, С., Лапшин [118] акцентують увагу, що на сучасному етапі держава тільки розпочала формувати цілісне бачення форм співпраці ОПУ та ГС, а також ще не повною мірою використовує їх потенціал у процесах становлення правової та демократичної держави.

З огляду на це, удосконалення форм взаємодії ОПУ та ГС потребує врахування кращих практик демократично розвинених країн. Зокрема, як підкреслює С. Лізаковська, держави Європейського Союзу накопичили значний досвід у налагодженні ефективної взаємодії з громадськістю, що базується на принципах взаємної довіри, соціальної інтеграції, підвищення якості життя населення та забезпечення сталого розвитку [119]. Попри наявність в Україні загального окреслення форм взаємодії ОПУ та ГС, існує потреба у виокремленні базових механізмів подальшого вдосконалення, які відображені нами на рис.1.4.

Рис. 1.4. Структурно-функціональна схема базових механізмів забезпечення взаємодії ОПУ та ІГС у Великій Британії та Україні. Джерело: *Джерело: автор. розробка*

За допомогою структурно-функціональної схеми, відображеної на рис. 1.4, нами виокремлено чотири базових механізмів у Великій Британії та Україні в контексті демократичних трансформацій: *нормативно-правовий, організаційний, інституційний та ревіталізаційний*, структуровано їх поле функціонування та складові, схематично відображена взаємодія з іншими компонентами. Так функції *нормативно-правового механізму* поширюються на легітимізацію та регламентацію суб'єкт-суб'єктного діалогу через кодифікацію практик та стимулюючу нормативність, які реалізуються за допомогою Законів України «Про публічні консультації» та «Про лобіювання», «м'якого права» (Soft Law) та Charities Act етичних кодексів (Принципи Нолана, Ministerial Code), Національних стратегій сприяння розвитку ГС, конституційних гарантій та антикорупційних стандартів.

Організаційний механізм забезпечує формування автономних процедурних майданчиків та структурних каналів залучення громадськості за допомогою Policy Lab (методологія дизайну політик), платформи «ВзаємоДія» та екосистеми, DREAM громадських, молодіжних рад та Ради ВПО, квазіавтономних організацій (QUANGOs), механізмів «Спільного замовлення» послуг. Організаційний механізм підсилений ресурсними засобами, зокрема — людським капіталом ветеранів та молоді, фінансовим та соціальним капіталом, управлінською пасіонарністю, експертним потенціалом (Think tanks).

Інституційний механізм направлений на забезпечення неперервності (інституційної пам'яті) та стійкості багаторівневого врядування (MLG) шляхом застосування таких компонентів: стабільної цивільної служби (Civil Service), механізмів деволюції («на замовлення» та уніфікований), фінансовою децентралізацією (Формула Барнетта), регіональних агентств розвитку та «Спільних рамок», судовому захисту автономії громад.

Ревіталізаційний механізм сприяє відновленню суб'єктності та активності соціуму через мобілізаційну інклюзію та реалізації моделі комплексного механізму «Держава партнерства», волонтерського суб'єктивізму та Спільнокошту; реалізації

концепції «Суспільства гідності», спільного вироблення послуг (Co-production), концепції психологія стійкості (Resilience) та солідарність, забезпечення дії алгоритмів прозорості та цифровізації, використовуючи такі методи, інструменти та важелі впливу як: План «Ukraine Facility» (інституційна синхронізація), принципи Good Governance, цифрову трансформацію (DREAM / Diia), бенчмаркінг та міжнародні рейтинги (V-Dem). Така класифікація базових механізмів розкриває інституційне забезпечення взаємодії ОПУ та ГС Великої Британії та України у порівняльному вимірі задля оцінки британського досвіду, можливості його адаптації в українських реаліях задля переходу від *формалізованої або епізодичної взаємодії*, яка посилює ризик дискретизації, до стабільної інституційної.

Висновки до Розділу 1

1. Здійснений аналіз науково-теоретичних засад взаємодії ОПУ та ГС Великої Британії та України сприяв актуалізації зазначеної проблематики в умовах воєнного стану, децентралізаційних реформ та інтеграційного курсу України до ЄС. Розкрито, що усталена демократія Великої Британії представлена концептами різних моделей партнерства держави й суспільства в контексті адаптації до сучасних викликів, включно з постбрекзитною трансформацією системи публічного управління, яка розглядається не лише як інструмент консультацій, а як механізм суспільно-державного вироблення публічних послуг та політик.

Відзначено, що в українських умовах набув активного розвитку партисипативний механізм в СПУ, однак він активізувався у періоди суспільно-політичних трансформацій і кризових викликів, набуваючи *мобілізаційного або реактивного характеру*. Визначено причини сповільненого розвитку нової моделі взаємодії ОПУ та ГС: збереження рис традиційної адміністративно-бюрократичної СПУ, попри декларовану орієнтацію на принципи належного врядування. У

результаті, взаємодія ОПУ та ГС часто має формалізований або епізодичний характер, посилює ризик дискретизації.

Досліджено ступінь наукової розробленості взаємодії ОПУ та ГС крізь призму еволюційних моделей ПУА: від класичного державного адміністрування — концепцій нового публічного менеджменту — до нового публічного врядування. Теоретичні підвалини дослідження взаємодії ОПУ та ГС представлені в межах кількох наукових підходів, а саме: *теорія публічної сфери* [50]; *концепція соціального капіталу* [51]; *інституціональний підхід* [46]; *підходи мережевого врядування* [49].

2. Уточнено методологічні підходи дослідження взаємодії ОПУ та ГС у Великій Британії та Україні, до яких належать *інституційний, історико-правовий, багаторівневого врядування, структурно-функціональний, системний та трансформаційний підходи*. Запропоновано розглядати ГС у кількох вимірах: *еволюційному* (історичні передумови розвитку громадянського суспільства); *інституційному* (організації, асоціації, ініціативні групи); *ціннісному* (норми участі, довіра, солідарність); *функціональному* (контроль, адвокація, спільне вироблення публічної політики).

Узагальнено подібності і відмінності взаємодії ОПУ та ГС у Великій Британії та Україні, обґрунтовано визначення дефініції «взаємодії ОПУ та ГС — *це інституційно та нормативно зумовлений процес партнерської комунікації й спільних дій публічних і громадських суб'єктів, що передбачають не лише консультативний вплив, а й спільне формування, реалізацію та оцінювання публічної політики, спрямоване на створення суспільних цінностей та забезпечення публічного інтересу, парадигми обмеження владних повноважень механізмами суспільного нагляду (автор.)* Здійснено уточнення категорій «взаємодія» та «органи публічного управління» в контексті переходу від моделі «державного управління» до концепції публічного врядування.

Визначено, що українська наукова школа зосереджує увагу на трансформації взаємодії ОПУ та ГС в умовах цифровізації, євроінтеграції та безпекових викликів, які спрямовані на обґрунтування нових моделей публічного врядування на принципах відкритості, участі, партнерства та інституційної спроможності, тоді як британська — розглядає питання взаємодії крізь призму глобалізаційних процесів, мережових взаємодій та демократії участі.

Доведено, що у сучасних умовах обидві традиції зближуються в контексті розвитку мережових форм взаємодії, цифровізації та посилення ролі громадян у процесах публічного управління, контролю за реалізацією повноважень влади, Розроблено узагальнену схему методології дослідження дисертаційної роботи, яка сприяє відображенню процедури методологічного аналізу концептуальних моделей та базових механізмів взаємодії ОПУ та ГС у Великій Британії та Україні в порівняльному вимірі.

3. З'ясовані інституційні засади формування моделей взаємодії урядових структур та суспільства Великої Британії та України з ГС у публічному управлінні в порівняльному вимірі, до яких належать: *нормативно-правова основа, інституціоналізація громадських об'єднань, технологічна складова (форми, методи та принципи взаємодії), воєнний стан в Україні, європеїзація.*

У Великій Британії моделі взаємодії урядових структур та суспільства мають еволюційно сформований характер і ґрунтується *на стабільних правових традиціях та принципах відкритого врядування, зокрема, інституційна* характеризується інтегрованістю правових, процедурних та етичних механізмів, що забезпечують не лише формальну участь ГС у формуванні публічної політики, а й створює умови для його реального впливу на формування та реалізацію державної політики, виступає орієнтиром для модернізації системи публічного управління в інших країнах.

Вивчено інтерактивний дашборд Індексу сталості ГС у секторальному розвитку в Україні упродовж 2014–2024 років, здійснений за підтримки

Міжнародного Фонду «Відродження». Серед них виявлені наступні недоліки: *комунікативні бар'єри, відсутність гарантії формування якісної взаємодії без належного інституційного та культурного підґрунтя, недоступність цифровізації публічного управління у всіх сферах життєдіяльності суспільства, ризик формалізації участі громадянського суспільства в СПУ та наявність комунікативних розривів, відсутність комплексного процесу взаємодії, що інтегрує державні та недержавні суб'єкти у модель взаємодії на засадах партнерства.* Нами відзначаємо низку невирішених питань, серед яких: недостатньо поглибленого теоретичного аналізу трансформації взаємодії ОПУ та ІГС в умовах демократизації та децентралізації; недостатня систематизація теоретичних підходів до оцінки взаємодії ОПУ та ІГС в умовах трансформаційних змін та цифрової трансформації.

Розглянуто інституційні засади взаємодії ОПУ та ІГС у Великій Британії та Україні крізь призму базових механізмів — *нормативно-правовий, організаційний, інституційний та ревіталізаційний*, структуровано їх поле функціонування та складові, схематично відображена взаємодія з іншими компонентами, які забезпечують сутність цієї взаємодії, сприяють удосконаленню її якості та ефективності в контексті демократичних трансформацій.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

2.1. Сучасний стан реалізації механізмів нормативно-правового та організаційного забезпечення взаємодії урядових структур Великої Британії та України з інститутами громадянського суспільства

У контексті системної трансформації публічного управління, категорія «механізм» постає не лише як інструментальний набір засобів впливу, а як динамічна цілісність, що забезпечує перехід від ієрархічної моделі управління до інноваційної, сформованої на засадах партнерсько-мережевого, партисипативно-інклюзивного, комунікативно-цифрового врядування.

Доцільно уточнити, що в межах нашого дослідження механізми взаємодії розглядаються як система, що складаються з конкретних інструментів: законодавчих, правових (закони, кодекси), організаційно-функціональних (структури, форми, види, майданчики), фінансових (гранти, пільги) та цифрових (платформи, реєстри). Саме через ці інструменти теоретичні засади взаємодії отримують практичну реалізацію.

Розгляд механізмів взаємодії ОПУ та ІГС потребує передусім уточнення самої сутності поняття «механізми публічного управління» як наукової категорії. У науковому дискурсі ця дефініція тлумачиться як «складна система, що включає цілі, принципи, функції, методи та ресурси, спрямовані на впорядкування суспільних відносин та досягнення визначених державою і суспільством пріоритетів» [2; 134]. Спираючись на здобутки української наукової школи державного управління, зокрема на праці В. Бакуменка та В. Баштанника, ми визначаємо механізми

взаємодії як сукупність нормативно-правових, організаційних та комунікативних засобів, за допомогою яких здійснюється суб'єкт-суб'єктний діалог між владними структурами та громадянськістю з метою спільного вироблення (co-production) та реалізації публічної політики [14; 2].

В той же час, системне бачення взаємодії ОПУ та ГС)потребує чіткої класифікації механізмів, що забезпечують цей процес. У межах нашого дослідження ми виокремлюємо чотири взаємозалежні базові механізми, які формують цілісну архітектуру суб'єкт-суб'єктної взаємодії в умовах демократичних трансформацій (див. рис. 2.1).

Рис. 2.1. Базові механізми взаємодії ОПУ та ГС

Джерело: автор. розробка за [14; 2].

Запропонована модель відображає функціональну структуру взаємодії, де:

- *нормативно-правовий механізм* виступає фундаментом, що визначає «правила гри» та легітимізує право громадян на участь у врядуванні;
- *організаційний механізм* забезпечує практичне втілення цих норм через конкретні майданчики (ради, платформи) та процедури;

- *інституційний механізм* фокусується на сталості, інституційній пам'яті та спадковості управлінських практик (що особливо характерно для британської моделі);

- *ревіталізаційний механізм* стає рушійною силою в кризові періоди, забезпечуючи відновлення та сплеск громадської активності як відповідь на екзистенційні виклики (що є ключовим для сучасного українського контексту).

Саме така конфігурація дозволяє розглядати взаємодію не як статичний набір інструментів, а як динамічну систему, здатну до адаптації та саморозвитку.

Для об'єктивного аналізу механізмів взаємодії у дисертаційній роботі застосовано поєднання *трьох методологічних підходів*: *критеріального* (для порівняння систем за єдиними домінантами), *компаративного* (для виявлення національної специфіки) та *синергетичного* (для оцінки сукупного впливу інструментів на стійкість управління). Такий вибір зумовлений потребою не лише зафіксувати відмінності між країнами, а й виявити точки інституційної конвергенції в умовах глобальних викликів. Таке розуміння дозволяє розглядати механізм не як статичну нормативну рамку, а як живий процес інституціоналізації взаємодії, де правове регулювання виступає фундаментом, а організаційне забезпечення – двигуном змін [2; 14; 103].

Реалізація правового регулювання та організаційного забезпечення в обох країнах має різну швидкість впливу. У Великій Британії подолання асиметрії між владою та суспільством базується на стабільності цивільної служби (Civil Service), яка забезпечує безперервність інституційної пам'яті незалежно від політичних ротацій. Натомість в Україні взаємодія тривалий час мала персоніфікований характер, що робило її епізодичною та залежною від волі конкретного посадовця. Трансформація цієї моделі в Україні сьогодні вимагає не просто нових законів, а створення автономних процедурних майданчиків, які б функціонували за принципом «постійної держави», де громадський сектор є не тимчасовим союзником, а сталим елементом архітектури врядування.

Порівняльний аналіз нормативно-правового механізму у Великій Британії та Україні виявляє фундаментальні відмінності в інституційній логіці формування правил взаємодії. Британська модель характеризується високим ступенем адаптивності та еволюційності, де правові норми часто кодифікують уже наявні та успішні управлінські практики, тоді як в Україні нормативне закріплення механізмів взаємодії нерідко передують реальній практиці, виконуючи роль стимулу для її формування [103; 17].

У Великій Британії ключовим елементом правової бази є поєднання актів парламенту з етичними кодексами та «м'яким правом» (soft law). Прикладом цього є *Charities Act* (2011, 2022) та *Freedom of Information Act* (2000), які створюють прозоре середовище для функціонування третього сектору, не перевантажуючи його надмірною бюрократизацією [101; 102]. Особливістю британського підходу є те, що нормативна база спрямована на захист автономії громадських організацій, що корелює з концепцією «Limited Government», де держава визнає за громадянським суспільством право на власну сферу компетенції та ресурсного управління [69; 40].

За результатами дослідження було проаналізовано класифікацію моделей взаємодії, згідно з якими для України характерною є *східноєвропейська модель* взаємодії. Особливістю цієї моделі є те, що нормативне поле часто має «дозвільний» характер, проте реальна інституціоналізація стикається з браком відшліфованих інструментів роботи з боку держави. На відміну від британської традиції, де право кодифікує сталі практики, в Україні спостерігається дисонанс: політична активність громадян (особливо після 2014 та 2022 років) значно випереджає правове регулювання, що створює ризики «нормативного колапсу», коли існуючі соціальні факти взаємодії ще не мають належного юридичного забезпечення [119; 103; 150].

У межах аналізу *східноєвропейської моделі* акцентується увага на дисонансі: висока кількість зареєстрованих ГО (кількісний показник) не конвертується автоматично у якісний вплив на політику. Це зумовлено тим, що в Україні

політична інституціоналізація (реальна активність громад) часто випереджає правову. Яскравим прикладом є волонтерський рух після 2022 року, який де-факто став суб'єктом управління ще до того, як держава адаптувала під нього податкове та регуляторне законодавство. Це створює ситуацію «наздоганяючого регулювання», тоді як британська система General Угод (Compacts) працює на випередження, закріплюючи партнерські стандарти як превентивний механізм [6; 53]. Ми відобразимо порівняння типології та нормативно-правової логіки моделей англосаксонської та східноєвропейської моделей взаємодії за критеріальним підходом, до складу якого входять 5 домінант як: домінуюча логіка права, принцип врядування, роль держави, інститут легітимації, етична база (див. табл.2.1).

Таблиця 2.1

Типологія та нормативно-правова логіка моделей взаємодії ОПУ та ГС

<i>Критерії порівняння</i>	<i>Англосаксонська модель (Велика Британія)</i>	<i>Східноєвропейська модель (Україна)</i>
Домінуюча логіка права	«Soft Law» та кодифікація: правові норми закріплюють уже існуючі успішні управлінські практики.	Стимулююча нормативність: законодавче закріплення часто випереджає реальну практику, виступаючи інструментом змін.
Принцип врядування	«Limited Government»: держава визнає автономію ОГС та їхнє право на власну сферу компетенції.	Трансформаційний етатизм: поступовий вихід із парадигми домінування держави над соціумом.
Роль держави	Фасилітатор: створює умови для саморозвитку громадського сектору.	Контролер/Партнер: перехід від жорсткої регламентації до інституційної підтримки.
Інститут легітимації	«Public Duty»: участь у врядуванні є частиною багатовікової етичної норми цивільної служби.	«Кризова ревіталізація»: легітимність базується на високій пасіонарності під час суспільних зламів (Майдани, Війна).
Етична база	Ministerial Code та Принципи Нолана (саморегуляція).	Закон «Про лобіювання» та антикорупційні стандарти (зовнішній контроль).

Джерело: автор. розробка за [14; 134; 105; 116]

Як бачимо з таблиці 2.1, в англосаксонській моделі домінант порівняння типології та нормативно-правової логіки допомогли нам охарактеризувати з

погляду права організаційні засади діяльності ГС, які визначені державою як автономні, а держава сприяє саморозвитку та саморегуляції громадського сектору і є частиною багатовікової практико-орієнтованої управлінської моделі етичної цивільної служби.

В *східноєвропейській моделі*, яка характерна для України, ці ж самі критерії впливають на систему взаємодії як стимулюючі регулятори нормативно-правової бази організації діяльності уряду та громадянського суспільства, що характеризує їх законодавче закріплення без практичної апробації двома суб'єктами, виступаючи інструментом змін, а не партнерства. Переваги у взаємодії діяльності уряду та ГС мають такі процедури як зовнішній контроль та антикорупційні стандарти, що не впливають на саморозвиток та самоконтроль діяльності ГС. Це свідчить, що процес взаємодії уряду та ГС тривалий час перебувало в стані фрагментарності, що зумовлено пострадянською спадщиною домінування держави над соціумом, що стало наслідком розвитку високого рівня пасіонарності під час суспільних зламів задля легітимності участі ГС в процесі державотворення.

Проте останні трансформаційні зміни, зафіксовані в Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки, свідчать про перехід України до європейських стандартів [105]. Прийняття у 2024 році Законів України «Про публічні консультації» та «Про лобіювання» стало переломним періодом, що дозволив легалізувати та інституціоналізувати канали впливу громадськості на державні рішення [135; 136]. Якщо британська модель спирається на «Кодекс міністрів» (*Ministerial Code*) як на етичний запобіжник проти непрозорого впливу, то Україна через нове законодавство намагається перевести лобістську та консультативну діяльність у площину чітких юридичних процедур, що є необхідною умовою подолання корупційних ризиків та підвищення легітимності влади в кризових ситуаціях, зокрема в умовах воєнного стану в Україні [137; 138].

Особливої ваги у процесі інституціоналізації цих каналів впливу набуває «План для Ukraine Facility (2024-2027)», який виступає не лише фінансовим інструментом, а й дорожньою картою системних реформ. План передбачає, що близько 45% усіх запланованих перетворень безпосередньо відповідають рекомендаціям Європейської Комісії (Enlargement report), що створює ефект «інституційної синхронізації» українського законодавства із британським та європейськими практиками. Зокрема, у межах реалізації Плану, взаємодія ОПУ з ГС переходить від формату декларативних намірів до жорстко визначених індикаторів виконання (milestones), що забезпечує прозорість використання ресурсів та підзвітність влади перед міжнародними партнерами та українським соціумом [139].

Організаційний механізм взаємодії у Великій Британії вирізняється глибокою інтегрованістю в апарат центрального уряду. Діяльність таких структур, як Policy Lab при Секретаріаті Кабінету Міністрів та Офіс з питань розвитку ГС демонструє відхід від традиційної бюрократії до інноваційного проєктування [130; 6]. Британські урядові структури не просто «співпрацюють» з громадськістю, вони залучають ГС як експертного партнера на ранніх стадіях розробки політик, використовуючи методологію «спільного дизайну» (co-design) [48; 140]. Це забезпечує високу якість управлінських рішень та мінімізує їх опір при розробці та ухваленню політик.

В Україні ж організаційний механізм взаємодії на сучасному етапі має більш *дискретний характер*, хоча створення Платформи «ВзаємоДія» та активізація діяльності громадських рад свідчать про поступове зміцнення інституційного каркасу [32; 103].

Згідно зі звітом Ради Європи (2020), британський організаційний механізм базується на чіткому розподілі функцій. Ключову роль відіграє Office for Civil Society (Офіс з питань розвитку ГС), який опікується не лише грантами, а й формуванням стандартів «спільного замовлення» послуг. Проте справжнім

драйвером (рушійна сила) інновацій виступає Policy Lab, що використовує методи етнографічного дослідження для залучення громадян до проектування рішень. Такий підхід дозволяє британському уряду уникати «декоративних» консультацій, перетворюючи громадськість на експертного партнера ще на етапі виникнення ідеї (pre-drafting stage). Це відображено нами в таблиці 2.2 в порівняльній архітектурі інституційних структур взаємодії ОПУ та ІГС Великої Британії та України.

Таблиця 2.2

Порівняльна архітектура інституційних структур взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства

Параметр порівняння	Велика Британія (Cabinet Office)	Україна (Секретаріат КМУ / ОПУ)
Ключовий орган	Office for Civil Society: формує стандарти «спільного замовлення» (joint commissioning).	Департамент інформації та взаємодії: координує комунікаційний супровід.
Інноваційна ланка	Policy Lab: застосовує дизайн-мислення та етнографію для спільного проектування політик.	Платформа «Взаємодія»: цифрова екосистема для конкурсів та консультацій.
Дорадчі органи	Кванго (QUANGOs): квазіавтономні організації з високим рівнем експертної незалежності.	Громадські ради: консультативні органи з дорадчими функціями (етап професіоналізації).
Регіональний рівень	RDAs / Регіональні асамблеї: глибока деволуція повноважень.	Ради ВПО / Координаційні штаби: екстремальна інституціоналізація воєнного часу.
Рівень автономії	Високий (автономне управління грантовими фондами).	Середній (залежність від політичних циклів та бюджетних призначень).

Джерело: автор. розробка за [14; 134; 105; 116]

Як видно з таблиці 2.2, ми застосували апробований вище критеріальний підхід для здійснення порівняння архітектури інституційних структур взаємодії ОПУ та ІГС Великої Британії та України. З'ясували, що практика *co-production* у британському Policy Lab базується на методах *етнографії та дизайн-мисленні*. Громадяни не просто «висловлюють думку» у відповідь на готовий документ, а

разом із чиновниками проєктують логіку надання послуги. Наприклад, при розробці сервісів для ветеранів у Британії, представники ГС залучаються до прототипування цифрових інтерфейсів. В Україні елементи такої моделі починають з'являтися в роботі Міністерства цифрової трансформації, проте вони потребують *масштабування* на рівень інших галузевих міністерств, щоб змінити роль громадянина з «клієнта» на «співавтора» політики.

Таким чином, аналізуючи трансформацію європейського та британського досвіду, українські науковці зазначають, що організаційний механізм часто стикається з проблемою формалізації участі, коли інструменти діалогу використовуються лише для легітимації вже прийнятих рішень, а не для участі в розробці, що особливо гостро відчувається в контексті глобалізаційних викликів та в умовах воєнного стану в Україні [29; 31].

Досліджуючи еволюцію механізмів взаємодії на засадах партнерства звернули особливу увагу на специфіку договірних відносин, які у Великій Британії втілені у формі Генеральних угод (Compacts). Британський досвід розробки та імплементації цих документів демонструє унікальний баланс між державною волею та автономією громадського сектору. Угоди не мають статусу закону, проте їхня авторитетність ґрунтується на широкому консенсусі та взаємних зобов'язаннях щодо прозорості, підзвітності та консультативності. Це створює умови для гнучкого регулювання, де держава виступає не як контролер, а як фасилітатор суспільного розвитку [6; 47].

Важливо підкреслити, що в британській практиці ініціатива формалізації таких відносин часто йшла саме від організацій третього сектору, що підтверджує високий рівень їхньої інституційної зрілості та здатності до адвокації власних інтересів на рівні Кабінету Міністрів. Такий підхід дозволив *інтегрувати партнерство як інструмент механізмів взаємодії як щоденну практику державних відомств*, перетворюючи їх на органічну складову культури публічного врядування.

Український досвід на відміну від британської моделі «м'якого» договірного регулювання характеризується прагненням до жорсткої нормативної регламентації через інструменти державних стратегій. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затверджена Указом Президента України та план заходів щодо її реалізації є ключовими інструментами нормативно-правового та організаційного механізмів, по суті, виконує роль дорожньої карти для всієї вертикалі виконавчої влади, встановлюючи чіткі індикатори та терміни реалізації [105].

Порівняльний аналіз свідчить, що українські стратегії часто стикаються з проблемою недостатньої ресурсної забезпеченості та низької зацікавленості посадовців середньої ланки у реальному партнерстві. Якщо у Британії «Contract» є інструментом захисту прав ІГС від державного втручання, то в Україні Стратегія сприймається як набір адміністративних завдань, що створює ризики формалізації діалогу та вимивання його ціннісного змісту [6; 103; 118; 153].

Разом з тим, неможливо ігнорувати той факт, що в контексті сучасних демократичних трансформацій обидві держави демонструють зближення у використанні інституційних майданчиків для координації. У Великій Британії це проявляється у діяльності міжурядових груп та Офісу з питань розвитку ІГС, який опікується впровадженням стандартів залучення ОГС до процесів прийняття рішень. Українським аналогом такого інструменту можна вважати Координаційну раду сприяння розвитку ІГС при Президенті України, яка виступає як дорадчий орган для узгодження стратегічних пріоритетів [32; 118].

Однак, на думку О. Зубчика, британські координаційні структури мають вищий рівень автономії та реального впливу на бюджетний процес, тоді як українські органи часто залишаються майданчиками для декларативних обговорень, що потребує вдосконалення процедур розгляду їхніх рекомендацій [6; 130].

Особливого значення у організаційному механізмі набуває процедура публічних консультацій, яка в обох країнах розглядається як драйвер легітимації влади. У Великій Британії Кодекс консультацій (*Consultation Principles*) встановлює суворі вимоги до репрезентативності та вчасного інформування громадськості, що дозволяє уникнути імітації участі [97; 142]. В Україні ж публічні консультації, які на думку авторів виступають інструментом, отримали нове дихання із прийняттям профільного закону у 2024 році, що ознаменувало перехід від рекомендаційного характеру таких заходів до обов'язкового для всіх ОПУ [135]. Це свідчить про поступову інституціоналізацію «дискурсивної демократії» за Ю. Габермасом, де взаємодія стає не лише формою обміну інформацією, а й простором спільного пошуку суспільного блага [49]. Водночас, ефективність цього інструменту в Україні наразі стримується браком правової культури як серед посадовців, так і серед самих громадян, що контрастує з усталеною британською традицією активної участі у формуванні локальних та національних політик.

Аналіз *інституційних засад взаємодії*, розкритий у теоретичній частині дослідження Розділу 1, дозволяє стверджувати, що *нормативно-правовий механізм* у Великій Британії та Україні базується на фундаментальних конституційних гарантіях, проте їхня практична реалізація відображає різні рівні інституційної зрілості. У Великій Британії правовий статус ІГС та порядок їхньої взаємодії з урядовими структурами визначається не лише актами про деволюцію, такими як *Scotland Act* та *Government of Wales Act*, а й спеціалізованим законодавством, зокрема *Charities Act* [59; 101]. Цей акт створює чітку систему реєстрації та звітності через Комісію з благодійності (*Charity Commission*), яка виступає незалежним регулятором, забезпечуючи високий рівень суспільної довіри. В українських реаліях базовим елементом нормативно-правового механізму є Конституція України, зокрема статті 35, 37 та 40, які гарантують свободу об'єднань та право на звернення, що є юридичним фундаментом для побудови будь-якої моделі партнерства [104; 139]. На відміну від британської системи незалежного

регулювання, в Україні функції нагляду та реєстрації розпорошені між Міністерством юстиції та податковими органами, що посилює адміністративне навантаження на громадський сектор та часто призводить до правового формалізму, про який згадувала у своїх працях авторка дисертаційної роботи та В. Гончарук [31; 103;157].

Функціональна ієрархію методів взаємодії в межах управлінської моделі аналогічно визначається за критеріальним підходом, до складу якого входять 4 домінанти: рівень взаємодії, характер процесу, основні інструменти (UK/UA) та критерії ефективності ми відобразили (3E/4E В таблиці 2.3).

Таблиця 2.3

Функціональна ієрархія методів взаємодії (управлінська модель)

<i>Рівень взаємодії</i>	<i>Характер процесу</i>	<i>Основні інструменти (UK/UA)</i>	<i>Критерії ефективності (3E/4E)</i>
Інформування	Односпрямований	gov.uk, Diia, відкриті дані (Open Data Maturity).	Economy: доступність та низька вартість отримання даних.
Комунікація	Двосторонній (обмін)	Громадські слухання, прес-клуби, соціальні мережі ОДВ.	Efficiency: швидкість реагування на запити громадськості.
Консультування	Консультативний	Consultation Principles (UK), Закон «Про публічні консультації» (UA).	Effectiveness: відсоток врахованих пропозицій у фінальних актах.
Партнерство	Спільна діяльність	Co-production, соціальне замовлення, Compacts, програми ревіталізації (відновлення).	Equity: інклюзивність залучення різних соціальних груп.

Джерело: автор. розробка за [14; 105; 116; 134]

Як бачимо з таблиці, в управлінській моделі Великої Британії домінанти функціональної ієрархії методів взаємодії дозволяють охарактеризувати систему як таку, де рівні від інформування до партнерства базуються на чітких інструментах цифрового урядування та принципах співпродукції (Co-production), що забезпечує

інклюзивність залучення різних соціальних груп як частину багатовікової практики етичної цивільної служби.

В східноєвропейській моделі, яка характерна для України, ці ж самі критерії впливають на побудову системи взаємодії через впровадження інструментів платформи «Дія» та Закону «Про публічні консультації», що характеризує перехід до дворівневої комунікації та консультування, виступаючи інструментом демократизації управління. Проте, на відміну від британського досвіду, де критерієм ефективності виступає інклюзивність (Equity), для українських реалій ключовими на етапі трансформації залишаються швидкість реагування та економічність доступу до даних. Це свідчить про те, що функціональна ієрархія методів взаємодії в Україні поступово наближається до європейських стандартів, хоча й зберігає специфіку подолання адміністративного навантаження та правового формалізму.

Важливим уроком для України є британський підхід до етичного регулювання. Якщо в Україні прийняття Закону «Про лобіювання» у 2024 році розглядається як інструмент жорсткого контролю, то у Британії Ministerial Code та Принципи Нолана формують «м'яку» етичну інфраструктуру. Вона базується на принципі «відкритості за замовчуванням»: посадовець сам зацікавлений оприлюднити факт зустрічі з ІГС, щоб підтвердити легітимність свого рішення. Для України перехід до такої моделі означатиме зміну парадигми: від боротьби з деструктивним впливом до стимулювання конструктивного лобізму суспільних інтересів.

Важливим компонентом *організаційного механізму* є фінансова підтримка громадських ініціатив з боку держави. Британська модель продемонструвала ефективність через впровадження податкових стимулів та механізмів прямого грантового фінансування на конкурсній основі, що дозволяє організаціям зберігати фінансову стійкість незалежно від міжнародних донорів [47; 48]. В Україні ж цей процес тривалий час перебував у стані трансформації. Закон України «Про

благодійну діяльність та благодійні організації» та Закон «Про громадські об'єднання» [68; 110] заклали лише загальні рамки, тоді як реальне зміцнення фінансового механізму відбулося завдяки ініціативам останніх років, зафіксованим у Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки [105].

Особливої уваги заслуговує український досвід впровадження платформи «Взаємодія», яка за аналогією до британських сервісів цифрового урядування, автоматизує конкурсні процедури та забезпечує прозорість розподілу бюджетних коштів [32; 105]. А. Рачинський та О. Титаренко зазначають, що цифровізація в цьому контексті виступає не просто технічним інструментом, а інституційним драйвером, що нівелює корупційні ризики та сприяє «сервісизації» публічного управління [9; 33].

Організаційний механізм забезпечення взаємодії на місцевому рівні в обох країнах тісно пов'язаний з процесами децентралізації. Британський Білль про Англійську деволюцію 2024 року та попередня стратегія «Levelling up» спрямовані на посилення ролі регіональних еліт та громадських спільнот у прийнятті рішень щодо економічного розвитку [48; 146].

В Україні ж організаційний механізм закріплений в Законі «Про місцеве самоврядування», пройшов складний шлях від декларативності до реальної співучасті через інструменти бюджету участі та місцевих петицій [109; 135]. Проте, як свідчать дослідження НІСД та праці О. Валецького, в умовах воєнного стану цей механізм зазнав суттєвої трансформації: громадська участь змістилася з контрольно-наглядової сфери у площину безпосереднього забезпечення стійкості громад, що вимагає оновлення нормативної бази з функціонування громадських рад та рад ВПО [16; 53; 150].

Таким чином, якщо британська модель орієнтована на стабільну «інституційну спадковість» у межах багаторівневого врядування; українська модель виявляє високу адаптивність до кризових умов, формуючи унікальний

досвід «мобілізаційної взаємодії», що є надзвичайно цінним для європейського політичного простору [12; 138].

Подальше осмислення нормативно-правового та організаційного механізмів потребує детального аналізу інституціоналізації лобізму як легітимної форми взаємодії між владними структурами та групами інтересів. У Великій Британії цей процес отримав своє завершене оформлення із прийняттям *Transparency of Lobbying, Non-Party Campaigning and Trade Union Administration Act 2014*. Цей акт запровадив обов'язкову реєстрацію професійних лобістів, що дозволило перевести неформальні комунікації у площину публічної звітності та прозорості [98; 102]. Британська модель лобіювання базується на принципі «відкритості за замовчуванням», де кожна зустріч міністра чи високопосадовця з представником громадського або комерційного сектору має бути задокументована та оприлюднена в межах вимог *Ministerial Code* [99; 100].

В Україні ж інституціоналізація регулювання лобізму довгий час залишалася поза правовим полем, що створювало сприятливі умови для поширення корупційних практик та тіньового впливу олігархічних груп. Ухвалення у 2024 році Закону України «Про лобіювання» ознаменувало радикальну трансформацію підходів до залучення громадськості. На думку М. Кочерова українське законодавство, хоча й спирається на європейські стандарти, наразі зосереджене переважно на процесах нормотворчості, водночас потребуючи доопрацювання в частині контролю за імплементацією вже прийнятих рішень [136; 138].

Порівняльний аналіз показує, що лобіювання є британським інструментом балансування інтересів у межах «етичної держави», тоді як український закон виконує функцію «інституційного запобіжника», спрямованого на очищення публічного простору від деструктивного впливу.

Важливою складовою *організаційного механізму* в обох країнах є діяльність експертно-аналітичних центрів (*think tanks*), які виступають інтелектуальним містком між урядом та суспільством. У Великій Британії ці інституції мають

тривалу історію та глибоко інтегровані в систему *multi-level governance*. Вони не просто надають консультації, а часто виступають ініціаторами стратегічних змін, як це було у випадку з підготовкою програми «Levelling up» або розробкою нових моделей деволюції [48; 146]. Британські урядові структури активно використовують потенціал «фабрик думок» для апробації інноваційних підходів у межах діяльності *Policy Lab*, що дозволяє поєднувати академічну експертизу з прикладним досвідом управління [6; 130].

В Україні ж інституційний розвиток аналітичного сегмента громадянського суспільства перебуває на етапі зміцнення. Хоч українські ІГС демонструють високий рівень спроможності в адвокатуванні реформ та моніторингу державної політики, вони все ще стикаються з проблемою обмеженого доступу до ресурсів та фрагментарності комунікації з центральними органами виконавчої влади [31; 141]. Надія Мирна та О. Стасюк, досліджуючи ці питання, зазначають, що в умовах воєнного стану роль експертної спільноти в Україні суттєво зросла, особливо у сфері безпеки, гуманітарної політики та планування повоєнної відбудови. Це вимагає створення постійно діючих інституційних механізмів залучення експертів до урядових робочих груп [3; 31].

Особливе місце в системі *організаційного механізму забезпечення взаємодії* посідає чинник «спільного вироблення» (*co-production*), який у британській практиці розглядається як вищий ступінь партнерства. В першому розділі ми вже знайомили з концепцією *co-production*, яка об'єднує ІГС не просто пасивними отримувачами послуг, а як активних співучасників з розробки проєктів для надання послуг. Британську модель *co-production*, що ґрунтується на високому рівні соціального капіталу та довіри, ґрунтовно досліджено Р. Патнамом у контексті *демократичної стійкості* [49; 70].

В Україні впровадження елементів *co-production* наразі найбільш помітне у сфері надання соціальних послуг ВПО та цифрової трансформації. Нова редакція Закону України «Про соціальні послуги» та розвиток платформи «Взаємодія»

створюють умови для делегування частини владних повноважень недержавному сектору [32; 110]. Однак, успіх цієї моделі в українських реаліях стримується браком сталої адміністративної культури, яка б заохочувала посадовців до горизонтальної співпраці замість вертикального контролю.

Трансформація базових механізмів взаємодії ОПУ та ГС в умовах сучасних викликів, для України – це повномасштабна війна, а для Великої Британії – це Брекзит, виявляє критичну важливість інституційної спадковості. Британський досвід демонструє, що навіть у періоди гострої політичної турбулентності, усталені процедури консультацій та роботи Комісії з благодійності дозволяють зберігати стабільність діалогу [101; 56].

Натомість українська модель під впливом воєнного стану виявила здатність до швидкої реконфігурації: створення рад ВПО, активізація волонтерських рухів та впровадження інструментів е-демократії для вирішення нагальних потреб ТГ, що стали новими формами організаційного забезпечення, які не мають прямих аналогів у мирний час [12; 32; 150]. Це підтверджує тезу М. Требіна про динамічний характер ГС, яке в кризові моменти здатне брати на себе функції *«соціального амортизатора» та драйвера державної стійкості* [41; 157].

Таким чином, нормативно-правовий та організаційний механізми взаємодії у Великій Британії та Україні, маючи різні історичні витоки, що на сучасному етапі демонструють конвергенцію навколо принципів «належного врядування», де прозорість, участь та партнерство, стають обов'язковими атрибутами публічної влади.

У Великій Британії центральним інструментом організаційного механізму є портал *gov.uk*, адміністрування якого здійснюється Урядовою цифровою службою (*Government Digital Service*). Організаційна логіка британської платформи полягає у максимальній персоналізації послуг та створенні каналів безперервного зворотного зв'язку, де громадянин виступає активним замовником сервісів. Натомість організаційний механізм в Україні, який втілений у екосистемі «Дія» та

спеціалізованій платформі «ВзаємоДія», еволюціонував від інструменту надання державних послуг до повноцінного майданчика партисипативної демократії [105; 134]. На думку А. Рачинського сервісизація публічного управління в Україні стала не лише технічним оновленням, а формою реалізації публічної влади, де цифрові інструменти (електронні петиції, опитування, консультації) забезпечують легітимацію урядових рішень у режимі реального часу, що є критично важливим для збереження суспільної злагоди в умовах воєнної агресії [9; 39].

Новим етапом у забезпеченні «алгоритмічної прозорості» взаємодії стає впровадження цифрової екосистеми DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management), передбаченої Планом Ukraine Facility. Цифровізація в Україні набула рис «алгоритмічної ревіталізації». Платформи «Дія» та «ВзаємоДія» стали технологічними акселераторами, які в умовах війни замінили собою фізичні майданчики.

Британський досвід тут доповнюється інструментами краудсорсингу політичних ідей (на кшталт порталу петицій), проте українська система DREAM йде далі, пропонуючи повний цикл моніторингу відбудови. Це дозволяє подолати зазначену нами «інституційну амнезію», створюючи незмивний цифровий слід взаємодії, який неможливо проігнорувати навіть при зміні керівництва відомств.

На відміну від британського порталу gov.uk, який переважно орієнтований на сервісну комунікацію, система DREAM в українських реаліях трансформується у глобальний інструмент громадського контролю за повним циклом інвестиційних проєктів — від ініціювання до введення в експлуатацію. Це дозволяє реалізувати модель «усі бачать усе», мінімізуючи корупційні ризики та вирівнюючи інформаційну асиметрію між державними структурами та ІГС в процесах повоєнної відбудови [142].

Особливого значення в структурі організаційного механізму набуває управління відкритими даними. Британський досвід, заснований на *Freedom of Information Act*, створив стандарти інформаційної відкритості, які дозволяють

інститутам громадянського суспільства здійснювати глибокий моніторинг бюджетних витрат та ефективності державних програм [102; 56]. Україна, попри складні умови безпеки, демонструє вражаючий прогрес у цьому напрямі, посівши у 2024 році третє місце у міжнародному рейтингу зрілості відкритих даних. Інструмент використання *open data* в Україні, проаналізований у звітах Офісу ефективного регулювання BRDO, трансформувався у громадський контроль, що дозволяє виявляти корупційні ризики навіть у закритих раніше сферах, таких як публічні закупівлі чи управління майном територіальних громад [14; 23]. Це підтверджує авторську тезу про те, що цифрова прозорість виступає фундаментом для побудови партнерсько-мережевої моделі взаємодії, оскільки вона вирівнює інформаційну асиметрію між державним апаратом та громадським сектором.

Функціонування нормативно-правових та організаційних механізмів взаємодії неможливе без належного етичного регулювання діяльності посадових осіб. У Великій Британії «Кодекс міністрів» (*Ministerial Code*) та «Принципи Нолана» щодо стандартів публічного життя формують ту інституційну культуру, де взаємодія з громадськістю сприймається як професійний обов'язок, а не формальна вимога [55; 100]. Цей інструмент етичного контролю забезпечує «саморегуляцію» владних структур, мінімізуючи ризики зловживання повноваженнями при контакті з лобістами чи ІГС. В Україні ж питання доброчесності та етичної поведінки в публічному управлінні тривалий час розглядалося виключно крізь призму антикорупційного законодавства. Проте останні законодавчі ініціативи 2024–2026 років свідчать про зміщення акцентів у бік формування цілісної системи етичних стандартів взаємодії [138; 139]. М. Кочеров та Олена Чальцева підкреслюють, що запровадження Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання та активна робота громадських рад при антикорупційних органах (НАЗК, НАБУ) створюють нову якість публічного простору, де довіра до інституцій базується на прозорості їхніх комунікацій [25; 138].

Завершуючи характеристику нормативно-правового та організаційного механізмів взаємодії ОПУ та ГС, слід відмітити, що в контексті демократичних трансформацій обидві країни вирішують проблему з інституційною стійкістю. Британська модель деволюції, посилена новітнім Біллем про Англійську Деволюцію 2024 року, демонструє прагнення до збереження цілісності держави через надання регіонам та їхнім громадським спільнотам більшої суб'єктності. Українська ж модель, перебуваючи в епіцентрі воєнних викликів, виробила унікальний механізм «горизонтальної координації», де ОПУ та ГС спільно вирішують питання життєзабезпечення територій, соціальної адаптації ВПО та підтримки ЗСУ. Цей досвід, зафіксований у працях авторів НІСД та монографій, свідчить про те, що організаційний механізм взаємодії в Україні став більш гнучким та менш бюрократизованим, ніж у довоєнний період [16; 141]. В умовах війни в Україні сформувалося «*суспільство гідності*», де активність ГС стала формою реалізації народного суверенітету. Волонтерські мережі виконують функцію «інституційного клею», який тримає систему управління в моменти кризи. Цей досвід доводить, що українська модель *еволюціонувала від протестної до функціонально-ревіталізаційної*. Тепер головним викликом є перетворення цієї мобілізаційної енергії у сталу партнерсько-мережеву модель, яка б гармоніювала з європейськими стандартами Good Governance, але зберігала українську ідентичність, виражену через оперативність та винахідливість.

Узагальнюючи виявлені суперечності, структуруємо основні суб'єктивні та об'єктивні бар'єри, а також *драйвери модернізації інституційної спроможності громадянського суспільства України* за критеріальним підходом, до складу якого входять 4 категорії домінанти, як: суб'єктивні (ОГС), об'єктивні (влада), зовнішні (системні) та психологічні (див. табл. 2.4)

Узагальнюючи драйвери модернізації, ці ж самі критерії впливають на систему взаємодії як стимулюючі компоненти, що характеризують перехід до волонтерської суб'єктності, алгоритмічної прозорості (платформа DREAM) та

психології стійкості, виступаючи інструментом змін, а не просто формальної відповідності нормам. Переваги у зміцненні інституційної спроможності мають такі процедури як: інституційна синхронізація з вимогами євроінтеграції та планом Ukraine Facility, що нівелюють корупційні ризики та сприяють професіоналізації громадських активістів. Це свідчить, що процес модернізації в Україні в умовах війни базується на пасіонарності, яка через цифровізацію та зовнішні вимоги поступово перетворюється на сталу *партнерсько-мережеву модель* [7]

Таблиця 2.4

Матриця бар'єрів та драйверів інституційної спроможності ГС в Україні

Категорія чинників	Бар'єри спроможності (за Петренко)	Драйвери модернізації (за Герасіною)
Суб'єктивні (ОГС)	«Грантоїдство», патерналізм, фіктивні ГО, низька професійна культура.	«Суспільство гідності»: перехід до волонтерської суб'єктності та Спільнокошту.
Об'єктивні (Влада)	Бюрократизація реєстрації, формалізація консультацій, «інституційна амнезія».	«Алгоритмічна прозорість»: впровадження DREAM та автоматизація звітів.
Зовнішні (Системні)	Політична нестабільність, корупційні ризики, економічна вразливість громад.	«Інституційна синхронізація»: План Ukraine Facility та вимоги Євроінтеграції.
Психологічні	Політичний абсентеїзм, соціальна втома.	«Психологія стійкості» (Resilience): професіоналізація громадської активності.

Джерело: автор. розробка за [14; 105; 116; 134]

Як бачимо з таблиці 2.4, за категоріальними домінантами бар'єри спроможності допомогли нам охарактеризувати слабкі сторони інституційного розвитку.

Таким чином, порівняння британської «інституційної спадковості» та української «кризової адаптивності» дозволяє стверджувати, що ефективність взаємодії ОПУ та ГС визначається не лише кількістю прийнятих законів у сфері їх діяльності, а здатністю системи до створення реальних партнерських мереж, спроможних генерувати суспільну цінність у найскладніших історичних умовах.

2.2. Позитивні тенденції британської інституційної спадковості як механізм інституціоналізації взаємодії влади та суспільства в контексті багаторівневого врядування

Розгляд інституційного механізму взаємодії влади та суспільства потребує фундаментального аналізу самого поняття «інституційна спадковість», про яке йшла згадка в попередньому підрозділі другого розділу. Для Великої Британії інституційна спадковість є не просто характеристикою політичної системи, а основоположним принципом державотворення. У цьому контексті британський досвід демонструє унікальний приклад того, як традиційна «Вестмінстерська модель», попри свою централізовану природу, здатна до трансформації в систему багаторівневого врядування (*multi-level governance*), не втрачаючи при цьому інституційної спадковості та цілісності. Цей процес не є результатом радикальних зламів, а постає як продукт тривалої еволюції, де кожна нова реформа базується на попередніх напрацюваннях, забезпечуючи безперервність державного управління. Для України, яка в умовах воєнного стану та євроінтеграційного курсу шукає власну модель стійкого врядування, цей аспект «неперервності» має критичне значення, оскільки дозволяє мінімізувати ризики інституційного хаосу під час переходу від ієрархічних до мережових структур [16].

Глибоке переосмислення інституційної спадковості у Великій Британії неможливе без звернення до періоду масштабних реформ кінця 90-х років XX століття, які заклали основу сучасної архітектури деволюції. Як ґрунтовно доводить у своєму дослідженні Jerry O'Shea, створення Регіональних агентств розвитку (*Regional Development Agencies — RDAs*) у 1998-2012 роках було не просто адміністративним заходом, а спробою впровадження «нового кейнсіанства» на регіональному рівні [57].

Для візуалізації відмінностей у процесах формування інституційної стійкості, у дисертаційній роботі відображено періодизацію становлення механізмів взаємодії

в обох країнах на засадах еволюції, що дозволяє простежити шлях від британської кодифікації традицій до української кризової адаптації (див. рис. 2.1 та рис. 2.2).

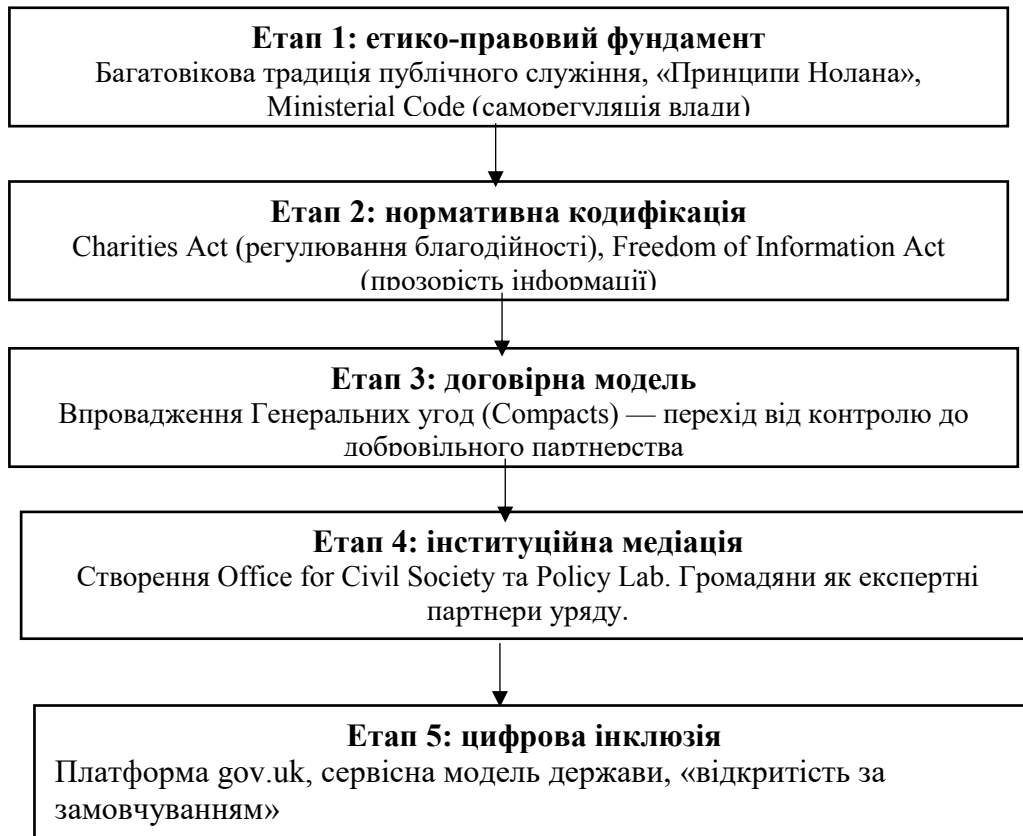

Рис. 2.1. Схема генезису та етапів еволюції інституційного механізму взаємодії у Великій Британії.

Джерело: автор. розробка за [16; 57].

Ці структури, хоча й були business-led (керовані бізнесом), водночас виступали потужними інституційними майданчиками для взаємодії з громадянським суспільством, оскільки до їхніх правлінь обов'язково входили представники профспілок, місцевого самоврядування та третього сектору [36; 57]. Важливо відмітити, що британський уряд, зокрема під керівництвом Джона Прескотта, розглядав RDAs як інструмент подолання географічної нерівності — те, що пізніше трансформувалося у сучасну стратегію «Levelling up» [48; 140].

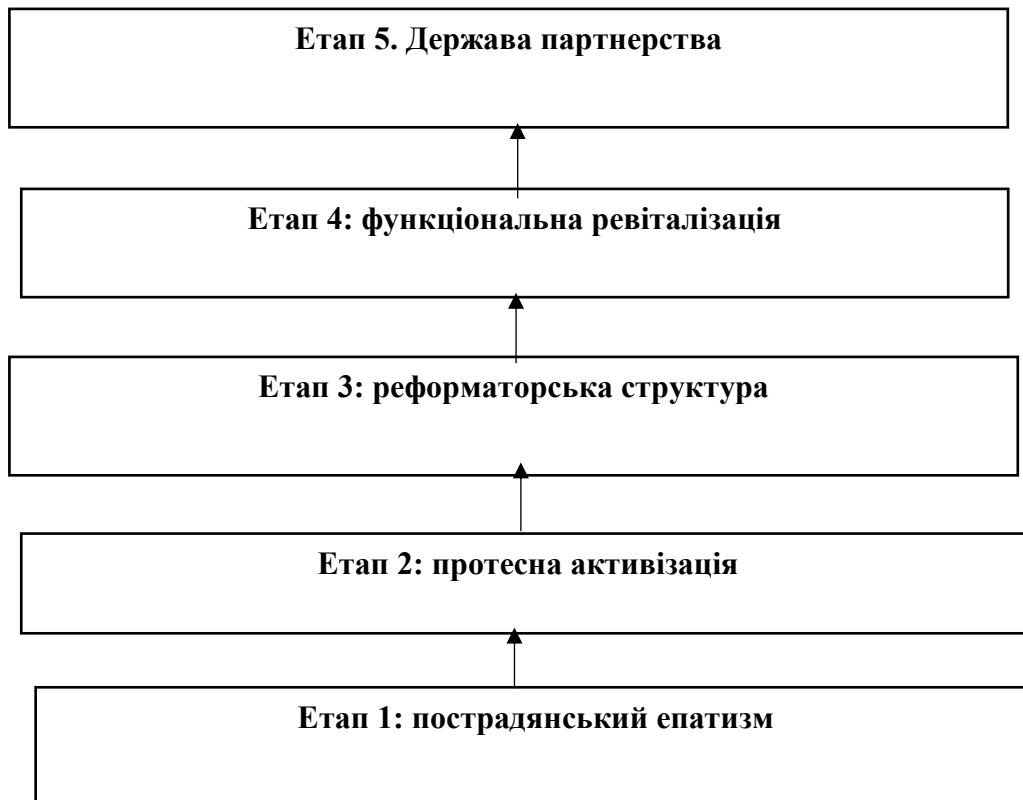

Рис. 2.2. Етапність трансформації інституційного механізму взаємодії в Україні
 Джерело: автор. розробка за [36; 57].

Такий підхід доводить, що інституційний механізм взаємодії є ефективним лише тоді, коли він інтегрований у загальну економічну стратегію держави та має чітко визначені ресурси для реалізації соціальних запитів.

Ключовим чинником, що дозволив Великій Британії нівелювати асиметрію впливу, стала трансформація ролі чиновника з «контролера ресурсів» на «модератора мереж». Це було досягнуто через впровадження циклу зворотного зв'язку, де дані від ОГС на регіональному рівні (через RDAs) ставали основою для перегляду загальнонаціональних бюджетних пріоритетів. Для України цей досвід є критично важливим, оскільки він демонструє, що стабільність взаємодії залежить не від жорсткості ієрархії, а від наявності «запобіжних клапанів» у вигляді

автономних регіональних майданчиків, здатних коригувати курс центральної влади.

Національна специфіка британського досвіду MLG виявляється в асиметричності владних повноважень, що є результатом врахування історичних та культурних ідентичностей Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії. Акти про деволюцію 1998 року та їхні подальші редакції 2012 та 2016 років сформували правове поле, в якому взаємодія влади та суспільства відбувається на різних швидкостях та з різним ступенем формалізації [59; 101]. У Шотландії цей механізм набув найбільш завершеної форми через створення власного парламенту з широкими законодавчими та податковими повноваженнями, що дозволило шотландському громадянському суспільству безпосередньо впливати на формування соціальної та освітньої політики. Уельс, за аналізом О. Андрєєвої та Н. Ларіної, пройшов шлях від виключно адміністративної до функціональної деволюції, де ключовим фактором стало збереження валлійської ідентичності та мови через інституційні канали взаємодії [11]. Північна Ірландія демонструє ще складнішу модель «консоціальної демократії», де інституційний механізм спрямований на медіацію конфліктів між громадами, що є надзвичайно релевантним для України в контексті розробки стратегій реінтеграції деокупованих територій та роботи з ветеранськими спільнотами [51; 63].

Порівнюючи ці процеси з українськими реаліями, слід відмітити, що Україна з 2014 року реалізує власну модель децентралізації, яка, на відміну від британської деволюції, орієнтована на зміцнення базового рівня — територіальних громад. Проте спільним для обох країн є прагнення до «інституційної зрілості» суб'єктів взаємодії. В Україні впровадження концепції «спільного врядування» (*co-governance*) наразі стикається із проблемою структурної асиметрії: органи публічного управління володіють значними адміністративними ресурсами, тоді як інститути громадянського суспільства часто перебувають у стані ресурсної дефіцитності [17; 34].

Водночас воєнний стан став каталізатором для появи нових інституційних форм, таких як координаційні штаби, ради ВПО та волонтерські об'єднання, які де-факто виконують функції органів управління на місцях [16; 150]. За визначенням О. Корнієвського, ця «екстремальна інституціоналізація» потребує подальшого нормативного закріплення, щоб досвід громадської стійкості не був втрачений після перемоги, а став частиною нової української «інституційної спадковості» [4].

Особливого аналізу потребує інструментарій деволюції (децентралізації) у Великій Британії, який постійно модернізується. Новітній Білль про англійську деволюцію 2024 року та ініціативи уряду Кіра Стармера свідчать про перехід до стратегічної координації між регіонами, що дозволяє уникнути фрагментації політик [48; 146]. У Великій Британії MLG працює через механізм «Спільних рамок» (*Common Frameworks*), які забезпечують єдиний підхід у ключових галузях після виходу з ЄС, запобігаючи недобросовісній конкуренції між регіонами [51].

В Україні ж аналогічним інструментом має стати посилення ролі асоціацій органів місцевого самоврядування та створення мережових структур взаємодії з ОГС, що передбачено Національною стратегією 2021–2026 [105]. Проте, для успішної адаптації цього досвіду в Україні необхідно змінити саму філософію управління: від контролю за процесами до орієнтації на результат (*outcome-based governance*), де успіх реформи вимірюється не кількістю створених громад, а якістю надання публічних послуг та рівнем довіри громадян до інституцій [14; 31; 32].

У межах дослідження інституційного механізму взаємодії влади та суспільства особливе місце посідає концептуалізація багаторівневого врядування (*multi-level governance* — MLG), яка у Великій Британії виступає не лише теоретичною конструкцією, а й щоденною управлінською практикою. Генезис цієї моделі тісно пов'язаний із колишнім членством країни в Європейському Союзі, яке свого часу забезпечило зовнішню легітимацію процесів деволюції, дозволивши регіональним елітам та організаціям громадянського суспільства брати участь у прийнятті рішень через наднаціональні структури. Однак Брекзит Великої Британії

спричинив фундаментальну перевірку на міцність всієї системи інституційної спадковості. Як ґрунтовно доводять у своїх працях М. Keating та N. McEwen, пост-Брекзитний період актуалізував питання про те, чи здатна «Вестмінстерська модель» зберегти баланс сил в умовах відсутності європейського правового каркасу [145; 154]. Британський досвід демонструє, що виходом із цієї кризи стало не повернення до жорсткого унітаризму, а подальша інституціоналізація внутрішніх партнерств через механізм «Спільних рамок» (*Common Frameworks*). Ці рамки дозволяють центральному уряду та децентралізованим націям (Шотландії, Уельсу, Північній Ірландії) узгоджувати політику в таких критичних сферах, як сільське господарство, екологія та соціальне забезпечення, що раніше регулювалися правом ЄС [27; 157]. Для України цей досвід є надзвичайно релевантним, оскільки наша держава перебуває на шляху до вступу в ЄС, що вимагає розбудови аналогічних механізмів горизонтальної та вертикальної координації, здатних витримати зовнішні політичні трансформації.

Важливою складовою інституційного механізму, що забезпечує стабільність взаємодії, є фінансова децентралізація та специфіка міжбюджетних відносин. У Великій Британії цей процес базується на використанні «формули Барнетта», яка понад сорок років забезпечує автоматичний розподіл публічних коштів між регіонами. Попри критику цієї формули за її невідповідність сучасним потребам, її збереження є яскравим прикладом інституційної спадковості, яка запобігає політичним маніпуляціям із ресурсами [48; 57]. Сучасний етап реформ, зокрема реалізація стратегії «*Levelling up*» та положення Білля про Англійську Деволюцію 2024 року, спрямовані на те, щоб надати місцевим громадам Англії та об'єднаним графським адміністраціям право самостійно розпоряджатися інвестиційними фондами в інтересах територіального розвитку [11; 41].

В Україні ж механізм фінансового забезпечення громад зазнав радикальних змін внаслідок реформи 2014 року та подальшої цифровізації бюджетного процесу. Проте воєнний стан виявив проблему «бюджетної вразливості» інститутів

громадянського суспільства, які значною мірою залежать від волатильних місцевих бюджетів [137; 140]. Для України критично важливим є запозичення британського досвіду щодо створення незалежних фондів підтримки ГС, що працюють на паритетних засадах держави та приватного сектору, забезпечуючи сталість фінансування соціально значущих проєктів навіть у періоди економічної турбулентності [20; 27].

Аналіз інституційного механізму в обох країнах виявляє суттєву різницю в підходах до «інституційної пам'яті». У Великій Британії вона втілена в діяльності постійної цивільної служби (*Civil Service*), яка зберігає спадковість політик незалежно від зміни кабінетів міністрів. Це дозволяє британським ОГС будувати довгострокові стратегії взаємодії з конкретними відомствами, спираючись на усталені процедури та кодекси [99; 100]. Тоді як в Україні ж адміністративна культура тривалий час була орієнтована на персоніфіковані відносини, що призводило до «обнулення» домовленостей при кожній зміні політичного керівництва. Однак, як ми підкреслюємо у своїх роботах спільно із науковцем О. Зубчиком, останніми роками в Україні спостерігається формування нової якості інституційного механізму через розвиток професійної державної служби та цифровізацію управлінських процесів. Цифрові платформи, такі як портал «Взаємодія» та екосистема відкритих даних, створюють «інституційний слід», який неможливо проігнорувати, змушуючи посадовців дотримуватися принципів прозорості та підзвітності, закладених у Національній стратегії 2021-2026 [32; 105].

Проблема «інституційної амнезії» в Україні тривалий час була наслідком персоніфікації влади. Натомість британський досвід *Civil Service* демонструє, що сталість взаємодії з ОГС забезпечується професійною нейтральністю службовців. Для подолання цього розриву в Україні критично важливим є запозичення досвіду «інституційних медіаторів» (аналог досвіду Естонії та Хорватії), де спільні комісії при міністерствах мають не лише дорадчий голос, а й реальний вплив на бюджетне

планування соціальних програм. Це дозволяє трансформувати взаємодію з ситуативної у процесуальну.

Особливого значення у цьому підрозділі набуває розгляд інструментарію децентралізації як засобу залучення громадськості до стратегічного планування. Британська модель «City Region Deals» (угод для міст-регіонів) демонструє, як інституційний механізм може стимулювати співпрацю між місцевою владою, бізнесом та ОГС задля залучення масштабних інвестицій. В Україні аналогічним інструментом стають Програми комплексного відновлення територій, де участь громадянського суспільства є обов'язковою умовою згідно з новітніми законодавчими вимогами 2024-2025 років. Порівняльний аналіз інструментів децентралізації свідчить, що українська модель «мобілізаційної децентралізації» в умовах війни виявилася швидшою та ефективнішою у вирішенні гуманітарних питань проти британської моделі. Водночас в британській моделі цінним є пропозиція застосування глибоких механізмів «інституційної координації», які запобігають дублюванню функцій та забезпечують стратегічну єдність держави [11; 43; 148]. Це дозволяє стверджувати, що роль інституційного механізму полягає не лише у розподілі повноважень, а у створенні цілісної системи MLG, де громадянське суспільство виконує функцію «інституційного клею», що забезпечує легітимність та результативність всього процесу публічного врядування в умовах трансформаційних змін.

В українському контексті аналогом британських територіальних угод стають Програми комплексного відновлення територій, фінансування яких у межах Ukraine Facility передбачає обов'язкове виділення мінімум 20% безповоротної підтримки на потреби громад. План України чітко детермінує роль територіальних громад як ключових бенефіціарів відновлення, що потребує створення нових інституційних майданчиків, таких як Стратегічна інвестиційна рада. Це дозволяє впроваджувати елементи «локальної деволюції», де громада через інструменти інклюзивного планування та модуль eDem отримує реальні важелі впливу на

пріоритизацію проєктів відбудови, що корелює з британською стратегією «Levelling up» щодо економічного вирівнювання регіонів [139].

Порівняльний аналіз української Стратегічної інвестиційної ради із британською стратегією «Levelling up» дозволяє стверджувати, що успіх децентралізації в Україні залежить від переходу до «доказової політики». Якщо Велика Британія використовує індекси Edelman Trust для коригування деволюції, то Україна через екосистему DREAM впроваджує модель «алгоритмічної прозорості». Це нівелює суб'єктивні бар'єри (патерналізм посадовців), оскільки цифрові алгоритми роблять участь громадськості у відбудові невід'ємною частиною управлінського циклу.

Важливим виміром інституційного механізму британської моделі, що забезпечує стабільність багаторівневого врядування, є правова архітектура «стримувань і противаг», яка у Великій Британії трансформувалася внаслідок системних конституційних реформ початку XXI століття. Створення у 2009 році Верховного Суду Сполученого Королівства стало знаковим етапом у зміцненні інституційної спадковості, оскільки дозволило відокремити судову владу від законодавчої (Палати лордів) та створити незалежний арбітраж для вирішення спорів між центром і децентралізованими націями [59; 102]. У британській правовій традиції особливе значення мають «конституційні статuti», які, на відміну від звичайних законів, не можуть бути скасовані автоматично, що створює «жорстке ядро» інституційного механізму [101; 154].

Для України, де судова реформа перебуває в епіцентрі євроінтеграційних вимог, тож британський досвід судового захисту децентралізації є вкрай повчальним. На думку В. Боняк, демократичний контроль в Україні потребує не лише активності громадськості, а й сильної системи адміністративної юстиції, здатної захистити повноваження територіальних громад від необґрунтованого втручання центральної влади, особливо в умовах правового режиму воєнного стану,

коли межа між державною необхідністю та автономією громади стає дедалі тоншою [16; 141; 158].

У межах порівняльного аналізу національних специфічних компонентів доцільно виокремити роль «адміністративної культури» як невидимого, але визначального елемента інституційного механізму. У Великій Британії адміністративна культура ґрунтується на принципах «суспільного служіння» та професійної нейтральності цивільної служби, що забезпечує безперервність управління навіть при радикальній зміні політичних курсів — від «нового лейборизму» до «пост-Брекзитного консерватизму» та сучасного соціал-демократичного прагматизму [57; 99]. Британський механізм MLG передбачає використання методу «бенчмаркінгу» — системи чітких оціночних індикаторів, які дозволяють вимірювати інституційну спроможність органів влади та рівень залученості громадянського суспільства до виконання публічних функцій.

Натомість в Україні процес формування аналогічної культури триває: запровадження Індексу сталості ОГС та методик моніторингу Національної стратегії 2021–2026 є кроками до створення об’єктивної системи оцінювання, проте вони все потребують ще глибшої інтеграції в бюджетний процес та систему кадрового менеджменту ОПУ [34; 42; 152].

Спільно із О. А. Зубчиком ми підкреслюємо, що впровадження стандартів «доброго врядування» через бенчмаркінг дозволяє британській системі самовдосконалюватися без зовнішнього примусу [6; 31]. У працях Ю. П. Сурміна та В. Бакуменка інституційний механізм розглядається як складна архітектоніка взаємозв’язків, де кожен елемент виконує функцію стабілізації соціального простору [14; 134].

Особливий інтерес у контексті інституційної спадковості викликає британський досвід функціонування «кванго» (квазіавтономних неурядових організацій) та спеціалізованих структур на кшталт *Policy Lab*. Ці інституції виконують роль «лабораторій політики», де здійснюється спільне з громадянським

суспільством проєктування управлінських рішень на засадах *co-production* [57; 143]. *Policy Lab* у Великій Британії виступає не просто консультантом, а інституційним депозитарієм інноваційних практик, що дозволяє уряду уникати повторення помилок минулого та забезпечувати спадковість реформ [6; 130].

В Україні аналогічні функції намагаються виконувати директори стратегічного планування та експертні центри при міністерствах, проте їхня діяльність часто обмежена коротким політичним циклом та браком інституційної автономії. Дослідники НІСД, зокрема О. Валевський та ін. ґрунтовно доводять, що в умовах війни українські урядові структури продемонстрували вражаючу оперативність, але для переходу до сталого багаторівневого врядування необхідно трансформувати ці «кризові майданчики» у постійно діючі інституційні механізми, які б мали власну ресурсну базу та правові гарантії незалежності [4; 28; 53].

Британський підхід до *co-production* у межах *Policy Lab* базується на радикальній зміні ставлення до громадянина: він визнається носієм «експертизи досвіду» (*lived experience*). Використання методів етнографічного дослідження дозволяє виявляти реальні бар'єри у взаємодії, які часто залишаються невидимими для традиційного юридичного аналізу. В українських реаліях впровадження таких «лабораторій» при міністерствах дозволило б перейти від формальних громадських рад до робочих груп, де представники ГС спільно з державними службовцями прототипують рішення, мінімізуючи ризики їхнього несприйняття суспільством.

Порівнюючи інструменти децентралізації, слід відмітити, що Велика Британія активно впроваджує модель «деволюції на замовлення» (*bespoke devolution*), де громади самі ініціюють розширення своїх повноважень через референдуми та прямі переговори з урядом, що зафіксовано у Біллі про Англійську Деволюцію 2024 року [48; 146]. Це створює динамічний ринок інституційних моделей, де успішні практики швидко масштабуються на всю країну.

Алгоритм циклу спільного виробництва Policy Lab

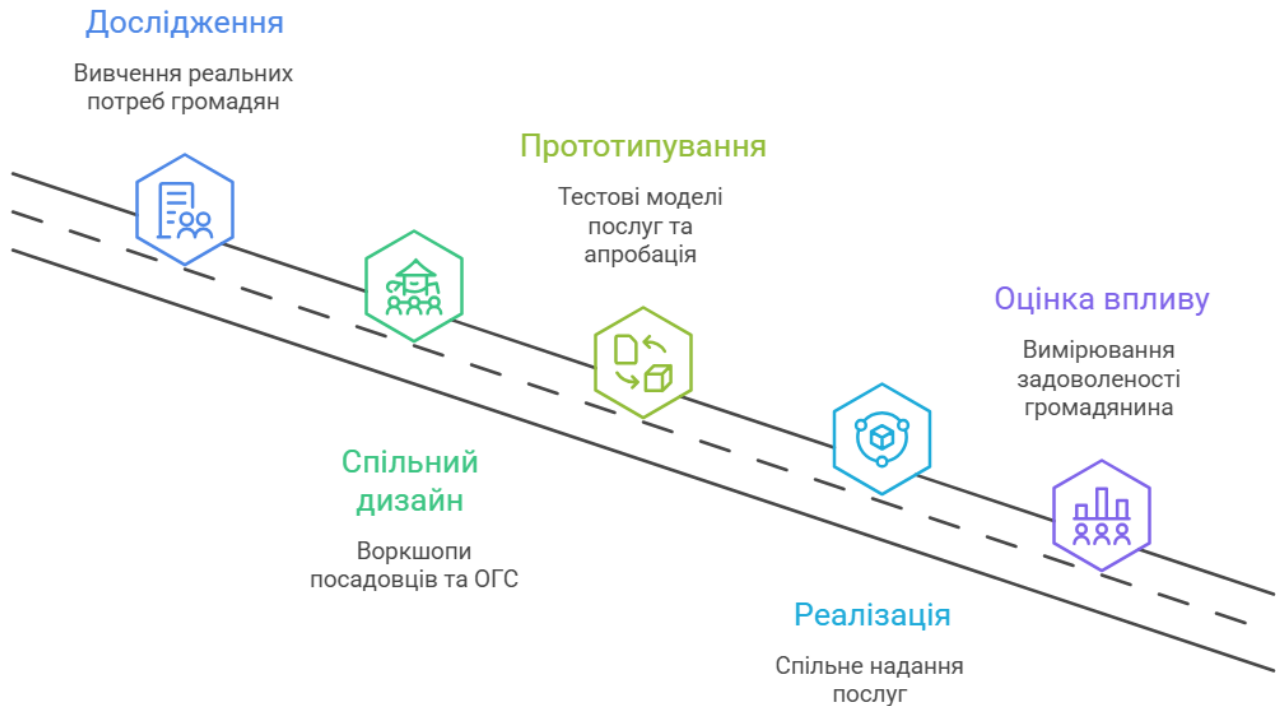

Рис. 2.3. Алгоритм циклу «co-production» (спільного вироблення)
у британському Policy Lab

Джерело: автор. розробка за [48, 146].

В Україні ж реформа децентралізації тривалий час йшла шляхом «уніфікованого стандарту», що було виправдано на першому етапі для створення спроможних громад. Однак на сучасному етапі, з урахуванням викликів повоєнної відбудови, українська модель потребує більшої інституційної гнучкості. На думку О. Андрєєвої та Н. Ларіної, адаптація британського досвіду асиметричної деволюції може стати ключем до успішної реінтеграції територій, оскільки дозволить створювати спеціальні інституційні режими взаємодії влади та суспільства, враховуючи специфіку руйнувань, міграційні процеси та потреби ветеранських

спільнот на місцях [11; 27; 52]. Для глибшого розуміння інституційної природи цих процесів доцільно провести компаративний аналіз ключових параметрів багаторівневого врядування (MLG) у Великій Британії та Україні (див. табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Компаративний аналіз багаторівневого врядування (MLG)
у Великій Британії та Україні

Параметр MLG	Велика Британія (UK Devolution 2024)	Україна (Decentralization UA)
Модель децентралізації	«Bespoke»: деволюція «на замовлення» конкретних громад через референдуми.	«Uniform»: уніфікований стандарт створення спроможних громад (реформа 2014).
Фінансова база	Формула Барнетта (стабільність та автоматизм розподілу).	Прямі міжбюджетні відносини + цифрові фонди відновлення.
Інструмент залучення	City Region Deals: угоди між містом, бізнесом та ОГС про інвестиції.	Програми відновлення: обов'язкова участь ОГС за вимогами Ukraine Facility.
Адаптивність	Інституційна спадкості (Civil Service забезпечує тяглість).	Кризова адаптивність (Ради ВПО як мобільні інституції).
Цифровий слід	gov.uk як архів консультацій.	DREAM як інструмент «усі бачать усе» у реальному часі.

Джерело: узагальнено автором на основі [8; 15; 42; 116]

Як бачимо з таблиці, в англосаксонській моделі параметри багаторівневого врядування допомогли нам охарактеризувати систему як децентралізовану «на замовлення», де держава визнає автономію громад через інструменти City Region Deals, а фінансова стабільність Формули Барнетта сприяє саморозвитку місцевого самоврядування як частини багатовікової управлінської традиції.

В східноєвропейській моделі, яка характерна для України, ці ж самі критерії впливають на систему взаємодії як стимулюючі регулятори в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, що характеризує перехід від уніфікованих стандартів до гнучких інструментів залучення громадськості (Ради ВПО), виступаючи інструментом демократизації, а не простого адміністрування. Переваги у взаємодії діяльності уряду та громадянського суспільства мають такі процедури

як обов’язкова участь ОГС у програмах відновлення за вимогами Ukraine Facility та використання цифрової платформи DREAM, що нівелюють корупційні ризики та сприяють прозорості у реальному часі. Це свідчить, що процес MLG в Україні тривалий час залежав від централізованих стандартів, проте через високу кризову адаптивність та цифровізацію наразі відбувається легітимізація мережевої участі суспільства у державотворчих процесах на місцях.

Таким чином, *інституційний механізм у багаторівневому врядуванні* виступає не як статична структура, а як *еволюційна система MLG*, де громадянське суспільство є головним гарантом неперервності демократичного розвитку держави.

Глибока трансформація інституційного механізму взаємодії влади та суспільства вимагає аналізу не лише формальних процедур, а й так званої «етичної інфраструктури», яка у Великій Британії виступає гарантом інституційної спадковості. Ключовим елементом цієї інфраструктури є «Принципи Нолана» (*сім принципів публічного життя*), що інтегровані у діяльність кожного державного органу та регулюють взаємовідносини з інститутами громадянського суспільства. Британський «Кодекс міністрів» (*Ministerial Code*) у редакції 2022–2024 років встановлює суворі стандарти прозорості, вимагаючи від посадовців не лише декларувати контакти з лобістами, а й обґрунтовувати суспільну значущість таких зустрічей [99; 100]. Цей механізм створює умови, за яких інституційна пам’ять про домовленості з громадським сектором зберігається незалежно від політичних ротацій, оскільки етичні стандарти є константою британської адміністративної культури.

Для України формування аналогічної етичної рамки стало особливо актуальним у 2024–2025 роках із прийняттям Закону «Про лобіювання» та впровадженням нових етичних правил для державних службовців. У дослідженнях вітчизняних науковців обґрунтовується перехід від каральної моделі антикорупційної політики до превентивної етичної моделі є необхідною умовою для розбудови партнерства в межах концепції *Good Governance* [96; 136; 138].

Сучасна *інституційна спадковість* в умовах багаторівневого врядування значною мірою спирається на цифрову трансформацію, яка виконує роль «технологічного депозитарію» управлінських рішень. У Великій Британії портал *gov.uk* та цифрові архіви консультацій дозволяють відстежувати еволюцію взаємодії влади та ОГС протягом десятиліть, що мінімізує ризики втрати інформації при переході повноважень від центральних відомств до децентралізованих націй або локальних громад [48; 56].

Україна, впроваджуючи екосистему «Дія» та платформу «ВзаємоДія», фактично формує власну цифрову інституційну пам'ять у пришвидшеному режимі, визначаючи цифровізацію в українському контексті засобом подолання «інституційної амнезії», що була притаманна пострадянській моделі управління [9; 39]. Автоматизація звітів громадських рад та електронне архівування результатів публічних обговорень створюють прозорий «цифровий слід», який забезпечує безперервність діалогу навіть за умов реорганізації урядових структур чи викликів воєнного стану.

Якщо у Великій Британії цифровізація через портал *gov.uk* слугує інструментом підтримки вже сталої інституційної пам'яті, то в Україні вона набуває характеру «цифрового протезування» слабких інституцій [так само]. Створення незмивного «цифрового сліду» кожної консультації на платформі «ВзаємоДія» унеможливорює кулуарне прийняття рішень і змушує нові команди політиків дотримуватися домовленостей своїх попередників. Це фактично автоматизує ту «процедурну стабільність», яка у Британії виховувалася десятиліттями через етичні кодекси цивільної служби.

Соціокультурний вимір інституційного механізму виявляє фундаментальні відмінності у ментальних моделях публічної служби. Британська цивільна служба (*Civil Service*) характеризується високим рівнем «інституційної лояльності» та орієнтацією на довгострокові державні інтереси, що було ґрунтовно проаналізовано Jerry O'Shea у контексті стратегії «*Levelling up*» [48]. Це дозволяє британській

системі MLG функціонувати як єдиний організм, попри асиметрію повноважень. Натомість в Україні на сучасному етапі відбувається перехід від бюрократичної ментальності до «управлінської пасіонарності», що досліджено в наукових працях Л. Комахи та В. Колтун [7]. Цей феномен виявляється у високій вмотивованості посадовців нового покоління та лідерів громадянського суспільства до спільних дій задля перемоги та відбудови. Така «ціннісно-мотиваційна спадковість» стає основою для формування партнерської моделі взаємодії, де довіра виступає не лише моральною категорією, а й інституційним ресурсом, що підвищує ефективність багаторівневого врядування [11; 16; 130].

Оцінюючи спільні та відмінні ознаки інституційного механізму, слід підкреслити, що і Велика Британія, і Україна рухаються в напрямі «інклюзивної інституціоналізації», проте з різних відправних точок. Британський досвід базується на безперервності традицій, де новітній Білль про Англійську Деволюцію 2024 року розглядається як інструмент «тонкого налаштування» вже наявної системи MLG [11; 146]. Український досвід, зафіксований зазначеними вище вітчизняними науковцями демонструє стратегію *«адаптивної інституціоналізації»*, а нові суб'єкти взаємодії (ради ВПО, координаційні штаби) народжуються як відповідь на екстремальні виклики і лише потім отримують нормативне закріплення [16; 43; 152]. Це дозволяє стверджувати, що роль інституційного механізму взаємодії влади та суспільства *полягає у створенні гнучкого середовища, здатного інтегрувати як стабільні традиції, так і динамічні інновації*. Порівняння британської «інституційної стійкості» та української «кризової трансформації» дозволяє сформулювати *адаптивну модель багаторівневого врядування*, яка є оптимальною для України в контексті її інтеграції до європейського співтовариства та забезпечення сталого розвитку в повоєнний період.

Особливий науковий інтерес у контексті порівняння інституційних механізмів становить організаційна структура центральних органів, відповідальних

за стратегічну координацію взаємодії з ГС. У Великій Британії цю функцію традиційно виконує *Cabinet Office* (Секретаріат Кабінету Міністрів), у структурі якого ключову роль відіграє Офіс з питань ГС (*Office for Civil Society*). Діяльність цієї структури спрямована на впровадження «Стратегії громадянського суспільства», що охоплює не лише надання грантів, а й формування стандартів «спільного замовлення» послуг у недержавного сектору [6; 99]. Унікальним структурним компонентом британської моделі є *Policy Lab* — інноваційний підрозділ у межах *Cabinet Office*, який використовує методи етнографічного дослідження та дизайн-мислення для залучення громадян до розв'язання складних соціальних проблем [48; 130]. Цей досвід «лабораторного» проектування політики дозволяє британському уряду зберігати інституційну спадковість через постійну апробацію нових форм партнерства, що згодом закріплюються у нормативних актах, таких як Білль про Англійську Деволюцію 2024 року.

В українських реаліях функції координації покладені на Секретаріат Кабінету Міністрів України, зокрема на Департамент інформації та комунікацій з громадськістю. Проте, український механізм тривалий час був зосереджений переважно на комунікаційному супроводі рішень влади, тоді як перехід до моделі *think-and-do tank* (аналітично-виконавчого центру) лише розпочався під впливом викликів воєнного стану та євроінтеграції. Створення Платформи «ВзаємоДія» стало кроком до формування аналогічного до британського «цифрового офісу», який дозволяє синхронізувати дії уряду та громадських активістів у реальному часі [9; 105].

Інституційний механізм багаторівневого врядування в обох країнах все частіше орієнтується на систему об'єктивних зовнішніх індикаторів, які виступають як «м'який» інструмент примусу до прозорості. Для Великої Британії такими орієнтирами є показники *V-Dem Institute* та внутрішні звіти Комісії з благодійності, які дозволяють коригувати політику деволюції залежно від рівня задоволеності громадян якістю управління на місцях [57; 147].

Для України ж критично важливе значення набули показники *Open Data Maturity* та Індексу сталості ОГС. Посідання Україною третього місця у європейському рейтингу відкритості даних у 2024 році стало не лише технологічним досягненням, а й інституційною перемогою, оскільки це змусило ОПУ на всіх рівнях — від міністерств до територіальних громад — відкрити свої реєстри для громадського контролю [16; 144]. Такі міжнародні рейтинги виконують роль «інституційного дзеркала», що стимулює посадовців дотримуватися стандартів *Good Governance* незалежно від внутрішньополітичної кон'юнктури [138; 149]. Це створює умови для формування «доказової політики», де взаємодія влади та суспільства базується на верифікованих даних, а не на суб'єктивних деклараціях.

Підбиваючи підсумки ролі інституційного механізму, слід визначити концепт «інституційного клею», який у британській моделі MLG забезпечує єдність держави при високому ступені автономії регіонів. Цим «клеєм» виступає не стільки жорстка вертикаль влади, скільки мережа неформальних конвенцій, етичних кодексів та спільних процедур, що ґрунтуються на багаторічній довірі. Британська «інституційна спадковість» дозволяє системі трансформуватися без втрати керованості, інтегруючи навіть такі радикальні зміни, як Брекзит чи нову деволюцію Англії [11; 143; 145].

В Україні таку роль «інституційного клею» в умовах воєнного стану виконує соціальний капітал — довіра між волонтерськими мережами, органами місцевого самоврядування та Збройними Силами. Трансформація української моделі від «адміністративного формалізму» до «партнерської стійкості», зафіксована у працях В. Баштанника та О. Валецького, Л. Гонюкової, В. Гури, А. Н. Ларіної та ін. свідчить про народження унікальної моделі врядування, де інституційна пам'ять формується через спільне подолання екзистенційних загроз [2; 16; 53].

Ця «партнерська стійкість», загартована війною, базується на концепції «функціональної ревіталізації». Волонтерські мережі в Україні перетворилися на

«інституційні акселератори», які не просто допомагають державі, а змушують її до швидкої модернізації (наприклад, через цифровізацію обліку гуманітарної допомоги). Таким чином, соціальний капітал в українських реаліях стає не просто етичною категорією, а реальним управлінським ресурсом, що дозволяє системі MLG функціонувати навіть в умовах часткового руйнування класичних ієрархічних зв'язків.

Таким чином, дослідження інституційного механізму у Великій Британії на засадах інституційної спадкованості дозволяє виокремити ключову закономірність: успіх багаторівневого врядування залежить не від уніфікації структур, а від здатності системи до створення гнучких каналів взаємодії, що забезпечують ефективність публічного управління. Британський досвід є корисним для України щодо важливості «процедурної стабільності» та незалежного регулювання громадського сектору.

Український досвід збагачує європейську науку прикладами «цифрової інклюзії» та адаптивності інституцій у кризових умовах. Формування в Україні інтегрованих партнерсько-мережевої та комунікативно-цифрової моделей поєднує британську інституційну виваженість та українську інноваційну оперативність, є магістральним шляхом модернізації публічного врядування в контексті демократичних трансформацій та підготовки до повоєнної відбудови держави.

2.3. Механізм ревіталізації активності громадянської суспільства до публічного управління в умовах суспільно-політичних подій в Україні

Дослідження механізму ревіталізації (відновлення) активності громадянського суспільства в Україні пов'язано з його інтеграцією в архітектуру сучасного публічного управління в умовах демократичних трансформацій, що потребує фундаментального аналізу не лише зовнішніх інституційних зрушень, а й глибинної реконфігурації самої природи взаємодії між владою та соціумом.

Категорія «активності», яку ми розглядаємо як динамічну характеристику суб'єктності громадянського суспільства, в українському контексті останнього десятиліття пройшла шлях від реактивної мобілізації під час кризових подій до проактивної участі у стратегічному врядуванні. Спираючись на теоретико-методологічний фундамент, закладений у першому розділі дослідження, необхідно акцентувати увагу на тому, що ревіталізація активності громадянського суспільства (ГС) є відповіддю на інституційну неспроможність традиційних ієрархічних структур забезпечити стійкість держави в умовах воєнного стану та пришвидшення євроінтеграції.

У науковому дискурсі вітчизняних вчених цей процес ревіталізації активності громадянського суспільства трактується як перехід до інтегрованих партнерсько-мережевої та комунікативно-цифрової моделей, де громадянське суспільство виконує роль не просто спостерігача, а повноцінного архітектора публічної політики [11; 31; 69]. Ментальний вимір цієї трансформації в Україні характеризується остаточним подоланням пострадянської інерції «*homo soveticus*», що базувалася на відчуженні особистості від владних процесів. Як було зазначено вище, сучасний етап ревіталізації виявив феномен «управлінської пасіонарності», який Л. Комаха та В. Колтун визначають як драйвер ефективності публічного врядування, заснований на високій вмотивованості громадян до безпосередньої співучасті в управлінні державними справами задля забезпечення національної безпеки та соціальної згуртованості [7; 16; 53].

Сучасний етап ревіталізації активності в Україні, проаналізований у дослідженнях Л. Герасіної та М. Требіна, свідчить про народження «суспільства гідності» [53; 89]. У цьому контексті мілітарне волонтерство постає не просто як форма допомоги, а як механізм реалізації народного суверенітету. Це докорінно змінює ситуацію, описану К. Петренко у 2016 році: бар'єр «грантоїдства» поступово нівелюється, оскільки джерелом легітимності ГС стає внутрішня

солідарність та пряме фінансування громадянами (Спільнокошт), що підвищує рівень довіри до громадського сектору до рекордних 74% [115; 130].

Порівняльний аналіз українського досвіду із британським дозволяє виявити фундаментальні відмінності у механізмах підтримки активності ГС. У Великій Британії активність громадянського суспільства є результатом багатовікової інституційної спадковості, де поняття «суспільного обов'язку» (public duty) інтегроване в діяльність цивільної служби та регламентоване етичними кодексами, такими як Ministerial Code [99; 100]. Британська модель MLG (multi-level governance) створює стабільні канали для «інклюзивної участі», де громадські організації через систему Генеральних угод (Compacts) мають чітко визначені права на консультації та участь у бюджетному процесі. Натомість українська практика відновлення активності має характер «кризової ревіталізації», де сплески громадської енергії стають каталізатором для радикальних законодавчих змін у пришвидшеному режимі. Прийняття у 2024 році Законів України «Про публічні консультації» та «Про лобіювання» стало спробою держави нормативно зафіксувати цей високий рівень суспільної пасіонарності, трансформуючи її з протестної форми у процедурно регламентовану взаємодію. На думку М. Кочерова, інституціоналізація лобізму в Україні в умовах трансформацій є необхідним кроком для вирівнювання інформаційної та ресурсної асиметрії між владним апаратом та інститутами громадянського суспільства, що дозволяє перейти від ситуативних домовленостей до прозорого партнерства за стандартами Good Governance [138; 141].

Важливо зауважити, що британська стабільність базується на інституціолізованому понятті «public duty» (суспільного обов'язку), де участь у житті громади є частиною соціальної норми. В Україні ж ми спостерігаємо перехід від «реактивної мобілізації» до сталого мережевого партнерства. Якщо К. Петренко у 2016 році вказувала на епізодичність такої активності, то досвід 2024 року доводить: українська модель перетворила «сплеск енергії» на процедурну

константу, де ОГС через нові закони про лобіювання та консультації отримують реальні важелі впливу, що мінімізує історично сформовану асиметрію влади.

Одним із найважливіших векторів ревіталізації активності соціуму, згідно з Планом для Ukraine Facility, є реформа системи людського капіталу, зокрема — перехід від мирного життя до умов воєнного стану, і від військової служби — до цивільного життя. План передбачає залучення громадських організацій та ветеранських об'єднань до спільного вироблення (co-production) соціальних послуг, реабілітаційних програм та механізмів працевлаштування. Це є проявом «функціональної ревіталізації», де інститути громадянського суспільства беруть на себе відповідальність за виконання критично важливих державних функцій, забезпечуючи психологічну стійкість та соціальну адаптацію понад 1 мільйона майбутніх ветеранів, що є унікальним внеском України у світову практику демократичного врядування в умовах війни [139].

У цьому контексті український досвід залучення ветеранів до розробки реабілітаційних програм перегукується з методами британського Policy Lab.

Використання методів етнографічного дослідження «експертизи досвіду» (lived experience), що є стандартом для Британії, в Україні реалізується через Ради ВПО та ветеранські хаби. Це і є практичним втіленням co-production: коли кінцевий споживач послуги (ветеран чи переселенець) стає її дизайнером, що забезпечує найвищий рівень легітимності управлінських рішень за Ю. Габермасом [49; 50].

Особливого осмислення потребує соціокультурний аспект відновлення активності громадянського суспільства, який в Україні виявився через формування монолітної громадянської ідентичності. Якщо у Великій Британії процеси деволюції та Брекзиту висвітлили певні розломи ідентичностей (шотландської, валлійської, англійської), що вимагало від уряду розробки стратегії «Levelling up» для відновлення «місцевої гордості» та соціальної солідарності, то в Україні ми спостерігаємо зворотну тенденцію [11; 48; 140].

Повномасштабна збройна агресія стала тим «ціннісним фільтром», який нівелював штучно створені регіональні розбіжності та вивів на перший план ідею «солідарної відповідальності». У працях М. Требіна, Л. Герасіної ґрунтовно аналізується, як українське суспільство трансформувалося у «суспільство гідності», де активність громадянина сприймається як форма реалізації суверенітету через участь у публічному управлінні на всіх рівнях — від територіальної громади до центральних органів виконавчої влади [16; 41; 53; 89]. Ця ціннісна ревіталізація забезпечує високий рівень соціального капіталу (за Р. Патнамом), який в українських реаліях *стає головним ресурсом стійкості демократичних інституцій* [58; 70].

Цифрова трансформація в цьому процесі виступає не лише технологічним фоном, а автономним інституційним драйвером ревіталізації активності ГС. Порівнюючи британську модель цифровізації, засновану на еволюції порталу gov.uk, та українську модель «Дія» та «ВзаємоДія», ми бачимо перехід від сервісної держави до держави партисипативної. Українські вчені доводять, що цифрові інструменти в Україні дозволили подолати «інституційну глухоту» влади, створивши механізми прямого впливу через електронні петиції, опитування та публічні обговорення [9; 39].

Цифрова ревіталізація забезпечує безперервність діалогу навіть за умов воєнних обмежень, оскільки цифрова платформа виступає як нейтральний простір узгодження інтересів. Більше того, відкритість даних (open data) стає інструментом «алгоритмічної прозорості», де громадянське суспільство отримує можливість здійснювати аналітичний нагляд за використанням ресурсів для відбудови, що значно підвищує рівень довіри до публічного управління [14; 23; 143]. Таким чином, практика ревіталізації (відновлення) активності громадянського суспільства в Україні сьогодні є *синергією ментального прориву, ціннісної консолідації та цифрової інноваційності, що створює унікальний прецедент для світової теорії публічного врядування*.

Порівняно з британським сервісом petition.parliament.uk, де петиції є інструментом парламентського тиску, українська цифрова ревіталізація через екосистему DREAM та модуль eDem фокусується на прозорості ресурсів. Це створює «цифрову інституційну пам'ять», яка унеможлиблює патерналізм: алгоритм прозорості замінює собою добру волю чиновника, автоматично залучаючи громаду до контролю за відбудовою. Це дозволяє подолати «інституційну амнезію», про яку йшлося у теоретичній частині дослідження.

Подальше поглиблення активності ГС у сфері публічного управління пов'язане із професіоналізацією громадської діяльності та розвитком експертного потенціалу ОГС. В умовах сучасних трансформацій українські «think tanks» та волонтерські фонди почали виконувати роль інтелектуальних хабів, які не лише моніторять рішення влади, а й спільно з урядовими структурами розробляють стратегії повоєнної відбудови. Ми розглядаємо це як вищий *ступінь ревіталізації* — перехід до концепції co-production (спільного вироблення), де громадяни та їхні об'єднання виступають повноправними суб'єктами управлінського процесу [48; 130]. Цей процес корелюється з британським досвідом діяльності Policy Lab, проте в Україні він має значно *більшу інтенсивність через потребу у негайних і результативних управлінських рішеннях*.

О. Іваницька та Є. Архипова зазначають, що інституціоналізація такої співпраці потребує створення постійно діючих механізмів фінансової та організаційної підтримки ГС, що дозволить трансформувати нинішню «мобілізаційну активність» у *сталу систему партнерського врядування*, здатну забезпечити успішну євроінтеграцію України [34; 105; 149].

Глибока трансформація волонтерського руху в Україні у період 2014-2017, 2022-2025 років стала одним із найбільш вагомих чинників відновлення активності громадянського суспільства, що де-факто призвело до появи нової форми публічного служіння. Ми розглядаємо цей феномен як прояв «*функціональної ревіталізації*», де інститути громадянського суспільства беруть на себе

відповідальність за виконання критично важливих державних функцій — від логістичного забезпечення Сил оборони до надання високотехнологічної медичної та соціальної допомоги у зонах бойових дій та на деокупованих територіях. В працях Л. Герасіної В. Погрібної, ґрунтовно аналізується еволюція українського волонтерства, яка існувала від стихійних ініціатив до професійних мережеских структур, які за рівнем прозорості та ефективності управління ресурсами не поступаються провідним британським благодійним організаціям [5; 16; 53].

Порівняльний аналіз із британською традицією волонтерства, яка ґрунтується на положеннях *Charities Act* (2011, 2022) та концепції «суспільного блага», виявляє суттєву відмінність у джерелах легітимності: якщо у Великій Британії волонтерський сектор діє як стабільний партнер держави в межах MLG, отримуючи системну грантову підтримку, в Україні він виступає як «інституційний акселератор», що змушує органи публічного управління до негайної адаптації нормативної бази. Це підтверджується досвідом імплементації змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування волонтерських рахунків та впровадженням цифрових інструментів звітності на платформі «ВзаємоДія» [32; 101; 110; 113].

Високий рівень суспільної довіри до волонтерських організацій (понад 74 % за даними соціологічних звітів 2024 року) свідчить про те, що цей сегмент громадянського суспільства став *головним суб'єктом «спільного вироблення» (co-production)* безпекової політики, що є *унікальним внеском України у світову практику демократичного врядування* [11; 40; 53; 105].

Така трансформація волонтерства є найкращим доказом дієвості концепції соціального капіталу Р. Патнама [70]. Високий рівень довіри (74%) нівелює критику «грантоїдства», оскільки основний ресурс волонтерських мереж — не зовнішнє фінансування, а внутрішня солідарність, де ГС не просто допомагає державі, а диктує нові стандарти ефективності та оперативності прийняття рішень.

Наступним рівнем практики відновлення активності громадянського суспільства є системна інституціоналізація Рад з питань внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які в умовах масштабних міграційних процесів 2022–2025 років стали інструментом відновлення політичної та соціальної суб'єктності переселенців. Дослідження механізму відновлення активності громадянського суспільства дозволяє говорити про формування «локальної деволюції» в Україні, де громадяни, позбавлені постійного місця проживання, отримують право на участь у врядуванні приймаючих громад. Постанова Кабінету Міністрів України № 812 (від 4 серпня 2023 р.) заклала нормативну основу для створення понад 800 рад ВПО, які об'єднують близько 11,5 тис. активістів, інтегрованих у процеси розробки стратегій відновлення та гуманітарного планування [16; 53; 152].

Порівнюючи цей досвід із британською стратегією «Levelling up» та Біллем про Англійську еволюцію 2024 року, ми відзначаємо подібність у прагненні посилити «голос спільнот» (*community voice*). Проте українська модель рад ВПО *вирізняється вищим ступенем мобілізаційної готовності та орієнтацією на подолання екзистенційних загроз*. О. Файчук та К. С. Селіхов та ін. зазначають, що ради ВПО в Україні сьогодні виконують функцію «*інституційних медіаторів*», що запобігають соціальним конфліктам та сприяють солідаризації соціуму навколо завдань відбудови, є *прямим втіленням стандартів інклюзивного врядування в межах концепції Good Governance* [16; 43; 109; 146].

Функціонування Рад ВПО ми розглядаємо як приклад «*функціональної ревіталізації*». Це відповідає британській концепції «community voice», але в умовах війни він набуває мобілізаційного характеру. Згідно з матеріалами Ради Європи, досвід українських координаційних штабів та рад ВПО є унікальним для європейського простору, оскільки вони виконують роль «*інституційного клею*», запобігаючи деградації соціальних зв'язків у громадах, що перебувають під постійним стресом.

Важливим драйвером ревіталізації активності соціуму є молодіжний сегмент громадянського суспільства, представлений мережею з 613 молодіжних рад (станом на кінець 2024 року), що функціонують на всіх рівнях — від сільських громад до національного рівня [16; 116]. Ми визначаємо цей процес як формування «управлінського резерву нового покоління», що ґрунтується на принципах «управлінської пасіонарності» та високій цифровій грамотності. Молодіжні ради в Україні, на відміну від багатьох європейських аналогів, активно залучені до реальних процесів прийняття рішень, зокрема через участь у розробці нормативно-правових актів та впровадження інструментів е-демократії, таких як платформа E-DEM. За даними Міністерства молоді та спорту, до цієї діяльності залучено понад 9,6 тис. молодих осіб, що свідчить про глибоку інституціоналізацію молодіжної політики навіть в умовах воєнного стану [11; 81; 116].

Британський досвід залучення молоді до врядування, проаналізований у працях Дж. Чандлера, вказує на те, що саме молодіжний активізм є фундаментом для «інституційної стійкості» держави, оскільки він забезпечує безперервність демократичних цінностей та адаптацію публічного управління до вимог інформаційного суспільства [111; 116].

Особливого значення у практиці відновлення активності громадянського суспільства у взаємодії з органами публічного управління набуває подолання *соціокультурних розбіжностей та ментальних бар'єрів*, які тривалий час використовувалися як інструмент політичної дестабілізації. Сучасний етап розвитку України демонструє остаточний вихід із парадигми «homo soveticus» та перехід до *моделі «солідарної громадянської нації»*. Виклики повномасштабної війни стали фактором «національної ревізії», де регіональні особливості (схід–захід) *трансформувалися у функціональну спеціалізацію громад* задля спільної перемоги [14; 16; 41]. Цей процес супроводжується *активним розвитком «горизонтальної координації» між ГС різних регіонів*, що дозволяє Україні формувати власну систему багаторівневого врядування, засновану на високому

рівні соціального капіталу (за Р. Патнамом) та міжкультурної комунікації [5; 40; 70].

Таким чином, порівняльний аналіз української моделі ревіталізації із британською моделлю деволюції, де ідентичність є основою для автономії, показує, що в Україні ідентичність стала фундаментом для консолідації, що значно підвищило адаптивність механізму інституціональної взаємодії влади та суспільства [11; 27; 63].

Доцільно наголосити, що відновлення активності ГС у сфері публічного управління в Україні сьогодні базується на принципах *«доказової участі»*. Громадяни та їхні об'єднання все частіше виступають не лише як об'єкти критики чи прохачі, а як кваліфіковані партнери, що використовують методи *бенчмаркінгу* та *аналізу відкритих даних для моніторингу реформ*. Підтримуючи позицію О. Зубчика, ми підкреслюємо, що саме відкритість цифрових реєстрів та прозорість бюджетних процесів, закладена у Національній стратегії 2021-2026, створює умови для незворотності демократичних трансформацій [6; 22; 31; 105].

Важливим інструментом, на якому ґрунтується сучасний етап реформи децентралізації в Україні, є система цифрової підзвітності та моніторингу відкритих даних на рівні територіальних громад. Цей інструмент дозволяє трансформувати розширену фінансову автономію місцевого самоврядування у прозорий інструмент управління ресурсами, де участь громадськості у бюджетному процесі та використанні цифрових платформ (на кшталт DREAM) виступає не просто формою контролю, а фундаментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на місцях. Таким чином, цифрова відкритість стає технологічним каркасом децентралізації, забезпечуючи життєздатність громад навіть в умовах воєнної дестабілізації. Це свідчить, що формування в Україні унікальної *«культури взаємодії»*, де державний апарат та громадянське суспільство діють як єдина система MLG, здатна генерувати суспільну цінність у найскладніших історичних

умовах, що є магістральним шляхом модернізації держави відповідно до європейських стандартів Good Governance [53; 135; 138].

Глибока тривалість кризових станів, зумовлених як внутрішніми системними трансформаціями, так і зовнішньою збройною агресією, неминуче актуалізує в межах нашого дослідження питання соціальної втоми та психологічного вигорання суб'єктів громадянського суспільства як критичних бар'єрів на шляху до відновлення їхньої активності. У науковому дискурсі цей феномен розглядається не просто як індивідуальна психологічна реакція, а як серйозний дестабілізаційний виклик інституційній сталості механізму взаємодії у сфері публічного врядування [5; 16; 41]. Практика ревіталізації активності в Україні у період 2024-2025 років демонструє, що подолання цієї втоми відбувається через зміну ціннісно-мотиваційних парадигм: від емоційного пориву перших етапів воєнної мобілізації до раціональної професіоналізації громадської діяльності. Громадяни та організації ГС все частіше обирають формати участі, які ґрунтуються на принципах «психології стійкості» (*Resilience*), де залученість до публічного управління сприймається як засіб відновлення контролю над власним життєвим простором та майбутнім держави. Порівняно з британським досвідом, де активність громадян підтримується традицією «суспільного служіння» та стабільністю інституційної пам'яті цивільної служби, українська модель відновлення базується на екзистенційній потребі у виживанні, що надає їй значно більшої динаміки та інтенсивності.

О. Валевський зазначає, що саме ця «психологічна реконфігурація» дозволила українському соціуму уникнути стагнації та трансформувати соціальну напругу у конструктивні демократичні практики, такі як участь у громадському моніторингу відбудови та адвокація прав ветеранів [16].

В попередніх підрозділах ми зазначали, що сучасна практика відновлення активності громадянського суспільства значною мірою детермінується розвитком інструментів цифрової прямої демократії, які у Великій Британії та Україні стали

засобом подолання інституційних бар'єрів між владою та соціумом. Проте, якщо британська модель цифровізації, втілена у порталі *gov.uk*, *орієнтована на стабільне забезпечення інклюзивності та розширення каналів публічних консультацій у межах MLG*, то українська екосистема «Дія» та платформа «ВзаємоДія» виступили як *«технологічні акселератори» реформ* [32; 39; 48].

У наукових дослідженнях [9; 21; 39] обґрунтовується, що цифрова трансформація за умов воєнного стану трансформувалася у засіб реалізації «цифрового суверенітету». В межах цього інструментарію застосовуються такі методи електронної демократії як: електронні петиції, онлайн-опитування та модулі е-консультацій, що дозволяють громадянам виконувати функції активних замовників публічних сервісів та здійснювати моніторинг бюджетного процесу безпосередньо через цифрові інтерфейси. Зазначений процес визначається як «алгоритмічна ревіталізація» (з урахуванням концепції Т. Вогла щодо алгоритмічної бюрократії), де прозорість алгоритмів взаємодії нівелює людський чинник та корупційні ризики, що є критично важливим для відновлення довіри до інституцій публічної влади [143; 154].

Порівняльний аналіз українського досвіду з британським свідчить, що Україна виробила унікальну модель «мобільної демократії», де активність ГС не обмежена фізичними кордонами чи адміністративними бар'єрами, що створює передумови для формування в Україні *«дискурсивного врядування» за стандартами європейського співтовариства* [14; 27; 31].

Невід'ємною частиною практики відновлення активності є розвиток економічної суб'єктності громадянського суспільства, що виявляється через впровадження інструментів соціального підприємництва та краудфандингових платформ. Фінансова ревіталізація ОГС у період 2023-2025 років стала відповіддю на скорочення традиційних джерел донорської підтримки та потребу у формуванні самодостатніх громад [20; 27]. Використання платформ соціальних інновацій, таких як «Велика ідея» (Спільнокошт), дозволило українському громадянському

суспільству реалізувати модель «цифрового бюджетування», де громадяни власними коштами «голосують» за пріоритети територіального розвитку, створюючи освітні центри, хаби стійкості та проекти енергоефективності [10; 34; 52].

Цей досвід корелює з британською практикою незалежного регулювання благодійного сектору через *Charities Act*, проте в українських реаліях він набув характеру «соціального інвестування у стійкість», де фінансова співучасть є формою реалізації права на врядування [46; 54; 101]. Сформована таким чином «економічна активність» стає фундаментом для нової партнерсько-мережевої моделі, де ГС виступають не як реципієнти допомоги, а як ефективні менеджери соціальних змін, здатні забезпечити високу якість публічних послуг за критеріями «3Е» (економічність, ефективність, результативність), про що згадували у своїх наукових працях О. Зубчик, Н. Обушна, Ю. Рубан. [6]. Порівняльний огляд еволюції джерел та механізмів фінансового забезпечення діяльності інститутів громадянського суспільства у досліджуваних країнах представлено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Еволюція джерел та фінансового забезпечення діяльності інститутів
громадянського суспільства Великої Британії та України

Тип фінансування	Модель Великої Британії (<i>Charities Act</i>)	Модель України (Трансформаційна)
Державна підтримка	Прямі гранти на паритетних засадах, системне соціальне замовлення.	Конкурсні засади (платформа ВзаємоДія), ваучери на соцпослуги.
Податкові стимули	Високі пільги для донорів (Gift Aid), звільнення від ПДВ у певних сферах.	Пільги для волонтерських рахунків (зміни 2022-2024), етап реформування.
Приватний капітал	Традиційні трасти, благодійні фонди (високий рівень довіри).	Спільнокошт (Crowdfunding): мікроінвестування громадян у стійкість.
Міжнародні донори	Мінімальна частка (фінансують переважно зовнішні проєкти).	Висока частка (перехід від «проїдання» до партнерства у відбудові).
Статус легітимності	Незалежний регулятор (Charity Commission).	Контроль через DREAM та публічну звітність ОГС.

Джерело: автор. розробка за [8; 15; 42; 116]

Як бачимо з таблиці, в британській моделі чинники еволюції джерел та фінансування допомогли нам охарактеризувати систему з погляду фінансової автономії: де благодійний сектор визначений як сталий партнер держави, що отримує системне соціальне замовлення та податкові преференції (Gift Aid), а держава через незалежного регулятора (Charity Commission) сприяє прозорості та високій довірі до приватних трастів.

В українській моделі, яка є трансформаційною, ці ж самі критерії впливають на систему взаємодії як стимулюючі регулятори нормативно-правової бази фінансового забезпечення, що характеризує перехід від пасивного отримання міжнародної допомоги до активного менеджменту соціальних змін, виступаючи інструментом стійкості, а не просто виживання. Переваги у фінансовій взаємодії уряду та громадянського суспільства мають такі процедури як: автоматизація конкурсів через платформу «ВзаємоДія» та контроль через систему DREAM, що не лише мінімізують корупційні ризики, а й легалізують мікроінвестування громадян (спільнокошт). Це свідчить, що процес фінансового забезпечення ГС в Україні тривалий час був фрагментарним, проте через волонтерську суб'єктність та цифрову прозорість він трансформується у модель «соціального інвестування у стійкість», що є основою легітимності участі ГС у відбудові держави.

Завершуючи ґрунтовний аналіз практики запровадження ревіталізаційного механізму активності громадянської суспільства до публічного управління в умовах суспільно-політичних подій в Україні, доцільно акцентувати увагу на ролі новітнього законодавства 2024-2025 років як фінальної стадії *інституціоналізації партнерства*. Запровадження Законів України «Про публічні консультації» та «Про лобіювання» стало результатом тривалої адвокаційної кампанії експертного сегмента ГС, що дозволило перевести у високий рівень «управлінської пасіонарності» у площину чітких процедурних правил [135; 136; 138]. Ми стверджуємо, що відновлення активності сьогодні базується на принципах

«інституційної синхронізації» з Великою Британією та іншими країнами ЄС, де взаємодія влади та суспільства перестає бути актом доброї волі посадовців, а стає юридично закріпленим обов'язком.

О. Валевський в своїх працях підкреслює, що український досвід ревіталізації активності в умовах воєнного стану є унікальним прикладом *«демократичного відновлення через стійкість»*, де громадянське суспільство виступає головним гарантом незворотності євроінтеграційного курсу та модернізації всього апарату публічного управління [16; 28; 31; 105]. Сформована в ході дослідження авторська концепція відновлення активності у взаємодії ОПУ та ГС в Україні дозволяє констатувати, що сьогодні *ревіталізаційна активність є не лише соціальним феноменом, а автономним інституційним механізмом, який забезпечує стабільність багаторівневого врядування та ефективну відповідь на глобальні трансформаційні виклики сучасності* [16; 48; 53].

Критичним чинником виміру *ревіталізаційного* механізму активності громадянського суспільства в Україні є функціонування *демократії участі в умовах правового режиму воєнного стану*, що зумовлює складну дилему між вимогами національної безпеки та принципами інклюзивності врядування. У науковому дискурсі, зокрема у звітах НІСД 2024–2025 років, ця проблема розглядається крізь призму *«адаптивної прозорості»*, де обмеження доступу до певних категорій даних не повинно призводити до згортання громадського контролю [14; 28; 53]. Показовим у цьому контексті є кейс прифронтової Березівської громади Сумської області, де громадські активісти змогли довести, що відкритість даних щодо бюджетних видатків та організаційної структури ОМС є не загрозою, а фактором підвищення стійкості громади через ефективний розподіл ресурсів та мінімізацію зловживань [6; 23].

Цей досвід підтверджує нашу тезу про те, що ревіталізація активності в умовах війни базується на здатності громадянського суспільства до *«партисипативної легітимації»* владних рішень, коли залучення громади стає

головним запобіжником проти інституційної деградації на місцях. У Великій Британії механізми безпеки та відкритості збалансовані через стабільну судову практику та *Freedom of Information Act*, тоді як в Україні цей баланс формується динамічно, через прецеденти «горизонтальної адвокації», що вимагає подальшої нормативної фіксації у межах реалізації положень Закону «Про публічні консультації» [49; 102; 135; 138].

Модель функціональної ревіталізації

Рис. 2.4. Модель функціональної ревіталізації громадянського суспільства України в умовах воєнного стану Джерело: автор. розробка

Для систематизації цих процесів автором розроблено модель функціональної ревіталізації громадянського суспільства в умовах воєнного стану за критеріальним підходом, до складу якого входять 6 чинників (домінанти): вектор розвитку, роль держави, мілітарний та гуманітарний сектор, роль громадянського суспільства, соціальний капітал та інституційний акселератор (див. рис. 2.3).

Як бачимо з рисунку 2.3, запропонована модель функціональної ревіталізації дозволяє охарактеризувати трансформацію громадянського сектору не просто як реакцію на кризу, а як перехід до раціонального планування та мережевої взаємодії. Чинник «вектора розвитку» вказує на стратегічне зміщення від емоційного реагування до прагматичної участі у врядуванні, що корелює з британськими стандартами Good Governance. Держава в цій моделі виступає не лише контролером, а й фасилітатором, що надає нормативну підтримку, тоді як «інституційний акселератор» забезпечує прискорення реформ через залучення громадського потенціалу.

Особливістю цієї моделі, що робить її характерною саме для даного етапу дослідження, є синергія між мілітарним, гуманітарним та цивільним секторами. Це свідчить про те, що ревіталізація в Україні набула функціонального характеру: волонтерські мережі та громади стали суб'єктами, які не лише запитують допомогу, а й формують логістику солідарності та високий рівень соціального капіталу (довіри). Таким чином, модель відображає перетворення «пасіонарного вибуху» на сталу інституційну систему, де взаємодія влади та суспільства стає запобіжником проти деградації управлінських процесів в умовах війни.

Невід'ємною умовою безперервності процесів відновлення активності є формування «цифрової інституційної пам'яті», яка забезпечує спадковість управлінських рішень та результатів взаємодії. У Великій Британії цей механізм ґрунтується на тривалому досвіді архівування публічних консультацій та звітів Офісу з питань громадянського суспільства, що дозволяє уряду Вестмінстера та

децентралізованим націям уникати повторення стратегічних помилок при зміні політичних циклів [11; 48; 145].

В Україні ж цифрова трансформація, втілена в екосистемі «Дія» та платформі «Взаємодія», виконує роль «інституційного архіватора» нової якості. Ми стверджуємо, що цифровізація в українських реаліях 2024–2026 років стала інструментом подолання «інституційної амнезії», притаманної пострадянській моделі врядування. Запровадження обов'язкового оприлюднення результатів обговорень та звітів громадських рад на єдиних вебпорталах створює незворотний «цифровий слід» партнерства, який виступає гарантом дотримання домовленостей між владою та соціумом незалежно від кадрових ротацій [9; 32; 39; 156]. Цей аспект є особливо важливим для повоєнної відбудови, оскільки він дозволяє інтегрувати волонтерський досвід та ініціативи громад у сталу систему багаторівневого врядування, забезпечуючи «інституційну витривалість» держави за європейськими стандартами [16; 31; 105].

Практика відновлення активності громадянського суспільства значною мірою стимулюється використанням міжнародних інституційних орієнтирів та рейтингів, які виступають інструментами *«м'якої сили» в процесі демократичних трансформацій*.

Для Великої Британії такими індикаторами є показники *V-Dem Institute* та дані *Edelman Trust Barometer*, що дозволяють уряду коригувати стратегію деволюції відповідно до рівня суспільної довіри [10; 30; 147]. Для України ж критично важливе значення набули показники *Open Data Maturity* та Індекс сталості ГС, які у 2024–2025 роках продемонстрували стійку позитивну динаміку, попри виклики воєнного часу. Вітчизняні науковці О. Іваницька та Є. Архипова обґрунтовують ці показники, вказуючи, що саме вони стимулюють ОПУ до впровадження інноваційних моделей взаємодії, оскільки міжнародна суб'єктність України та обсяги фінансової допомоги на відбудову безпосередньо залежать від рівня прозорості та залученості громадськості [27; 149]. Це формує в Україні модель

«стимульованої ревіталізації», де зовнішні євроінтеграційні вимоги резонують із внутрішнім пасіонарним запитом суспільства на якісне врядування, створюючи синергетичний ефект модернізації публічної влади [16; 31; 53].

Практика відновлення активності в Україні набуває системних рис через розвиток мережі Рад з питань внутрішньо переміщених осіб (понад 800 одиниць) та молодіжних рад (613 одиниць на кінець 2024 року). Ці структури, інтегровані в архітектуру публічного управління шляхом дії Постанови КМУ від 04.08.2023 р. № 812 «Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб» та Плану України для реалізації програми «Ukraine Facility» на 2024–2027 роки, виконують роль «інституційних медіаторів» [139]. Вони забезпечують інклюзивність врядування на засадах принципу «не залишати нікого осторонь» (leaving no one behind). Порівняння цієї моделі з британським досвідом залучення молоді до врядування (за Дж. Чандлером) свідчить про те, що український підхід має більш виражений *мобілізаційний характер*, де активність ГС є гарантом незворотності євроінтеграційного курсу та ключовим ресурсом стійкості демократичних інституцій [105; 111; 135].

Підсумовуючи характеристику механізму ревіталізації активності суспільства у взаємодії з органами публічного управління, необхідно визначити концептуальну модель «адаптивного партнерства», яка на сучасному етапі об'єднує британський та український досвід.

Висновки до Розділу 2

У другому розділі здійснено комплексну характеристику механізмів взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства Великої Британії та України, що дозволило дійти таких висновків: комплексний порівняльний аналіз

1. Обґрунтовано цілісну архітектуру взаємодії ОПУ та ГС, яка в умовах сучасних демократичних трансформацій складається з чотирьох базових

механізмів: нормативно-правового (забезпечує легітимність), організаційного (створює процедурні майданчики), інституційного (гарантує сталість та пам'ять) та ревіталізаційного (забезпечує відновлення активності громадськості в кризових умовах). Доведено, що ефективність врядування залежить не від домінування одного з механізмів, а від їхньої синергетичної взаємодії, де цифровізація виступає наскрізним технологічним драйвером. Розроблена структурна схема базових механізмів сприятиме обґрунтуванню моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії ОПУ та ГС в контексті сучасних демократичних трансформацій

2. З'ясовано фундаментальні відмінності у логіці нормативно-правового забезпечення. Британська модель характеризується «еволюційною кодифікацією», де право закріплює успішні управлінські практики (Soft Law), тоді як східноєвропейська модель, до складу якої належить українська, має «стимулюючий характер», де законодавче закріплення часто передують практиці, виконуючи роль інструменту змін.

Встановлено, що прийняття в Україні Законів «Про публічні консультації» та «Про лобіювання» наближає вітчизняну систему до британських етичних стандартів, трансформуючи неформальний вплив у прозору юридичну процедуру.

3. Визначено роль інституційної спадковості як ключового фактора стабільності багаторівневого врядування (MLG). На відміну від Великої Британії, де безперервність політик забезпечується професійною нейтральністю цивільної служби (Civil Service) та багатовіковими традиціями деволюції, в Україні тривалий час спостерігалася «інституційна амнезія» через персоніфікацію влади. Доведено, що впровадження в Україні цифрових платформ (екосистема «Дія», платформа «Взаємодія», система DREAM) виконує функцію «цифрового протезування» слабких інституцій, створюючи незмивний інституційний слід та забезпечуючи тяглість взаємодії незалежно від політичних циклів.

4. Сформульовано сутність механізму ревіталізації активності громадянського суспільства в Україні. Установлено, що під впливом екзистенційних викликів (війна, євроінтеграція) відбулася трансформація ГС від «реактивної мобілізації» (протесту) до «функціональної ревіталізації» (співпродукції — co-production). Сучасна українська модель ревіталізації базується на високому соціальному капіталі та професіоналізації волонтерського руху, Рад ВПО та молодіжних рад, які фактично стали автономними суб'єктами публічного управління, забезпечуючи стійкість держави в умовах кризи.

5. Запропоновано модель функціональної ревіталізації, яка сприяє виявленню реакції на кризи, а також як перехід до раціонального планування та мережевої взаємодії, де чинник «вектора розвитку» вказує на стратегічне зміщення від емоційного реагування до прагматичної участі у врядуванні, корелюється з британськими стандартами Good Governance.

Відзначено фасилітаційні функції держави, яка виступає не контролером, а надає консультативно-дорадчу підтримку, тоді як «інституційний акселератор» забезпечує прискорення реформ через залучення громадського потенціалу. Це свідчить, що ревіталізація в Україні набула функціонального характеру: волонтерські мережі та громади стали суб'єктами, які не лише запитують допомогу, а й формують логістику солідарності та високий рівень соціального капіталу (довіри).

Представлена модель відображає перетворення «пасіонарного вибуху» на сталу інституційну систему, де взаємодія влади та суспільства стає запобіжником проти деградації управлінських процесів в умовах війни.

5. Доведено конвергенцію британського та українського досвіду навколо принципів «належного врядування» (Good Governance). Попри різні історичні витоки, обидві країни демонструють зближення у використанні інклюзивних

методів спільного проектування політик (co-design). Для України адаптація британського досвіду «деволюції на замовлення» та етичного саморегулювання є магістральним шляхом для реінтеграції територій та повоєнної відбудови, що дозволить перетворити енергію «суспільства гідності» на сталу партнерсько-мережеву модель управління.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

3.1. Британська модель взаємодії влади і громадянського суспільства в умовах Брекзиту: переваги та обмеження адаптації в українських реаліях

Трансформація сучасних систем публічного управління в умовах глобальної нестабільності вимагає від держав пошуку нових парадигм взаємодії з громадянським сектором, які б поєднували інституційну стійкість та високу адаптивність до кризових явищ. У цьому науковому контексті британська модель врядування в період Брекзиту постає як унікальний експериментальний майданчик, де традиційні демократичні інститути зіткнулися з необхідністю фундаментального перегляду своїх функцій у стислі терміни. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу спричинив не лише правовий вакуум у багатьох сферах регулювання, а й глибоку кризу легітимності управлінських рішень, що вимагало від апарату публічного управління розробки безпрецедентних механізмів залучення громадськості. Як ґрунтовно доводить І. Козловська, аналіз цієї взаємодії дозволяє виокремити специфічні інституційні інструменти, які забезпечили безперервність державного управління в умовах правової турбулентності, що є критично важливим для України, де війна та процеси децентралізації вимагають аналогічної оперативності та інклюзивності [158; 160].

Генезис британських трансформацій у період 2016–2024 років свідчить про докорінний перехід від моделі «державного менеджменту», орієнтованого на внутрішню ефективність бюрократії, до концепції «публічного врядування» (governance), де ключова роль відведена багаторівневій системі координації (multi-level governance). Слід зауважити, що цей процес відбувався на тлі гострої потреби у збереженні соціальної згуртованості (community cohesion), яка була суттєво підірвана політичною поляризацією

суспільства під час референдуму. Для України цей аспект має екзистенційне значення, оскільки правовий режим воєнного стану вимагає не лише мобілізації матеріальних ресурсів, а й підтримання високого рівня довіри між владою та соціумом, що є фундаментом національної стійкості [168; 173; 175]. У науковому доробку, присвяченому британському досвіду, підкреслюється, що стійкість Вестмінстера була забезпечена завдяки здатності цивільної служби інтегрувати горизонтальні мережі волонтерських та експертних об'єднань у вертикальні структури ухвалення рішень, що дозволило компенсувати інституційні розриви, спричинені виходом з правового поля Європейського Союзу [164; 186; 187].

Більше того, британська модель продемонструвала переваги «адаптивного законодавства», де тимчасові Task Forces отримували повноваження на вирішення конкретних вузькопрофільних завдань, що за своєю філософією близьке до української практики створення міжвідомчих координаційних рад у сферах розмінування та гуманітарного реагування. Проте, на відміну від українських реалій, британські Task Forces базувалися на принципі меритократії та професійної нейтральності цивільної служби (Civil Service), що мінімізувало ризики політичної корупції навіть при частій зміні урядових кабінетів [168; 188; 201]. Глибоке осмислення цього досвіду дозволяє стверджувати, що для України реформа державної служби має стати не просто технічним оновленням штатів, а формуванням «інституційного хребта», здатного витримувати зовнішні та внутрішні шоки.

Важливим елементом британської стійкості стала концепція «Limited Government», де держава добровільно визнає автономію громадянського суспільства у сферах надання соціальних послуг. Під час Брекзиту це дозволило передати частину регуляторних функцій професійним асоціаціям та НУО, що значно пришвидшило процес адаптації бізнесу до нових умов торгівлі. В українському контексті такий підхід може бути застосований при розробці механізмів залучення громадських організацій до моніторингу відбудови інфраструктури, де ГС виступає не лише як контролер, а як повноправний суб'єкт «спільного вироблення» (co-production) публічних цінностей [158;

163; 167]. Це дозволяє переосмислити роль громадянина: від пасивного отримувача послуг до активного архітектора державних політик.

Основним концептуальним викликом для Великої Британії в період Брекзиту став дуалізм між абсолютним парламентським суверенітетом Вестмінстера та динамічним розвитком регіональної деволюції. Британська конституційна модель, що базується на неписаних конвенціях, дозволила уряду впроваджувати гнучкі управлінські структури, такі як «Brexit Task Forces», проте одночасно загостила питання автономії Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії. У науковій літературі, зокрема у звітах LSE Politics and Policy, зазначається, що цивільна служба (Civil Service) була змушена здійснити монументальну роботу з перегляду понад 17 тисяч правових актів, що раніше перебували в компетенції ЄС. Це призвело до формування так званої «моделі кризового партнерства», де державні структури змушені були делегувати частину експертних функцій неурядовим організаціям (НУО) для забезпечення якості нових нормативних актів [168; 201]. Для України ці процеси мають прямі паралелі з необхідністю адаптації національного законодавства до стандартів *acquis communautaire* в умовах обмеженого часового ресурсу та безпекових загроз.

Важливою складовою британської відповіді на виклики Брекзиту стала програма «Civil Society Covenant» (2020–2025), яка за своєю суттю є стратегічною рамкою партнерства держави та громадянського суспільства. В межах цієї ініціативи було реалізовано понад 500 публічних консультацій щодо Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА), що дозволило залучити до обговорення найширші верстви населення через механізми Civic Engagement Forums та Citizen Assemblies. Цифрові петиції, які залучили понад 1,2 млн підписів, стали індикатором високої суспільної зацікавленості, де кожна ініціатива, що набирала понад 100 тисяч голосів, підлягала обов'язковому розгляду в парламенті. Результати опитувань свідчать, що 73% НУО у Британії відчули реальний вплив на державну політику, що є вагомим підтвердженням ефективності моделі «спільного вироблення» (co-production) управлінських рішень [167; 174; 202]. Проте, аналіз британської практики вказує і на серйозні обмеження:

шотландський сепаратизм, підсилений розбіжностями у баченні пост-Брекзитного майбутнього, продемонстрував, що адміністративна деволюція без фінансової самодостатності регіонів може вести до дестабілізації унітарної держави [176; 193].

У цьому зв'язку порівняння британського досвіду з моделями провідних країн Європейського Союзу, зокрема Польщі, Німеччини та Франції, дозволяє Україні сформулювати більш збалансований підхід до децентралізації. Польська модель, наприклад, демонструє переваги глибокої фінансової автономії воєводств, які розпоряджаються суттєвими частками загальнодержавних податків (до 25% ВВП), що у поєднанні з системним використанням структурних фондів ЄС (€76 млрд за період 2004–2020 рр.) забезпечило випереджаючий розвиток регіональної інфраструктури. [162; 172; 177; 179; 196]. Для українських територіальних громад, які наразі стикаються з дефіцитом ресурсів через військові видатки, польський досвід фінансової самодостатності є найбільш релевантним орієнтиром для переходу від моделі «виживання» до стратегії «сталого відновлення» в межах програми Ukraine Facility [191; 194].

Водночас, німецький досвід федеративного партнерства акцентує увагу на важливості конституційних гарантій регіонального представництва. Система, де 16 земель (Ландер) мають право вето на чверть федеральних законів через Бундесрат, хоча й критикується за надмірну бюрократизацію, забезпечує безпрецедентний рівень політичної стабільності та врахування інтересів кожної громади. Для унітарної України пряме копіювання федералізму є неможливим з огляду на безпекові ризики, проте імплементація німецьких інструментів «вертикального партнерства», де безпекова координація (80% поліції — на регіональному рівні) поєднується з жорстким дотриманням загальнодержавних стандартів, може стати ключем до успішної реінтеграції деокупованих територій [172; 177; 196; 201].

Особливий науковий інтерес викликає французький підхід до «цифрової деконцентрації». Платформа FranceConnect, яка об'єднує понад 36 тисяч муніципалітетів у єдину цифрову екосистему, демонструє, як держава може зберігати вертикальну єдність та префектський нагляд при наданні громадам широкої операційної автономії. Це

безпосередньо корелює з розвитком української системи «Дія», проте французький досвід вказує на необхідність глибшої інтеграції муніципальних реєстрів, що дозволило б автоматизувати до 80% типових управлінських процедур на місцях, нівелюючи людський чинник та корупційні ризики [166; 171; 177; 198].

Для систематизації багатогранного досвіду децентралізації та взаємодії влади з суспільством у досліджуваних країнах, нами розроблено таблицю 3.1, яка дозволяє наочно зіставити переваги та ризики кожної моделі в контексті їх потенційної адаптації до українського публічного управління.

Таблиця 3.1

Компаративний аналіз моделей децентралізації та взаємодії влади і суспільства:
позитивний та негативний досвід

<i>Країна / Модель врядування</i>	<i>Позитивні аспекти (переваги для впровадження)</i>	<i>Негативні аспекти (обмеження та ризики)</i>
Велика Британія (деволюція та Brexit- модель)	Висока адаптивність консультаційних механізмів (Covenant); оперативність кризових Task Forces; цифрова інтеграція через петиції (65% залученості громадян).	Ризик сепаратизму (Шотландія — 68% підтримки незалежності); централізація стратегічного вето у Вестмінстері; нерівномірність регіонального фінансування.
Польща (регіональна автономія воєводств)	Сильна фінансова база (частка у ПДФО/ПДВ); успішний ROI ЄС- фондів (4,2:1); розвинена мережа 380 повітів як центрів надання послуг.	Корупційні скандали на початкових етапах реформи; залежність від цільових субвенцій; слабкість горизонтальної координації між громадами.
Німеччина (федеративне партнерство)	Конституційне закріплення прав Ландер; безпекова координація (80% поліції — регіональна); висока соціальна відповідальність бізнесу.	Надмірна тривалість погоджувальних процедур; бюрократична багатошаровість; економічні диспропорції Схід/Захід.
Франція (цифрова деконцентрація)	Платформа FranceConnect (14 млн користувачів); префектський нагляд як гарант унітарності; цифровізація 36 тис. муніципалітетів.	Консервативність префектського контролю; домінування Парижа у розподілі інвестицій; повільна реформа дрібних комун.
Італія та Іспанія (асиметрична модель)	Гнучке врахування культурних особливостей; автономія у медицині та освіті; прямі вибори регіональних парламентів.	Гострі конфлікти між центром та автономіями (Каталонія); мафіозний вплив у окремих регіонах; висока боргова вразливість.

Джерело: автор. розробка за [158; 161; 162; 164; 166; 168; 171- 177; 191; 193; 194; 201]

Аналіз даних таблиці 1 дозволяє стверджувати, що британська модель деволуції, попри її інноваційність у сфері цифрових консультацій, містить суттєве застереження для України, зокрема: адміністративне розширення прав регіонів без чіткого правового та фінансового каркасу може стимулювати відцентрові тенденції, що в умовах правового режиму воєнного стану є неприпустимим.

Досліджуючи британську модель крізь призму Брекзиту, слід окремо виділити значимість «цивільної служби», яка змогла адаптувати 85% нових торговельних угод за участю бізнес-асоціацій та НГО. Створення «Brexite Task Force» чисельністю 1200 фахівців дозволило Британії скоординувати складні логістичні та митні процеси у режимі реального часу, що за своєю логікою відповідає діяльності українських координаційних штабів та військових адміністрацій. Це підтверджує М. Требіна про динамічний характер ГС в кризові періоди, яка перетворюється на «соціальний амортизатор» та джерело управлінських інновацій [168; 198; 201].

Проте, серйозним бар'єром для прямого запозичення британського досвіду є природа неписаної конституції, яка дозволяє Вестмінстеру діяти поза межами жорсткої правової регламентації, що є неможливим в Україні. Стаття 19 Конституції України зобов'язує органи влади діяти виключно у межах повноважень, передбачених законом, що вимагає ретельної кодифікації кожного елементу громадської участі. У цьому контексті польсько-німецький досвід правового закріплення муніципальних повноважень є більш сумісним із вітчизняним правовим полем [158; 160; 172; 193].

Синергія британської консультативної культури, польської фінансової дисципліни та французької цифрової архітектури створює теоретичний фундамент для побудови української концептуальної моделі «Держави партнерства», здатної ефективно реагувати на виклики демократичної трансформації, сприяти формуванню моделі комплексного механізму задля вдосконалення взаємодії влади та суспільства в Україні. Для розв'язання цієї суперечності було узагальнено можливості та обмеження, які подано нами в табл. 3.2, що деталізує сфери застосування зарубіжних практик.

Таблиця 3.2

Матриця можливостей та обмежень адаптації британського та європейського досвіду
в Україні

Елемент запозичення	Можливості для застосування в Україні	Обґрунтування доцільності (ЗЕ)	Обмеження застосування	Причини обмежень
Деволуція ВБ (консультації)	Громадські ради при ОТГ; е-петиції; Civil Society Covenant.	Зростання довіри (73% НГО); інклюзивність рішень; гнучкість.	Абсолютний суверенітет центру.	Суперечить ст. 92 Конституції України.
Польські фонди	Ukraine Facility для ОТГ; прямі субвенції на відновлення.	Досвід сусіда; розвиток інфраструктури (+400%); ROI 4,2:1.	Ризики безконтрольних витрат.	Потребує НАБУ + ProZorro фільтрів.
Німецькі KPI	Моніторинг економіки та безпеки ОТГ; аудит послуг.	Прозорість; безпекова координація громад; стабільність.	Федералізація та земельне право вето.	Загроза унітарності та цілісності.
Французька цифра	Діія + муніципальні платформи; 14 тис. послуг онлайн.	Ефективність (FranceConnect); єдність стандартів; швидкість.	Жорсткий префектський контроль.	Суперечить Закону 280/97-ВР про ОМС.
Британські Task Forces	Створення ОВА хабів для відбудови та гуманітарки.	Кризова стійкість (модель 17 тис. фахівців на Brexit); оперативність.	Неписаний характер повноважень.	Потребує змін до Закону про ОВА/ЦОВВ.

Джерело: автор. розробка за [158; 162; 166-172; 177; 179; 191-194; 201]

Важливо зауважити, що цифрова ревіталізація активності в Україні вже випередила багато британських аналогів: екосистема «Дія» обробила понад 8 млн заявок на допомогу ЗСУ та ВПО, що за масштабами перевищує відповідну діяльність британської цивільної служби під час Брекзиту [166; 168; 189; 196; 198]. Подальше вдосконалення цього механізму через імплементацію естонської моделі X-Road та французької FranceConnect дозволить створити незмивний «цифровий слід» взаємодії, який нівелює корупційні ризики та забезпечує спадковість реформ незалежно від зміни політичного керівництва.

Польський досвід фінансової децентралізації, де ТГ отримують стабільні надходження від місцевих податків, є критично важливим для забезпечення життєздатності українських громад у період відбудови. Україна, реалізуючи План

Ukraine Facility (€50 млрд), має орієнтуватися на польську систему прямого фінансування громад під наглядом антикорупційних органів, що дозволить уникнути «централізованого вето», притаманного британському Вестмінстеру [162; 179; 191; 194].

У поєднанні з французькою системою цифровізації муніципалітетів, Україна може створити унікальну модель «цифрової деконцентрації», де платформа «Дія» виступає не лише сервісним інструментом, а й майданчиком для легітимації планів відновлення кожної окремої громади [166; 189; 196; 198].

Центральним елементом оновленої британської моделі в умовах Брекзиту стала інституціоналізація концепції «спільного вироблення» (co-production), яка передбачає залучення громадян не просто як учасників обговорення, а як активних розробників дизайну публічних послуг. Британський досвід запровадження «Digital Petitions» продемонстрував свою надзвичайну ефективність: зібрані понад 1,2 млн підписів щодо умов торгівельної угоди ТСА змусили уряд публічно звітувати перед громадою, що значно підвищило легітимність непопулярних економічних рішень.

Технологічне підґрунтя цієї моделі базується на алгоритмах ІІІ-модерації та обов'язковості парламентських дебатів при досягненні певного порогу підтримки, що перетворює електронну петицію з інструменту «скарги» на дієвий важіль прямої демократії [168; 174; 193].

Для України, де екосистема «Дія» вже охоплює понад 18 млн користувачів, адаптація британської техніки «цифрових слухань» дозволить подолати проблему формалізації громадських рад. Слід враховувати досвід британського Policy Lab, який використовує методи етнографічного дослідження та дизайн-мислення для виявлення «болючих точок» у взаємодії влади та суспільства. Наприклад, при розробці послуг для ветеранів чи внутрішньо переміщених осіб до робочих груп мають залучатися безпосередні носії «експертизи досвіду» (lived experience), що дозволяє прототипувати управлінські рішення на основі реальних життєвих сценаріїв, а не теоретичних припущень бюрократичного апарату [168; 201-202]. Більше того, цифрова трансформація в Україні має еволюціонувати від моделі «сервісної держави» до «партисипативної

платформи», про що ми зазначали вище. Це передбачає впровадження естонської логіки децентралізованого обміну даними (X-Road) у поєднанні з британською прозорістю лобіювання, етикетом комунікацій. Створення незмивного «цифрового сліду» кожної консультації на платформі «ВзаємоДія» унеможливило кулуарні домовленості та змушує нові команди політиків дотримуватися стратегічних планів своїх попередників, що є критично важливим для подолання «інституційної амнезії», притаманної східноєвропейським управлінським культурам [166; 189; 196; 200]. Таким чином, цифровізація виступає не лише технічним оновленням, а інституційним драйвером ревіталізації активності громадянського суспільства.

Продовжуючи поглиблений аналіз британської моделі, необхідно детально зупинитися на функціонуванні «Civil Society Covenant» як інструменту, що забезпечив легітимацію пост-Брекзитного правового простору. Ця програма не була лише декларативним документом, а стала відповіддю на гостру потребу Вестмінстера у залученні альтернативної експертизи для компенсації втрачених ресурсів європейських інституцій. В межах реалізації Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА) було створено систему Civic Engagement Forums, яка охопила понад 120 масштабних подій за два роки, де представники промислових груп, екологічних організацій та соціальних об'єднань безпосередньо впливали на формування нових стандартів якості та безпеки продукції. Важливо підкреслити, що технічна реалізація цього процесу базувалася на використанні ШІ-алгоритмів для модифікації електронних петицій, що дозволило ефективно обробити понад 1,2 млн звернень громадян, виокремивши найбільш пріоритетні напрями для парламентських дебатів. Як наслідок, британська модель продемонструвала здатність до «дискурсивної ревіталізації» публічної влади, де навіть в умовах глибокої політичної кризи зберігався високий рівень залученості громадян (близько 65%), що є значно вищим показником порівняно з середньоєвропейськими стандартами [167; 174; 193].

Для України, яка стикається з аналогічними викликами щодо бар'єрів взаємодії ОПУ та ІГС необхідно здійснити швидку адаптацію до стандартів ЄС при одночасному

забезпеченні стійкості в умовах правового режиму воєнного стан. Британська практика консультативного супроводу реформ через мережеві структури партнерства є надзвичайно цінною. Проте, фінансова стабільність цих процесів у Великій Британії залишається суттєво централізованою через систему «Block Grants», що часто викликає напруженість у відносинах між Лондоном та Единбургом.

На відміну від британської моделі, польська реформа децентралізації пішла шляхом створення воєводств як самодостатніх фінансових одиниць, що отримали право на 25% власних податкових надходжень від ВВП. Це дозволило польським громадам не лише вижити в умовах глобальних економічних трансформацій, а й продемонструвати безпрецедентний інфраструктурний ріст, що підкріплювався ROI структурних фондів ЄС на рівні 4,2:1.

У цьому контексті ми пропонуємо розробити українську концептуальну модель, яка має інтегрувати британську культуру діалогу із польською фінансовою дисципліною, де фонд Ukraine Facility (€50 млрд) має бути розподілений між територіальними громадами за формулою, що враховує як рівень руйнувань, так і інституційну спроможність громад до прозорого використання коштів через систему ProZorro [162; 168; 179; 191; 194].

Для систематизації перспективних напрямів адаптації британського досвіду та окремих компонентів європейського досвіду з удосконалення взаємодії ОПУ та ІГС розроблено узагальнюючу матрицю, яка слугує концептуальною основою для модернізації української системи публічного врядування до 2030 року (див. табл. 3.3).

Доцільно зауважити, що британська модель характерна реформуванням цивільної служби (Civil Service Reform) під час Брекзиту, що сприяло виявленню критичної ролі професійної нейтральності та меритократії, дозволило державному апарату ефективно функціонувати навіть при зміні п'яти кабінетів міністрів за три роки. Для України запозичення британського досвіду зі створення Brexit-style Task Forces є надзвичайно актуальним для координації процесів відновлення, розмінування та соціальної адаптації ветеранів. Ці мобільні структури, що об'єднують представників влади, бізнесу та

волонтерських мереж, здатні нівелювати бюрократичний опір та забезпечити швидкість реалізації проєктів у межах програми Ukraine Facility [168; 201].

Таблиця 3.3

Узагальнююча матриця адаптації британського та європейського досвіду
(ВБ + ЄС → Україна)

Напрямок модернізації	Досвід Великої Британії (Brexit-модель)	Досвід країн ЄС (Польща, Німеччина, Франція)	Рекомендації для України (гібридна модель)	Очікуваний рівень адаптації (KPI)
Повноваження та Деволуція	Деволуція Шотландії/Уельсу; гнучкі кризові Task Forces; абсолютний суверенітет.	Регіональна автономія воєводства (PL); земельне право вето (DE); префекти (FR).	ОТГ як база + обов'язкові консультації (ВБ) + префектський нагляд (FR).	70% ЄС + 30% ВБ; 80% ОТГ з власними статутами до 2030 р.
Взаємодія з суспільством	Civil Society Covenant; Civic Engagement Forums; III-петиції.	Консультаційні платформи (FR); громадські ради (PL); фонди НГО (DE).	Е-петиції (модель ВБ) + Національна платформа консультацій (модель FR).	80% ЄС + 20% ВБ; 70% залученості НГО до планів відбудови.
Фінансування та Ресурси	Централізовані Block Grants; цільові гранти для НГО на Brexit.	25% ВВП у регіонах (PL); структурні фонди ЄС (€76 млрд); KPI-аудит (DE).	60% податків ОТГ + 40% Ukraine Facility через систему ProZorro.	90% ЄС + 10% ВБ; €10 млрд інвестицій через ОТГ щорічно.
Цифровізація врядування	GOV.UK (персоналізація); відкриті дані; III-модерація.	FranceConnect (єдиний вхід); X-Road (Естонія); цифрова деконцентрація.	Масштабування Diia для ОМС + DREAM для моніторингу відбудови.	60% ЄС + 40% ВБ; 80% цифровізації послуг ОМС до 2028 р.
Контроль та протидія	Етичний Ministerial Code; парламентський нагляд; цивільна служба.	Префектський контроль (FR); НАБУ-аудит (PL модель); KPI земель (DE).	Посилення ролі НАБУ + KPI-моніторинг територіальних громад.	50% ВБ + 50% ЄС; 100% прозорість витрат через DREAM.

Джерело: автор. розробка за [158; 162-168; 172; 174; 188-194; 198-202]

Важливою складовою цієї моделі є цифрова трансформація, яка в Україні вже демонструє випереджаючі темпи порівняно з багатьма країнами ЄС. Проте, досвід французької системи FranceConnect вказує на необхідність переходу від простої сервісності до цифрової деконцентрації, де кожен муніципалітет отримує власну цифрову

платформу, інтегровану у загальнонаціональну мережу, але з високим ступенем локальної автономії. Це дозволить Україні масштабувати послуги Diia на рівень найменших громад, забезпечуючи 14 тисяч сервісів онлайн до 2028 року, що за обсягами відповідатиме кращим зразкам естонської та французької практик [166; 198; 202].

Разом із тим, використання британської техніки «Digital Petitions» з обов'язковою AI-модифікацією дозволить ТГ залучати громадян до бюджету участі та стратегічного планування, мінімізуючи ризики формальної присутності та імітації громадської активності [167; 189; 196].

Особливого значення у поствоєнний період набуває антисепаратистський вимір децентралізації. Британська деволюція, хоча й забезпечила мир у Північній Ірландії через «угоду Страсної п'ятниці», водночас створила передумови для шотландського сепаратизму, що у 2024 році став головною внутрішньою загрозою для Вестмінстера. Для України, яка має досвід боротьби з гібридними загрозами, британський досвід асиметричної деволюції є безпековим застереженням: передача політичних прав регіонам має супроводжуватися жорстким конституційним наглядом та посиленням вертикалі безпеки [176; 193; 198].

У цьому контексті німецька модель «вертикального партнерства», де землі координують 80% функцій поліції та безпеки, але залишаються в межах єдиного федерального правового поля, є більш безпечною для унітарної України. Поєднання такої безпекової координації із польською фінансовою спроможністю дозволить територіальним громадам стати фундаментом державної стійкості, не створюючи при цьому ризиків для територіальної цілісності [172; 179; 196].

Фінансово-правовий каркас цієї моделі має базуватися на принципах «доказового врядування», де кожен євро інвестицій від ЄС супроводжується публічним звітом в екосистемі DREAM. Це дозволить Україні не лише засвоїти €50 млрд допомоги, а й створити умови для залучення приватного капіталу за британською моделлю соціального інвестування, де НГО виступають не лише отримувачами грантів, а й соціальними підприємцями, що створюють робочі місця та надають послуги у громадах. Прогнозний

економічний аналіз вказує, що імплементація такої гібридної моделі забезпечить щорічне зростання ВВП регіонів на 12% протягом 2026–2030 років, що є необхідною умовою для успішної демократичної трансформації України в контексті її інтеграції до європейського співтовариства [162; 168; 191].

Глибока трансформація системи публічного врядування в Україні, орієнтована на європейські стандарти «Good Governance», вимагає не лише запозичення успішних інструментів, а й критичного осмислення інституційних ризиків, що супроводжують децентралізаційні та інтеграційні процеси. У цьому контексті британський досвід Брекзиту виступає не лише як джерело інновацій, а й як суворе застереження щодо крихкості державної єдності в умовах асиметричного розподілу повноважень. Головним викликом, з яким зіткнувся Вестмінстер, стала активізація регіонального націоналізму в Шотландії, де 68% населення у 2024 році висловили підтримку незалежності як реакцію на ігнорування їхніх проєвропейських інтересів під час виходу з ЄС. Для України, яка згідно з Конституцією є унітарною державою, цей прецедент вказує на небезпеку створення «політичних островів» автономії, які без жорстких антисепаратистських законодавчих фільтрів та системи вертикальної координації можуть стати осередками дестабілізації в поствоєнний період. Як зазначають дослідники [19; 36], британська «неписана» гнучкість у відносинах із регіонами виявилася недостатньою для стримування відцентрових сил, що вимагає від України впровадження моделі «захищеної децентралізації», де розширення прав територіальних громад супроводжується посиленням наглядових функцій центру за французьким чи німецьким зразком [161; 172; 198].

Окрім політичних загроз, серйозним бар'єром на шляху демократичної модернізації постають корупційні ризики та адміністративна інерція, що особливо гостро проявляються при розподілі значних фінансових ресурсів.

Польський досвід децентралізації (1998-2010 рр.) продемонстрував, що передача значних бюджетних коштів на рівень воєводств та повітів без належного громадського контролю та цифрової прозорості неминуче призводить до зростання локальної корупції

(близько 12% проєктів мали ознаки фінансових порушень на початковому етапі). В українських реаліях, де програма «Ukraine Facility» передбачає виділення €50 млрд на відновлення протягом 2024-2027 років, ризик нецільового використання коштів стає екзистенційною загрозою для підтримки міжнародних донорів. Виходом із цієї ситуації є тотальна імплементація екосистеми DREAM та використання системи ProZorro як антикорупційного фільтра для 100% публічних закупівель, що, за оцінками експертів [191; 194], дозволяє економити до 15% бюджету та забезпечує «алгоритмічну прозорість», яка нівелює людський чинник у процесі ухвалення рішень.

Складність адаптації британської моделі також полягає у фундаментальній відмінності правових систем. Якщо британська цивільна служба (Civil Service) та урядові структури можуть діяти на основі неписаних конвенцій та «джентльменських угод» (Compacts), то в Україні будь-яка взаємодія влади з громадянським суспільством має бути чітко регламентована законом. Стаття 19 Конституції України встановлює жорстку рамку «дозволено лише те, що передбачено законом», що робить пряме копіювання британської гнучкості неможливим без глибокої кодифікації процедур громадської участі. Для систематизації цих викликів та розробки дієвих механізмів їх нейтралізації розроблено матрицю (див. табл. 3.4).

Дані таблиці 3.4 свідчать про те, що для успішної демократичної трансформації Україна має відмовитися від «романтичного» сприйняття децентралізації як самоцілі, перейшовши до прагматичної моделі «керованого партнерства». Британський досвід Brexit-координації через Task Forces (17 тис. фахівців) доводить, що в умовах війни оперативність управління забезпечується не кількістю законів, а створенням мобільних професійних команд, здатних брати на себе відповідальність.

Водночас, соціальна втома населення від тривалого кризового стану вимагає впровадження британських інструментів «Citizen Assemblies», де громадяни отримують реальне право впливати на пріоритети відбудови своєї вулиці чи району, що конвертує «енергію виживання» в «енергію творення» [167; 168; 201].

Таблиця 3.4

Матриця стратегічних ризиків та контрзаходів при адаптації зарубіжного досвіду

<i>Категорія ризику</i>	<i>Ймовірність та характер наслідків</i>	<i>Ключові джерела загрози (UK/EU experience)</i>	<i>Механізми нейтралізації (рекомендації для України)</i>	<i>Очікуваний результат та KPI ефективності</i>
Політичний (ризик сепаратизму)	Висока (25%); розмивання унітарності, регіональна напруга.	Досвід Шотландії (68% підтримки незалежності); асиметрія повноважень.	Законодавча заборона локальних референдумів; посилення вертикалі безпеки через префектів - PF	Збереження ст. 2 Конституції; цілісність територій; стабільність ОМС.
Корупційний (розкрадання фондів)	Критична (40%); втрата фінансування ЄС; дискредитація реформ.	Початковий досвід PL (12% порушень); слабкість локального аудиту.	100% закупівлі через ProZorro; екосистема DREAM; НАБУ-моніторинг кожного траншу Ukraine Facility.	ROI інвестицій 3,8:1; економія 15% бюджету; довіра міжнародних донорів.
Адміністративний (бюрократизація)	Середня (20%); сповільнення відновлення; дублювання функцій.	Німецька модель «багатошаровості» (25% часу на координацію); ієрархічний опір.	Цифрова деконцентрація (Diia + FranceConnect); автоматизація 80% послуг; скорочення рівнів управління.	Збільшення швидкості надання послуг на 40%; оптимізація штатів.
Соціальний (втома та абсентеїзм)	Висока (30%); формалізація участі; втрата пасіонарності.	Складність адаптації неписаних норм; невідповідність очікувань реальним змінам.	Впровадження «Civil Society Covenant» (UA); ШІ-модерація петицій; залучення ветеранів	Зростання довіри до влади до 73%; активна участь 2,5 млн громадян в е-демократії.
Системний (правова нестиковка)	Середня (15%); правовий нігілізм; конституційні кризи.	Неписана конституція ВБ vs ст. 19 Конституції України; брак правової культури.	Прийняття Закону «Про консультаційні ради ОТГ»; кодифікація стандартів лобіювання	100% легітимність рішень; відсутність судових оскаржень актів ОМС.

Джерело: автор. розробка за [158; 161-163; 172-176; 179; 188; 191-196; 198; 201]

Економічна ефективність такої моделі прямо залежить від здатності України інтегрувати польську фінансову дисципліну у власну податкову систему. Залишення 60%

ПДФО на рівні громад, за умови їхнього звітування через цифрові платформи, дозволить досягти рівня окупності інвестицій (ROI) на рівні 3,8:1, що є необхідною умовою для довгострокового процвітання після завершення дії програми Ukraine Facility. Важливо підкреслити, що німецька модель «KPI-моніторингу» громад, де кожна ОТГ оцінюється за 25-ма показниками (доходи, екологія, безпека, якість послуг), дозволить державі вчасно виявляти депресивні території та надавати їм точкову підтримку, уникаючи розпилення ресурсів [162; 172; 179; 191; 196].

Глибокий аналіз стратегічних ризиків, висвітлених у таблиці 3.4, вказує на те, що для успішної демократичної трансформації Україна має відмовитися від «романтичного» сприйняття децентралізації як безумовного блага, перейшовши до прагматичної моделі «керованого партнерства». Британський прецедент шотландського націоналізму, підсилений розбіжностями щодо Brexit, доводить, що асиметрична деволюція без жорстких антисепаратистських законодавчих запобіжників може вести до ерозії унітарності. У цьому контексті рішенням для України є впровадження системи жорсткого KPI-моніторингу діяльності територіальних громад за німецьким зразком, де кожна ОТГ оцінюється за 25-ма показниками (фінансова стійкість, якість послуг, безпека, екологія). Це дозволить державі вчасно виявляти депресивні території та надавати їм точкову підтримку, не дозволяючи локальним елітам використовувати ресурс децентралізації для політичного шантажу центру [161; 172; 176; 193].

Окремим критичним викликом є загроза розкрадання фондів відновлення, що у поєднанні з «бюджетною вразливістю» громад може дискредитувати євроінтеграційний курс. Досвід Польщі вказує на необхідність посилення локального аудиту та залучення міжнародних спостерігачів до кожного траншу допомоги. В Україні роль такого запобіжника має відігравати екосистема DREAM, яка впроваджує принцип «усі бачать усе». Це формує модель «алгоритмічної прозорості», де цифрові алгоритми контролю замінюють суб'єктивну волю чиновника. За оцінками експертів, використання системи ProZorro та DREAM для 100% закупівель у межах Ukraine Facility дозволить економити

до 15% бюджетних коштів, що за чотири роки становитиме близько €7,5 млрд — ресурс, який може бути спрямований на розвиток людського капіталу [191; 194].

Крім того, подолання соціальної втоми та психологічного вигорання суб'єктів ГС потребує професіоналізації волонтерського сектору. Сформоване під час війни «суспільство гідності» має бути інтегроване в правове поле не через репресивні закони про лобіювання, а через систему стимулів та податкових пільг за британською моделлю Gift Aid. Це дозволить трансформувати волонтерську пасіонарність у сталу інституційну спроможність, де ГС виступає як «інституційний акселератор» реформ, здатний забезпечити високу якість врядування навіть у найскладніших історичних умовах [173; 188].

Британська модель, посилена Біллем про Англійську Деволюцію 2024 року, демонструє переваги *«інституційної виваженості» та процедурної стабільності, де взаємодія влади та суспільства є органічною складовою MLG* [11; 48; 57].

Українська ж модель, загартована у кризах 2014-2017 та 2022–2026 років, пропонує *масштабування унікального досвіду «мобілізаційної інклюзії» та цифрової оперативності*, де громадянське суспільство виступає не лише як отримувач послуг чи контролер, а як *повноцінний «співавтор» державної стійкості* [14; 28; 29].

Формування в Україні *інтегрованої партнерсько-мережевої моделі*, що враховує етичні кодекси, цифрову прозорість та ціннісну консолідацію, є *магістральним шляхом до побудови «держави партнерства» (Partnership State)*, де легітимність влади ґрунтується на реальній, а не декларативній участі громадян у врядуванні [16; 31; 105].

Завершальним етапом аналізу перспективних напрямів є розробка цілісної дорожньої карти, яка б синхронізувала законодавчі ініціативи, цифрові інновації та фінансові потоки у єдиний часовий графік до 2030 року. Цей план базується на поступовому масштабуванні успішних пілотних проєктів (наприклад, у 100 обраних

громадах) на всю територію України, що забезпечить сталість змін та мінімізує ризики «шокової терапії» для апарату управління.

Таблиця 3.5

Дорожня карта впровадження інтегрованої моделі «Держава партнерства»
(2026-2030 pp.)

<i>Фаза реалізації</i>	<i>Ключові стратегічні заходи та інструменти</i>	<i>Джерела та механізми фінансування</i>	<i>KPI та цільові показники успіху</i>	<i>Відповідальні суб'єкти врядування</i>
I. Пілотна (2026)	Запуск «Diiia.Consultations» у 100 ОТГ; створення громадських рад; ІШ-модерація петицій.	Державний бюджет; програма U-LEAD (€20 млн); технічна допомога GIZ.	50% муніципальних послуг онлайн; 45% власних доходів у пілотних ОТГ.	Мінцифри; Мінрегіон; Асоціація міст України.
II. Масштабна (2027)	Впровадження KPI-системи для 1470 ОТГ; обов'язковий аудит ProZorro; навчання OBA Task Forces.	Ukraine Facility (€12 млрд); кошти Світового банку та EBRD.	80% ОТГ інтегровані у систему KPI; ROI відбудови 3,2:1; 100% прозорість DREAM.	Мінфін; НАБУ; ОВА; Секретаріат КМУ.
III. Стабілізаційна (2028-2029)	Кодифікація «Civil Society Covenant» (UA); передача 60% ПДФО громадам; е-референдуми.	Ukraine Facility; власні доходи ОТГ; приватні інвестиції.	Довіра до влади 70%; 14 000 послуг онлайн; ВВП регіонів +8% щорічно.	Верховна Рада; КМУ; Національна рада відновлення.
IV. Інтеграційна (2030)	Повна відповідність Charter of Local Self-Government; ROI 3,8:1; цифрова інклюзія 95%.	Власні доходи ОТГ; структурні фонди ЄС; притягнення приватного капіталу.	80% цифровізації всього циклу врядування; ВВП регіонів +12% за 5 років.	Мінрегіон; Єврокомісія; Рада Європи.

Джерело: автор. розробка за [162; 166-168; 179; 188-191; 198; 201-202]

Реалізація дорожньої карти дозволить Україні не лише подолати наслідки війни, а й здійснити якісний стрибок у розвитку публічного управління, перетворивши державу з «адміністративного контролера» на «фасилітатора суспільного розвитку». Британсько-французький синтез у сфері цифровізації забезпечить залучення до 80% активного населення до процесів прийняття рішень через зручні інтерфейси, що нівелює проблему соціального відчуження. Водночас польсько-німецький досвід фінансової та безпекової

координації гарантуватиме, що кожен євро міжнародної допомоги працюватиме на зміцнення економічного фундаменту громад. Отже, запропонована гібридна модель (70% досвіду ЄС + 30% британських практик) є оптимальним шляхом демократичної трансформації, оскільки вона поєднує європейську процедурну стабільність із британською інноваційною гнучкістю, створюючи передумови для незворотності євроінтеграційного поступу України.

Підбиваючи підсумки аналізу британської моделі в умовах Брекзиту, слід констатувати, що її головна цінність для України полягає не в готових рецептах, а в методології кризового реагування та культурі постійного діалогу з суспільством. Вміння британської цивільної служби (Civil Service) зберігати функціональність при масштабних правових розривах та здатність уряду залучати мільйони громадян до обговорення торговельних угод є тими орієнтирами, що дозволяють Україні побудувати власну концептуальну модель «Державу партнерства», в якій ГС трансформується з епізодичного критика влади на її постійного архітектора, забезпечуючи високу якість публічних послуг та соціальну стійкість нації перед обличчям будь-яких історичних викликів у новій архітектурі врядування. Таким чином, синергія зарубіжного досвіду та української волонтерської енергії стає магістральним шляхом модернізації публічної влади в контексті інтеграції нашої держави до світового демократичного співтовариства.

Глибоке занурення у прикладні аспекти британської моделі вимагає детального розгляду діяльності Департаменту цифрових технологій, культури, медіа та спорту (DCMS), у структурі якого функціонує Офіс з питань громадянського суспільства. Саме цей орган став архітектором «Стратегії громадянського суспільства» в умовах Брекзиту, запропонувавши модель, де держава виступає не лише донором, а й інвестором у соціальний капітал.

Британський досвід тут базується на концепції «соціальної цінності» (Social Value Act), яка зобов'язує державні органи при закупівлі послуг враховувати не лише ціну, а й внесок постачальника у розвиток місцевої громади та екологію. Для України, яка впроваджує План Ukraine Facility, цей кейс є надзвичайно релевантним: він дозволяє

трансформувати систему публічних закупівель ProZorro з інструменту простої економії коштів у механізм стимулювання локального бізнесу та волонтерських організацій, що займаються відбудовою громад. Як зазначають дослідники [167; 175; 190], професіоналізація цивільної служби у Британії дозволила забезпечити «інституційну безсторонність» при оцінці соціальних проєктів, що мінімізувало ризики політичного патронажу, який все ще залишається серйозним бар'єром в українському управлінському середовищі [158; 163; 201].

Особливий науковий інтерес становить порівняння британської моделі цифровізації, втіленої у порталі GOV.UK, із естонською системою X-Road, яка часто розглядається як ідеальний зразок для посткомуністичних країн. Якщо британський підхід орієнтований на максимальну персоналізацію «клієнтського шляху» громадянина та розвиток інструментів прямого впливу (цифрові петиції), то естонська модель базується на децентралізованому обміні даними між відомствами, що виключає необхідність повторного подання документів (принцип once-only). У монографії [166] підкреслюється, що Україна у межах екосистеми «Дія» фактично здійснила унікальний синтез: ми запозичили британську зручність інтерфейсів та естонську логіку безпечного обміну даними (Трембіта).

Проте Брекзит виявив слабку сторону британської цифровізації — складність швидкої адаптації великих реєстрів при зміні міжнародного правового поля. Естонський досвід, навпаки, продемонстрував вищу стійкість до зовнішніх шоків завдяки хмарним технологіям та «цифровим посольствам». Для української «Держави партнерства» це означає необхідність не лише масштабування сервісів Diia на рівень ОТГ, а й створення резервної цифрової інфраструктури, здатної функціонувати в умовах постійних кіберзагроз та фізичних руйнувань, що корелює з французьким досвідом цифрової деконцентрації [166; 196; 198; 200].

У контексті децентралізації повноважень доцільно детально проаналізувати шотландський кейс «Community Empowerment Act» (2015), який надав місцевим спільнотам право вимагати передачі у їхнє управління державних активів (землі,

будівель), якщо громада зможе довести, що зможе використовувати їх ефективніше за владу. Це найвищий ступінь «спільного вироблення» (co-production), який у поєднанні з британською культурою лобіювання суспільних інтересів [136; 138] створює реальну противагу централізації.

В Україні елементи такої моделі починають з'являтися через інструменти оренди комунального майна волонтерськими хабами, проте цей процес потребує чіткого законодавчого закріплення за британським зразком. Важливо зауважити, що шотландська деволюція супроводжувалася створенням регіональних фондів розвитку, які фінансуються за рахунок частки від видобутку природних ресурсів. Для українських громад, особливо в енерговидобувних регіонах, адаптація такої моделі (за умови збереження унітарності) дозволить створити фінансову «подушку безпеки» для поствоєнного відновлення, не покладаючись виключно на субвенції з Києва чи фонди ЄС [162; 168; 179; 191].

Розглядаючи роль експертно-аналітичних центрів (think tanks) у Великій Британії під час Брекзиту, слід відзначити діяльність «Institute for Government», який виконував роль незалежного аудитора урядових рішень. На відміну від українських НГО, які часто перебувають у опозиційному чи грантозалежному статусі, британські «фабрики думок» глибоко інтегровані у бюджетний цикл: їхні аналітичні записки є обов'язковими для розгляду парламентськими комітетами [169; 186].

Для України перехід до такої моделі «доказової політики» вимагає створення інституційних майданчиків при міністерствах (аналог британських Policy Labs), де експерти громадянського суспільства мали б доступ до нетаємних державних даних для проведення пре-аудиту законопроектів. Це дозволить уникнути правового формалізму, притаманного «східноєвропейській моделі», та забезпечити реальну відповідність українських реформ стандартам *acquis communautaire* [160; 167; 172; 188].

Наступним рівнем аналізу є реформа державної служби в Україні крізь призму британського стандарту меритократії. Досвід Брекзиту показав, що навіть при гострій політичній поляризації суспільства (52% на 48%), цивільна служба (Civil Service)

залишилася стабільним хребтом держави, оскільки призначення на посади базується на компетенціях, а не на політичній лояльності.

Адаптація британської моделі «постійних секретарів» (Permanent Secretaries) — вищих чиновників, які не змінюються при зміні уряду — є необхідною умовою для успішної реалізації довгострокових планів відновлення. Лише такий підхід гарантуватиме, що домовленості з громадами та міжнародними донорами будуть виконуватися незалежно від результатів наступних виборчих циклів [168; 190; 201].

На завершення, необхідно акцентувати увагу на міжкультурному вимірі взаємодії. Брекзит загострив питання ідентичності, що вимагало від британської влади розробки програм «суспільної згуртованості». В Україні виклики інтеграції понад 5 мільйонів ВПО у нові громади потребують аналогічних системних рішень. Застосування британських інструментів «міських діалогів» та французьких моделей «муніципальної інклюзії» дозволить Україні уникнути соціальних конфліктів на ґрунті розподілу обмежених ресурсів відбудови.

Таким чином, гібридна модель (70% ЄС + 30% ВБ) постає не як механічне поєднання елементів, а як жива екосистема врядування, де цифрова прозорість виступає запобіжником корупції, британська консультативна культура забезпечує легітимність, а польська фінансова децентралізація — економічну енергію громад. Це перетворює Україну з об'єкта міжнародної допомоги на суб'єкт глобальних інновацій у сфері публічного управління, що є кінцевою метою демократичної трансформації [162; 166; 173; 179; 194] і сприяє формуванню комплексного механізму удосконалення взаємодії ОПУ та ГС в Україні

3.2. Формування моделі комплексного механізму та практичних рекомендацій з удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні

Сучасний етап розвитку публічного управління в Україні характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами, зокрема: умовами правового режиму воєнного стану, прагненнями держави до вступу в ЄС, завершенням реформ з децентралізації та реформуванням публічного управління.

Традиційні підходи до удосконалення взаємодії ОПУ та ІГС в Україні, що базуються переважно на інструментах консультативної демократії, вже не відповідають повною мірою потребам сучасного українського суспільства, яке потребує доповнення інноваційними підходами, що забезпечують не лише участь громадян, але й їхню реальну співучасть як рівноцінних суб'єктів у формуванні, розробці, реалізації та оцінюванні публічної політики.

Ми відзначимо наукові доробки українських вчених з моделювання систем, процесів розвитку громадянського суспільства та органів влади, зокрема, монографії М. Буника «Принципи моделювання громадянського суспільства як сфери самоврядних відносин» (2024) [126]. Ціннісним аспектом цієї праці є розробка нової типології сучасного розвитку громадянського суспільства, яка ґрунтується на *системному підході* класифікації всіх різноманітностей моделей, виявлення їх структурно-функціональних особливостей задля реформування раніше діючих моделей у їх взаємодії з ОПУ. Активно функціонували стандартні (класичні) *моделі: модель суспільного ладу, модель «громадянське суспільство – держава», модель соціальної сфери та комунікативна модель*, які розглядалися, переважно, в межах відносно класичних інституційних структурах при наявності таких видів консолідації як:

конституційної, до якої належать глава держави, представники виконавчої, законодавчої та судової гілок влади;

репрезентативної, тобто територіальних та функціональних представництв;

інтегративної, яку визначають як інтеграцію впливових груп (армії, бізнесу, партії тощо);

громадянсько-культурної, утвореної шляхом вкорінення в демократичні цінності громадянської культури й поведінки [126].

Зазначимо, що тільки наявність всіх чотирьох видів консолідації спроможне забезпечити життєдіяльність демократичної трансформації. При тому, що у трансформаційному вимірі зазначені вище консолідації набувають динамічного, процесуального характеру. У цьому контексті взаємодія між ОПУ та ГС розглядається як така, що формується в умовах *демократизації, інституційної перебудови та зміни управлінських парадигм.*

Ми погоджуємося з науковими поглядами М. Буника, що відносини між владою та громадянським суспільством, які розвиваються в умовах переходу від авторитарних до демократичних форм врядування, завжди супроводжується поступовим розширенням участі громадян у процесах прийняття рішень, зростанням ролі громадських інституцій та посиленням механізмів підзвітності влади. Водночас така взаємодія не є усталеною, а перебуває у стані постійної трансформації, що зумовлює її варіативність і залежність від політичних, соціально-економічних та безпекових чинників [126].

На думку вченого доцільно запровадити нову модель взаємодії ОПУ та ГС – ***транзитивну***, яка виникла в період трансформаційних змін, дає динамічний рух для зміни вектору взаємодії на суб'єктно-суб'єктних засадах [60]. Водночас існує пересторога, що саме такі демократичні транзитивні моделі взаємодії ОПУ та ГС часто є невдалими через неспроможність реалізувати свої можливості та високому рівні відповідальності.

Ще однією пересторогою запровадження транзитивного моделювання взаємодії ОПУ та ГС, яке спостерігаємо в умовах демократичного трансформаційного врядування, є наявність часового обмеження, оскільки процес взаємодії розвивається лише в межах певного етапу суспільних змін. Суб'єкти взаємодії, їх функції, структура та форми співпраці постійно модернізуються, що

ускладнює їх однозначність трактування, потребує використання інноваційних підходів до пошуку нових комплексних міждисциплінарних моделей [126].

Ми пропонуємо розглядати транзитивну модель не як тимчасовий стан, а як *«інституційного адаптера»*. Це означає, що успішні інституції громадянського суспільства, які сформувалися в умовах екстремальних викликів та загроз (наприклад, волонтерські рухи, координаційні штаби, цифрові громади, мережеві ветеранські організації), не повинні зникати після завершення повномасштабного воєнного стану, а мають бути кодифіковані у стандарти публічної служби. Для такого моделювання доцільно скористатися теоретичним підґрунтям концепції «довгих хвиль» М. Кондратьєва, яку науковці тлумачать як одну з головних причин появи нових відкриттів або галузей, а також як мотивацію для переходу старих галузей в новий технологічний принцип їх функціонування. Цю теорію в контексті сучасних трансформацій адаптував з інформаційного суспільства, управління в цифрове суспільство, цифрове управління та цифрову взаємодію вітчизняні науковці С. Квітка, С. Семенченко, Світлана Чукут та ін..

Ми поділяємо їх позицію, що Україна перебуває в епіцентрі переходу до «цифрового суспільства», де технологічні зміни диктують нову логіку владних відносин: від ієрархічного домінування до мережевого комунікативно-цифрового партнерства [205]. Згідно з таким підходом цифрові трансформації спричиняють якісні зміни в мисленні та життєдіяльності людини, що неминуче веде до реінжинірингу системи ОПУ. Відтак, транзитивна модель у нашій комплексній моделі — це не просто місток між авторитаризмом і демократією, а стратегічний інструмент переходу від моделі «електронного уряду» до моделі цифрового врядування (Digital Governance) [204]. Для нас важливим є виокремити в структурі транзитивної моделі новий процес, який називається «інституційне поглинання» (absorption), що приходить на зміну діючому негативному явищу — інституційній амнезії (розкрито нами в 2-му розділі дисертаційної роботи). З метою подолання інституційної амнезії доцільно в транзитивній моделі здійснити системний перехід

до архітектури довіри у вигляді відкритих інтерактивних платформ, на яких взаємодія базується на верифікованих даних, а не на суб'єктивній волі чиновника [203]. Такий підхід дозволяє реалізувати чотири види консолідації, виокремлені М. Буником в його наукових доробках [126].

Також пропонуємо доповнити їх *п'ятою* — *цифровою консолідацією*, яка забезпечить технологічну єдність ОПУ та ГС через єдині реєстри, відкриті дані та інтерактивні канали зворотного зв'язку. Підтвердженням правильності нашої пропозиції є аналіз результатів міжнародної діяльності, яка доводить, що прямий зв'язок між цифровою трансформацією та ефективною діяльністю уряду дозволяє стабілізувати демократію у транзитивні періоди [204], врахувати етичні та безпекові стандарти, які стосуються зняття недовіри між ОПУ та ГС і включають не лише такі критерії як прозорість, а й формування та розвиток спільних цінностей [212]. Ми допускаємо, що транзитивна модель у нашій комплексній моделі удосконалення взаємодії ОПУ та ГС базується на принципі «нормативної конвергенції», де європейські стандарти (зафіксовані у «Кодексі найкращих практик участі» [210]) інтегруються в українське законодавство не формально, а через адаптацію до умов воєнного стану. Це дозволяє уникнути ризику відтворення авторитарних методів в державному управлінні, про які попереджали Ганс-Йоахіма Лаут (Lauth H.-I.) та Вольфганг Меркель (Merkel W.) [206], оскільки цифрові фільтри та мережева активність ГС створюють систему цифрових стримувань і противаг.

Доцільно зазначити, що для нас важливо процес моделювання взаємодії ОПУ та ГС розглянути крізь призму наукових праць дослідників В. Меркеля та Г.-Й. Лаута, які концептуально обґрунтували *комплексну модель ефективної взаємодії*, у межах якої ГС після досягнення стратегічної мети — повалення авторитарного режиму — втрачає первинну консолідуючу функцію, а його суб'єкти переорієнтовуються на реалізацію власних соціально-економічних інтересів [Так само]. Це зумовлює зниження рівня колективної мобілізації ГС та зміну характеру

взаємодії з ОПУ, що суттєво впливає на процес нової, повторної структуризації взаємодії відповідно вже до нових потреб суспільства. Змінюються пріоритети компонентів в структурі такої взаємодії: консолідація поступається економічним інтересам ГС, що чітко виражені не лише у захисті інтересів членів ІГС, а також у наданні послуг чи участі в суспільно-політичних процесах на контрактній основі. [217; 218]. Така взаємодія трансформує зовсім іншу логіку поведінки обох суб'єктів – ОПУ та ГС, впливає на переваги таких негативних явищ як конкуренція та корупція над співпрацею та доброчесністю, що суттєво ускладнює ефективність взаємодії ГС з ОПУ.

В цілому, транзитивна модель постає як фундамент розбудови комплексної моделі ефективної взаємодії ОПУ та ГС, що забезпечує сталість демократичного поступу України через інституціоналізацію інноваційних підходів (практик) соціуму та їхню синхронізацію з вимогами цифрової ери та європейської інтеграції [203; 205; 216; 221]

В ідеальній моделі функції представництва суспільних інтересів поступово переходять до політичних партій. Проте на практиці новостворені партійні структури нерідко мають слабе соціальне коріння та обмежений зв'язок із громадянським суспільством, що знижує їхню репрезентативність. Це призводить до формування розриву між суспільною сферою та політичною елітою, унаслідок чого центр прийняття рішень зміщується до вузького кола політичних суб'єктів.

За таких умов ключова роль у забезпеченні демократичної консолідації переходить до політичної еліти, яка визначає інституційні рамки взаємодії та відповідає за стабілізацію політичної системи. Водночас роль громадянського суспільства в цьому процесі є амбівалентною, що, з одного боку, сприяє представництву інтересів і розвитку демократичних практик, з іншого — може генерувати дезінтеграційні тенденції, зокрема через домінування вузькогрупових інтересів, здійснення опору реформам або використання недемократичних методів впливу (наси́льство, шантаж, маніпуляції тощо).

В історії Української держави такі процеси спостерігалися при авторитарній системі правління Президента України Леоніда Кучми (друга каденція), Президента-втікача Януковича. Нині ГС використовує різноманітні засоби контролю, моніторингу щодо вивчення довіри до влади з метою запобігання узурпації влади в умовах воєнного стану в Україні.

Таким чином, у фазі демократичної консолідації взаємодія між ОПУ та ГС набуває складного, суперечливого характеру, поєднуючи елементи співпраці, конкуренції та конфлікту. Подолання розриву між суспільною сферою та політичною системою, а також інституціоналізація стабільних каналів взаємодії є ключовими ознаками завершення цієї фази.

Аналіз трансформаційних процесів дає підстави стверджувати, що взаємодія ОПУ та ГС упродовж цих змін функціонує у різних якісних станах, зокрема:

на етапі лібералізації — взаємодія виступає як відносно цілісне явище, суб'єктами змін, об'єднаних спільною метою;

у фазі демократизації — як множинність автономних суб'єктів із високим рівнем активності;

у фазі консолідації — як складна система різнорідних організацій із неоднозначним впливом на публічну політику.

Зміна характеру взаємодії громадянського суспільства з публічною владою відбувається в такій послідовності: *від конфронтації — до інтенсивності, але неструктурованої, і далі — до інституціоналізації, хоч й суперечливої.* Етичні засади, такі як толерантність, довіра та орієнтація на демократичні цінності, найбільше впливають на початкових етапах трансформації, проте частково послаблюються в період активної структурної перебудови, а потім знову набувають значення у фазі консолідації.

Водночас підкреслимо, що *запропоновані вище моделі* мають ідеалізований концептуальний характер і можуть істотно відрізнятися залежно від національного контексту, типу трансформації та рівня розвитку інституцій. Це зумовлює

необхідність адаптації теоретичних моделей до конкретних умов і підтверджує складність комплексного моделювання взаємодії ОПУ та ГС в умовах демократичних трансформацій.

З огляду на міжнародний досвід взаємодії ОПУ та ГС доцільно громадянське суспільство розглядати в Україні як багаторівневу мережу суб'єктів, які взаємодіють між собою та з державними і наддержавними інституціями, формуючи нові механізми впливу на глобальні управлінські процеси. Така взаємодія суб'єктів виходить за межі національних традиційних моделей і набуває рис гнучкої, глобальної мережевої взаємодії, що забезпечує координацію відносин і є характерною для сучасного етапу розвитку публічного управління. А формат взаємозв'язків формується під впливом процесів *глобалізації, цифровізації та інтенсивного розвитку* транснаціональних комунікацій, що суттєво трансформують традиційні моделі врядування. Глобальна мережева взаємодія передбачає функціонування багаторівневої системи горизонтальних і вертикальних зв'язків між державними інституціями, міжнародними організаціями та суб'єктами громадянського суспільства. Ключовою особливістю цієї взаємодії є її *децентралізований характер*: громадянське суспільство виступає не лише як об'єкт впливу державної політики, а як активний суб'єкт формування глобального порядку денного. Через діяльність міжнародних неурядових організацій, транснаціональних мереж та адвокаційних коаліцій ГС здійснює вплив на вироблення рішень у сферах прав людини, екологічної безпеки, соціальної політики та сталого розвитку. У цьому контексті особливого значення набуває взаємодія з міжнародними інституціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз та іншими наддержавними структурами, які виступають платформами для узгодження інтересів різних суб'єктів. Саме в межах таких інституцій формується новий тип публічного управління, зазначений нами вище — *багаторівневе врядування* (multi-level governance), де рішення приймаються за участю як державних, так і недержавних суб'єктів.

Водночас глобальна мережева взаємодія характеризується високим рівнем складності та неоднорідності. Вона включає як формалізовані моделі співпраці, так і неформальні комунікаційні мережі, що функціонують на основі спільних цінностей, інтересів або проблемних питань. Це зумовлює гнучкість таких систем, але водночас ускладнює їх координацію та підзвітність.

З огляду на це, сучасна комплексна модель взаємодії ОПУ та ГС може бути охарактеризована як *інтегрована багаторівнева система, що поєднує*:

- національні інституційні механізми взаємодії;
- трансформаційні процеси демократизації;
- глобальні мережеві форми співпраці.

Така *інтегрована багаторівнева модель* відображає перехід від жорстко ієрархічного управління до гнучкого, мережевого врядування, у межах якого ефективність публічної політики визначається не лише інституційною спроможністю держави, а й рівнем залученості громадянського суспільства до процесів прийняття рішень на всіх рівнях.

Отже, глобальна мережева взаємодія є логічним результатом еволюції від конфронтаційних і перехідних форм взаємодії до партнерських і кооперативних моделей, що забезпечують нову якість публічного управління в умовах демократичних трансформацій і глобальних викликів.

Результати проведеного аналізу переваг та недоліків британської моделі взаємодії ОПУ та ГМ сприяють нам раціонально підійти до її адаптації в Україні. З метою реалізації поставлених завдань ми пропонуємо авторську концептуальну модель «Держави партнерства» (Partnership State), яка є *теоретичним синтезом британської інституційної виваженості та української мобілізаційної стійкості*.

Рис. 3.1. Концептуальна модель «Держави партнерства».

Джерело: автор. розробка за [162; 168; 179; 191; 194].

В основі цієї моделі лежить цифрова інфраструктура (екосистема DREAM, платформа «ВзаємоДія», open data), що забезпечує «алгоритмічну прозорість» та унеможливорює повернення до патерналістських практик. На цьому фундаменті тримаються *три ключові колони стійкості*:

1. *Інституційна пам'ять* (запозичена з британського досвіду професійної цивільної служби), що дозволяє уникати «управлінської амнезії» при зміні політичних циклів.

2. *Процедурна стабільність*, яка гарантується прийнятими у 2024 році законами про публічні консультації та лобіювання, трансформуючи «вуличну демократію» у регламентований діалог.

3. *Ціннісна солідарність*, що базується на сформованому під час війни високому рівні соціального капіталу (74% довіри) та ідеї «суспільства гідності».

Вершиною цієї конструкції є сама модель — «Держава партнерства», в якій влада не просто надає послуги, а здійснює їх спільне вироблення (co-production) з громадянами.

Результатом впровадження такої архітекτονіки стає не лише легітимність владних рішень, а й досягнення критеріїв 3E (Efficiency, Economy, Effectiveness), що забезпечує інституційну витривалість держави в умовах глобальних трансформацій.

У цьому контексті доцільно ще раз проговорити про перехід від моделі «участі» до моделі «співтворення» (co-creation) публічної політики. Розглянемо ключові інноваційні підходи до формування такої моделі як комплексного механізму удосконалення взаємодії ОПУ та ІГС в Україні. Серед них ми виокремимо наступні:

цифровізація, яка формує основу електронної демократії та електронного урядування, що активно використовуються для електронних платформ для консультацій, електронних петицій, відкритих даних та цифрових сервісів, і забезпечують розширення доступу громадян до процесів прийняття рішень, підвищують прозорість діяльності ОПУ та сприяють формуванню довіри до публічних інституцій. Водночас цифровізація взаємодії ОПУ та ІГС вимагає належного рівня цифрової грамотності населення та розвитку інституційної спроможності органів влади масштабувати використання цифрових технологій для надання громадянам доступу до процесів прийняття рішень;

мережеві форми, що передбачають горизонтальні зв'язки між державними інституціями, громадськими організаціями, бізнесом та експертним середовищем. Цей підхід відповідає концепції «мережевого врядування» (network governance) та дозволяє забезпечити більш гнучке, адаптивне та ефективне реагування на суспільні виклики, сприяє застосуванню координації дій різних суб'єктів та формуванню і них спільної відповідальності за результати публічної політики;

інституціоналізація співуправління (co-governance), яка передбачає залучення представників ІГС до процесів прийняття управлінських рішень на рівні з ОПУ шляхом участі у дорадчих органах, спільних робочих групах, громадських

радах, а також делегуванням окремих функцій публічного управління громадським організаціям.

підходи, орієнтовані на потреби громадян (citizen-centered approach), що передбачають врахування запитів, очікувань та інтересів різних соціальних груп при розробці та реалізації політики. Це включає використання методів соціологічних досліджень, публічних консультацій, партисипативного бюджетування, а також інструментів зворотного зв'язку;

розвиток культури довіри та партнерства між державою та громадянським суспільством, що передбачає не лише формальне закріплення механізмів взаємодії, але й формування відповідних ціннісних орієнтацій, зокрема відкритості, прозорості, підзвітності та взаємоповаги. У цьому контексті значну роль відіграють освітні та просвітницькі ініціативи, спрямовані на підвищення рівня громадянської компетентності та правової культури населення;

інтегрований підхід, який формується під впливом демократичних перетворень в трансформаційному вимірі, дозволяє визначити ключові структурні компоненти взаємодії ОПУ та ІГС.

Узагальнюючи, доцільно зазначити, що формування моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії ОПУ та ІГС в Україні потребує поєднання регулятивних, інституційних, технологічних та ціннісних змін (див рис. 3.2.). Така модель має базуватися на інтеграції інноваційних підходів, що забезпечують ефективну участь громадян в публічній політиці, розвиток партнерських відносин задля підвищення якості публічного управління в умовах сучасних демократичних трансформацій у Великій Британії та Україні. На нашу думку, формування моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії ОПУ та ІГС в Україні у цьому контексті доцільно розглядати як процес науково обґрунтованого конструювання системи відносин між ОПУ та ІГС, що базуються *на принципах системності, демократичності, транспарентності, (прозорості, підзвітності, відкритості), субсидіарності та взаємної відповідальності.*

Рис. 3.2. Модель комплексного механізму вдосконалення взаємодії ОПУ ТА ГС в Україні. Джерело: автор. розробка

Це дозволяє визначити переваги та недоліки ключових структурних компонентів моделювання взаємодії, їх функціональне наповнення та вплив на формування комплексного механізму, який перспективно забезпечить удосконалення взаємодії ОПУ та ІГС в контексті демократичної трансформації.

Модель комплексного механізму вдосконалення взаємодії ОПУ та ІГС складається з семи наступних компонентів:

1. Інноваційна модель взаємодії, домінантами якої є:

- *концептуальна модель «Держава партнерства» (Partnership State):* цифрова інфраструктура, інституційна пам'ять, процедурна стабільність, ціннісна солідарність;
- *інтегрована модель:* партнерсько-мережева; партисипативно-інклюзивна; співтворення (co-production)
- *адаптивна модель:* багаторівневого врядування; комунікативно-цифрова, партисипативно-інклюзивна; мілітарне волонтерство.

2. :Базові механізми:

- *нормативно-правовий:* загального-правовий, правозастосовний контрольний, дозвільний, антикорупційний, євроінтеграційний;
- *організаційний:* соціальний капітал, управлінська пасіонарність, людський капітал, експертний потенціал, фінансова підтримка;
- *інституційний:* інституційна синхронізація (План «Ukraine Facility»), інституційна стійкість;
- *ревіталізаційний:* принципи Good Governance; цифрова трансформація (DREAM / Diia); бенчмаркінг та міжнародні рейтинги (V-Dem)

3. Основні суб'єкти вдосконалення взаємодії:

- *Органи публічного управління:* Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку територіальних громад України; органи місцевого

самоврядування; військові адміністрації; державні та комунальні установи й підприємства; суб'єкти публічного адміністрування;

- *Громадянське суспільство*: громадські організації; благодійні організації та фонди; професійні спілки; органи самоорганізації населення; волонтерські об'єднання; молодіжні та ветеранські організації; територіальні громади; релігійні організації; асоціації, спілки, громадські рухи; недержавні аналітичні центри та експертні спільноти; окремі громадяни; ВПО та соціально вразливі категорії населення; професійні та соціальні спільноти; міжнародні партнери.
- *Інформаційні-комунікаційні суб'єкти*: засоби масової інформації; цифрові платформи участі; соціальні мережі; громадські медіа.

Функції: планування, організація, мотивація, контроль, коригування, аудит.

4. Основні об'єкти:

- формування та реалізація державної політики;
- забезпечення прав і свобод людини та громадянина;
- вирішення питань місцевого значення; надання публічних послуг; соціальний захист населення; розвиток територіальних громад;
- забезпечення національної безпеки та громадської безпеки; гуманітарна та інформаційна політика;
- розвиток освіти, науки, культури та охорони здоров'я;
- забезпечення безбар'єрності та інклюзивності;
- екологічна безпека та сталий розвиток;
- антикорупційна діяльність і громадський контроль;
- цифрова трансформація та розвиток електронної демократії;
- волонтерська діяльність і гуманітарна підтримка;
- повоєнне відновлення та відбудова України.

5. Принципи: антикризової адаптивності, доказової політики», звітності, інклюзивності, ефективності, партисипативності, прозорості, прозорості, системності, сталості, стійкості, субсидіарності.
6. Підходи: цифровізація, масштабування, мережевого управління, інституалізація співуправління, інтегрованість, орієнтація на потреби громадян, довіра та партнерства
7. Методи, важелі та інструменти управління сприяють реалізації 4-х базових механізмів: нормативно-правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного.

Здійснення зазначених завдань щодо реалізації моделі комплексного механізму дасть змогу адаптувати кращі тенденції британської моделі до українських реалій в умовах європейської інтеграції, завершення реформи публічного управління та процесу децентралізації, воєнного стану й повоєнної відбудови.

Важливо відмітити, що принципи взаємодії ОРПУ та ГС за наявності зазначених умов в моделі комплексного механізму окрім традиційних – системності, безперервності, прозорості, ефективності, мають включати специфічні принципи – *інклюзивність*, задля організації ОПУ та ГС безбар'єрного простору, *сталість*, *адаптивність в умовах невизначеності та адаптивність в кризових ситуаціях*.

Важливим кроком у запровадженні моделі комплексного механізму взаємодії ОПУ та ГС в Україні передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення ефективності управлінської діяльності органів публічного управління та якості надання публічних послуг у спільному створені з інститутами громадянського суспільства відповідно до європейських стандартів, інституціоналізації відновлення активності населення та зміцненню кадрового потенціалу в сфері публічної служби та підготовки лідерів громадянських організацій.

Доцільно зазначити, що вдосконалення взаємодії ОПУ та ГС передбачає оптимізацію функцій представників влади та третього сектору, побудованій на взаємодовірі, соціальній відповідальності та партнерстві.

На основі розробленої та обґрунтованої моделі комплексного механізму вдосконалення взаємодії ОПУ та ГС в Україні нами запропоновано:

- вдосконалювати нормативно-правові акти, що регламентують взаємодію ОПУ та ГС в Україні в умовах невизначеності та кризових ситуаціях на засадах партнерства, що сприяють інституційної сталості у розвитку активної суспільства, співпраці у розвитку соціального капіталу;
- реалізовувати ефективні підходи та принципи британської та європейських моделей задля вдосконалення організаційного механізму взаємодії ОПУ та ГС в Україні;
- застосовувати інтегровані моделі взаємодії ОПУ та ГС в Україні, зокрема: партнерсько-мережеву, партисипативно-інклюзивну, співтворення задля вдосконалення розвитку інституційної стійкості громадянського суспільства в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови Українського держави;
- розробити комплекс заходів ОПУ та представникам ІГС щодо реалізації концептуальної моделі «Держава партнерства» (Partnership State) задля залучення молодого покоління, ветеранських організацій до співтворення цифрової інфраструктури, інституційної пам'яті, процедурної стабільності та ціннісної солідарності до розбудови ефективної взаємодії влади та суспільства;
- реформувати традиційні (класичні) функціональні структури ОПУ адаптивними видами моделей взаємодії, зокрема: комунікативно-цифровою, партисипативно-інклюзивною, мілітарного волонтерства та

моделлю багаторівневого врядування задля зростання активності суспільства

Висновки до Розділу 3

У третьому розділі обґрунтовано перспективи вдосконалення взаємодії ОПУ та ІГС в Україні в контексті демократичних трансформацій, що дозволило дійти таких висновків:

1. Здійснено критичний аналіз британської моделі врядування в умовах Брекзиту як унікального досвіду кризового партнерства. Виявлено, що стійкість британської системи забезпечувалася через механізм «Civil Society Covenant» та створення мобільних професійних команд (Task Forces), які дозволили інтегрувати експертний потенціал ІГС у процеси прийняття рішень за умов правової турбулентності.

Доведено, що головна цінність цього досвіду для України полягає не в копіюванні норм, а в адаптації методології «спільного вироблення» (co-production), де ІГС трансформується з епізодичного критика влади на її постійного партнера.

2. Запропоновано узагальнити кращі моделі взаємодії влади та суспільства європейських країн, зокрема збалансований польський підхід до фінансової самодостатності воєводств є найбільш релевантним орієнтиром для переходу від моделі «виживання» до стратегії «сталого відновлення»; німецька модель федеративного партнерства є цінною щодо конституційних гарантій регіонального представництва. Французька модель «цифрової деконцентрації» демонструє вертикальну єдність та префектський нагляд при наданні громадам широкої операційної автономії, вказує на необхідність глибшої інтеграції муніципальних реєстрів, що дозволило б автоматизувати до 80% типових управлінських процедур на місцях, нівелюючи людський чинник та корупційні ризики.

3. Визначено переваги та обмеження адаптації британської моделі та зарубіжного досвіду в українських реаліях. Встановлено потребу у формуванні

гібридній моделі (70% досвіду ЄС + 30% британських практик), яка б поєднувала польську фінансову децентралізацію, німецьку систему КРІ-моніторингу громад, французьку архітектуру цифрової деконцентрації та британську культуру консультативного діалогу.

4. Обґрунтовано, що за наявності жорсткої правової рамки (ст. 19 Конституції України) будь-яке запозичення «м'яких» британських конвенцій потребує глибокої законодавчої кодифікації для уникнення правового нігілізму та корупційних ризиків.

Розроблено та науково обґрунтовано авторську концептуальну модель «Держави партнерства» (Partnership State), вершиною якої є спільне творення суспільних цінностей. Модель базується на цифровому фундаменті (екосистема DREAM, платформа «ВзаємоДія») та трьох «колонах стійкості»: інституційній пам'яті публічної служби, процедурній стабільності регламентованого діалогу та ціннісній солідарності «суспільства гідності». Доведено, що перехід до авторської концептуальної моделі «Держава партнерства» забезпечує реалізацію принципів Good Governance та досягнення критеріїв ефективності (3Е), що є критично важливим для повоєнної відбудови України.

Здійснено класифікацію та структурно-функціональні характеристики інноваційних моделей удосконалення взаємодії влади та суспільства, зокрема: концептуальної моделі «Держава партнерства», до складу якої входять цифрова інфраструктура, інституційна пам'ять, процедурна стабільність, ціннісна солідарність; *інтегрованих видів моделей* — партнерсько-мережевої, партисипативно-інклюзивної та співтворення; *адаптивних видів моделей, зокрема* — комунікативно-цифрової, партисипативно-інклюзивної; багаторівневого врядування; мілітарного волонтерства та транзитивної, що сприяли розробці моделі комплексного механізму удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні;

5. Сформовано *семикомпонентну структурно-функціональну модель комплексного механізму* удосконалення взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні, що забезпечується *базовими* нормативно-правовим, організаційним, інституційним та ревіталізаційним *механізмами* на засадах *концептуалізації моделі «Держава партнерства»* та інноваційних видів моделей адаптивного, інтегрованого та транзитивного типів; оновленим складом суб'єктів та об'єктів; специфічними принципами та підходами в контексті сучасних демократичних трансформацій. Особливу роль у моделі відведено «алгоритмічній прозорості» та «доказовій політиці», що дозволяє мінімізувати людський чинник та забезпечити незворотність демократичних трансформацій.

6. Запропоновано комплекс прикладних рекомендацій та дорожню карту впровадження моделі комплексного механізму до 2030 року. Ключові пропозиції включають: створення «Центрів дизайну публічних політик» (за аналогом британських Policy Labs); професіоналізацію волонтерського руху через систему податкових стимулів (Gift Aid); інституціоналізацію ветеранських організацій як пріоритетних партнерів у наданні соціальних послуг; а також реформування традиційних структур ОПУ шляхом впровадження механізмів багаторівневого врядування. Реалізація цих заходів дозволить перетворити енергію мобілізаційної інклюзії в сталу систему партнерського управління, здатну генерувати суспільну цінність у найскладніших історичних умовах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі сформовані нові наукові положення, які дозволяють вирішити важливе завдання у сфері публічного управління, яке полягає у здійсненні теоретико-методологічного аналізу взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України та практичних рекомендацій з удосконалення в контексті сучасних демократичних трансформацій. Результати, отримані в процесі дослідження, їх апробація та впровадження в практичну діяльність, підтверджують актуальність обраної теми, свідчать про досягнення поставленої мети й виконання передбачуваних завдань, а також надають підстави для формулювання наступних висновків й пропозицій.

1. Здійснено науково-теоретичний аналіз взаємодії ОПУ та ГС Великої Британії та України, який засвідчив зміну управлінських парадигм: від класичного державного адміністрування до концепції нового публічного врядування (*New Public Governance*). Визначено, що у Великій Британії взаємодія базується на принципах інституційної спадковості, високому рівні соціальної довіри та еволюційній стабільності, де ГС є органічним партнером у спільному виробленні політик (*co-production*). Натомість в Україні цей процес має трансформаційний характер і часто набуває мобілізаційного або реактивного забарвлення під впливом суспільно-політичних криз та воєнної агресії рф. З'ясовано, що ключовим бар'єром для України залишається збереження рис адміністративно-бюрократичної моделі, що зумовлює формалізацію взаємодії влади та суспільства, ризики його дискретизації.

2. Систематизовано методологічні підходи до взаємодії ОПУ та ГС та понятійного поля на принципах еволюції та історизму. Обґрунтовано застосування в дисертаційній роботі комплексної методології (інституційний, системний, структурно-функціональний, герменевтичний та компаративний підходи), що дозволило уточнити зміст базових категорій. Сформульовано авторське визначення дефініції «взаємодія ОПУ та ГС» як інституційно та нормативно зумовленого

процесу партнерської комунікації й спільних дій, що передбачають не лише консультації, а й спільне формування, реалізацію та оцінювання публічної політики з метою забезпечення суспільного блага та обмеження владних повноважень через механізми суспільного нагляду.

Досліджено генезис ідеї громадянського суспільства від античності до сучасності, що дозволило виокремити його ключові виміри: еволюційний, інституційний, ціннісний та функціональний. Доведено, що в умовах цифрової трансформації поняття взаємодії розширюється за рахунок концептів е-демократії та алгоритмічної прозорості.

3. З'ясовано інституційні засади формування моделі комплексного механізму взаємодії в порівняльному вимірі. Установлено, що британська модель спирається на інтегрованість правових (*Charities Act, Freedom of Information Act*), процедурних (*Consultation Principles*) та етичних (*Ministerial Code*) механізмів, що забезпечує реальний вплив громадськості на державні рішення. Українська ж модель перебуває на етапі інтенсивного становлення під впливом децентралізації, європеїзації та викликів воєнного стану. На основі компаративного аналізу розроблено структурно-функціональну схему базових механізмів, яка включає чотири взаємопов'язані блоки: *нормативно-правовий* (регламентація діалогу); *організаційний* (формування майданчиків типу «ВзаємоДія» та «Policy Lab»); *інституційний* (забезпечення неперервності та пам'яті врядування); *ревіталізаційний* (відновлення активності соціуму через мобілізаційну інклюзію). Доведено, що поєднання британської інституційної виваженості та української цифрової оперативності є магістральним шляхом реформування публічного управління.

4. Охарактеризовано сучасний стан реалізації нормативно-правового та організаційного забезпечення взаємодії у Великій Британії та Україні. З'ясовано, що британська модель базується на стабільності цивільної служби (*Civil Service*) та «м'якому праві» (*Ministerial Code*, Принципи Нолана), де нормативні акти

кодифікують уже успішні управлінські практики. Натомість в Україні нормативне регулювання має «стимулюючий» характер: прийняття Законів України «Про публічні консультації» та «Про лобіювання» (2024 р.) виступає інструментом демократичної трансформації, спрямованим на подолання адміністративного формалізму. Установлено, що організаційні механізми обох країн інтегруються через цифрові платформи (британська *gov.uk* та українські «Дія», «ВзаємоДія»), проте українська екосистема *DREAM* трансформується у глобальний інструмент громадського контролю за повним циклом відбудови, що забезпечує «алгоритмічну прозорість» врядування.

5. Розкрито позитивні тенденції британської інституційної спадковості в умовах багаторівневого врядування (*Multi-level Governance — MLG*). Доведено, що сталість британської моделі забезпечується «інституційною пам'яттю» та професійною нейтральністю держапарату, що дозволяє зберігати тяглість діалогу з суспільством незалежно від політичних ротацій. Виявлено, що британська модель асиметричної деволюції та механізми «Спільних рамок» (*Common Frameworks*) є ефективними інструментами збереження цілісності держави при високій автономії регіонів. Акцентовано увагу на досвіді діяльності *Policy Lab* при Кабінеті Міністрів Великої Британії, де застосовується методологія «спільного дизайну» (*co-design*) та етнографічні методи дослідження «експертизи досвіду» громадян, що пропонується як зразок для професіоналізації українських громадських рад.

6. Досліджено ревіталізаційний механізм активності громадянського суспільства України в умовах сучасних викликів. Установлено, що внаслідок повномасштабної війни в Україні сформувалася модель «мобілізаційної взаємодії» та «суспільство гідності», де волонтерські мережі виконують функцію «інституційних акселераторів», диктуючи нові стандарти оперативності та прозорості (зокрема через Спільнокошт). Обґрунтовано роль Рад ВПО та молодіжних рад як інструментів «локальної деволюції» та «функціональної ревіталізації», які інтегрують переміщених осіб та молодь у процеси прийняття

рішень на рівні громад. Визначено, що ревіталізація активності в Україні базується на «психології стійкості» (*Resilience*) та переході від емоційного пориву до професійної участі в управлінні, що через цифровізацію (система *DREAM*) долає проблему «інституційної амнезії» та створює незмивний цифровий слід громадської участі.

7. Виявлено, що ключовою перевагою адаптації британської моделі взаємодії влади і суспільства в умовах Брекзиту в українських реаліях є методологія «кризового партнерства» на засадах концепції «спільного вироблення» (*co-production*) та використання мобільних професійних структур (*Task Forces*), що дозволяє інтегрувати «експертизу досвіду» (*lived experience*) громадян у процеси розробки публічних політик за умов високої невизначеності. Водночас визначено критичні обмеження адаптації зазначеного досвіду в українських реаліях, які полягають у фундаментальній відмінності правових систем (необхідність жорсткої кодифікації процедур згідно зі ст. 19 Конституції України на противагу британським неписаним конвенціям) та безпекових ризиках асиметричної деволюції, що в умовах воєнного стану потребує зміщення акценту на моделі «захищеної децентралізації» із посиленням наглядових функцій центру за європейським зразком.

8. Розроблено та науково обґрунтовано концептуальну модель взаємодії ОПУ та ІГС «Держава партнерства» (*Partnership State*), яка базується на інтеграції британської інституційної виваженості та української мобілізаційної стійкості через синергію нормативно-правового, організаційного, інституційного та ревіталізаційного механізмів. Модель спирається на фундамент «алгоритмічної прозорості» (екосистема *DREAM*, платформа «Взаємодія») та передбачає впровадження системи практичних рекомендацій, що включають створення інноваційних підрозділів «*Policy Labs*» для спільного проектування рішень спільно з громадянами, професіоналізацію волонтерського сектору через систему

податкових стимулів (модель Gift Aid) та інституціоналізацію Рад ВПО і ветеранських організацій як пріоритетних суб'єктів у наданні публічних послуг.

Реалізація запропонованої дорожньої карти до 2030 року дозволить подолати «інституційну амнезію» апарату управління та забезпечити незворотність демократичних трансформацій шляхом конвертації пасіонарності «суспільства гідності» у сталу партнерсько-мережеву систему публічного врядування, що відповідає критеріям ефективності 3Е та стандартам Good Governance.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. В., Самбук О.М. (2010). Взаємовідносини органів державної влади та громадських рад як комунікаційна складова управлінського процесу. *Управління інноваційними проектами та об'єктами інтелектуальної власності: зб. наук. пр.–Сер. «Державне управління»*. Вип. Т. 148. С. 14-20.
2. Баштанник В. (2023). Інституціональна спроможність інститутів політичної системи як аналітична категорія та функціональний аспект публічного управління. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*, (2), 83–88. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.2.15>
3. Мирна Н. В., Стасюк О. В. Теоретичні засади взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2024. Вип. 2 (79). С. 165–183. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-08>.
4. Корнієвський, О. А. (2024). Особливості інституціоналізації громадянського суспільства України в умовах воєнного стану. *Політичне життя*, (1), 40–44. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.1.5>
5. S. Vlasenko, L. Honiukova, O Verbovyi, S. Shkabko (2024). Participation of civil society organizations in the public policy of national memory in Ukraine. *International Journal of Religion* 5 (3), 288-300. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/e867/d25b973f1cb146364bf2e955a0ad00075553.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.61707/1d2nx679>
6. Зубчик, О. А., Обушна, Н. І. & Рубан, Ю. Г. (2024). Взаємодія урядових структур та громадянського суспільства Великобританії в умовах трансформацій публічного управління. *Суспільство та національні інтереси*, 7(1), 555–565. <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/16291> DOI : [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-7\(7\)-555-565](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-7(7)-555-565)
7. Комаха Л., & Колтун В. (2025). Управлінська пасіонарність як драйвер ефективного публічного управління. *Вісник Київського національного*

університету імені Тараса Шевченка. *Державне управління*, 22(2), 56-62. DOI : <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2025/22-8/14>

8. Likarchuk Natalia. Planning as a system-forming function of stratedic management Development vectors in public management and administration: Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», Wloclawek, Poland, 2021. С. 190—208. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-082-7-9>

9. Рачинський А.П. Титаренко О.М. Цифрова трансформація публічного управління у напрямі сервісизації. *Державне будівництво*. 2024. Том 2 № 36. С. 553-567. DOI : <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-38>

10. Грицяк Н., Електронна демократія: від довіри до політичної взаємодії. *Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід*: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф (Київ, 15 травня, 2015). С. 223 – 224. URL:https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=ZGt30bEAAAAAJ&citation_for_view=ZGt30bEAAAAAJ:_xSYboBqXhAC

11. Андреева, О., Ларіна Н. & Рубан, Ю. (2024). Особливості децентралізації у Великобританії : досвід взаємодії влади та громадянського суспільства для України. *Державне управління та регіональний розвиток*. №26. С. 1215-1232. DOI 10.34132/pard2024.26.06 . URL : <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/460>

12. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник К.: НАДУ, 2012. С. 70, 130-140, 192-197, 544.

13. Антонова О. Взаємодія законодавчого органу влади з неурядовими організаціями : інноваційні елементи моделі соціального діалогу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України* : зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 3. С. 140-145.

14. Бакуменко В. (2004). Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку. *Вісник УАДУ*, (2), 11-27.

15. Якубовський О. П., Бутирська Т. О. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії: монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2004. 196 с.
16. Валевський О. (2025). Демократичні практики в Україні у період воєнного часу. *Наукові перспективи*. 4(58), с. 111- 127. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/23133>
17. Публічне управління: український вимір : матеріали щорічної наук.-практ. конференції, 7 грудня 2022 р., м. Харків; електронне видання. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна / за заг. ред. В. Мартиненка, В. Дзюндзюка, Ю. Куца. 2023. 176 с. URL:https://ipa.karazin.ua/wp-content/themes/education/filesforpages/science/Zbirnik_zh%20materialami%20konferenciyi_7_grudnya%202022%20_2.pdf
18. Івашова Л.М., Бондаренко Л.І. (2021). Трансформація системи діяльності органів державного управління в Україні: стан і напрями подальшого удосконалення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 11, URL:http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/5.pdf DOI: 10.32702/2307-2156-2021.11.3
19. Гонюкова Л., Канавець М., & Сичова, В. (2023). Гендерна орієнтація публічного врядування в Україні в післявоєнній відбудові. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*, 18(2), 12-18. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-2/14>
20. Ларін С.В. (2022). Публічне управління захистом національних цінностей в зарубіжних країнах в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Публічне управління та регіональний розвиток*. № 17, С. 957-983. Кат. "Б". DOI : <https://doi.org/10.34132/pard2022.17.13>: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/326>
21. Берлач А.І., Ольшевська Ю.М. (2020). Підстави притягнення державних службовців до дисциплінарної відповідальності в Україні. *Юридичний бюлетень*. № 17. С.263-271. <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2020/17/35.pdf>

22. Ковбасюк Ю.В., Ващенко К.О., Сурмін Ю.П. та ін., Модернізація державного управління та європейська інтеграція України: наук. доп. / За заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. К.: НАДУ, 2013, 120 с.
23. Корчак, Н. (2023). Добročесність як інструмент розвитку правосвідомості публічних службовців в умовах реформування державної служби. *Аспекти публічного управління*, 11(4). С.82-88. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1039>
24. Проневич О.С., Плахотнік Р.А. (2022). Організаційно-правове забезпечення надання адміністративних послуг в умовах введення правового режиму воєнного стану в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. № 99. С. 52-63. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/pronevych_plakhotnik_99.pdf
25. Тодика Ю. М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика: Моногр. Х.: Факт, 2003. 322 с.
26. Shpektorenko I., Vasylevska T., Bashtannyk A., Piatkivskyi R., Palamarchuk T., Akimov O. (2021). Legal bases of public administration in the context of European integration of Ukraine: questions of formation of a personnel reserve. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 11, Issue 1, Special Issue XVIII. P. 76–81B.
27. Гура В. (2025). Аналіз позитивних кейсів щодо реалізації державної політики інноваційного розвитку соціального підприємництва у Великій Британії: перспективи впровадження міжнародного досвіду для України. *Літопис Волині*, (33), 319-326. <https://doi.org/10.32782/2305-389/2025.33.52>
28. Кустова С. М. (2026). Інституційні механізми протидії дезінформації як основа демократичної стійкості: досвід ЄС та створення європейського центру демократичної стійкості. *Наукові інновації та передові технології*. № 3 (55). С. 167–176. DOI: 10.52058/2786-5274-2026-3(55)-167-175
29. Лікарчук Д., & Вусик Г. (2024). Вплив міжнародних політичних процесів на політичну стабільність країн: огляд літератури. *Український політико-правовий дискурс*, 2. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/7/8>

30. Орлів М.С. (2024). Забезпечення консультативної діяльності координаційних органів як суб'єктів реалізації державної та місцевої політик *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.2.1>
31. Ткаченко І. В., Лікарчук Н. В., Миколук А. В. Теорія і практика сучасного (нового) публічного управління в ЄС: навч. посіб. Київ: ННПУДС КНУ ім. Тараса Шевченка, 2024. 144 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=396>
32. Новак-Каляєва Н. (2013). Сучасні алгоритми взаємодії держави та суспільства у віртуальному просторі на засадах концепції прав людини. *Теорія та практика державного управління*. №2, С. 72-84. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=kqmMCnsA AAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=kqmMCnsAAAAJ:3fE2CSJIrl8C
33. Сивак Т. Сердюк О., Тарабацький М. (2024). Інформаційно-комунікаційні інструменти забезпечення ефективної комунікаційної діяльності в публічному управлінні в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. № 3(3). С. 406-416. DOI: 10.52058/3041-1254-2024-3(3)-406-416
34. Заярний О., Устименко І.П. (2025). Інституційна система протидії зовнішньому впливу на інформаційну безпеку публічного управління. *Актуальні питання юридичної науки*. №27. С. 268-279. DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.27.32>
35. Кожина А. В. (2025). Особливості впливу соціальних мереж на прозорість і підзвітність органів публічної влади в умовах дії воєнного стану в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 6, С. 168–177. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5948/6011>, DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.6.168>.
36. Іванова Т. В. Кожина А. В. (2025). Територіальна консолідація в системі публічного управління України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія:*

- Публічне управління та адміністрування*. Т. 36(75), № 1. С. 71–78. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/1_2025/14.pdf.
37. Семенченко А, Олексюк Л. (2020). Україна на шляху до європейського цифрового ринку: стан та інструменти впровадження індексу європейської цифрової економіки та суспільства. *Актуальні проблеми державного управління*. Т.2, №61. С. 129-144. <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-1-09>
38. Даниленко Л.І., Рейтерович І.В. (2025). Публічно-приватна взаємодія і партнерство – складові інноваційної діяльності у публічній сфері. *Наукові перспективи: журнал*. № 1(55) С. 190 – 201.
39. Шайгородський, Ю. Ж. (2020). Інституціоналізація громадянського суспільства в Україні: проблеми та перспективи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, (1), 60–75.
40. Walzer M. (ed.). *Toward a Global Civil Society*. Providence, Oxford, 1995.
41. Gellner E. *Conditions of Liberty : Civil Society and its Rivals*. *Allen Lane: Penguin*, 1994. P. 225. : <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999.19990731.pdf>.
42. Бойко Л. (2023). Поняття громадянського суспільства в контексті владно-громадської взаємодії. *Grail of Science*, (31), 93–94. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.09.2023.14https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1571>
43. Адам Селігман. Ідея громадянського суспільства / Пер. з англ. О. Камінського. К., 2000. 248 с. С. 8-21.
44. Bernard M. *Civil Society and Democratic Transition in East Central Europe*. // *Political Science Quarterly*. Vol. 108. № 2. 1993. P. 307-326.
45. Арато Е., Коен Дж. (1996). Відродження, занепад і реконструкція концепції громадянського суспільства. *Політична думка*. № 1. С. 25–31
46. Кін Дж. *Громадянське суспільство*. (2000). Старі образи, нове бачення [пер. з англ., ред. О. Грищенко]. К. 192 с.

47. Ayres S., Pearce G. Building regional governance in England: the view from Whitehall. *Policy & Politics*. 2005. Vol. 33 (4). P. 581–600.
48. Jerry O'Shea. (2025) Government decision-making and the site of power in New Labour's 'levelling up': reconsidering economic regionalism *British Politics* San Severino Marche, Italy. 20:45–73 DOI: 10.1057/s41293-024-00265-2
49. Jurgen Habermas. *Theorie der Kommunikativen Handelns. Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft* 2. Bde. 3, durch. Aufl Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1985, Bd. 2" S. 504-522. © Suhrkamp Verlag, 1981 Перевод к.ф.н. В. И. Иванова. legislation.gov.uk.url.
50. Paskhal A.(2023). *The Role of Civil Society in Ukraine's Post-War Reconstruction*. Carnegie Europe. URL: <https://carnegieeurope.eu/2023/07/20/role-of-civil-society-in-ukraine-s-post-war-reconstruction-pub-90234>
51. Кутепова М. В. (2025). Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії та Україні: теоретико-методологічний аспект. *Аспекти публічного управління*, 13 (4), с. 71-78 URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1151>
<https://doi.org/10.15421/152546>
52. Кутепова М. В. (2025). Інституційний механізм взаємодії публічної влади та громадянського суспільства : адаптація британського досвіду для повоєнної відбудови та євроінтеграції України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 6. С. 38-44. h URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/840/749> <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/issue/view/32> DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2025.6.6>
53. Громадянське суспільство України: стан і перспективи розвитку в умовах російсько-української війни : монографія / [Герасіна Л. М., Клімова Г. П., Погрібна В. Л. та ін.] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2025. 394 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602987>.

54. Політичний енциклопедичний словник / [за ред. Ю. М. Шемчушенка, В. Д. Бабкіної]. К. : Генеза, 1997. 400 с.
55. Енциклопедія політичної думки / [за ред. Девіда Міллера, пер. з англ.]. К. : Дух і літера, 2000. 472 с.
56. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. п. Поліщук (наукові редактори); І. О. Покаржевська (художнє оформлення). Київ: Абрис, 2002. 742 с.
57. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [відп. ред. Ю. С. Шемшученко та ін.]. К. : “Укр. енцикл.”, 2003. Т. 5 : П-С. 398 с.
58. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. С. 704.
59. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : О. Л. Корольчук, В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.
60. Кутепова М. В. (2026). Трансформація взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства в Україні: імплементація європейських стандартів крізь призму британського досвіду. *Наукові перспективи*, 2 (68). С. 329-340. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/446>
[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2\(68\)-328-340](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2(68)-328-340)
61. Національна академія наук України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Structure/Pages/default.aspx>
62. Інститут демографії та соціальних досліджень імені А.В. Птухи. НАН України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000254>
63. Інститут демографії та проблем якості життя НАН України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000033>
64. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000290>

65. Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000333>
66. Інститут соціології НАН України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=00003>
67. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. URL: <https://old.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Statuses/Pages/default.aspx?PersonID=0000019495>.
68. Про громадські об'єднання: Закон України» від 22 березня 2012 року № 4572-VI. (2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
69. Кутепова, М. (2024). Особливості інститутів громадянського суспільства в Україні та Великій Британії: загальні тенденції та національна специфіка. *Аспекти публічного управління*, 12 (2), 29–36. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1065> ; <https://doi.org/10.15421/152422>
70. Putnam, R. D. (1993). Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. *Princeton: Princeton: University Press*. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n21texts/putnem.htm>
71. Pleines H. In Brüssel angekommen? Die gewerkschaftliche Interessenvertretung der neuen Mitgliedsländer auf der EU-Ebene. *Projektbericht für die Otto-Brenner-Stiftung*, 2008. Berlin. S. 21-30.
72. Seligman A. B. The Idea of Civil Society. N.Y., 1992.
73. Антонова О. Понятійно-категоріальний аспект взаємодії Верховної Ради України з неурядовими організаціями. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. Харків*, 2012. Вип. 4 (39). С. 156-162.
74. Кутепова, М. (2025). Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії та Україні: теоретико-методологічний аспект. *Аспекти публічного управління*, 13(4), 71-78. <https://doi.org/10.15421/152546>.

75. Антонова О. Соціальний діалог як модель взаємодії законодавчого органу з неурядовими організаціями. *Ефективність державного управління*. Львів, 2013. Вип. 35. С. 179-187.
76. Parsons Talcott. Foundations of modern sociology series Prentice-Hall foundations of modern sociology series. Prentice-Hall, 1971. P. 152.
77. Теоретико-методологічні проблеми сучасного конституціоналізму та державного управління в Україні [Текст] : [наук.-практ. зб.] / [Авер'янов В. Б., Шемшученко Ю. С. та ін.] ; Ін-т законодавства Верховної Ради України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : [б. в.], 2009. 204 с.
78. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту [Текст] / В. Б. Авер'янов [та ін.] ; заг. ред. В. Б. Авер'янов ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. - К. : Наукова думка, 2007. - 586
79. Алексєєв В. М. Структури публічного управління в Україні : громадівські ради [Текст] / В. М. Алексєєв. Чернівці : Технодрук, 2014. 76 с.
80. Мацелик Т. О. Публічна адміністрація: питання понятійно-категоріального апарату. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 135–138.
81. Основи публічного управління та адміністрування : навч. посіб. для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / П. С. Покатаєв, М. А. Латинін, С. В. Степаненко, Г. П. Пасемко, О. М. Таран. Харків : ТОВ «Оберіг», 2024. 240 с.
82. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія / ред. С. Чернов, В. Воронкова, В. Банах, та ін. ; Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 603 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/568>
83. Дегтяр А. О., Дегтяр О. А., Калашнікова Х.І., Гнатенко М. К. Публічне управління та адміністрування : навч. посіб. Харків : НАУ «ХАІ», 2021. 128 с

84. Мельниченко Б. (2023). Публічне управління як форма реалізації публічної влади. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*, (4(67), 32-38. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/2941> DOI : <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.4.5>
85. Козинець О.Г., Остапенко А.І. (2021). Платон та Аристотель про державу і право. *Актуальні проблеми держави і права*. URL: https://www.researchgate.net/publication/351236427_Platon_ta_Aristotel_pro_derzavu_i_pravo DOI: 10.32837/apdp.v0i89.3187
86. Арістотель. Політика / пер. О. Кислюк. Київ : Основи, 2000. 238 с.
87. Цицерон Марк Тулій. Про державу. Про закони. Про природу Богів. Київ: Основи, 1998. С. 48.
88. Ferguson Adam. *An Essay on the History of Civil Society*. Cambridge University Press, 1995. P.7
89. Требін М. П. (2012). Концепт громадянського суспільства в соціально-філософській думці. *Філософія і сучасність* : наук.-теорет. і практ. журн. / за ред. проф. С. М. Пазиніча. Харків : Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв, Вип. № 7. С. 92.
90. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях : монографія. Київ ; Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 332 с.
91. Коплстон Ф. Середньовічна філософія / пер. з англ. Київ : Jet-Set, 1997. С. 137.
92. Нікколо Макіавеллі. Державотворець. К.: Арій. 2020. 404 с.
93. Зеленько Г. І. Політична «матриця» громадянського суспільства: Досвід країн Вишеградської групи та України. Київ: Знання України, 2007. С. 15.
94. Білоус А. Концепт громадянського суспільства в історії європейської філософської думки (частина І). С. 143.
95. Іван Калюга. Політична концепція «Левіафана» Томаса Гоббса. URL: <https://plomin.club/the-political-concept-of-thomas-hobbess-leviathan/>

96. Чальцева О.М. (2026). Нормативно-правове забезпечення інституціоналізації партнерства між державою та громадянським суспільством у демократичних системах в рамках концепції Good Governance. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. (Бер 2026), 5-10. URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/19377> DOI: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2026.11.1>
97. Кодекс консультацій (Consultation Principles 2018) Великої Британії. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5ae6d71ae5274a702130dc30/Consultation_principles_.pdf
98. Transparency of Lobbying, Non-Party Campaigning and Trade Union Administration Act 2014. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/4/contents>.
99. Кодекс міністрів (Ministerial Code) Великої Британії. URL : <https://www.gov.uk/government/publications/ministerial-code>
100. Кодекс міністрів, що визначає стандарти поведінки, яких очікують від міністрів, та те, як вони виконують свої обов'язки. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/media/68ecd9eaf159f887526bbd3c/The_Ministerial_Code.pdf
101. Charities Act 2011. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/25/contents>
102. Freedom of Information Act 2000 URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/36/contents>
103. Гончарук, В. (2022). Правове регулювання та інституційне забезпечення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. *Державне управління та регіональний розвиток*. (17), 925–956. <https://doi.org/10.34132/pard2022.17.12> URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/325>
104. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Редакція станом на 01.01.2020) *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/96-вр#Text>

105. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
106. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
107. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991. Закон України № 987-XII. Редакція: 21.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
108. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від
109. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>
110. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
111. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 № 281-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>
112. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 1 грудня 1998 року № 281-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>
113. Olena Khomenko, Oksana Shyian Petro Kravchuk (2024). Transformation of interaction between the government and civil society institutions in the context of war: Legal and regulatory aspect. *Social & Legal Studios*. Vol. 7, No. 2. P. 86-95. URL: <https://sls-journal.com.ua/uk/journals/tom-7-2-2024/transformatiya-vzayemodiyi-uryadu-ta-institutiv-gromadyanskogo-suspilstva-v-umovakh-viyni-normativno-pravovy-aspekt>. DOI: 10.32518/sals2.2024.86
114. Данілова, Л., Губа, М., & Макєшина, Ю. (2020). Нормативно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*, 8 (6), 132-139. URL:

<https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/832>

<https://doi.org/10.15421/1520112>

115. Індекс сталості розвитку організацій громадянського суспільства упродовж 2023–2026 років. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/holovna/proieky/indeks-stalosti-organizatsij-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrajini-2023-2024>

116. Інтерактивний дашборд Індексу сталості організацій громадянського суспільства візуалізує зміни у розвитку сектору громадянського суспільства в Україні упродовж 2014–2024 років. URL: <https://dashboard-cso-index.ucipr.org.ua/>

117. Європейське врядування. Біла книга. Брюсель: Комісія європейських співтовариств, 2001. 40 с. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2016/01/Bila-knyga-YEvropey-ske-vryaduvannya.pdf>.

118. Кононенко В. В., Лапшин С. А. (2020). Громадянське суспільство та держава: співвідношення в публічному управлінні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1713>.

119. Лізаковська С. В. (2019). Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в країнах центрально-східної Європи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1662>. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.24.

120. Клименко О. (2007). «Фабрики думок»: вплив неурядових організацій на політику демократичних держав. *Політичний менеджмент*. №7. С. 90-100. <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/32bfad57-7b32-41a4-aaeb-ad30232168a7/content#:~:text>

121. Бондарчук Н. В. (2022) Удосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства *Публічне управління та регіональний розвиток*. № 18, С.1040-1057. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2022.18.03>

122. Бондарчук Н. В. (2023). Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства: стан та перспективи розвитку. *Державне управління:*

удосконалення та розвиток. № 9. URL:
<https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/9251> DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.3>

123. Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ: Наш формат, 2019. 608 с.

124. Rojas F. Social movements in the university. *Organizing Higher Education*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press. 2012. PP. 256–276.
[cholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=G-SGvMQAAAAAJ&citation_for_view=G-SGvMQAAAAAJ:Zph67rFs4hoC](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=G-SGvMQAAAAAJ&citation_for_view=G-SGvMQAAAAAJ:Zph67rFs4hoC)

125. Дзюндзюк В., Мартиненко В. *Публічне управління: український вимір. матеріали щорічної наук.-практ. конференції, 7 грудня 2022 р., м. Харків*; електронне видання. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. 176 с.

126. Бунік М. З. Принципи моделювання громадянського суспільства як сфери самоврядних відносин: монографія. Львів: «Піраміда», 2024. 168 с.

127. Громадянське суспільство України: стан і перспективи розвитку в умовах російсько-української війни : монографія / [Герасіна Л. М., Клімова Г. П., Погрібна В. Л. та ін.]; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2025. 394 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602987>.

128. Кармазіна О.О. (2013). Взаємодія органів публічного управління з громадськістю в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні. *Соціальна взаємодія та комунікації в ПУ*. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/1_233_82418213.pdf

129. Мельниченко Б. (2022). Європейський досвід взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільств. *Юридичний науковий електронний журнал*. https://lsej.org.ua/1_2021/48.pdf DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/46>

130. Алла Мейш, Вікторія Панасюк, Віктор Литовченко (2025). Інноваційні моделі взаємодії громадянського суспільства та органів громадського управління.

Суспільство та національні інтереси, № 6(14). С. 826-842.
[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6\(14\)-826-843](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6(14)-826-843)

131. Овчарук, Е. (2023). Особливості сучасних механізмів взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*, (3(63), 89-95. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3\(63\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3(63)-12)

132. Сидоренко Н. С. (2022). Взаємодія між органами державної адміністрації та громадськістю як фактор подолання проявів сімейного насильства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, державне управління та адміністрація*, (5). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-5-02-02>

133. Семенченко А. І., Олексюк Л. В. (2022). Україна на шляху до європейського цифрового ринку: стан та інструменти впровадження європейського індексу цифрової економіки та суспільства. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2 (61). С. 129–144. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-2-09>

134. Квітка, С., & Корсун, В. (2023). Механізми мережевого управління взаємодією публічної влади та громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*, 11(2), 81-87. <https://doi.org/10.15421/152322>

135. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства: навч. посіб. / за наук. ред. Ю. П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2011. – 388 с.

136. Закон України «Про публічні консультації» від 20.06.2024 року № 4254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4254-IX#Text>

137. Закон України «Про лобіювання» від 23.02.2024 року № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>

138. Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Київ: ЦППР, 2012. 212 с.

139. Кочеров, М. В. (2025). Шляхи вдосконалення інституціоналізації лобізму у системі публічного управління України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 15. С. 259–265.
140. План для Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
141. Tomaney, J. (2016). Limits of devolution: Localism, economics and post-democracy. *The Political Quarterly*, 87 (4), pp. 546–552.
142. Кутепова М., Ткаченко І. Сучасні концепції управління в контексті підвищення ефективності державного управління. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю* (Київ, 20 квітня 2023). С. 317–319.
143. Cairney, P. (2018). *Policy Styles in the UK: majoritarian UK versus devolved consensus democracies?* London: Routledge.
144. Hazell R., Renwick A. (2020). *Brexit: Its Consequences for Devolution and the Union*. UCL Constitution Unit Briefing Paper.
145. Андрєєва О. Становлення концепції електронного урядування в інформаційному суспільстві та публічному управлінні. *Аспекти публічного управління*. 2024. №11. С. 5-10.
146. McEwen, N. (2022). Irreconcilable sovereignties? Brexit and Scottish self-government. *Territory, Politics, Governance*, Vol. 92(1). P. 733–749.
147. English Devolution Bill 2024. Cabinet Office of the UK. URL: <https://www.gov.uk/government/news/english-devolution-bill>.
148. Varieties of Democracy (V-Dem) Institute. (2024). *Democracy Report 2024*. Gothenburg: University of Gothenburg.

149. Tselios V., Rodríguez-Pose A. (2022). Can decentralization help address poverty and social exclusion in Europe? *Territory, Politics, Governance*, Vol. 12(8), pp. 1134–1157.
150. Іваницька О. М., Архипова Є. О. (2025). Розвиток інституціональних механізмів співпраці держави і громадянського суспільства в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, № 5.
151. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року: аналіт. доп. (2021). Київ: НІСД. 112 с.
152. Адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни. Монографія / за ред. О. О. Рафальського, О. М. Майбороди. К. ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023.
153. Файчук О., Селіхов К. С. (2024). Роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО (на прикладі Одеської області). *Публічне управління та регіональний розвиток*. № 25.
154. Hoole C., Collinson S., Newman J. (2023). England's catch-22: institutional limitations to achieving balanced growth through devolution. *Contemporary Social Science*, Vol. 18(3–4), pp. 428–448.
155. Keating, M. (2022). Between two unions: UK devolution, European integration and Brexit. *Territory, Politics, Governance*, Vol. 10(5). P. 629–645.
156. Chaney P. (2020). Human rights and social welfare pathologies: civil society perspectives on contemporary practice across UK jurisdictions. *International Journal of Human Rights*, Vol. 25(4), pp. 639–674.
157. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/>
158. Баштанник О. В. Функціонування інституту громадських рад у форматі дослідницької стратегії нового інституціоналізму політичної науки. *Регіональні студії*, № 28, 2022, С. 40-46.

159. Боняк В. О. (2023). Демократичний контроль як інструмент забезпечення підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Львівського ДУВС*. № 3. С. 67–74.
160. Лютіков П. С., Дрофич Ю. В. (2024). Передумови та шляхи розширення контрольних функцій громадської ради при АРМА. *Проблеми сучасних трансформацій*. № 13(1).
161. Козловська І. Т. Interaction between Public Administration and Civil Society in the UK in the Context of Brexit. *Аспекти публічного управління*. 2024. № 4. С. 45–62. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/1096/1072>.
162. Досвід процесу децентралізації у країнах Європи. *Економіка і підприємництво*. 2020. № 2. С. 112–125. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/295>.
163. Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії та Україні: теоретико-методологічний аспект. *Аспекти публічного управління*. 2025. № 1. С. 23–39. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1151>.
164. Моделі децентралізації в сучасних країнах Європи. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Філософсько-політичні студії»*. 2020. Вип. 31. С. 156–172. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/31_2020/21.pdf.
165. Данилишин Б. М., Пилипів В. В. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 5–22. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201601/re201601_005_DanylyshynBM,PylypivVV.pdf.
166. Європейські стандарти та досвід реалізації громадянських ініціатив у ЄС. *Політологія: збірник наукових праць Прикарпатського національного університету*. 2024. № 2. С. 78–92. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/112>.

167. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України : монографія / за заг. ред. О. М. Бориславської ; Центр політико-правових реформ. К. : ЦППР, 2012. 212 с. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-59923454/59923454>.
168. Досвід децентралізації у країнах ЄС : наук. пр. / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». 2021. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/06db65f5-634b-4931-b956-e4b93914f477>.
169. Впровадження електронного врядування: досвід ЄС для України : монографія / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». 2022. 156 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/8a9ee348-6fbf-4541-bef8-8a404fe58006/download>.
170. Civil Society Covenant Programme : офіц. Документ. GOV.UK. London, 2025. URL: <https://www.gov.uk/guidance/civil-society-covenant-programme>.
171. Delivering Brexit: challenges for civil service. LSE Politics and Policy. 2020. URL: <https://blogtest.lse.ac.uk/politicsandpolicy/delivering-brexit-challenges/>.
172. Influencing the EU after Brexit : policy paper. Institute for Government. London, 2020. 45 p. URL: https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/influencing-EU-after-brexit_1.pdf.
173. Децентралізація у світлі євроінтеграції: досвід країн ЄС. Актуальні проблеми публічного управління. 2024. № 4. С. 34–51. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/955>.
174. Європейський досвід децентралізації влади. Юридичний вісник. 2020. № 1. С. 67–82. URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v1_2020/37.pdf.
175. Перехід від централізованої до децентралізованої держави в контексті загальноєвропейських політичних тенденцій: на прикладі Великобританії, Німеччини та Франції. *Молодий вчений*. 2022. № 5 (67). С. 123–140. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2231>.

176. Досвід децентралізації європейських країн для України. Економіка і суспільство. 2021. № 34. С. 89–104. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1045>.
177. Civil Society and Brexit: Key Issues in Public Law and Human Rights. *Civil Society Alliance*. 2019. URL: <https://civilsocietyalliance.uk/resources-indexpage/civil-society-and-brexit-key-issues-in-public-law-and-human-rights>.
178. Взаємодія урядових структур та громадянського суспільства Великобританії в умовах трансформацій публічного управління. *Пропозиції і результати наукових досліджень*. 2023. № 2. С. 56–73. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/16291>.
179. Вплив британського євроскептицизму на трансформацію європейської інтеграції. *Релігія та міжнародні відносини*. 2022. № 2. С. 78–95. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/262>.
180. Децентралізація публічної влади в європейських країнах. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 13, ч. 1. С. 89–102. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/27.pdf.
181. Тристороння ініціатива: Як Велика Британія, Польща та Україна можуть формувати післявоєнну Європу. *Prism UA*. 2024. URL: <https://prismua.org/english-the-trilateral-initiative-how-britain-poland-and-ukraine-can-shape-a-post-war-europe/>.
182. Польща долучається до Ukraine2EU і надає підтримку у підготовці України до вступу в ЄС. *Європейська інтеграція України*. 2025. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/polshha-doluchayetsya-do-ukraine2eu-i-nadaye-pidtrymku-u-pidgotovtsi-ukrayiny-do-vstupu-v-yes/>.
183. EU Foreign Policy Practices and Democracy Support in Ukraine : монографія / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». 2023. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/0de000d5-0867-4ee3-8dcc-cbde40f3bc55/download>.

184. Взаємовідносини держави та громадянського суспільства у Великобританії // Форум права. 2018. № 3. С. 48–55. URL: <https://forumprava.pp.ua/files/048-055-2018-3-8-.pdf>.
185. Британська модель часткової інтеграції : аналітич. доп. / Нова Європа. 2021. URL: https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Brit-model_ukr.pdf.
186. Діалог громадянського суспільства з владою в Україні // Лісовий науковий електронний журнал. 2025. № 1. С. 143–160. URL: https://lsej.org.ua/1_2025/143.pdf.
187. A UK Brexit Transition to Ukraine Model : briefing paper / UKTPO. 2025. URL: <https://www.uktpo.org/briefing-papers/a-uk-brexit-transition-to-the-ukraine-model/>.
188. Розвиток громадянського суспільства як необхідна умова євроінтеграції України : зб. тез доп. / Академія правотворення. 2022. 245 с. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/ZBIRNYK_06.10.2022.pdf.
189. Грубінко А. В., Мартинов А. Ю. Європейський Союз після Brexit: продовження історії : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2021. 189 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstreams/b70f990c-343c-4be2-8453-87aec5329914/download>.
190. Проблеми трансформації співробітництва Великої Британії та ЄС після Brexit // Геополітика України: альманах. 2021. № 2. С. 45–67. URL: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/241611>.
191. Регіональна політика децентралізації в Україні : офіц. ресурс / Програма «Децентралізація». 2026. URL: <https://decentralization.gov.ua/regional>.
192. Децентралізація та моделі місцевого самоврядування в країнах ЄС // Нове українське право. 2021. № 3. С. 67–82. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/89>.
193. Порівняльно-правовий аспект розвитку інституту державної служби: британський досвід. *Актуальні проблеми публічного управління*. 2024. № 12. С. 104–120. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/104.pdf>.

194. Програма U-LEAD з Європою: підтримка децентралізації в Україні. Програма «Децентралізація». 2023. URL: <https://decentralization.ua/donors/u-lead>.
195. Моделі децентралізації в сучасних країнах Європи : наук. пр. / ЛНУ ім. І. Франка. 2020. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/31_2020/21.pdf.
196. Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії. *Аспекти публічного управління*. 2025. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1151>.
197. Ukraine Facility Plan: фінансова підтримка ЄС для децентралізації. Мінекономіки України. 2024. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua>.
198. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. Фонд проф. спілок України. 2017. URL: <https://kyiv.fpsu.org.ua/index.php/sotsialnyi-dialoh/uhody-pro-spivpratsiu/240->.
199. О. Черненко (2024). Адаптація досвіду зарубіжних країн в управлінні та освіті. *APHN Journal (електронний репозитарій)*. С. 308–325. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/78_2024/part_2/49.pdf.
200. Актуальні можливості Нового Європейського Баугаузу для громад / Програма «Децентралізація». 2026. URL: <https://decentralization.ua/news/20485?page=17>.
201. Гібридні моделі децентралізації в ЄС для України (електронний репозитарій eKMAIR) / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». 2023. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/8a9ee348-6fbf-4541-bef8-8a404fe58006/download>.
202. Регіональна політика ЄС: Smart Specialisation Strategy (S3) для України (репозитарій). Програма «Децентралізація». 2026. URL: <https://decentralization.gov.ua/regional>.
203. Децентралізація в нових державах ЄС (електронний репозитарій). Нове українське право. 2021. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/89>.

204. Британська цивільна служба: адаптація для України (електронний репозитарій). *Актуальні проблеми публічного управління*. 2024. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/104.pdf>.
205. U-LEAD: розширення прав та можливостей на місцевому рівні (репозитарій) / Програма «Децентралізація». 2023. URL: <https://decentralization.ua/donors/u-lead>.
206. Lauth H.-I., Merkel, W. Zivilgesellschaft im Transformationsprozess. Länderstudien zu Mittelost- und Südeuropa, Asien, Afrika, Lateinamerika und Nahost// Politikwissenschaftliche Standpunkte. Mainz, 1997. Bd. 3. 385 S.
207. Мельник, І. (2024). моделі взаємодії влади та громадянського суспільства в країнах Європейського Союзу. *Економіка та суспільство*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-68>
208. Лізаковська С. (2020). Європейські стандарти взаємодії між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства. *Державне управління та регіональний розвиток*, (8), 422–443. <https://doi.org/10.34132/pard2020.08.04>
209. Ільчук Л.І. (2014). Роль громадянського суспільства у протидії корупції та механізми співпраці з органами державної влади : навч.-метод. матеріали / Л. І. Ільчук, Н. Б. Ларіна, Л. М. Фугель. К.: НАДУ.
210. Kodeks kraszczych praktyk uczasti gromadskosti u procesu pryjnatia riszen. (2009). [Кодекс найкращих практик участі громадськості в процесі прийняття рішень. CONF/PLE (2009) КОД1. Отримано з: <https://rm.coe.int/16802eeddb>.].
211. Маніфест нового міста. Європейська міська хартія II. (2011). Отримано з: https://5cidade.files.wordpress.com/2011/06/urban-charter_en.pdf.
212. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зняття довіри між державою та організацією громадянського суспільства : Дослідження. Проект на замовлення Координатора проектів ОБСІє в Україні Албени Куюмджиєвої. Отримано з: www/osce.org/ukraine.

213. Світлана Лізаковська (2019). Правові основи забезпечення співпраці між органами влади та громадянами в країнах Європейського Союзу. *Державне управління та регіональний розвиток*. № 6: С. 875-889. DOI: 10.34132/pard2019.06.08
214. Світлана Лізаковська(2019). Громадські ради як інструмент громадського впливу на формування та реалізацію державної політики. *Державне управління та регіональний розвиток*. № 3. С.771-91. DOI: 10.34132/pard2019.03.05
215. Світлана Лізаковська. (2018). Доцільність та необхідність співпраці громадських організацій з органами державної влади в Україні. *Державне управління та регіональний розвиток*: № 2: С. 379-399. DOI: 10.34132/pard2019.04.08
216. ISSAI INTOSAI 300. Performance Audit Principles. 2019. P. 8–9. URL: https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/documents/open_access/ISSAI_100_to_400/issai_300/ISSAI_300_en_2019.pdf
217. Lauth, Hans-Joachim (Hrsg.), Sabine Stohldreier Stefanie Reiß u. a: Zivilgesellschaft im Transformationsprozeß : Länderstudien zu Mittelost- und Südeuropa, Asien, Afrika, Lateinamerika und Nahost. Politikwissenschaftliche Standpunkte Bd. 3 ; Hrsg. von Han.
218. Politikwissenschaftliche Standpunkte. Mainz, 1997. Bd. 3. 385 S.
219. Stoker G. Comparative local governance. In: The Oxford handbook of political institutions, R.A.W. Rhodes, S.A. Binder, B.A. Rockman (eds.), Oxford: Oxford University Press, 2006.
220. Tannem E. Brexit and the Future of the United Kingdom. 12 July 2016. <https://www.tcd.ie/ise/news/Rome-paper.pdf>.

ДОДАТКИ

**ПРАЦІ АВТОРА, ЯКІ ВІДОБРАЖАЮТЬ ОСНОВНІ НАУКОВІ
РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ КУТЕПОВОЇ МАРИНИ ВОЛОДМИРІВНИ**

Статті у фахових виданнях України

1. Кутепова М. В. (2026). Трансформація взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства в Україні: імплементація європейських стандартів крізь призму британського досвіду. *Наукові перспективи*, 2 (68). С. 329-340. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/38187/38192> DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2\(68\)-328-340](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2(68)-328-340)
2. Кутепова М. В. (2025). Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії та Україні: теоретико-методологічний аспект. *Аспекти публічного управління*, 13 (4), с. 71-78. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1151> DOI: <https://doi.org/10.15421/152546>
3. Кутепова М. В. (2025). Інституційний механізм взаємодії публічної влади та громадянського суспільства : адаптація британського досвіду для повоєнної відбудови та євроінтеграції України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 6. С. 38-44. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/840/749> URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/issue/view/32> DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2025.6.6>
4. Кутепова, М. (2024). Особливості інститутів громадянського суспільства в Україні та Великій Британії: загальні тенденції та національна

специфіка. *Аспекти публічного управління*, 12 (2), 29–36. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1065> DOI: <https://doi.org/10.15421/152422>

5. Кутепова, М. В. (2023). Громадські організації як інструмент децентралізації державної влади. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, (7). URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-03> DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-03>

6. Kutepova M. (2022) Development of Contemporary Devolution Processes in Great Britain. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*, (15), 20–23. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/19iAbBEtiD9Ctv6efmUZoWY-Z-Wxb1O2v> <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/15-4/9>

ПРАЦІ, ЯКІ ДОДАТКОВО ВІДОБРАЖАЮТЬ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України (не за спеціальністю дослідження)

7. Кутепова М. (2022). Передумови та етапи деволюції у Великобританії. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, (03), 22–30. URL : <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/44> DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2021-2022.03.022>

8. Лікарчук, Н., Андрєєва, О., Кутепова М., Дзвінчук, Д., & Буряк, Є. (2022). Удосконалення механізмів публічного управління економікою України в умовах пандемії Covid–19: іноземний досвід, українські реалії. *Financial and Credit Activity in Problems of Theory and Practice*, 6 (41), 437–447. URL : <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3644> DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v6i41.251472> (WoS) (авторськ. внесок 1/5 – 0,1д.а.). Особистий внесок:

авторкою визначено особливості механізмів публічного управління у Великій Британії.

Тези доповідей, матеріалів науково-практичних конференцій

9. Кутепова М. Особливості реформи децентралізації у Великобританії. *Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи : матеріали міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні* (Київ, 9 груд. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. С. Колтун. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. С. 119–122. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/a41c0d22-af8e-4e5c-b072-08dde12cdc8.pdf>

10. Кутепова М. Децентралізація як тенденція розвитку європейських держав. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба: Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених.* (Київ, 19 квітня, 2022) Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка. С. 17–19. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1928/files/e2d6b0e4-8b82-4770-bc40-87ce3af74f68.pdf>

11. Кутепова М. Перспективи розвитку деволюційних процесів у Великобританії. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 07–08 черв., 2022) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 300-302. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/317/files/bfc04e04-0678-43a6-ba1e-2c83b7146427.pdf>

12. Кутепова М. Договори між некомерційним сектором та урядом у Великобританії. *Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень IX Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених* (Київ, 17–18 листопада, 2022). С.56–58. URL : https://www.researchgate.net/profile/M-Rumiantsev/publication/368364691_2022_

Zbirka_tez_Ob'ednani_naukou/links/63e4bcbfe2e1515b6b82aff9/2022-Zbirka-tez-Obednani-naukou.pdf

13. Кутепова М. Специфіка деволюційних процесів у Шотландії. *Modern ways to solve the latest science problems: collection of abstracts International scientific-practical conference* (Kunovice, CzechRepublic, November 27–28, 2022) Р. 43–46 URL : <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/97cce844-b2dc-4ba7-a585-185cd3cd3eb3/content>

14. Кутепова М., Ткаченко І. Сучасні концепції управління в контексті підвищення ефективності державного управління. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю* (Київ, 20 квітня 2023). С. 317–319 (авторськ. внесок 1/2 – 0,1 д.а.). Особистий внесок: авторкою визначено сучасні концепції управління в контексті підвищення ефективності державного управління у Великій Британії. URL :

15. Кутепова М. Особливості інноваційних технологій в новому законі про народовладдя. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 26–27 квіт. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 380 с. С. 233–236. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>

16. Кутепова М. Особливості та національна специфіка інститутів громадянського суспільства в Україні та Великій Британії. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті російсько-української війни, гарантій безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій : Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (Ужгород, 20 жовтня 2023 року) / Ю. Остапеч (голова редкол.); відповідальні за випуск: М. Зан, В. Гиря. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. С. 289-290 URL :

17. Кутепова М. Особливості розвитку парламентаризму у Великобританії. *Інновації та науковий потенціал світу: збірник наукових праць з матеріалами V Міжнародної наукової конференції*, (Умань, 25 жовтня 2024 р.) / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С.63–67. URL : <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/14700/1.pdf>

18. Кутепова М. Проблеми та вплив “ідентичностей” у Великобританії на державну політику. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали щоріч. Міжнар. наук.- практ. конф.* (Київ, 24 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. С. 18-20. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2109/files/96b2c931-691f-4363-8347-6e4c48948b9e.pdf>

19. Кутепова М. Особливості взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства у Великій Британії та Україні: історико-методологічний підхід. *Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку: матеріали щоріч. Всеукр.. наук.- практ. конф. за міжн. участю* (Київ, 17 лютого, 2026 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Н.М. Корчак, Л.В. Гонюкової та Н.Б. Ларіної. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2026. С. 180-182. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2309/files/534ba8d9-7ab3-49c1-9d6b-d8e2102ca442.pdf>

Додаток А

Компоненти зовнішньої взаємодії у системи публічного управління з громадянським суспільством

Складові	Функції складових СПУ
середовище взаємодії	внутрішнє: державне; система організацій громадянського суспільства
види взаємодії	в залежності від її спрямованості та задіяних механізмів: політична, економічна, соціальна, гуманітарна, екологічна, правова, інституційна, організаційна, ресурсна тощо
предмет взаємодії	стратегія, міждержавна, державна політика, проблема, завдання тощо
мета взаємодії	реалізація місії держави, соціально-економічний розвиток держави, успішна реалізація та підвищення ефективності міждержавної та державної політики
форми взаємодії	правові – законодавчі
типи взаємодії	систематична, схоластична, спрямована в одному напрямі, реверсна, рівноправна, підконтрольна, безконтрольна тощо
термін взаємодії	постійно
схеми взаємодії	комунікативні, мережеві
функціональна структура взаємодії	система державного управління, що забезпечує цю взаємодію
відповідні структури ВРУ	координаційні органи, комісії та інші
характер взаємодії	спільна діяльність, спільна участь, регулювання, консультування, допомога, підтримка, протидія корупції тощо
принципи взаємодії	верховенство закону, демократичність, об'єктивність, прозорість, інклюзивність, стратегічне мислення, системність, комплексність, доцільність, інноваційність, послідовність, корпоративність, відповідальність, обов'язковість, компромісність, взаємоповага, плановість, звітність, субсидіарність, наукова обґрунтованість та інші

методи взаємодії	процедури та методики спільної діяльності, регулювання, ведення переговорного процесу, узгодження, боротьба з корупцією тощо);
засоби взаємодії	управлінські, інформаційні технології, ресурсне забезпечення, інформація
процеси взаємодії	дії з вирішення спільних проблем та завдань, переговорний процес, комунікація, проведення консультацій, наукові дослідження, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців тощо
результати взаємодії	стійкий соціально-економічний розвиток держави та територіальних утворень, успішна реалізація та підвищення ефективності міждержавної та державної політики, ефективне вирішення проблем, розвиток та вдосконалення нормативно-правової бази в різних сферах суспільної діяльності та інші

Джерело: автор. розробка за [74, с. 71-78]

Додаток Б

УКРАЇНА

ВИКОНАВЧИЙ ОРГАН КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКА МІСЬКА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ)

ДЕПАРТАМЕНТ СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

вул. Хрещатик, 50 Б, м. Київ, 01001 тел. (044) 235 07 00, (044) 235 05 70
Контактний центр міста Києва (044) 15 51 E-mail: communications@kyivcity.gov.ua Код ЄДРПОУ 25695762

**Довідка про впровадження
результатів дисертаційного дослідження
Кутепової Марини Володимирівни, здобувача ступеня
доктора філософії з публічного управління та адміністрування
в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка**

Департаментом суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) отримано матеріали дисертаційної роботи на тему: «Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства: порівняння досвіду Великобританії та України», підготовлені Кутепової Мартиною Володимирівною. Матеріали включають анотацію роботи, проєкт рекомендацій та статті, опубліковані у фахових виданнях з публічного управління та адміністрування.

Ці матеріали активно використовуються в діяльності Департаменту суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) для підвищення ефективності взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства. Заслужують на увагу основні рекомендації, включають впровадження механізмів, що сприяють активній участі громадян у процесах управління, таких як регулярні громадські слухання та консультації, що забезпечує врахування думок та інтересів різних груп населення. Також використання сучасних технологій для створення електронних платформ, де громадяни можуть брати участь у обговореннях, подавати петиції та голосувати за ініціативи, підвищує доступність та зручність участі для широкого кола громадян, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності органів влади. Забезпечення відкритого доступу до інформації про діяльність органів влади, включаючи бюджети, звіти, плани та рішення, дозволяє громадянам бути поінформованими та контролювати дії адміністрації.

Запропоновані у дослідженні Кутеповою М. В. механізми безумовно сприяють підвищенню ефективності управління, зміцненню демократичних інститутів та покращенню якості життя громадян.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертаційної роботи.

Директор

Мирослава СМІРНОВА

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

«4» березня 2025 року

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кутепової Марини Володимирівни, здобувачки ступеня доктора
філософії з публічного управління та адміністрування
в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка**

Як народний депутат України, голова підкомітету з питань діяльності органів правопорядку Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, співголова депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Італійською Республікою, кандидат юридичних наук, доктор філософії з галузі знань «Право», отримав матеріали дисертаційної роботи, яка підготовлена Кутеповою Мариною Володимирівною на тему: «Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства: порівняння досвіду Великобританії та України». Ці матеріали складаються з анотації роботи, проекту рекомендацій та статей, опублікованих у фахових виданнях з публічного управління та адміністрування, і відображають результати дослідження.

Особливо значущими є такі розроблені в дисертації рекомендації та висновки дослідження, як результати аналізу інституційних форм функціонування громадянського суспільства в Україні, висновки та пропозиції з аналізу впливу взаємодії на формування громадської думки та політичні рішення, а також, удосконалення комунікації уряду, громадянського суспільства та механізмів розвитку громадянського суспільства.

Матеріали дисертації Кутепової М. В. свідчать про те, що активна діяльність громадських організацій, ініціативних груп та рухів, які, хоч і менш структуровані, проте мають значний вплив на суспільні процеси, на формування громадської думки та політичні рішення. Разом з тим, існуюча правова база не завжди відповідає потребам громадянського суспільства, отже, потребує удосконалення.

Як пропонується в рекомендаціях, організація навчальних програм та тренінгів для підвищення кваліфікації представників громадських організацій сприятиме їхньому професійному розвитку та підвищенню ефективності діяльності, а забезпечення доступу до фінансування через гранти, субсидії та

інші форми підтримки дозволить громадським організаціям реалізовувати свої проекти та ініціативи більш ефективно. Прозорість та підзвітність є ключовими елементами, що сприяють підвищенню ефективності взаємодії та довіри між урядом та громадянським суспільством.

Запропоновані заходи дозволять адаптувати найкращі зарубіжні практики до українських умов, сприяючи вдосконаленню публічного управління.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертаційної роботи.

Народний депутат України

Алексєєв Сергій Олегович

Додаток Б

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кутепової Марини Володимирівни, здобувачки ступеня доктора філософії з
публічного управління та адміністрування в Київському національному
університеті імені Тараса Шевченка**

Як народний депутат України, заступник голови депутатської фракції політичної партії «СЛУГА НАРОДУ», голова підкомітету з питань вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, доктор юридичних наук, професор, отримала матеріали дисертаційної роботи, яка підготовлена Кутеповою Мариною Володимирівною на тему: «Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства: порівняння досвіду Великобританії та України».

Зазначені матеріали складаються з анотації роботи, проекту рекомендацій та статей, опублікованих у фахових виданнях з публічного управління та адміністрування, і відображають результати дослідження.

Вказані матеріали активно використовуються в діяльності для підвищення ефективності взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства в Україні. Зокрема, у процесі підвищення прозорості та підзвітності діяльності органів публічного управління важливими є рекомендації щодо запровадження нових механізмів контролю та звітності, що сприяють підвищенню довіри громадян до органів державної влади.

Щодо зміцнення партнерства між державою та громадянським суспільством цінним є аналіз можливостей використання британського досвіду для налагодження ефективної співпраці між урядовими установами та громадськими організаціями.

Зауважу, що народні депутати України велику увагу приділяють забезпеченню підтримки різноманітних ініціатив, зокрема, створенню умов для реалізації громадських ініціатив, спрямованих на вирішення локальних проблем. Такі заходи сприяють підвищенню ефективності управління та забезпечують активне залучення громадян до державних процесів.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертаційної роботи.

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Гришина Юлія Миколаївна
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000F918310093A8CC00
Дійсний до: 12.01.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
428д9/10-2025/70184 від 26.03.2025
1843718

Додаток Б

ВИКОНАВЧИЙ ОРГАН КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (КИЇВСЬКА МІСЬКА
ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ)

ДЕПАРТАМЕНТ СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

КОМУНАЛЬНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ) «ЦЕНТР КОМУНІКАЦІЙ»

(«ЦЕНТР КОМУНІКАЦІЙ»)

бул. Володимирська 51-Б, м. Київ, 01001 тел. (044) 298-09-59 E-mail: vcentri@kyivcity.gov.ua
Код ЄДРПОУ 25275442

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
здобувачки доктора філософії у галузі знань
28 «Публічне управління та адміністрування»
КУТЕПОВОЇ Марини Володимирівни

Результати дисертаційного дослідження аспірантки кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка Кутепової Марини Володимирівни на тему «Взаємодія органів публічного управління та громадянського суспільства Великої Британії та України в контексті сучасних демократичних трансформацій» використані в діяльності комунального некомерційного підприємства виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) «Центр комунікації» (далі – Центр комунікації) щодо дослідження питання розвитку взаємодії органів публічного управління та громадянського суспільства на місцевому рівні.

Аспіранткою Кутеповою М.В. на базі відділу інструментів громадської участі Центру комунікації було досліджено проблеми та суперечності щодо концептуальних засад партнерсько-мережевої, партисипативно-інклюдивної та комунікативно-інтерактивної моделей взаємодії органів публічного управління та

громадянського суспільства, які сприяють розвитку інститутів громадянського суспільства в умовах широкомасштабної війни, вдосконаленню процесів децентралізації та інтеграції України до ЄС. Зазначене дослідження є цінними для практичного впровадження в діяльність представницького органу влади для подальшого розвитку профорієнтації шкільної молоді міста Києва.

В.о. директора комунального некомерційного підприємства виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) «Центр комунікації»

Александр Федченко

Олександр ФЕДЧЕНКО

Начальник відділу інструментів громадської участі комунального некомерційного підприємства виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) «Центр комунікації», доктор філософії у галузі публічне управління та адміністрування

Юлана Рак

Юлана РАК